

ΑΝΤΙ

25 ΦΕΒ. 2004

Περίοδος Β'
Τεύχος 800
Παρασκευή
14 Νοεμβρίου 2003
Τιμή: 6 Ευρώ

800 τεύχη αντί
αιδιά μας είναι, τα αγαπάμε

Συνέντευξη του Ευ. Κρουσταλλάκη

Περί Κόκκαλη, Στάζι, ΚΥΠ κ.λπ.

Ποιοι τρομοκρατούν τον πλανήτη

Λ. Ζαφειρίου: Το πρώτο ποίημα του Κάλβου και τα χρόνια της διαμονής του στο Λονδίνο

• Το Ευρωπαϊκό Σ...

ISSN 1108-9822

46>

ΜΑΚΡΟΝΗΣΟΣ
ιστορικός τόπος - τόμος Β'

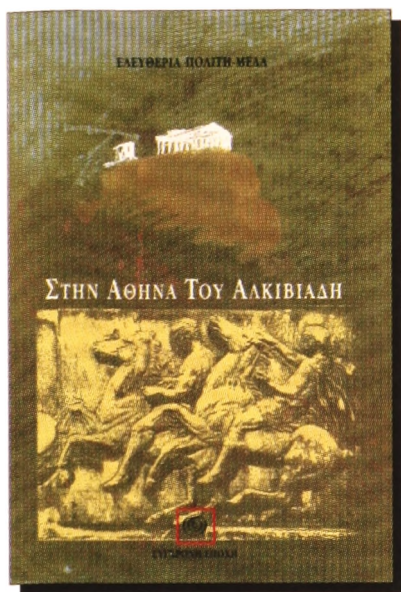
Ε. Χριστοδούλου
ΓΙΑΝΝΗΣ ΜΑΛΑΓΑΡΗΣ
ιστορική βιογραφία - Σάμος 1908-1949

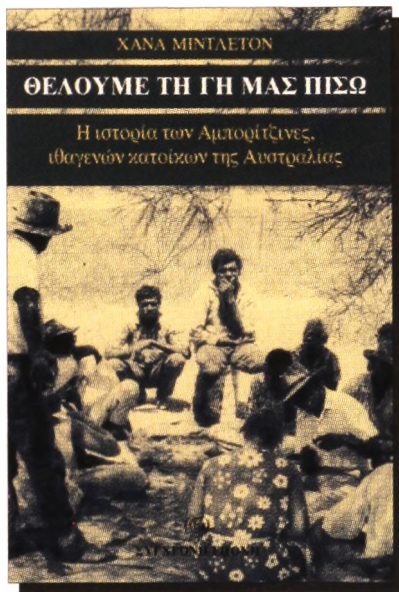
Θ. Παπαρήγας
Η αρχαία δουλοκτητική δημοκρατία

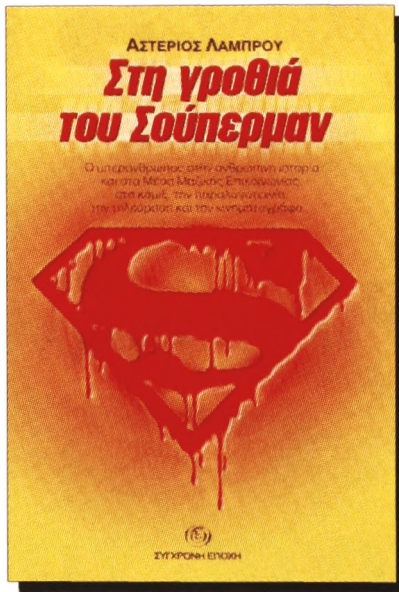
Η σοβιετική ψυχολογία για την ανάπτυξη του παιδιού
Συλλογή άρθρων - Μεταφρ.: Ελ. Βαγενάς

Ελ. Πολίτη-Μελά
Στην Αθήνα του Αλκιβιάδη

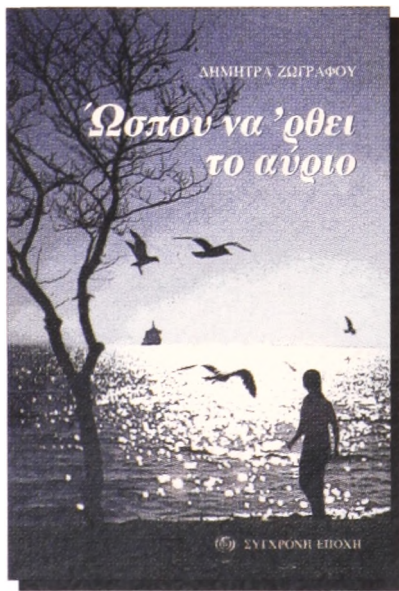
Χ. Μίντλετον
Θέλουμε τη γη μας πίσω

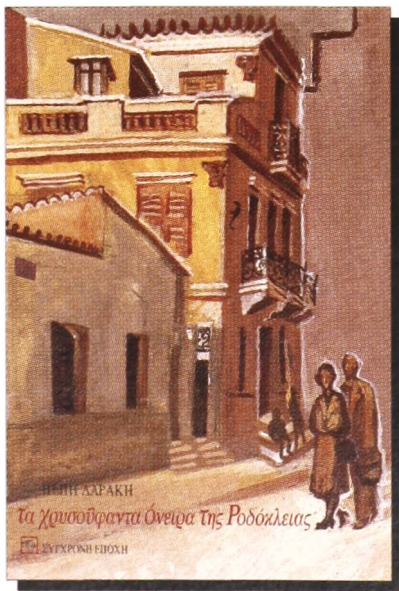
Α. Λάμπρου
Στη γροθιά του Σούπερμαν
μελέτη

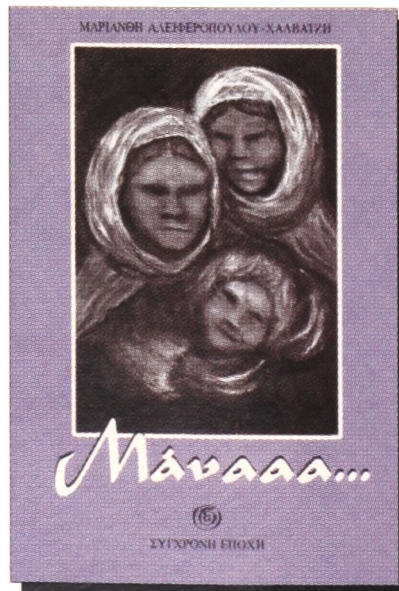
Α. Παπαρήγα
ΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ
απόλυτα επίκαιρος και αναγκαίος

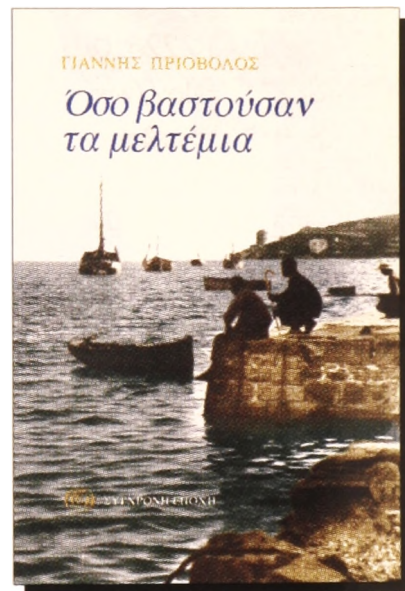
Α. Ζωγράφου
Ώσπου να 'ρθει το αύριο

Π. Δαράκη
Τα χουσουφάντα όνειρα της Ροδόκλειας

Μ. Αλεφεροπούλου-Χαλβατζή
Μάνααα...

Γ. Πριόβολος
Όσο βαστούσαν τα μελτέμια

ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΠΟΧΗ

Σόλωνος 130, 106 81 Αθήνα, Τηλ.: 2103820835, 2103823649, Fax: 2103813354. <http://www.sep.gr>, e-mail: info@sep.gr

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: Μαυροκορδάτου 3, Τηλ.: 2103829835, 2103808132, Fax: 2103829814

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ: 1. Αθήνα, Μαυροκορδάτου 3, Τηλ.: 2103829835, 2103808132. 2. Θεσσαλονίκη, Μπακατσέλου 3 & Εγνατία 65, Τηλ.: 2310283810. 3. Γιάννενα, 28ης Οκτωβρίου 19, Τηλ.: 2651038090.

Περίοδος Β' • Έτος 30ο • Τεύχος 800

Παρασκευή 14 Νοεμβρίου 2003

Τιμή τεύχους: 6 ευρώ

ANTI - ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

Δημοχάρους 60, 115 21 Αθήνα

Τηλ. 210 7232713 – 210 7232819

Fax: 210 7226107

ANTI ON-LINE: <http://www.anti.gr>

e-mail: chpapou@otenet.gr

ΕΚΔΟΤΗΣ: Χρήστος Γ. Παπουτσάκης

ΚΑΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: Παναγιώτης Τσάρας

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΥΛΗΣ: Νεφέλη Παπουτσάκη

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΔΙΑΦΗΜΙΣΗΣ: Εύη Ζήση

ΕΚΤΥΠΩΣΗ: ΤΥΠΟΕΚΔΟΤΙΚΗ Α.Ε.

Λεύκης 134, Κρυονέρι, τηλ. 210 6297600

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ:

Πήσια συνδρομή: 26 τεύχη, Εξάμηνη: 13 τεύχη

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ: Εξαμ. 39 ευρώ, Ετήσια 78 ευρώ,

Οργανισμών, Τραπεζών, κλπ.: 200 ευρώ

Φοιτητική ετήσια: 70 ευρώ

ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ: ΕΥΡΩΠΗ - ΜΕΣΟΓ. ΧΩΡΕΣ:

Εξαρ.: 74 ευρώ, Ετήσια: 1 48 ευρώ,

ΗΠΑ - ΚΑΝΑΔΑΣ - ΑΣΙΑ - ΑΥΣΤΡΑΛΙΑ:

Εξαμ. 80 δολ. ΗΠΑ, Ετήσια 160 δολ. ΗΠΑ

ΕΜΒΑΣΜΑΤΑ - ΕΠΙΤΑΓΕΣ: Χρήστος Παπουτσάκης

Δημοχάρους 60, 115 21 Αθήνα

ΠΑΛΙΑ ΤΕΥΧΗ: 6 ευρώ

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: Για τα βιβλιοπωλεία

της Αθήνας: Περιοδικό ΑΝΤΙ,

για τα βιβλιοπωλεία της Β. Ελλάδας:

Κέντρο του βιβλίου - Α. Πουλουκτσή και Σία Ε.Ε.

Λασσάνη 3, Θεσσαλονίκη, τηλ. 2310 237463

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

• ΚΥΡΙΟ ΑΡΘΡΟ: Η εικόνα γύρω μας	4
• Κώστας Κουφογιώργος: Γελοιογραφία	5
• ΑΝΤΗΝΩΡ: Η «κοινωνία των πολιτών» τείνει να γίνει «κοινωνία των ιδιωτών»	6
• ΑΝΤΙ-ΘΕΣΕΙΣ:	8
• Εφημερολόγια από την Εφήμερη (Όλγα Ι. Φωτακοπούλου)	13
• Χ.Γ. Παπουτσάκης: Φυλλομετρώντας 800 τεύχη	14
• Άντεια Φραντζή: Η μνήμη είναι επιλεκτική	19
• Ευστράτιος ο Κρης: Επί τω γενεθλίω επιστολή πανηγυρική	22
• Αλέξανδρος Καζαμίας: Στο δρόμο της αντιπολιτικής	24
• Τάσος Αναστασίου: Ο κύριος Οβίδιος ο ΑΝΤΙ	27
• Ευάγγελος Κρουσταλλάκης: Συνέντευξη στο <i>Αντί</i>	28
• Βασίλης Ζήσης: Περί Κόκκαλη, 17N, Στάξι, KGB και GRU	34
• E-mail από τον Απόστολο Διαμαντή	37
• Μάνος Στεφανίδης: Ο πιο αδύναμος κρίκος	38
• Τάκης Διαμαντής: «Ισχυρή Ελλάδα»: Μύθοι και πραγματικότητα	40
• Όλγα Ι. Φωτακοπούλου: Οι εκλογές θα επηρεάσουν τους Ολυμπιακούς ή οι Ολυμπιακοί τις εκλογές;	42
• Κοσμάς Ψυχοπαίδης: Η απεργία των Πανεπιστημιακών	44
• Π.Κ. Ιωακειμίδης: Συγκρούσεις για το Ευρωπαϊκό Σύνταγμα	46
• Τ.Κ.Δ.: Μπους-Λάντεν: Το δίδυμο του τρόμου	50
• Στρατής Μοσχονήσιος: Τουρκία: Ιράκ (προς το παρόν...) γιοκ	52
• Peter Lagerquist: Η παλαιστινιακή ηγεσία ως τετελεσμένο γεγονός	54
• Eyal Hareuveni: Κατάθεση ενός ισραηλινού στρατιώτη	56
• Αρχίσαν τα ματς από τον Νίκο Πρωινό	58
• Λεύκιος Ζαφειρίου: Το πρώτο ελληνικό ποίημα του Κάλβου	61
• Λεύκιος Ζαφειρίου: Χρονολόγιο Ανδρέα Κάλβου	62
• ΕΠΙΣΗΜΑΙΝΟΥΜΕ	75
• Δημήτρης Χαρίτος: Ταινία τιμωρός!	78
• Δημήτρης Φιλιππίδης: Τριφύλλια, γκαζόν και γκαζάκια	80

Τα σκίτσα που εικονογραφούν τα άρθρα για τα 800 τεύχη του Αντί έγιναν από παλιούς και τωρινούς συνεργάτες σκιτσογράφους ειδικά για το 800στό τεύχος και για την έκθεση σκίτσου που επρόκειτο να γίνει στο «Αντι-φεστιβάλ» που αναβλήθηκε. Τους ευχαριστούμε θερμά για τη συμβολή τους, όπως και τον Μίλτο Σκούρα για το εξώφυλλο.

Η ΕΙΚΟΝΑ ΓΥΡΩ ΜΑΣ

*Γλυκεία Ελπίς, εάν χάσω σε,
Και τι μοι μέλει ο βίος;*

Α. Κάλβος

ΤΕΥΧΟΣ ΓΙΟΡΤΗΣ για το *Αντί*. Γιορτάζουμε τη συμπλήρωση των 800 τευχών από τον Σεπτέμβριο του 1974. Στα χρόνια που πέρασαν από την έκδοση του πρώτου τεύχους ζήσαμε και σχολιάσαμε τα σημαντικά γεγονότα που σημάδεψαν τη χώρα μας από την πτώση της χούντας μέχρι σήμερα, αλλά και γεγονότα που σημάδεψαν άλλα σημεία του πλανήτη. Προσπαθήσαμε πάντοτε να δίνουμε την πραγματική τους διάσταση. Θά έπρεπε, λοιπόν, να νιώθουμε δικαιωμένοι.

ΩΣΤΟΣΟ, η εικόνα γύρω μας δεν μας αφήνει περιθώριο εφησυχασμού: Οι αρχές και οι αξίες της δημοκρατίας συρρικνώνονται· ευθυγραμμίζονται με τις λογικές της αγοράς, με τα οικονομικά συμφέροντα των πλούσιων κρατών. Η δημοκρατία της «νέας τάξης» μεταμορφώνεται σε κενό γράμμα και εξαλλάσσεται σε φασίζον μόρφωμα, το οποίο μάλιστα ο πρόεδρος Μπους δηλώνει πως θ' αγωνισθεί να μεταλαμπαδεύσει σε τρίτες χώρες ερήμην τους.

Ο ΚΟΣΜΟΣ ΜΑΣ επιστρέφει στη βαρβαρότητα, στην απόλυτη κυριαρχία του «δικαίου» του ισχυρότερου και τη θεοποίηση του οικονομικού κέρδους. Η ανοχή αλλά και η στήριξη ηγεσιών, που περιφρονούν προκλητικά τους λαούς και τα αιτήματά τους για ειρήνη και συνεργασία· που αδιαφορούν για την προστασία του περιβάλλοντος και για τη βελτίωση της ποιότητας ζωής, κοντολογίς για το δικαίωμα σε μια ανθρώπινη ζωή, είναι πλέον ο κανόνας. Ηγεμονεύουν όσοι τρομοκρατούν τους λαούς και απεργάζονται νέους πολέμους και συγκρούσεις, που απειλούν αυτή τη φορά ολόκληρη την ανθρωπότητα.

ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΟΥΜΕ, αδύναμοι παρατηρητές, όσα συμβαίνουν στη Μέση Ανατολή, στο Ιράκ, τη Σαουδική Αραβία. Παρακολουθούμε καθημερινά τον πρόεδρο Μπους και τους συνεργάτες του να επιδίδονται στην πιο απροκάλυπτη προπαγάνδα, την ώρα που ο «μεταπολεμικός» πόλεμος συνεχίζεται. Γιατί η αλαζονεία αντιμέτωπη με την απελπισία δεν είναι βέβαιο ότι εξασφαλίζει τη νίκη.

ΣΗΜΕΡΑ που όλοι οι ενδεχόμενοι κίνδυνοι απλώνονται μπροστά μας, εμείς εθισμένοι στην αδράνεια, μοιραίοι και άβουλοι, έχουμε αφήσει στους διαχειριστές της εξουσίας να αποφασίζουν για τα μικρά και για τα μεγάλα. Για τον πλανήτη, αλλά και για τη χώρα μας και για τη γειτονιά μας.

ΣΤΗ ΧΩΡΑ ΜΑΣ, μπροστά σ' αυτούς τους κινδύνους και τις προκλήσεις, οι πολιτικοί ηγέτες θυσιάζουν τα πάντα στο όνομα της διατήρησης ή της κατάκτησης της εξουσίας· ο πολιτικός λόγος έχει χάσει κάθε ουσιαστικό περιεχόμενο και έχει μεταβληθεί σε τηλεοπτικό «σόου», ενώ η διαφθορά, η απάτη και η διαπλοκή υποθηκεύουν το μέλλον όλων μας.

«ΕΛΠΙΣ ΠΑΤΡΙΔΟΣ», η Ωδή του Κάλβου που συνοδεύει το 800στό τεύχος του *Αντί* είναι το αντίδωρο προς τους αναγνώστες μας, που με ευαισθησία αντιδρούν στην αδράνεια που δημιουργεί η εικονική πραγματικότητα, αυτή που μας προσφέρει καθημερινά η πολιτική και πολιτιστική σκηνοθεσία της επίσημης πολιτείας.

ΚΑΠΟΤΕ ΤΡΑΒΟΥΣΑ
ΠΙΟ ΓΡΗΓΟΡΑ ΚΑΙ ΑΠΟ
ΤΟΝ ΙΣΚΙΟ ΜΟΥ...

ΤΩΡΑ ΦΟΒΑΜΑΙ
ΑΚΟΜΑ ΚΑΙ
ΤΟΝ ΙΣΚΙΟ ΜΟΥ...

Η «κοινωνία των πολιτών» τείνει να γίνει «κοινωνία των ιδιωτών»

ΤΟ ΚΥΒΕΡΝΩΝ ΠΑΣΟΚ δεν πάει καλά. Το επιβεβαίωσε η πρόσφατη σφυγμομέτρηση της «Μέτρον Ανάλυσις», σύμφωνα με την οποία η Νέα Δημοκρατία προηγείται του ΠΑΣΟΚ, στο ερώτημα της πρόθεσης ψήφου, με 6,8%. Αλλά και η «ισχυρή Ελλάδα» δεν πάει –φευ!– καλά, αφού οι πολίτες της μορφώνουν άποψη αποκλειστικά και μόνο μέσα από την τηλεόραση! Το 52,1% των σημερινών Ελλήνων διαθέτει περισσότερες από δύο ώρες την ημέρα στην τηλεόραση, για να ψυχαγωγηθεί ή για να μάθει τι γίνεται στην Ελλάδα και στον κόσμο. Και, φυσικά, δεν ασχολείται με την πολιτική, ούτε διαβάζει εφημερίδες...

ΑΥΤΟ ΤΟ «52,1%» είναι ένα μόνο στοιχείο που έφερε στο φως η τελευταία έρευνα του Εθνικού Κέντρου Κοινωνικών Ερευνών (ΕΚΚΕ). Και, φυσικά, υπάρχουν και άλλα στοιχεία, όπως: Το 82,7% των ερωτηθέντων είναι αντίθετο στην παραμονή ξένων στον ελληνικό χώρο, ενώ το 60,2% δεν θέλει να υπάρχουν διαφορετικές θρησκείες στην Ελλάδα... Και ο μύθος περί «προοδευτικών Ελλήνων», ευαίσθητων πάντοτε

σε θέματα δημοκρατίας, ισηγορίας; Ατυχώς, η έρευνα του ΕΚΚΕ ήρθε να επιβεβαιώσει το αντίθετο: Ότι είμαστε συντηρητικοί, ξενοφοβικοί, θρησκόληπτοι, που τείνουμε να διαμορφώσουμε –αν δεν διαμορφώσαμε ήδη– μια κοινωνία ατομιστική, με απεχθή κοινωνική ταυτότητα.

ΠΟΙΟΣ ΜΠΟΡΕΙ να ευθύνεται, όμως, για μια τέτοια κατάσταση πραγμάτων; Οι κυβερνήτες μας, οι οικονομικοί μετανάστες, ο κ. Χριστόδουλος, που κατεβάζει το λάβαρο της Αγ. Λαύρας στους δρόμους (για να ταυτίσει την αστυνομική ταυτότητα με την ορθοδοξία...), οι βουλευτές, οι δημοσιογράφοι, οι αριστεροί που έγιναν δεξιοί, το τρένο του νεοφιλελευθερισμού ή, μήπως, κάποιοι διανοητές που επιμένουν να θυμίζουν την περίπτωση της Βαϊμάρης; [Η Βαϊμάρη λέει πως όταν οι πολίτες του «μεσαίου χώρου» απειλούνται ή «αισθάνονται ότι απειλούνται», τότε, κατά κανόνα, στρέφονται προς τα δεξιά.]

Η ΕΡΕΥΝΑ του ΕΚΚΕ –ως έρευνα– δεν απαντά, βέβαια, στα ερωτήματα αυτά. Πλην, αυτό δεν εμπόδισε ορισμέ-

νους αναλυτές να υπομνήσουν ότι το κυβερνών κόμμα βρίσκεται στην εξορία σχεδόν μια ολόκληρη εικοσαετία και ότι δεν μπορείς να φτιάξεις μια «ισχυρή Ελλάδα», όταν «η κοινωνία των πολιτών τείνει να γίνει –ή έγινε– κοινωνία των ιδιωτών».

ΟΙ «ΠΑΓΚΑΛΙΑΔΕΣ» ΕΠΑΝΕΡΧΟΝΤΑΙ

Η ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ των εκλογών (κατά πάσα η 2α Μαΐου 2004) δεν έχει κοινοποιηθεί ακόμα... Αλλά η προεκλογική περίοδος έχει ουσιαστικά αρχίσει, με την κυβέρνηση να εξαγγέλλει διάφορες μικρές ρυθμίσεις ή ευεργετικά μέτρα, προκειμένου να πείσει ότι έτσι και ξανακερδίσει το ΠΑΣΟΚ τις εκλογές, τότε η ζωή μας θα γίνει ανθρώπινη, χωρίς το τέρας της γραφειοκρατίας. Αν είσαι, λόγου χάρη, αγρότης και θέλεις να αγοράσεις ή να ανταλλάξεις μια ορισμένη αγροτική έκταση, δεν θα πληρώνεις πια φόρο μεταβίβασης... Αν είσαι φοιτητής, ζεις σε άλλη πόλη και το εισόδημα της οικογένειάς σου δεν ξεπερνά τα 30.000 ευρώ τον χρόνο, τότε μπορείς να υποβάλεις αίτηση για χορήγηση ετήσιου στεγαστι-

ΕΤΟΙΜΑΣΤΗΚΑΝ ΑΚΟΜΗ ΔΥΟ ΤΟΜΟΙ ΤΟΥ ANTI (2002)

Α' εξάμηνο 2002

Είναι έτοιμοι και διατίθενται από τα γραφεία του περιοδικού (Δημοχάρους 60, Αθήνα 115 21) δυο ακόμα τόμοι του ANTI που συμπεριλαμβάνουν τα τεύχη 754 έως και 766 (ο 56ος) και 767 έως και 778 (ο 57ος).

Θα βρείτε επίσης τους τόμους των προηγούμενων ετών. Στους τόμους του περιοδικού ANTI αποτυπώνεται η σύγχρονη ιστορία μας.

Β' εξάμηνο 2002

κού επιδόματος 1.000 ευρώ.

Από την άλλη, «απλοποιούνται» οι αγοραπωλησίες ακινήτων, αυτοκινήτων, σκαφών αναψυχής, ακόμα και αεροσκαφών, «προκειμένου να απαλλαγούν οι πολίτες από τα βάρη της γραφειοκρατίας και να λειτουργήσουν ανετότερα οι αγορές». [Μέσα στα μέτρα «πάταξης της γραφειοκρατίας» περιλαμβάνεται και διάταξη που λέει ότι η πληρωμή κλήσεων της Τροχαίας θα πληρώνεται, από 1ης Ιανουαρίου, στα... ΕΛΤΑ!]

ΩΡΑΙΑ τα παραπάνω, αλλά η προεκλογική περίοδος άρχισε ήδη να χρωματίζεται με «παγκαλιάδες» τύπου: «Ο αρχηγός της Ν.Δ. είναι ανεπάγγελτος», «δεν έχει διοικήσει ούτε ένα περίπτερο», κ.λπ., ενώ, κατά την εκπρόσωπο του ΠΑΣΟΚ κα Χρ. Αράπογλου, ο κ. Καραμανλής, ζητώντας συνεχώς πρόωρες εκλογές, «φθάνει στα όρια της θεσμικής εκτροπής!». Μέχρι στιγμής, δεν είναι σαφές αν η «έκρηξη» Πάγκαλου γίνεται με τις ευλογίες Σημίτη ή αποτελεί «έκφραση» της παρορμητικής ιδιοσυγκρασίας του πρώην υπουργού και σημερινού συντονιστή της προεκλογικής εκστρατείας του ΠΑΣΟΚ.

ΔΕΝ ΛΕΙΠΟΥΝ, πάντως, οι σχολιαστές εκείνοι που πιστεύουν ότι η «πόλωση» βολεύει στο ΠΑΣΟΚ, με την έννοια ότι θα συσπειρώσει τους οπαδούς του κυβερνώντος κόμματος και θα αποτρέψει περαιτέρω διαρροές προς τη Νέα Δημοκρατία και την Αριστερά. Ενδεικτική, πάντως, είναι και η δήλωση του προέδρου του ΣΥΝ Νίκου Κωνσταντόπουλου: «Τον δρόμο προς τη νίκη της Ν.Δ. τον στρώνει η ίδια η κυβερνητική πολιτική». Και σε ένα άλλο σημείο της δήλωσής του: «Οι δημοσκοπήσεις εξηγούν γιατί μας επιτίθεται το ΠΑΣΟΚ: το 3% της εκλογικής του δύναμης προτιμά τον ΣΥΝ, ενώ το 6,6% θεωρεί τον ΣΥΝ ως το πιο προοδευτικό κόμμα».

«Η ΕΛΛΑΔΑ ΑΠΕΙΛΕΙ ΤΗΝ ΤΟΥΡΚΙΑ»!

ΣΤΟ ΜΕΤΑΞΥ, και σε αντίθεση με το «καλό κλίμα» που καλλιεργούν ή επιχειρούν να καλλιεργήσουν, σε επίπεδο ελληνοτουρκικών σχέσεων, οι Γ. Παπανδρέου και Α. Γκιουλ, ο αρχηγός των τουρκικών ενόπλων δυνάμεων,

στρατηγός Χιλμί Οζκιόκ, επιμένει να δηλώνει ότι η Ελλάδα είναι απειλή, ενώ η Κύπρος θέτει «ζήτημα ασφαλείας» για την Τουρκία!

ΚΑΙ Η ΑΘΗΝΑ; Η Αθήνα, κατά κοινή παραδοχή, κινήθηκε με νηφάλιους τόνους. Η πρώτη και φαρμακερή (για τον τούρκο στρατηγό) δήλωσή της ήταν: «Δεν κουβεντιάζουμε με στρατηγούς, αλλά μόνο με (εκλεγμένους) πολιτικούς». Ταυτόχρονα διαμήνυσε στην Άγκυρα ότι δεν είναι μόνο η Ελλάδα ή μόνο η Κύπρος, αλλά και η Ευρώπη που αναμένουν, από πλευράς Τουρκίας, συγκεκριμένες πρωτοβουλίες, για την επίλυση του Κυπριακού. Όσο για την ουσία της δήλωσης Οζκιόκ, ο

εκπρόσωπος του υπουργείου Εξωτερικών Π. Μπεγλίτης κάλεσε την Τουρκία να αντιληφθεί ότι «η καλύτερη επένδυση ασφαλείας (σε ό,τι αφορά την Κύπρο) θα ήταν η δική της συμβολή στην επίλυση του Κυπριακού».

Φυσικά, η δήλωση Οζκιόκ δεν είναι άσχετη με τη σύγκρουση –που εξακολουθεί να υπάρχει– ανάμεσα στην εκλεγμένη κυβέρνηση του Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν και το «βαθύ κράτος», όπως το εκφράζουν οι πασάδες του τουρκικού γενικού επιτελείου και η ελίτ του τουρκικού υπουργείου Εξωτερικών. Ποιος θα κερδίσει, τελικά; Και αν δεχθούμε ότι ακόμα και στο «τουρκικό κατεστημένο» υπάρχουν δυνάμεις που υποστηρίζουν τον καθαρό ευρωπαϊκό προσανατολισμό της Τουρκίας, ποιος μπορεί να είναι ο συσχετισμός

δυνάμεων, σήμερα ή αύριο; Μέχρι στιγμής, πάντως, το μόνο βέβαιο είναι ότι ο στρατηγός Οζκιόκ διέτελεσε διοικητής των τουρκικών δυνάμεων στην κατεχόμενη Κύπρο, ότι συνδέεται προσωπικά με τον Ντενκτάς και ότι –σύμφωνα με πρόσφατη δήλωσή του– «δεν υπάρχει Ευρωπαίος που θα πολεμήσει για να διώξει από το ευρωπαϊκό-κυπριακό έδαφος τα τουρκικά στρατεύματα». Άρα όλα μπορούν να μείνουν –προς το παρόν– ως έχουν!

Ο ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΟΣ ΤΟΜΟΣ ΤΟΥ 1850

ΤΗΝ ΩΡΑ που σύρονται οι γραμμές αυτές, η αντιπροσωπεία που θα πάει στο Φανάρι, για να επιδώσει στον πατριάρχη Βαρθολομαίο την απόφαση της Ιεραρχίας, δεν έχει ξεκινήσει ακόμα... Πάντως, και ενώ η κυβέρνηση επιμένει στην πολιτική της «αυστηρής ουδετερότητας», υπάρχουν ενδείξεις, σύμφωνα με τις οποίες η κυβέρνηση «θα μπορούσε ενδεχομένως να παρέμβει για μια κοινώς αποδεκτή λύση». Κατά τον πρώην πρωθυπουργό Γ. Ράλλη, η επίμαχη διάταξη του Συντάγματος ούτε ακυρώνει, ούτε κατοχυρώνει τους όρους του Πατριαρχικού Τόμου του 1850 και της Πατριαρχικής Πράξης του 1928. Εμφιλοχωρεί, όμως, και η συμπληρωματική συμφωνία, έτους 1929, μεταξύ του πατριάρχη Βασιλείου του Γ' και της Εκκλησίας της Ελλάδος, σύμφωνα με την οποία ο πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως έχει το δικαίωμα όχι μόνο να προσθέτει, αλλά και να διαγράφει υποψηφίους από τον κατάλογο των εκλογίμων υποψηφίων μητροπολιτών...

Όλα τα κείμενα αυτά, όμως, επιδέχονται αμφίσημες ερμηνείες, εξ ου και η «διένεξη» Χριστόδουλου-Βαρθολομαίου, στο βάθος της οποίας «αναζητήσατε» και τη φιλοδοξία του αρχιεπισκόπου να καταστεί και αυτός, μια μέρα, πατριάρχης! Δεν είναι δυνατόν να σε ονοματίζουν «Πάσης Ελλάδος» και να μην είσαι «μέσα» ούτε στην Κρήτη, ούτε στα Δωδεκάνησα, ούτε στις «Νέες Χώρες», ούτε –άκουσον άκουσον– στη συμπρωτεύουσα της «Πάσης Ελλάδος», στη Θεσσαλονίκη!

ANTHΩP

ΓΙΑ ΕΝΑ ΚΩΛΟΣΠΙΤΟ

Η βουλευτής Ελισάβετ Παπαζώη εγκατέλειψε το τρένο. Το εμήνυσε με επιστολή της στον πρωθυπουργό, στον οποίο υπενθύμισε ότι δεν «έλαβε τη στήριξη» που ανέμενε για το περίφημο «κωλόσπιτο» που είχε κτίσει στη Σαντορίνη. Αλλά γιατί παραπονείται η κ. Παπαζώη; Εμείς θυμόμαστε ότι όταν αποπέμφθηκε (αυτός είναι ο σωστός όρος), από το ΥΠΠΟ βγήκαν στη φόρα οι κατάλογοι με τα σωματεία που χρηματοδοτούσε η κ. υπουργός. Ήταν τα περισσότερα από την εκλογική της περιφέρεια. Όπως συμβαίνει σήμερα με τον κ. Βενιζέλο!

Χ.Ν.

ΠΛΗΝ ΟΜΩΣ, ΕΝΕΡΓΟΙ ΠΟΛΙΤΕΣ

Λέτε, η κ. Παπαζώη να μνησθώ τη Μαρία Δαμανάκη και να αποφάσισε όπως κι εκείνη «να μη συμμετάσχει στις επόμενες εκλογές, αλλά να παραμείνει ως ενεργός πολίτης» (σύμφωνα με τη διατύπωση και των δύο κυριών); Η κ. Παπαζώη πάντως εκφράζεται μάλλον απαξιωτικά για το «κόμμα του κεντροαριστερού χώρου». Μπορεί άραγε να δούμε και ένα νέο άλλο κόμμα μετά τις εκλογές του 2004; Και τότε τι θα γίνει η ΑΕΚΑ;

Χ.Ν.

ΝΥΧΤΑ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟΥ

Η ταχύτητα εναλλαγής της «πληροφορίας» απορρυθμίζει την τάξη και την ιεράρχηση των πραγμάτων· στο τέλος διαγράφει τις εικόνες και εξασθενίζει το μνημονικό μας. Οι περισσότεροι δυνατές εικόνες είναι οι εικόνες του μακρινότερου παρελθόντος. Η νύχτα του Πολυτεχνείου πάει να σβήσει από τη μνήμη: Ούτε πολύ κοντινή, ούτε πολύ μακρινή. Και κυρίως πέφτουν πάνω στις εικόνες εκείνης της μνήμης οι αλληπάλληλες επέτειοι με τους εορτασμούς, τα επετειακά αφιερώματα, τις δηλώσεις των κομμάτων. Επέτειοι που κατέληξαν στο αδυσώπητο κυνηγητό της τηλεοπτικής κάμερας για τα επεισόδια, τις συμπλοκές, τα καμένα αυτοκίνητα. Και από το περυσινό καλοκαίρι νέες εικόνες: συλλήψεις· και τώρα η δίκη της 17Ν. Έχει κι αυτή σχέση με τη νύχτα του Πολυτεχνείου;

Όπως σιγά-σιγά τρεμοσβήνουν οι εικόνες, στην μνήμη μου θα μείνει στο τέλος η ανάμνηση της κυρίας Παναγιώτας στο περίπτερο να ακούει το ραδιοσταθμό των φοιτητών, ο μπάραμν που κατέφυγε στο σπίτι στη Χέυδεν και οι ήχοι από τα τσουρουφλισμένα χαρτιά και ξύλα στο οδόφραγμα

ΠΑΤΑΤΕΣ...

Απότομος ο Κίμων, ο Κουλούρης, συνεχίζει το κυνήγι των μαγισσών –συγγνώμη, των τιμών ήθελα να πω– βάζοντας αυτή τη φορά στο στόχαστρό του τις τιμές της πατάτας, που έχουν πάρει τον ανήφορο – όπως όλα άλλωστε, παρά τις προσπάθειες του αεικίνητου υφυπουργού.

Έτσι πήρε σβάρνα τις αγορές και συζητά «φιλικά» με τους χοντρεμπόρους, στους οποίους, λέει, θέλει να επιβάλει «πλαφόν κέρδους», ώστε οι πατάτες να φτάνουν στους καταναλωτές σε χαμηλότερες τιμές.

Όχι πως θα πετύχει τίποτα βέβαια, πέρα από το να ικανοποιήσει κάποια αιτήματα των εμπόρων, υποτίθεται για να τους καλοπιάσει. Διότι, το πρόβλημα της πατάτας είναι πρόβλημα των ίδιων των παραγωγών, καταρχήν, ύστερα της γης που δεν μπορεί να παραγάγει όσες ποσότητες χρειαζόμαστε, κατόπιν των ελκυστικών και ανταγωνιστικών ξένων αγορών που προσφέρουν φτηνότερα προϊόντα με μεγαλύτερα περιθώρια κέρδους και τελευταία των εμπόρων φυσικά.

Αλήθεια, τι έγιναν εκείνα τα συνθήματα του ΠΑΣΟΚ, προτού βεβαίως έλθει στην εξουσία, εναντίον των μεσαζόντων και των μεγαλεμπόρων που έκλεβαν τον ιδρώτα του παραγωγού και τα λεφτά των νοικοκυριών; Έ, άλλες εποχές, νέα ήθη και έθιμα!

Τ.Κ.Δ.

μα της Πατησίων. Μνήμες που από μόνες τους δεν σημαίνουν τίποτε για τον άλλον. Στο μυαλό μου όμως εκείνες οι εικόνες είναι τώρα πια το Πολυτεχνείο. Όπως παρακολουθώ τις συζητήσεις για το Πολυτεχνείο, αυτές οι εικόνες είναι που ξαναγυρνούν επίμονα στο μυαλό μου.

Σήμερα άλλα συζητούν για το Πολυτεχνείο. Οι επώνυμοι μαζεύνονται όλοι μαζί και μας πληροφορούν «ήμουν και 'γω εκεί». Τους παρατηρώ. Δεν θέλω να αναφέρω ούτε τα ονόματά τους. Μου φτάνει που θυμάμαι το όνομα της κυρίας Παναγιώτας.

Χ.Ν.

ΕΓΚΛΗΜΑ ΜΕΝ, ΑΛΛΑ ΩΡΑΙΟ!

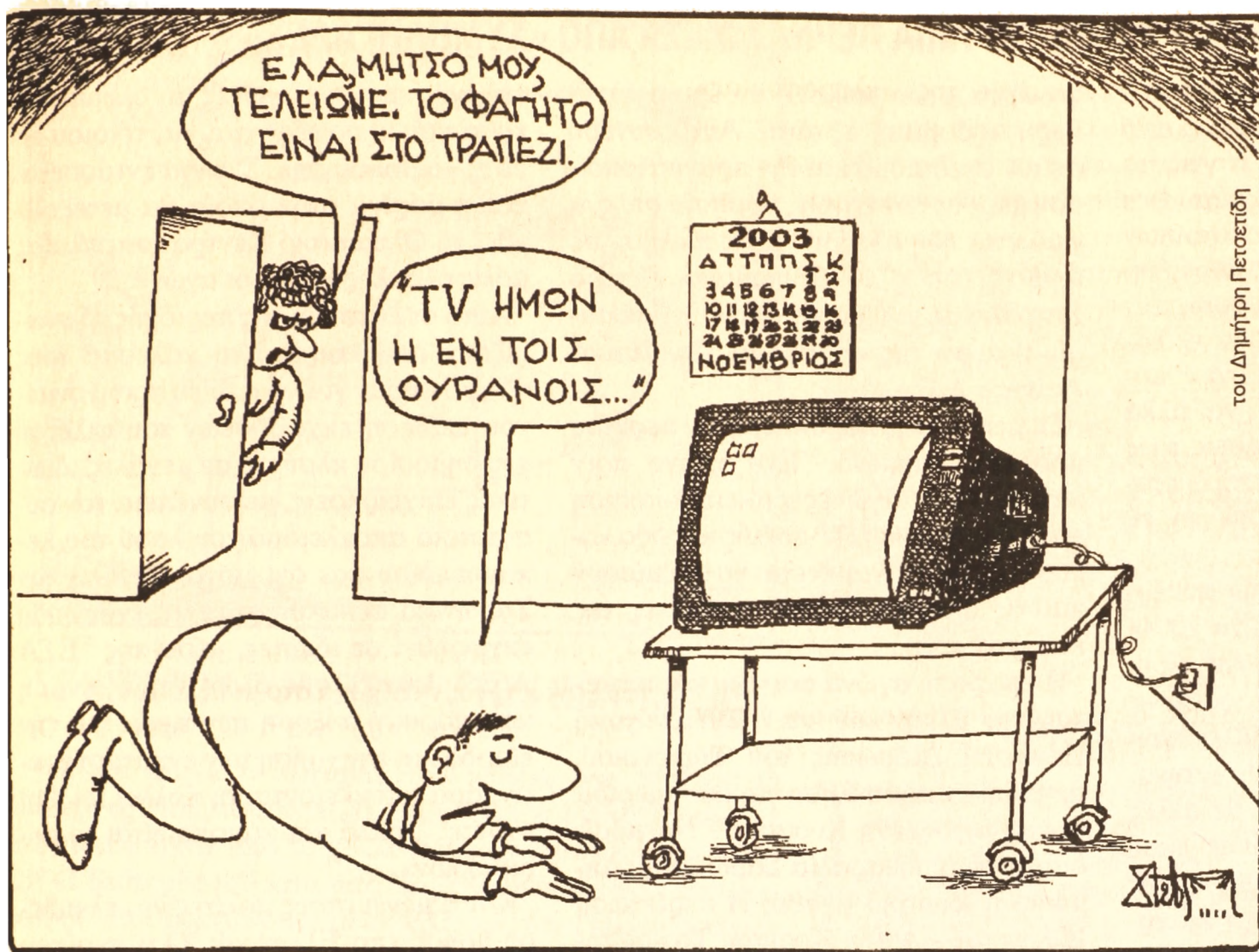
Η κατάληψη του Πάρκου Ελευθερίας –όπου βρίσκεται και ο ανδριάντας του Ελευθέριου Βενιζέλου– και η «διαμόρφωσή» του, για τις ανάγκες επέκτασης του γνωστού Μεγάρου Μουσικής, δεν είναι μόνο μια βάρβαρη επίθεση κατά της αισθητικής μας, αλλά αποτελεί –κυρίως– και έγκλημα κατά του περιβάλλοντος, σε μια Αθήνα η οποία όλο και περισσότερο αισθάνεται να πνίγεται από την συνεχή κατάργηση εστιών πρασίνου.

Εντάξει. Γνωστά πράγματα. Από το σημείο αυτό όμως, μέχρι το να τίθεται το έγκλημα ως θέμα εξετάσεων σε Ανώτατο Εκπαιδευτικό Ίδρυμα και μάλιστα με ζητούμενο την ωραιοποίησή του, ε, υπάρχει μεγάλη απόσταση.

Κι όμως έγινε κι αυτό. Τα έργα διαμόρφωσης του χώρου γύρω από το Μέγαρο Μουσικής τέθηκαν ως θέμα προς εξέταση των φοιτητών της Σχολής Αρχιτεκτόνων, με τη μορφή μιας εργασίας με τίτλο «Ντύνοντας την Όπερα», που είχαν κάνει υπό την επίβλεψη του επίκουρου καθηγητή Ανδρέα Κούρκουλα.

Αντέδρασε όμως έντονα ο καθηγητής Γ. Σαρηγιάννης, μέλος της εξεταστικής επιτροπής, ο οποίος για να προστατεύσει το κύρος της Σχολής, αρνήθηκε επίσημα να συμμετάσχει στην εξέταση και τη βαθμολογία των φοιτητών για μία τέτοια εργασία. Άδικο είχε;

Τ.Κ.Δ.

του Δημήτρη Πετροστίδη

Ο ΣΦΙΧΤΟΣ ΕΝΑΓΚΑΛΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ ΑΠΟ ΤΟΝ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟ

Ας υποθέσουμε ότι η κρίση ανάμεσα στην Εκκλησία της Ελλάδος και το Οικουμενικό Πατριαρχείο Κωνσταντινουπόλεως μας αφορά. Και λέω ας υποθέσουμε, καθώς μια διαμάχη όπως αυτή που ζούμε αφήνει να διαφανούν τα «κοσμικά» κυρίως γνωρίσματά της.

Οι «νέες χώρες» (Ήπειρος, Μακεδονία, Θράκη), η Κρήτη, τα Δωδεκάνησα υπάγονται ως γνωστόν στο Οικουμενικό Πατριαρχείο Κωνσταντινουπόλεως, παρότι το διοικητικό μέρος που αφορά στην κάθε μία από τις περιοχές αυτές ποικίλλει.

Η προσπάθεια από μέρους της Εκκλησίας της Ελλάδος – με έναρξη, όπως πιστεύουμε, τις «νέες χώρες» – να αλλάξει αυτή την κεκτημένη ισορροπία δεν φανερώνει παρά την τάση για κυριαρχία και την επίδειξη δύναμης, κάτι που θυμίζει

και άλλες ενέργειες της Εκκλησίας της Ελλάδος, όπως λ.χ. τη συγκέντρωση υπογραφών για τις ταυτότητες και άλλα τινά.

Ο Οικουμενικός Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως είναι ο πρώτος μεταξύ ίσων Πατριάρχων και αυτό το ξέρουμε όλοι και είναι μέρος της ιστορίας του Ελληνισμού. Ο Οικουμενικός Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως έχει αυτή την ιδιαίτερη ιδιότητα να εποπτεύει και άλλες εκκλησίες εκτός από την Εκκλησία της Ελλάδος: αυτός είναι ένας από τους ρόλους του. Ειδικότερα έχει αυτή την υψηλή εποπτεία του ευρύτερου Ελληνισμού που δεν είναι ασφαλώς μόνο το ελληνικό κράτος.

Οι ενέργειες της Εκκλησίας της Ελλάδος ενέχουν την τάση για ταύτιση της Εκκλησίας με το κράτος και δηλώσεις όπως αυτές που εξέπεμψε ο Κων-

σταντίνος Μητσοτάκης επιβεβαιώνουν αυτή την αξίωση: «Ένα κράτος, μία θρησκεία».

Η αναχρονιστική αντίληψη της Εκκλησίας της Ελλάδος, η οποία προσφεύγει σε κάθε μέσο προκειμένου να συσφίξει τις σχέσεις κράτους-εκκλησίας, εκτός από το να δημιουργούν ιδιαίτερη καχυποψία για το ποιος πρόκειται να ωφεληθεί απ' αυτόν τον εναγκαλισμό, τείνουν προς την εξασθένηση του Οικουμενικού Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως, που είναι ένα ιστορικό σημείο αναφοράς για όλο τον Ελληνισμό. Εντύπωση κάνει, τέλος, και η αρθρογραφία περί του θέματος στον ημερήσιο τύπο. Και άλλοι πολλοί (διακεκριμένοι *Ελληναράδες*) –εκτός του Αρχιεπισκόπου– ζητούν έως και μεταφορά του Πατριαρχείου στην Αθήνα...

Α.Φ.

ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ

Δεν περίμενα από τον Νίκο Χριστοδουλάκη να έχει τόσο προχωρήσει στα μαθήματα δημιουργικής λογιστικής. Όσα πάντως κατήγγειλαν ο Λαφαζάνης, ο Δραγασάκης και ο Κωνσταντόπουλος για τα διπλά –στην κυριολεξία– βιβλία τον αναδεικνύουν σε σπουδαίο μάγιστρο της εκσυγχρονιστικής «μαθηματικής ανάλυσης». Η οποία ανάλυση απεδείχθη πολύ χρήσιμη στους χαλεπούς, για την κυβέρνηση, καιρούς. Αλλά για τους Έλληνες πολίτες το στρίμωγμα θα συνεχίσει. Γιατί βέβαια δεν πρόκειται να μας σώσουν οι διάδοχοί του Αλογοσκούφηδες και σία. Οι εκσυγχρονιστές έχουν πάντως εξασφαλίσει ότι δεν θα βγάλουν τα κάστανα από τη φωτιά. Θα τα βγάλουν οι επόμενοι...

Μ.Ν.

ΑΝΕΠΑΓΓΕΛΤΟΙ

Μ' αρέσει που ο Πάγκαλος αποκάλεσε «ανεπάγγελτο» τον Καραμανλή. Λες και όλοι οι κρατικοδίαιτοι Πασόκοι είναι συνεπείς επαγγελματίες. Εκτός και αν το «Λαλιώτης», το «Τσουκάτος», το «Πανταγιάς», ή το «Νεονάκης», θεωρούνται σήμερα επαγγέλματα.

Τζίμ Μπούκης

OH, MY GOD!

Εδώ και καιρό μας έχει προειδοποιήσει, αλλά εμείς δεν το λάβαμε σοβαρά υπ' όψιν. Κι όμως, ο Τζορτζ Μπους ο νεότερος επικοινωνεί απ' ευθείας με τον Θεό και μάλιστα λαμβάνει εντολές από αυτόν (προφανώς όχι τις... 10).

Πριν από λίγες ημέρες «έσκασε μύτη» η είδηση: ότι, δηλαδή, ο Θεός είχε χτυπήσει την πόρτα του πριν από τις εκλογές του έτους 2000. Το εκμυστηρεύτηκε μάλιστα ο ίδιος ο Τζορτζ στον προσωπικό του κληρικό, με την δέουσα όμως σεμνότητα.

«Αισθάνομαι ότι ο Θεός επιθυμεί να είμαι υποψήφιος πρόεδρος», του είπε κι εκείνος το κατέγραψε στο βιβλίο που κυκλοφόρησε πριν από λίγες ημέρες, προκειμένου να πληροφορηθεί το χριστεπώνυμο και σε έκσταση ευρισκόμενο πλήθος της αμερικανικής κοινωνίας για το χάρισμα του προέδρου του.

ΣΩ.ΛΕ.

ΠΡΟΣΚΛΗΤΗΡΙΟ ΒΕΤΕΡΑΝΩΝ

Κόσμος πάει κι έρχεται στο ΠΑΣΟΚ: Παλαιοί βουλευτές δηλώνουν με απογοήτευση ότι δεν θα ξαναθέσουν υποψηφιότητα και σπεύδουν να πάρουν τον μακρύ δρόμο που θα τους βγάλει στο κατώφλι της συνταξιοδότησης, ενώ άλλοι ζώνονται τον χαρτοφύλακα και μ' ένα νεανικό χτυποκάρδι λαμβάνουν το χρίσμα του εθελοντή στον αγώνα για τον «θρίαμβο του σοσιαλισμού».

Όπως ο Στέφανος Τζουμάκας, που αφού ολοκλήρωσε τις σπουδές του στις ΗΠΑ, καλείται τώρα να αντεπεξέλθει αυτή τη φορά στις κομματικές εξετάσεις. Ή ο Μιχάλης Νεονάκης, που ανακοινώνει από το Ρέθυμνο την δική του «Χάρτα», για κρητικά θέματα αυτή τη φορά.

Αυτό κι αν είναι εκσυγχρονισμός. Από το πάλαι ποτέ «κοινωνικό συμβόλαιο» στις ων ουκ έστιν αριθμός «Χάρτες»... ΣΩ.ΛΕ.

• Η εφημερίδουλα των Πολυδροσιωτών με τίτλο **Παρνασσός** σταχυολογεί παρατσούκλια συγχωριανών. Αναδημοσιεύω μερικά, παραλείποντας όμως το πραγματικό όνομα. Έχουμε και λέμε λοιπόν:

«Παγουράς, Μπανάνας, Κολοβρέχτης, Μάο, Σκουριάς, Εγκληματίας, Μπαγατσιούλας, Μοβόρος, Μουλαροπαπινώντας, Κόπανος, Μπατίρης». Και άλλα πολλά που δεν έχουν τέλος. Μπράβο οι Πολυδροσιώτες!

• Στους **Αμοργιανούς Ορίζοντες** διαβάζω για τις δραστηριότητες της κ. Ελισάβετ Παπαζώη και τις ερωτήσεις της προς τους υπουργούς Ν. Χριστοδουλάκη, Γ. Παπανρέου και Τ. Γιαννίτη για την εγκατάλειψη του νησιωτικού χώρου. Καλά, δεν περίμενε μερικούς μήνες ακόμα η τέως υπουργός να υποβάλει τις ερωτήσεις της;

• Από την **Οφιούσα** της Τήνου η αναδημοσιευόμενη φωτογραφία που πάντως δεν αποδίδει τα χάλια των καταστροφών που προκλήθηκαν σε μονοπάτια του νησιού από τις νεροσυρμές που προκάλεσαν οι βροχές. Αντιγράφω από το συνοδευτικό σχόλιο: «Τα λιθόστρωτα μονοπάτια, αυτά τα μοναδικά μνημεία λαϊκής αρχιτεκτονικής, όταν δεν τα τιμεινώνουμε για να εξυπηρετηθούν τα αυτοκίνητά μας, τα αφήνουμε να χαθούν. Κι ύστερα κάποιοι μιλάνε για "χειροποίητο νησί" και "ανάδειξη διαδρομών πολιτιστικού ενδιαφέροντος", καλώντας μάλιστα τους επισκέπτες του νησιού "να βαδίσουν στα τηνιακά λιθόστρωτα για να εκτιμήσουν τον τοπικό του πολιτισμό". Σα δεν ντρέπονται!»

• Τα πράγματα δεν πάνε καλά για το ΠΑΣΟΚ. Το γνωρίζουμε στην Αθήνα αλλά τα πράγματα δεν είναι καλύτερα στην επαρχία. Το **Βήμα της Αγιάλειας** γράφει: «Τώρα που το καράβι άρχισε να βυθίζεται τα ποντίκια τρέχουν πανικόβλητα να σωθούν...» Αυτή την εικόνα παρουσιάζει η κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ, μου δήλωσε στέλεχος της Αριστεράς που συνάντησα την περασμένη εβδομάδα στην επίσκεψή του στο Αίγιο.

Άλλος παλαίμαχος αριστερός μου έδωσε πιο διαφορετική εικόνα λέγοντας: «Η κατάσταση με παραπέμπει στις παραμονές της πτώσης ανατολικών καθεστώτων (Σοβιετικής Ένωσης, Βουλγαρίας, Ρουμανίας κλπ, που οι κομισάριοι "τακτοποιούσαν τα κεκτημένα" πριν τραπούν σε φυγή, υπομονεύοντας ο ένας τον άλλον... Τόσο χάλια; απόρησα... Περίμενε και θα δεις το τέλος, μου είπαν και οι δύο μαζί...».

• Από τα **Κυριακάτικα Αιολικά** μαθαίνουμε για την πολιτιστική δραστηριότητα στη Λέσβο:

Στα **Χίδηρα**, τη γενέτειρα του ζωγράφου Γιώργου Ιακωβίδη θα γίνει στις 21 και 22 Νοεμβρίου σειρά από εκδηλώσεις. Πάρτε το καράβι και επισκεφθείτε το νησί!

Αλλά και Μουσείο της Υφαντικής Τέχνης θα γίνει στο παραδοσιακό ελαιοτριβείο Καμπετζά στο χωριό Παράκοιλα. Τα Παράκοιλα, για όσους το αγνοείτε, είναι το κατ' εξοχήν χωριό της παραδοσιακής υφαντικής στη Λέσβο. Εδώ θα πρέπει να θυμίσουμε ότι ο Ν. Σηφουνάκης άρχισε από την εποχή που υπηρετούσε Νομάρχης στο νησί μια πολιτική προστασίας της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής. Ε, να που κάτι έμεινε στο τέλος!

Ό,τι απόμεινε από τα πολιτιστικά μονοπάτια της Τήνου...

Εφημερολόγιο

Άλλη μια εφήμερη κορυφή...

• Ποια είναι η διαφορά του τεύχους 799 και του τεύχους 801; Τεράστια. Οι άνθρωποι λειτουργούμε –είτε κατά μόνας, είτε ομαδικά– με στόχους. Με «κορυφές» που θέτουμε ως όριο στους εαυτούς μας για να κατακτήσουμε και να στήσουμε εκεί το «διακριτικό» μας, κάτι που να θυμίζει ότι «περάσαμε» από εκεί... Πριν να συνεχίσουμε γι' αλλού, για παρακάτω...

Στο Αντί η κάθε «κορυφή» έχει ορισθεί να είναι κάθε διακόσια τεύχη. Περίπου κάθε επτά χρόνια αυτό το περιοδικό επαναπροσδιορίζει την επόμενη «κορυφή» του.

Δεν ήμουν παρούσα –δεν συμμετείχα στο «γίγνεσθαι»– στους τρεις προηγούμενους «κύκλους», για να ξέρω τι σήμαιναν ακριβώς.

Γνωρίζω πολύ καλά τι σημαίνει αυτή η τέταρτη «κορυφή»: το ιδιαίτερο σημείο αναφοράς της σε σχέση με τις τρεις προηγούμενες. Ο καθένας από μας κάνει τις σκέψεις του. Νιώθω ότι και το περιοδικό –ακολουθώντας την κοινωνία– κλείνει τον μεταπολιτευτικό κύκλο του. Στην πέμπτη «κορυφή», στα χίλια τεύχη, θα ξέρουμε τα χαρακτηριστικά του νέου...

Χαίρομαι που είμαι στην τέταρτη. Έστω και «Εφήμερη»... Γιατί το τεύχος 801 θα μας βρει όλους στον επαναπροσδιορισμό. Στο τεύχος 799 υπήρχε η προσμονή. Ένα βήμα πριν το στόχο... Στο 800 χαιρόμαστε και γιορτάζουμε... Στο 801 θα προσπαθήσουμε να «δούμε»...

Ωστόσο και το 800στό τεύχος είναι παράλληλα «ένα ακόμα τεύχος» και υπήρξαν και στο δεκαπενθήμερο που πέρασε γεγονότα. Με επίκεντρο τις εκλογές που έρχονται, «πράγματα» συνεχίζουν να συμβαίνουν. Και χρήζουν κι αυτά λόγων εφήμερων...

• Από το τέλος Οκτωβρίου που ανακοινώθηκε ότι θα... «συνσυντονίζουν» την προεκλογική εκστρατεία του

ΠΑΣΟΚ ο σύντροφος γραμματέας Χρυσόχοϊδης και ο σύντροφος «στρατηγός» Πάγκαλος, ξαφνικά νιώθω ότι απέκτησε «χρώμα» η ζωή μου. Και κυρίως η φαντασία μου, καθώς προσπαθώ να σκεφθώ πώς από κριτής και επικριτής ο σύντροφος «στρατηγός» θα μετατραπεί σε προπαγανδιστή... Νομίζω μάλιστα ότι τις ίδιες ακριβώς ασκήσεις φαντασίας κάνουν και πολλοί άλλοι...

• Η χώρα απεργεί: δημοτικά, γυμνάσια, λύκεια, φροντιστήρια, δικαστήρια, στατιστική υπηρεσία, ταχυδρομικό ταμειούχο, γεωτεχνικοί και... έπεται και συνέχεια...

• Η χώρα μπορεί να απεργεί, το ΠΑΣΟΚ όμως δεν αργεί... Οι πολιτικοί αναλυτές φλυαρούν και λένε πως μετά την ενεργή επανάκαμψη του συντρόφου «στρατηγού» Πάγκαλου στο ΠΑΣΟΚ, αναμένουν και τον πολίτη Λαλιώτη. Συνύπαρξη με τον γραμματέα Χρυσόχοϊδη; Είπαμε, η πολιτική δεν έχει συναισθήματα, αλλά όχι κι έτσι... Θεωρώ όμως ότι τα πράγματα θα είναι όντως σοβαρά για το κυβερνών κόμμα μόνο αν δούμε τον πρωθυπουργό Σημίτη να του ζητά... γονυπετής να γυρίσει πίσω.

• Πάνω που πηγαίναμε να «χωνέψουμε» ότι τα έσοδα από τις αποκρτικοποιήσεις πάνε για την Ολυμπιάδα, και όχι για τη μείωση του εξωτερικού χρέους της χώρας, την Πέμπτη 30 Οκτωβρίου ήρθε η Κομισιόν για να μας... αποτελειώσει. Για την ακρίβεια... αποτέλειωσε τον πρωθυπουργό Σημίτη η δημοσιοποίηση έκθεσης στην οποία αναφέρεται ότι είναι διπλάσιο το έλλειμμα από το προϋπολογιζόμενο. Δηλαδή και τα λεφτά των αποκρτικοποιήσεων πάνε στους Ολυμπιακούς και με ελλείμματα τους πληρώνουμε. Οι ιδεοληψίες, και δη οι «εθνικές», πληρώνονται πάντα ακριβά...

• Οι καιροί είναι πράγματι

ολοκληρωτικοί; Με εντυπωσιάζει και με προβληματίζει πρωτοσέλιδο της Ελευθεροτυπίας (1 Νοεμβρίου) υπό τον τίτλο «πώς πωλούνται τα μυστικά μας», το οποίο είναι αφιερωμένο στα προσωπικά μας δεδομένα που ελεύθερα κυκλοφορούν στη «μαύρη αγορά», για... πάσα χρήση από κάθε χρήστη. Ο ιδιωτικός βίος πάντα ήταν δύσκολη υπόθεση. Σήμερα πιο πολύ από ποτέ. Χρειάζεται καμιά φορά να διαβάζουμε αυτά που ήδη... ψυχανεμιζόμαστε καθημερινά, για να τα συνειδητοποιούμε καλύτερα...

• Βρήκα φοβερά ενδιαφέρον το πρωτοσέλιδο κείμενο της Αυγής (1/11) –συνέχεια αυτού της 28ης Οκτωβρίου– το οποίο βασίζεται σε έκθεση της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας. Στην έκθεση επιρρίπτονται ευθύνες για τον πληθωρισμό, στα κέρδη των επιχειρήσεων. Έτσι μένει έκθετη η κυβερνητική πολιτική και οι εισηγήσεις του διοικητή Γκαγκάνα. Ορθά λοιπόν ο πρόεδρος της ΑΔΕΔΥ Παπασπύρος τόνισε ότι αποκαλύπτεται «η επιχείρηση ενοχοποίησης των μισθών και των αγώνων των εργαζομένων» και ακόμη πιο ορθά ο βουλευτής Λαφάνης έφερε το θέμα στη Βουλή.

• Δεν απόρησα που δύο

στους τρεις Έλληνες δήλωσαν (σε έρευνα της ΜΡΒ για την Καθημερινή) δυσανεσθιμένοι από τις υπηρεσίες των κρατικών νοσοκομείων και των ασφαλιστικών ταμείων. Απόρησα με τον ένα στους τρεις που δήλωσε ευχαριστημένος...

• Το 62,5% των Ελλήνων, σύμφωνα με έρευνα του ΕΚΚΕ, που δημοσιοποιήθηκε μέσα στο δεκαπενθήμερο που πέρασε, θεωρεί πως οι άνθρωποι καιροφυλακτούν για να εκμεταλλευτούν ο ένας τον άλλο, το 79,2% πιστεύει πως οι αλλοδαποί πρέπει να φεύγουν από τη χώρα εαν διαπράξουν οποιαδήποτε αξιόποινη πράξη, το 83,95% θεωρεί πως οι πολιτικοί ενδιαφέρονται κυρίως για τις ψήφους και το 52,1% βλέπει 2,5 με 3 ώρες τηλεόραση την ημέρα.

• Ενώ ο πόλεμος στο Ιράκ συνεχίζεται, το κλείσιμο της αμερικανικής πρεσβείας στο Ριάντ ουσιαστικά προανήγγειλε, λίγες μέρες πριν, το χτύπημα με 17 νεκρούς και 122 τραυματίες, το οποίο οδηγεί στην επαλήθευση της πρόβλεψης του Μπιν Λάντεν για κατάρρευση της σαουδαραβικής μοναρχίας, που ο Μπους επιθυμεί να... «εκδημοκρατίσει».

Εφήμερη

Φυλλομετρώντας 800 τεύχη

του Χρήστου Γ. Παπουτσάκη

Τριάντα χρόνια περίπου και πάντως 800 τεύχη είναι ένα ποσοτικό μέγεθος που δεν μπορείς εύκολα να το διεξέλθεις με ένα σημείωμα. Και ιδίως εάν είσαι άμεσα «συμβαλλόμενος». Μετά υπάρχει και κάτι άλλο· που είναι αθέατο και όμως σε κυνηγά συνέχεια: οι παραλείψεις που πρέπει ή είσαι υποχρεωμένος να κάνεις· εκτός όλων εκείνων που έχεις ήδη ξεχάσει ή απωθήσει μακριά από τη μνήμη. Κι όμως ήταν καίριες αποφάσεις σε καίριες στιγμές. Υπάρχει τέλος μια άλλη αθέατη πλευρά· εκείνη της καθημερινότητας που δένεται με τη δουλειά και τους ανθρώπους. Ιστορίες, στιγμές, που δεν μπορείς ούτε σ' αυτές να μείνεις.

Τι λοιπόν μένει να πεις;

* * *

Το *Αντί* υπηρέτησε τον πολιτικό διάλογο. Μόνον μέσα από έναν οξύ πολιτικό διάλογο μπορεί να αναδειχθεί το πρόσωπο της δημοκρατίας. Κατέθεσε τις αναζητήσεις του στον χώρο του πολιτισμού γιατί ο πολιτισμός αναδεικνύει τις ιδιαιτερότητες και θεραπεύει τις βαθύτερες ανθρώπινες ανησυχίες.

Διατηρούμε σταθερά έναν αριστερό πολιτικό προσανατολισμό γιατί πιστεύουμε ότι με αριστερές, ριζοσπαστικές επιλογές θα μπορέσουμε να κάνουμε τη ζωή όλων μας περισσότερο ανθρώπινη.

Το *Αντί* είναι ένα μικρής κυκλοφορίας περιοδικό, αλλά δεν περνά απαρατήρητο. Και είναι μικρό γιατί επιλέξαμε να είναι μικρό. Στις μέρες μας, οι μειοψηφίες πρέπει να έχουν φωνή. Κι εμείς έχουμε από επιλογή διαλέξει να σταθούμε στο πλευρό των μειοψηφιών.

* * *

Το *Αντί* βγήκε για πρώτη φορά μέσα στη δικτατορία, σαν μια φωνή διαμαρτυρίας. Ήδη ο τίτλος του ήταν μια πράξη αντίστασης. Το *Αντί* φιλοδοξούσε να είναι αντιθετικό στην κάθε εξουσία και συγχρόνως να προτείνει εναλλακτικές

λύσεις· να προτείνει μέσα από έναν ανοικτό και χωρίς περιορισμούς διάλογο, ιδέες για την επαναδιατύπωση της σοσιαλιστικής πρότασης στην πολιτική και τον πολιτισμό.

Ας μην επιχειρήσουμε τώρα μια διακήρυξη αρχών· θα προσπαθήσω να ανακεφαλαιώσω, όσο περισσότερο συνοπτικά μπορώ, τις πιο σημαντικές ενότητες θεμάτων που το *Αντί* ερεύνησε τα 30 χρόνια της συνεχούς έκδοσής του, διευκρινίζοντας συνάμα ότι δεν είναι ένα εξειδικευμένο περιοδικό, καθώς το πολιτικοκοινωνικό γίνεσθαι το θεωρούσαμε πάντα σαν ένα σύνολο. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα να διαμορφώνονται ενότητες θεμάτων για την πολιτική, την ιστορία, την οικολογία και τον πολιτισμό, αλλά και να παράγεται ένα ερευνητικό ρεπορτάζ που αποσκοπεί στην διερεύνηση της πολιτικής και κοινωνικής ζωής.

* * *

Συνολικότερα το *Αντί*:

- Άνοιξε τον διάλογο –ανεπιτυχή ως αποτέλεσμα– ανάμεσα στα διάφορα τμήματα της Αριστεράς: από την σοσιαλδημοκρατική έως την εξωκοινοβουλευτική εκδοχή της.

- Έδωσε φωνή και βήμα στις πολιτικές μειοψηφίες όλων των πολιτικών κομμάτων: από τα κόμματα της δεξιάς έως εκείνα της αριστεράς. Γιατί πιστεύουμε ότι ο διάλογος αρχών πρέπει να διατηρηθεί ενεργός στις ομάδες όλου του πολιτικού φάσματος· αυτό «εξυγαινεί» την πολιτική ζωή.

- Η ιστορία της Εθνικής Αντίστασης υπήρξε αντικείμενο μελέτης και προβληματισμού και κάλυψε με πολλά τεύχη-αφιερώματα την ύλη του περιοδικού, ενώ πρόσφατα, το 1999, με την ευκαιρία της συμπλήρωσης 50 χρόνων από τη λήξη του Εμφυλίου Πολέμου, το περιοδικό με συνεχή δημοσιεύματά του, παρουσίασε άγνωστα τεκμήρια της περιόδου του Εμφυλίου. Οργάνωσε επίσης μια φωτογραφική έκθεση για

του Δημήτρη Πετσέδη

κείνη την εποχή.

- Ερευνητικά ρεπορτάζ αποκάλυψαν πολλές πτυχές της περιόδου της Δικτατορίας των συνταγματαρχών, δηλαδή από το 1967 έως το 1974, διασυνδέει της Χούντας με φασιστικές οργανώσεις κ.λπ.

- Με ερευνητικά ρεπορτάζ το *Αντί* αποκάλυψε πολλές σκοτεινές πτυχές της ελληνικής κοινωνίας: αποκάλυψε φασιστικά κυκλώματα μέσα στις τάξεις του ελληνικού στρατού και την ύπαρξη και λειτουργία παρακρατικών ομάδων με διεθνείς διασυνδέσεις.

- Το Κυπριακό πρόβλημα αποτέλεσε μόνιμο σημείο αναφοράς ανά δεκαπενθήμερο στο *Αντί*. Ένα ειδικό αφιέρωμα το 1983 για το πολιτιστικό πρόσωπο της Κύπρου συνοδεύτηκε με ένα τρίμηρο εκδηλώσεων με την παρουσία 41 κυπρίων διανοουμένων, καλλιτεχνών ενός θιάσου και λαϊκών «ποιητάρηδων».

- Το *Αντί* αποκάλυψε πολλές παράνομες πράξεις στις προμήθειες των εξοπλιστικών προγραμμάτων των ενόπλων δυνάμεων και κατονόμασε ενεχομένους με συγκεκριμένα στοιχεία που οδήγησαν σε δικαστικές διώξεις.

- Έπαιξε σημαντικό ρόλο στην αποκάλυψη των παράνομων πράξεων του Γεωργίου Κοσκωτά και την εμπλοκή μέρους του πολιτικού κόσμου σε παράνομες συναλλαγές με αυτόν. Για την υπόθεση Κοσκωτά μπορούμε να ισχυριστούμε ότι απ' όλο τον ελληνικό Τύ-

ο, μόνο το *Αντί* στάθηκε συνεπές στις παραγγελίες του και δεν έπαιξε στο αιχνίδι συναλλαγών όπου συμμετείχε το σύνολο του Τύπου και μεγάλο μέρος του πολιτικού κόσμου. Άσχετα απ' το κουκούλωμα» που ακολούθησε, η πόθεση εκείνη σφράγισε την ελληνική πολιτική και κοινωνική ζωή τα τελευταία χρόνια.

• Από τον Φεβρουάριο του 2000, δημοσιεύθηκαν στο *Αντί* πολλά άγνωστα τοκουμένα από τα αρχεία της Στάζιου αποδεικνύουν τις άνομες σχέσεις ενός άλλου μεγάλου οικονομικού παύγοντα, του Σωκράτη Κόκκαλη, με την ανατολικογερμανική μυστική υπηρεσία. Μετά εννέα μήνες ερμητικής σιής απ' όλα τα ΜΜΕ στην Ελλάδα, κάποτε έσπασε η σιωπή κι έγιναν γνωστές υτές οι ιστορίες· έκτοτε οι αναφορές τις αποκαλύψεις του *Αντί* ήταν επαλειημένες στα ΜΜΕ.

• Το *Αντί* είχε από πολύ νωρίς ανατύξει ιδιαίτερη ευαισθησία για τα θέατα του περιβάλλοντος. Οργάνωσε ια μεγάλη –και πολυετή– καμπάνια με μερίδες, δέντροφυτεύσεις, κινητοποίηση των πολιτών για τη διάσωση του μεγαλύτερου ελεύθερου χώρου της Αθήας, του Ελαιώνα, που καταλαμβάνει κταση 9.000 στρεμμάτων και βρίσκεται ανάμεσα στον Πειραιά και την Αθήα. Η επισήμανση του προβλήματος του λαιώνα είχε μεγάλη απήχηση. Τέτοια, ίστε αποτέλεσε έκτοτε μόνιμο θέμα νζητήσεων ανάμεσα στην κυβέρνηση, α πολιτικά κόμματα και την τοπική αυοδιοίκηση.

• Στο ίδιο πνεύμα υπήρξαν συνεχείς πισσημάνσεις και καταγγελίες για καταπατήσεις ελεύθερων χώρων και πα-

ράνομες ενέργειες από μέρους ιδιωτών με την ανοχή του Υπουργείου Χωροταξίας και Περιβάλλοντος, όπως λ.χ. η καταπάτηση του Πάρκου Ελευθερίας πλάι από την αμερικανική πρεσβεία στην Αθήνα για την επέκταση του Μεγάρου Μουσικής. Το Μέγαρο Μουσικής φιλοξενεί βεβαίως αξιόλογες μουσικές και άλλες καλλιτεχνικές εκδηλώσεις, όμως συγχρόνως, με τον γιγαντισμό του, τείνει να απορροφήσει κάθε καλλιτεχνική δύναμη της χώρας. Και, εν πάσει περιπτώσει, πιστεύουμε ότι η προστασία του περιβάλλοντος, στην εποχή μας, έχει καταστεί υπέρτατη αξία την οποία δεν πρέπει να θυσιάζουμε στο όνομα όποιας άλλης δραστηριότητας.

• Στον χώρο του πολιτισμού το *Αντί* έχει επιχειρήσει και καταφέρει, νομίζουμε, πολλά. Στις σελίδες του περιοδικού που εξειδικεύονται στα θέματα του πολιτισμού, η μουσική, ο κινηματογράφος, το θέατρο, τα εικαστικά και κυρίως οι νέες εκδόσεις είναι τα «σημεία» μόνιμης αναφοράς. Προσπαθήσαμε, από το πρώτο κιόλας τεύχος, να αναφερόμαστε στα κύρια πολιτιστικά γεγονότα του τόπου, αλλά κυρίως αναζητούμε τις «νέες φωνές». Πριν από λίγα χρόνια, μεγάλο μέρος του Τύπου στην Ελλάδα «παρέκαμπτε» τον πολιτισμό. Σήμερα ο Τύπος, μετά την απαξίωση της πολιτικής, έχει κάμει στροφή στον πολιτισμό. Αλλά ο πολιτισμός δεν είναι μόνον η δημοσιογραφική καταγραφή. Πιστεύουμε ότι πρέπει να παρεμβαίνουμε όχι μόνον με τον γραπτό, κριτικό λόγο, αλλά να παρεμβαίνουμε και με «δρώμενα».

• Αλλά ας σταθούμε και σε κάποιες

άλλες δραστηριότητες όπου ο γραπτός λόγος πορεύτηκε μαζί με συγκεκριμένες δράσεις:

• Από το 1983 έως το 1985 οργανώσαμε μια καμπάνια για το νεοελληνικό κίτς η οποία περιελάμβανε έκθεση, πολυμέσα, κινηματογραφικές προβολές, διαλέξεις και συζητήσεις και την έκδοση σε ελληνική και αγγλική γλώσσα του λευκώματος *Κάτι το Ωραίο* – όλα αυτά, αποτέλεσμα μιας μακροχρόνιας έρευνας.

• Το 1983, πήραμε μια πρωτοβουλία που, τότε τουλάχιστον, ήταν ριζοσπαστική. Προκειμένου να συνδράμουμε τους νεανικούς «πειρατικούς» ραδιοσταθμούς που λειτουργούσαν παράνομα (καθώς τότε στην Ελλάδα οι ραδιοτηλεοπτικοί σταθμοί ανήκαν αποκλειστικά στο κράτος), αποφασίσαμε και οργανώσαμε το δικό μας ραδιοσταθμό με το όνομα «Ραδιο-Αντίλαλος» κοινοποιώντας δημόσια την έναρξη των εκπομπών του. Φυσικό επακόλουθο ήταν η εισβολή του εισαγγελέα και των «οργάνων της τάξεως» στις εγκαταστάσεις του σταθμού και η απαγγελία κατηγορίας που μας οδήγησε σε σειρά από δίκες. Η θέση μας ήταν: ο νόμος είναι μεν σύμφωνος με τις συνταγματικές διατάξεις αλλά είναι αναχρονιστικός, ο νόμος πρέπει να αλλάξει. Μετά από μια πενταετία και σειρά από δίκες, τελικά απαλλαχθήκαμε· είχε στο μεταξύ αλλάξει ο νόμος και είχαν αρχίσει να λειτουργούν οι δημοτικοί και ιδιωτικοί σταθμοί αλλά με μια αντίληψη αντίθετη βεβαίως προς εκείνην που ενέπνευσε το δικό μας εγχείρημα.

• Εκδόθηκε σειρά ειδικών αφιερωμάτων για πνευματικούς ανθρώπους ή

Α Ν Τ Ι Κ Α Ι Η Π Α

Το *Αντί* είχε σαν πρότυπο –όταν πρωτοξεκίνησε, το Μάιο του 1972, αλλά και κατά την εποχή της επανέκδοσής του το Σεπτέμβριο του 1974– ένα περιοδικό που έβγαине στις ΗΠΑ τα χρόνια εκείνα: το *Ramparts*. Το *Ramparts*, περιοδικό του κινήματος του New Left, με αναφορές και ύλη για τα απελευθερωτικά κινήματα στον Τρίτο Κόσμο, την οικολογική διάσταση, τις ιδέες του Τσόμσκι και του Μαρκούζε, τις αναζητήσεις του Ράιχ· όλα αυτά τελοσπάντων και άλλα πολλά ήταν το υπόστρωμα στο οποίο πολλοί ακουμπούσαμε. Τα τεύχη του *Ramparts* κυκλοφορούσαν στις παρέες· μερικά άρθρα του μεταφράστηκαν και αναδημοσιεύθηκαν στις σελίδες του

Αντί.

Αλλά αφού ο λόγος για την Αμερική δεν μπορώ παρά να αναφέρω την ιδιαίτερη απήχηση που είχε ένα τεύχος του 1976, αφιερωμένο στα 200 χρόνια από την ανακήρυξη της αμερικανικής ανεξαρτησίας. Υπήρχε στο τεύχος εκείνο και ένα άρθρο σχετικό με τη μοίρα των Ινδιάνων της Αμερικής. Θυμάμαι τη συγκινητική συμπαράσταση που είχε εκδηλωθεί προς το American Indian Movement με τις εκατοντάδες επιστολές που είχαν φτάσει στα γραφεία μας και τις οποίες εν συνεχεία διαβίσαμε στα κεντρικά γραφεία του American Indian Movement.

γεγονότα, για την υλοποίηση των οποίων δούλεψαν πολλοί εκλεκτοί Έλληνες και ξένοι διανοούμενοι. Αναφέρω ενδεικτικά μερικά από τα ειδικά αφιερώματα στους ποιητές και συγγραφείς: Ανδρέας Κάλβος, Κώστας Καρυωτάκης, Γιώργος Σεφέρης, Οδυσσέας Ελύτης, Γιάννης Ρίτσος, Μανόλης Αναγνωστάκης, Μάριος Χάκκας, Μ. Καραγάτσης, Κωστής Παλαμάς, Δημήτρης Χατζής, Στρατής Τσίρκας, Τάκης Σινόπουλος, Γιώργος Ιωάννου, Κώστας Ταχτσής, Νίκος Γαβριήλ Πεντζίκης, Νίκος Καββαδίας, Ιωάννης Συκουτρής, Νίκος Παναγιωτάκης, κ.ά. Επίσης έχουν γίνει μερικά υποδειγματικά αφιερώματα για μορφές όπως ο Ρήγας Βελεστινλής.

• Ειδικά αφιερώματα σε πόλεις της Ελλάδας, όπως τα Χανιά, ο Βόλος, η Θεσσαλονίκη, η Καβάλα, τα Ιωάννινα κ.ά., όπου προσπαθήσαμε να καταγράψουμε την τοπική ιστορία και τα σύγχρονα προβλήματα αλλά και να αναδείξουμε τις ιδιαιτερότητές τους. Με την ευκαιρία αυτών των αφιερωμάτων, οργανώθηκαν ανοιχτές συζητήσεις στις πόλεις αυτές. Η σκέψη που μας οδήγησε στα ειδικά αυτά αφιερώματα ήταν η ανάδειξη των ιδιαιτεροτήτων κάθε ελληνικής γωνιάς, ιδιαιτεροτήτων ιστορικών, πολιτιστικών, κοινωνικών, πολιτικών. Θέλαμε να τονίσουμε την ανάγκη διαφύλαξης αυτών των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών κάθε περιοχής απέναντι στην επέλαση του σύγχρονου, ισοπεδωτικού πολιτιστικού μοντέλου.

• Πιστεύοντας ότι η συνάντηση με τους αναγνώστες μας πρέπει να γίνεται άμεση και ζωντανή οργανώσαμε μια σειρά από συνέδρια, σεμινάρια και συμπόσια. Αναφέρω συνοπτικά:

• Συμπόσιο για το σύστημα υγείας (1984), συμπόσια για τα ΜΜΕ των οποίων ο ρόλος και η λειτουργία διαφαινόταν ότι άλλαζε (1985, 1986, 1995). Το τελευταίο συνέδριο, εκείνο του 1995, αναφερόταν στη σχέση ΜΜΕ και Internet και έγινε με συμμετοχή και ευρωπαίων ερευνητών· ήταν το πρώτο συνέδριο με τη θεματική αυτή στην Ελλάδα.

Έγιναν όμως και πολλά άλλα συνέδρια και συμπόσια:

• Συμπόσιο για τον Ουτοπικό Σοσια-

λισμό (1986), διεθνές σεμινάριο για την πολιτική σκέψη του Γκράμσι (1987), διεθνές συνέδριο για το Κουρδικό την εποχή της κορύφωσης της κρίσης στην περιοχή (1991) με συμμετοχή Κούρδων από όλες τις χώρες που περιλαμβάνουν εδαφικές περιοχές του Κουρδιστάν: από το Ιράκ, το Ιράν, τη Συρία, την Τουρκία, αλλά και την ΕΣΣΔ. Επίσης συμμετείχαν και ειδικοί του κουρδικού ζητήματος από την Γαλλία, τη Μεγάλη Βρετανία κ.λπ. και ακολούθησε εποικοδομητικός διάλογος.

• Έγιναν όλα αυτά τα χρόνια ειδικές αποστολές για δημοσιογραφική κάλυψη των γεγονότων αλλά και για ανθρωπιστική βοήθεια σε χώρες του Τρίτου Κόσμου, όπως η Ερυθραία, η Αιθιοπία, η Δυτική Σαχάρα (Πολισάριο), η Λιβύη, ο Λίβανος, η Συρία, το Ιράν, το Κουρδιστάν, το Ιράκ κ.ά.

• Το 1980 το *Αντί* οργάνωσε ένα συμπόσιο με θέμα την «Εξουσία στις Σοσιαλιστικές χώρες» στο οποίο μεταξύ άλλων συμμετείχαν οι Aleksander Smolar, Michna Berendei, Pierre Kende, Jiri Pelikan, Andras Kovacs, Tatiana Mamonova, κ.ά. Όλοι αυτοί ήταν γνωστοί αντικαθεστωτικοί και ήρθαν στην Ελλάδα από διάφορες ευρωπαϊκές χώρες όπου ζούσαν τότε. Το συμπόσιο είχε μεγάλη απήχηση και έδωσε την ευκαιρία στους Έλληνες φοιτητές και ακαδημαϊκούς να έρθουν σε επαφή με τον προβληματισμό όσων κρατούσαν μια κριτική απόσταση απέναντι στα καθεστώτα του υπαρκτού

σοσιαλισμού.

• Δέκα χρόνια αργότερα, την άνοιξη του 1990, ένα άλλο συμπόσιο με τις εξελίξεις στις ανατολικές χώρες έγινε με τη συμμετοχή πολιτικών και διανοούμενων από τις χώρες αυτές αλλά και την Γαλλία και τη Μεγάλη Βρετανία. Μεταξύ άλλων συμμετείχαν μεσηγγήσεις οι Alexandr Ort, Vesna Pe Krustyo Petkov, Ivan Slavon, Mir Dinescu, Herman Sheer, Mai Jaques, Vladlen Sirotkin, Ad Michnik, Igor Yakovlev, Pierre Ken Silviu Angelescu, Nebojsa Popon, κ.ά. Ήρθαν, ζώντας στο πνεύμα αμφισβήτησης που συγκλόνιζε τις ημέρες εκείνες τις χώρες τους. Όλοι αυτοί οι πολιτικοί και διανοούμενοι αναδείχθηκαν στη συνέχεια σε σημαντικούς παράγοντες στις πατρίδες τους.

• Τον Φεβρουάριο του 1995, σε συνεργασία με το Institut Français Athènes, πραγματοποιήθηκε διεθνές συμπόσιο με θέμα την ελληνική γλώσσα στη διευρυμένη Ευρωπαϊκή Ένωση «Γλωσσικός πλουραλισμός και γλωσσικοκεντρισμός».

• Από το 1996 ξεκινήσαμε μια προσπάθεια για την σύνταξη στα αγγλικά του International Catalogue of Sm Press Publications of the Wide Le. Επικοινωνήσαμε με έντυπα της αριστοκρατίας, του οικολογικού κινήματος, των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, των εθνικών μειονοτήτων, του κινήματος ειρήνης σε όλον τον πλανήτη: από την Αργεντινή ως το Νεπάλ και τις ΗΠΑ. Το φέ-

ΕΝΑ, ΔΥΟ ΤΡΙΑ... ΚΑΙ ΤΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

Όταν συμπληρώθηκε η έκδοση του 200ού, του 400ού και 600ού τεύχους (περίπου κάθε 7 χρόνια και συγκεκριμένα το 1982, το 1989 και το 1996), το περιοδικό οργάνωσε τρία «Αντι-φεστιβάλ» στα οποία προσπαθήσαμε να δώσουμε μια διαφορετική άποψη για τον πολιτισμό. Στα τρία αυτά τετραήμερα, σε εγκαταλειμμένους βιομηχανικούς χώρους έγινε, για τα μέτρα μας, μια μικρή κοσμογονία: Ηλεκτροφωτίστηκαν, υδροδοτήθηκαν, οργανώθηκαν χώροι υγιεινής. Και παρουσιάστηκαν εικαστικά δρώμενα, θεατρικές παραστάσεις, κινηματογραφικές προβολές, συζητήσεις, εκθέσεις φωτογραφίας, εμφανίστηκαν μουσικά συγκροτήματα από διάφορα μέρη της χώρας αλλά και από το εξωτερικό: Από τη Ρουμανία, τη Βουλγαρία, τη Συρία, την Ιταλία, την Τζαμάικα. Τα «Αντι-φεστιβάλ» σημείωσαν μια εξαιρετική επιτυχία γιατί έφεραν το νεανικό κυρίως κοινό σε «μέρη άγνωστα» και πρότειναν άλλες, νέες ιδέες για τον πολιτισμό.

Τώρα, με τη συμπλήρωση των 800 τευχών, λόγοι «ανωτέρας βίας» δεν μας επέτρεψαν να πραγματοποιήσουμε το φεστιβάλ που ετοιμάζαμε από καιρό. Ελπίζουμε πάντως ότι το προσεχές έτος θα μπορέσουμε να οργανώσουμε μια γιορτή που θα είναι το τέταρτο «Αντι-φεστιβάλ».

νόπωρο του 1997, όταν συγκεντρώσαμε έναν σεβαστό αριθμό εντύπων, εκδόθηκε σε αγγλική γλώσσα ένας κατάλογος σε σχήμα μικρού βιβλίου. Η ιδέα αυτού του καταλόγου έγινε ευνοϊκά δεκτή. Αναφέρω ενδεικτικά τα ονόματα μερικών διανοομένων που μας έστειλαν μηνύματα υποστήριξης: ήταν –ανάμεσα σε άλλους– και οι Samir Amin, Robin Blackburn, Jacques Derida, Noam Chomsky. Δεν μπορεί να διαφεύγει η σημασία της συγκρότησης αυτού του δικτύου μέσω του οποίου μικρά έντυπα από όλες τις χώρες του κόσμου θα μπορούν να συνεργάζονται, να χρησιμοποιούν το υλικό και τις πληροφορίες άλλων εντύπων από άλλες χώρες ώστε και έγκυρη, άμεση πληροφόρηση να παρέχουν στο δικό τους αναγνωστικό κοινό αλλά να επιτευχθεί και η αλληλεγγύη, τόσο απαραίτητη για όσους είναι «μικροί και αδύνατοι».

- Το *Αντί* έδειξε ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τις βαλκανικές και κεντροευρωπαϊκές υποθέσεις και καταχώρησε εκτεταμένα ρεπορτάζ και αναλύσεις που αφορούσαν όλες αυτές τις χώρες μετά από ειδικές αποστολές.

- Από το 1993 έως το 1995 οργανώσαμε ένα πρόγραμμα με χρηματοδότηση του PHARE Programme της Ευρωπαϊκής Ένωσης με θέμα «Free Press in the Balkans» με τη συμμετοχή δημοσιογράφων από την Ελλάδα, Βουλγαρία, Ρουμανία, Σερβία, Ισπανία και Τουρκία με συμπόσια στο Βουκουρέστι (1993), τη Σόφια (1994), την Αθήνα (1994) και την Τιμισοάρα (1995) και έγιναν ειδικές εκδόσεις.

- Αυτό τον καιρό, μετά από πολυετείς προσπάθειες, καταφέραμε να έχουμε την μερική υποστήριξη από την Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος στην υλοποίηση μιας ιδέας που πιστεύουμε ότι είναι μοναδική και θα δώσει την ευκαιρία και την δυνατότητα στους διανοούμενους όλων των βαλκανικών χωρών να έρθουν πιο κοντά και να γνωριστούν ουσιαστικά μέσω του πολιτιστικού αγαθού: Αρχίσαμε ήδη και ελπίζουμε ότι τον επόμενο χρόνο θα μπορέσουμε να εκδώσουμε μίαν ανθολογία ποίησης όλων των βαλκανικών λαών με τίτλο «ΑΙΜΟΣ». Σ' αυτήν ανθολογούνται οι κλασικοί ποιητές των βαλκανικών χω-

του Χρ. Παπανίκου

ρών: της Ελλάδας, της Βουλγαρίας, της Βοσνίας, της Σερβίας και του Μαυροβουνίου, της Αλβανίας, της ΠΓΔΜ, της Τουρκίας και της Ρουμανίας, σε τόμους όπου θα περιέχουν τα ποιήματα στο πρωτότυπο αλλά και σε μεταφράσεις προς όλες τις άλλες γλώσσες των χωρών που ανθολογούνται. Έτσι, λαοί που μέχρι σήμερα επικοινωνούσαν μέσω Παρισιού, Λονδίνου, Μόσχας ή Βερολίνου θα μπορέσουν να γνωρίσουν τους μεγάλους ποιητές των γειτόνων τους και να πλησιάσουν αυτόν τον άγνωστο γείτονα. Άγνωστο γείτονα αφού εχθρότητες, πολεμικές συρράξεις και προκαταλήψεις μάς κράτησαν σε απόσταση.

* * *

Θα σταματήσω όμως την απαρίθμηση όλων όσων επιχειρήσαμε τα 30 αυτά χρόνια συνεχούς εκδοσης του περιοδικού. Παράλληλα με την τακτική ανά δεκαπενθήμερο έκδοση του *Αντί*, επιδιώξαμε να δράσουμε σε άμεση, ζωντανή επαφή με το αναγνωστικό μας κοινό, να μεταφέρουμε στη χώρα μας εμπειρίες άλλων ανθρώπων και άλλων τόπων. Αυτή η αδιαμεσολάβητη επαφή με τους αναγνώστες, μας χάρισε πολλές συγκινήσεις και μας συσώρεψε πολύ γνώση. Η δημιουργία εναλλακτικών εμπειριών, η παραγωγή κουλτούρας πέρα από τον γραπτό λόγο είναι για μας ένα στοίχημα που βάζουμε συχνά

μπροστά μας.

Το *Αντί* προσπάθησε και συχνά επέτυχε να είναι σε μερικά σημεία πρωτοποριακό σε σχέση με άλλα έντυπα. Έχει τη δική του άποψη και τις δικές του προσαρμογές σε εκδοτικές ιδέες. Δεν έχει βέβαια χαρτί καλής ποιότητας ούτε και άριστη ποιότητα εκτύπωσης. Χρησιμοποίησε εντατικά το σκίτσο που μπορεί συνοπτικά να εκφράσει ένα δυνατό σχόλιο· αξιοποίησε το χιούμορ αλλά και μορφές παρωδίας, που συχνά ανέτρεπαν τη σοβαροφανή εικόνα της πολιτικής και κοινωνικής ζωής. Πολλοί από τους καλύτερους έλληνες γελοιογράφους, αλλά και σημαντικοί διανοούμενοι, λογοτέχνες και δημοσιογράφοι, μπορούμε να το παινετούμε, ξεκίνησαν από τις σελίδες του *Αντί*. Καλά, μετά, ταξίδεψαν γι' αλλού...

* * *

Το *Αντί* είναι ένα μικρό περιοδικό. Σήμερα εκδίδονται πλήθος περιοδικά. Πολλά εξειδικευμένα και πολλά απλώς life-style. Το είδος του πολιτικού περιοδικού δεν ευδοκιμεί. Οι καθημερινές εφημερίδες ενσωματώνουν, στις κυριακάτικες κυρίως εκδόσεις, ένα περιοδικό είτε αθλητικό, είτε τηλεοπτικό, είτε ποικίλης ύλης.

Το κοινό του *Αντί* δεν έχει τα χαρακτηριστικά του μέσου Έλληνα. Ο «πληθυσμός» του *Αντί* είναι «περιθωριακός» με την έννοια ότι διατηρεί στη

μικρή του κλίμακα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά.

* * *

Ήταν ανέφελη η πορεία του περιοδικού; Βεβαίως όχι. Μας έσυραν πολλές φορές σε δίκες. Με νόμους από την Μεταξική Δικτατορία του 1936 ή με νόμους που ίσχυαν από τα χρόνια του Εμφυλίου Πολέμου, όπως τον 509. Δεν καταδικαστήκαμε πλην μιας φορές. Είτε αθωωθήκαμε στις πολλές εκείνες δίκες είτε οι μηνυτές μας αποχωρούσαν. Αλλά είχαμε και χειρότερα: Μια φορά έβαλαν βόμβα στα γραφεία μας και δυο φορές μάς έβαλαν φωτιά. Οι εγκαταστάσεις, τα αρχεία μας, όλα, καταστράφηκαν τρεις φορές. Αλλά με τη συμπαράσταση και τη βοήθεια των φίλων ανασυνταχθήκαμε και συνεχίσαμε.

* * *

Κλείνοντας, θέλω να αναφερθώ με ευγνωμοσύνη σε όλους εκείνους που δούλεψαν και παραστάθηκαν στο *Αντί*. Γιατί βεβαίως το *Αντί* δεν εκδίδεται μόνο χάρις στη δική μου προσωπική αφοσίωση και δουλειά. Πολλοί φίλοι δούλεψαν, οι περισσότεροι εθελοντικά, για πολλά χρόνια, ώστε το *Αντί* να εμφανίζεται κάθε δεκαπέντε μέρες στα περίπτερα και τα βιβλιοπωλεία. Και πολλοί εκλεκτοί διανοούμενοι συνεισέφεραν με ιδέες, προτάσεις και κείμενα στο *Αντί*. Η απαρίθμησή τους θα απαιτούσε χρόνο· ίσως και να ξεχνούσα ή να αδικούσα μερικούς. Θέλω μόνον να αναφέρω αποκλειστικά τα ονόματα τριών ξεχωριστών ανθρώπων που έδωσαν πολλά στα *Αντί*. Είναι ο Αστέρης Στάγκος, ο Χρήστος Βακαλόπουλος και ο Νίκος Γιανναδάκης. Έχουν φύγει και οι τρεις...

Θέλω επίσης να επισημάνω ότι η πορεία του περιοδικού δεν ήταν πάντοτε ομαλή. Υπήρξαν πολλές αντιπαραθέσεις -πολιτικές και ιδεολογικές- ανάμεσα στους ανθρώπους που κυκλοφορούσαν στα γραφεία μας.

* * *

Πολλές φορές, ανακυκλώνοντας τις ιστορίες που σχετίζονται με την εκδοτική περιπέτεια του *Αντί*, αναρωτιέμαι αν υπάρχει λόγος -και ποιος- για τη συνέχιση έκδοσης αυτού του περιοδικού. Γιατί το *Αντί* δεν είναι μια ευημε-

ρούσα «επιχείρηση». Δεν φέρνει ούτε κέρδη, ούτε αποταμιεύσεις. Εκδίδεται επί 30 συνεχή χρόνια χάρις στο πείσμα, την επιμονή και την εθελοντική δουλειά και προσφορά πλήθους συνεργατών. Το ερώτημα είναι άλλο: Τι προσφέρει σήμερα το *Αντί*; Εκτός από την ερευνητική δημοσιογραφία, η οποία ανατροφοδοτεί συνεχώς την ύλη ενός εντύπου, υπάρχει κάποιος άλλος λόγος που μας παρακινεί ώστε να συνεχίζουμε;

Πιστεύω βαθύτατα ότι στις μέρες μας, που ο ιδεολογικός λόγος έχει εκπέσει, που η Αριστερά βρίσκεται σε υποχώρηση, που η παγκοσμιοποίηση επιβάλλει ένα μοντέλο διαχείρισης της οικονομίας σύμφωνα με το οποίο όλα ρυθμίζονται από τις κεντρικές τράπεζες των ισχυρών πολιτικά και οικονομικά χωρών, σήμερα ακριβώς πρέπει να προσπαθήσουμε να διατυπώσουμε ένα λόγο διαφορετικό: Ένα λόγο με τον οποίο θα ορίζονται σαφώς οι όροι για το πώς θέλουμε να προχωρήσει η κοινωνία - όροι διαφορετικοί από εκείνους που επιβάλλουν το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο και οι κεντρικές τράπεζες. Γιατί δεν μπορούμε να δεχθούμε την υπεροψία των μεγάλων και των ισχυρών που έχουν κλείσει τα μάτια στα λιμοκτονούντα έθνη του τρίτου και του τέταρτου κόσμου, στην πολιτιστική ισοπέδωση και την αφομοίωση, στην οικολογική καταστροφή που απλώνεται στον ουρανό, τη γη και τη θάλασσα αλλά και σε όλα τα έμβια όντα. Ένας ανθρωπισμός νέος πρέπει να αναδυθεί. Μια άλλη ουτοπία να προβληθεί στις οθόνες. Αλλά αυτή η νέα ουτοπία δεν μπορεί να έχει καμιά σχέση με τις πολιτικές και κοινωνικές διαστροφές που δημιούργησαν στο παρελθόν τα φοβικά καθεστώτα που αυτοαποκαλούνταν «σοσιαλιστικά». Ένας νέος ανθρωπισμός, ο οποίος να ενσωματώνει τις ιδέες της αλληλεγγύης μαζί με τις ιδέες της ανοχής και της ελευθερίας κάθε ατόμου, πρέπει να αναζητηθεί.

Θέλουμε να συνεχίσουμε την εκδοτική μας προσπάθεια γιατί πιστεύουμε ότι μέσα και από τις σελίδες του περιοδικού, με διάλογο, θα αναζητηθούν προτάσεις που θα προωθούν διαφορετικές λύσεις στο πολιτικό μας σύστημα. Έχοντας ζήσει τις περιπέτειες του πε-

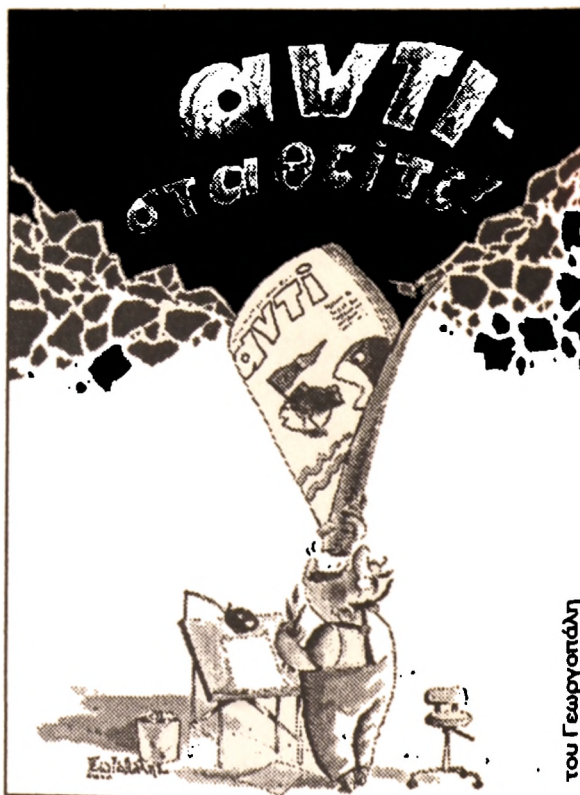
ριοδικού *Αντί* πάνω από μια 30ετία (λγαριάζοντας και την εποχή της πρώτης εμφάνισης, το 1972, μέσα στη δικτατορία) έχω καταλήξει στην άποψη ότι ένα περιοδικό όπως αυτό δεν μπορεί παρά να είναι και ίσως πρέπει να είναι περιθωριακό. Στις ημέρες μας η ανάπτυξη της τεχνολογίας και η υπερσυγκέντρωση δύναμης στα ΜΜΕ κάθε μορφή, αποτελεί ουτοπία να πιστεύει κανείς ότι μπορεί να αντιπαρατεθεί στα μεγαθήρια που εκδίδονται έντυπα μεγάλης κυκλοφορίας, χωρίς να κάνει ποικίλους συμβιβασμούς· γι να σταθώ μόνον στον γραπτό Τύπο και να μην αναφερθώ σε τηλεόραση, διαδίκτυο, πολυμέσα κ.ο.κ.

Όμως παράλληλα πιστεύω ότι έντυπο όπως το *Αντί* χρειάζεται να υπάρχουν να είναι παρόντα. Είναι μικρά ζιζάνια για το σύστημα. Και αυτό είναι καλό. Χρειάζεται.

* * *

Κλείνοντας, θέλω να επαναλάβω όσα ένας αμερικανός έγραψε αναφερόμενος στον ρόλο του μικρού τύπου. Είπα περίπου αυτά:

«Προτιμώ τους χίλιους αναγνώστες ενός άρθρου που θα το διατρέξουν προσεκτικά από τα μερικά εκατομμύρια θεατών της τηλεόρασης που σε κάποια κλάσματα του λεπτού θα περάσουν μπροστά από τα μάτια τους εικόνες ενός ρεπορτάζ το οποίο θα επικολυφθεί αμέσως μετά από άλλες εικόνες, για να ξεχαστούν στο τέλος όλα».

Η μνήμη είναι επιλεκτική

της Άντειας Φραντζή

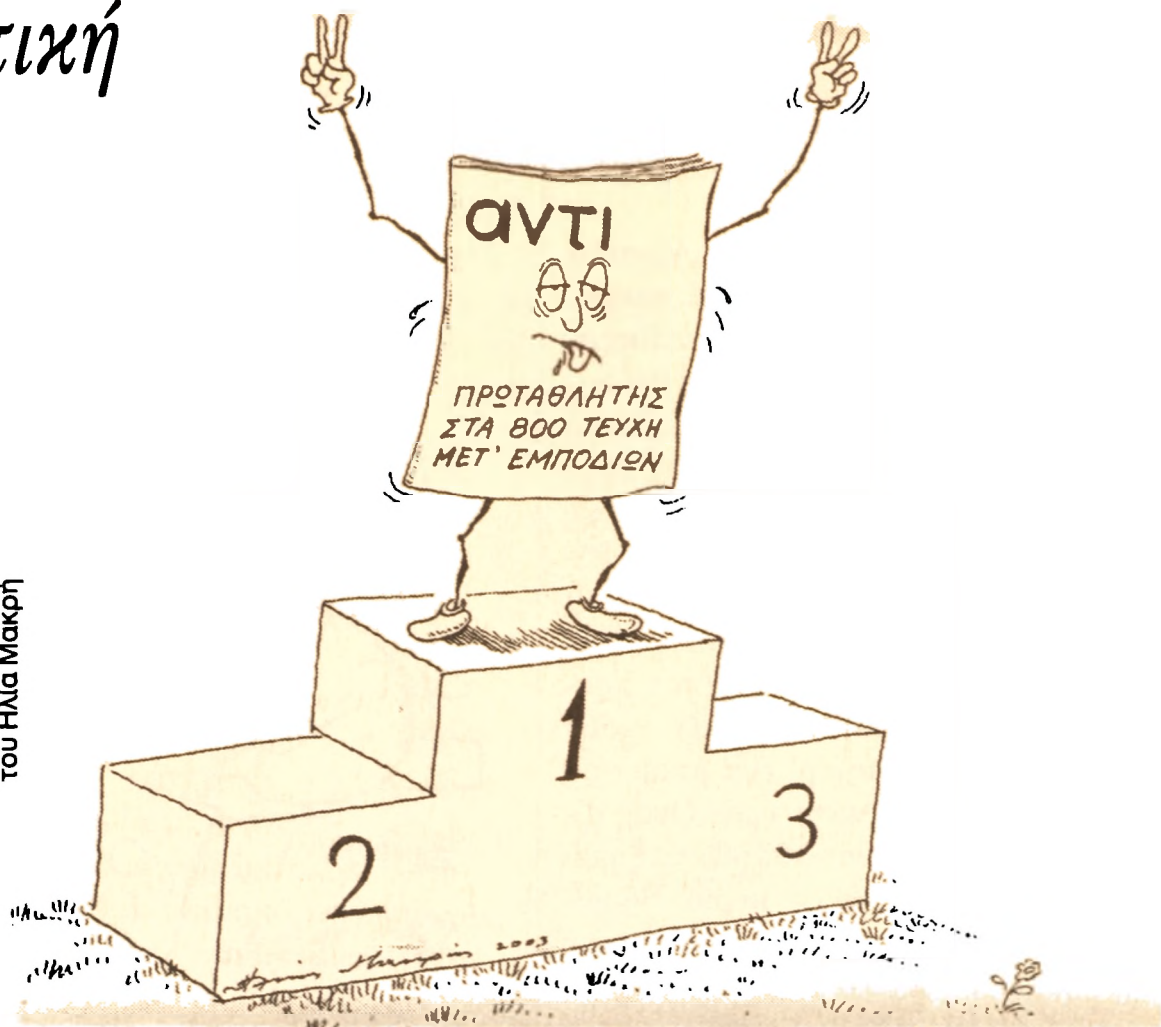
Σεπτέμβρης 1974. Στο ταβερνάκι του Κώστα ή αλλιώς στην ΕΒΓΑ, στην Αθηναίων Εφήβων, μεσημεριανή λιακάδα· στο τραπέζι οι δυο φιλενάδες. Και ξαφνικά ο Νίκος Γιανναδάκης παρέα με τον Χρήστο Παπουτσάκη μας πλησιάζουν. Τον Νίκο τον γνώριζα από την εποχή της «Αμνηστίας», όταν βγήκε από τη φυλακή της Χούντας. Πριν καν γίνουν οι συστάσεις ένα μπουκάλι μπύρα γέρνει, πέφτει. Γούρι, γούρι...

Ο Νίκος Γιανναδάκης σκιάζει πάντα το Αντί. Μια παρουσία δραστική – σημάδεψε τη ζωή μας με την παρουσία του αλλά και την απουσία του. Θυμάμαι έντονα τις σιωπές του: άλλοτε ερμητικές κι άλλοτε εύγλωπτες. Τώρα που γράφω έχω επίμονα μπρος στα μάτια μου το πρόσωπό του. Ο Νίκος, ένας αφοσιωμένος σε ό,τι πίστευε, ένας πιστός σε ό,τι έκρινε ως αληθινό. Διαφωνήσαμε, θυμάμαι, μόνο μια φορά. Τότε που μας έφταναν τα πρώτα ασαφή μηνύματα, μετά τους πανηγυρισμούς για την πτώση του Σάχη της Περσίας, για την άνοδο του Αγιατολλάχ Χομείνι. Η δική μου «διαφωτιστική» και «φιλοδυτική» γραμμή δε μου άφηνε περιθώριο για αναστοχασμό, όπως με προέτρεπε ο Νίκος. Εκείνος πάλι ήθελε με την κατάφασή του να τονίσει τη σημασία του αυτοπροσδιορισμού για ένα λαό. Εκ των υστέρων και οι δύο νιώσαμε εξίσου διαψευσμένοι.

Αντιγράφω την αφιέρωσή του από το *The Greek Bucolic Poets* των εκδόσεων Loeb, το βιβλίο που μου χάρισε εκείνη την περίοδο της πρώτης έκδοσης του Αντί:

«ΑΛΛΑ ΠΡΩΤΑ θα δεις την ερημία και θα της δώσεις το δικό σου νόημα, είπε Πριν από την καρδιά σου θα 'ναι αυτή και μετά πάλι αυτή θ' ακολουθήσει. Νίκος, Σεπτέμβρης '74. Με αγάπη» Μετά ανοίχτηκε η θάλασσα ανάμεσά

του Ηλία Μακρή

μας· αυτή που μας συνδέει πάντα με την αγάπη, κατά τα λεγόμενά του.

* * *

Η Μπούλη ονομάστηκε –και δίκαια– ψυχή του Αντί.

Ορισμένοι ισχυρίζονται πως ακόμη και μετά την αναχώρησή της από το περιοδικό η ψυχή της έμεινε να πλανιέται στα γραφεία. Ευτυχώς που εκτός από την ψυχή της μας χαρίζει πάντα τη θερμή της παρουσία.

Μπούλη Θεοφυλακτοπούλου, ένας θρύλος του περιοδικού, γεμάτη ζωντάνια και πίστη· «μαύρα μαλλιά, μαλλιά κοράκου χρώμα...». Γενικώς ειπείν μια παλλόμενη προσωπικότητα, που έδινε στο Αντί έναν ιδιαίτερο τόνο, λίγο από Μικρασία, λίγο από Κεφαλονιά, μείγμα εκρηκτικό, που καθόρισε με τη στάση της πολλά από τα στοιχεία που διαμόρφωσαν το περιοδικό στο ξεκίνημά του.

* * *

Συνάντησα τον Ασέρη στη διάρκεια της δικτατορίας στη Ρώμη· κουβεντιάσαμε και δακρύσαμε.

Στο Αντί της μεταπολίτευσης καθοριστικό ρόλο έπαιξε ο Ασέρης Στάγκος. Διεσδυτικός, οργανωτικός, αλαφροπάτητος, ο Ασέρης διαμόρφωσε το περιοδικό με την αντίληψη το ανοιχτού βήματος. Τότε η συντακτική επιτροπή κατοί-

κοέδρευε στον αριθμό 62 της Δημοχάρους, πλάι ακριβώς από το κυρίως Αντί. Εκεί γίνονταν οι συναντήσεις, εκεί και οι ίντριγκες, το αλατοπίπερο των απανταχού πολιτευομένων. Μετά την πρώτη διάσπαση του Αντί, χαθήκαμε με τον Ασέρη. Ξαναβρεθήκαμε λίγο αργότερα στην Πάρο. Κουβεντιάσαμε και δακρύσαμε. Ο Ασέρης ξαναγύρισε στο Αντί για να μας αφήσει το καλύτερο κομμάτι του εαυτού του παρακαταθήκη.

* * *

Η Τούλα άφησε το στίγμα της στην περίοδο που το Αντί πέρασε στις νέες τεχνολογίες...

Επαγγελματίας με μακρά πείρα η Τούλα Κοσκινά χρημάτισε για καιρό το κατεξοχήν άτομο που γνώριζε από τυπογραφείο και οργάνωσε τη μονάδα φωτοσύνθεσης του Αντί, την εποχή που θελήσαμε να έχουμε τον έλεγχο στα μέσα παραγωγής(!). Αξιοπρεπής, πάντα στην ώρα της, συνεπής, ωστόσο χαμογελαστή και καλοσυνάτη. Στέναξε μόνο όταν χρειάστηκε να προσαρμοστεί στο μονοτονικό· στο τέλος, το αγάπησε με πάθος. Μας άντεξε όλους με την ακαταστασία μας, αλλά όταν η κατάσταση έφτανε στο απροχώρητο αναγκαζόταν να κλείνει πόρτα. Και πολύ καλά μας έκανε...

* * *

Ο Τάκης έφτασε αιφνιδίως μια μέρα στο Αντί· παλιός γνώριμος των Παπουτσάκηδων. Μεγαλούτσικος, ωστόσο ευειδής.

Τάκης Μωραΐτης, αξιοπρεπής αλλά φοβερά ταραγμένος τον πρώτο καιρό. Πίσω από την πλάτη του συζητούσαμε, εμείς «τα νιάτα», το παράδοξο της παρουσίας του. Μάθαμε πως το φαλιμέντο του βιβλιοπωλείου του τον έφερε προς άγρην εργασίας, αλλά κανείς στην αρχή δεν ήξερε τι ακριβώς θα έκανε. Ο Τάκης σιγά-σιγά σταθεροποιήθηκε σε μια θέση και άρχισε να τακτοποιεί γύρω του. Η ακαταστασία του Αντί του προκαλούσε αλλεργία. Καθάριζε κάθε πρωί το γραφείο του μ' ένα μπαμπάκι βουτηγμένο στο οινόπνευμα! Ονόμαζε την κυρία που χρόνια καθάριζε τα ξημερώματα τα γραφεία, η κυρία Βρομίστρια. Σιγά-σιγά ο Τάκης έγινε ένα με το γραφείο, μάλλον καλύτερα έγινε η «φωνή» του γραφείου. Κανόνιζε τα πάντα, έλεγε τα πάντα, διόρθωνε τα πάντα. Κανονικός καπετάνιος. Υπεύθυνος δημοσίων σχέσεων, υπεύθυνος για τις διαφημίσεις και, κυρίως, υπεύθυνος των «εσωτερικών σχέσεων»· δεν του ξέφυγε τίποτα και δε σήκωνε μύγα στο σπαθί του. Όπως ήρθε ξαφνικά, έτσι ακριβώς αναχώρησε ξαφνικά.

* * *

Η Τασούλα υπήρξε πριν τη δημιουργία του Αντί και οι κακές γλώσσες λένε πως θα υπάρχει και μετά απ' αυτό.

Τασούλα Ρούμπου, κάτι σαν θεμέλιος λίθος του περιοδικού. Σταθερή, σχεδόν αναλλοίωτη από το χρόνο, η Τασούλα κυριαρχεί τις πρωινές ώρες, τότε που όλοι οι υπόλοιποι συνεργάτες κοιμούνται. Γνωρίζει όλες τις κρυψώνες του περιοδικού και μένει ατάραχη κάτω από όλες τις καιρικές συνθήκες. Δε θυμάμαι να την άκουσα να υψώνει ποτέ τη φωνή της, αν και συχνά οι κουβέντες της είναι κοφτές και απόλυτες, σχεδόν αδιαπέραστες. Ξέρει τι κάνει, αυτό είναι σίγουρο...

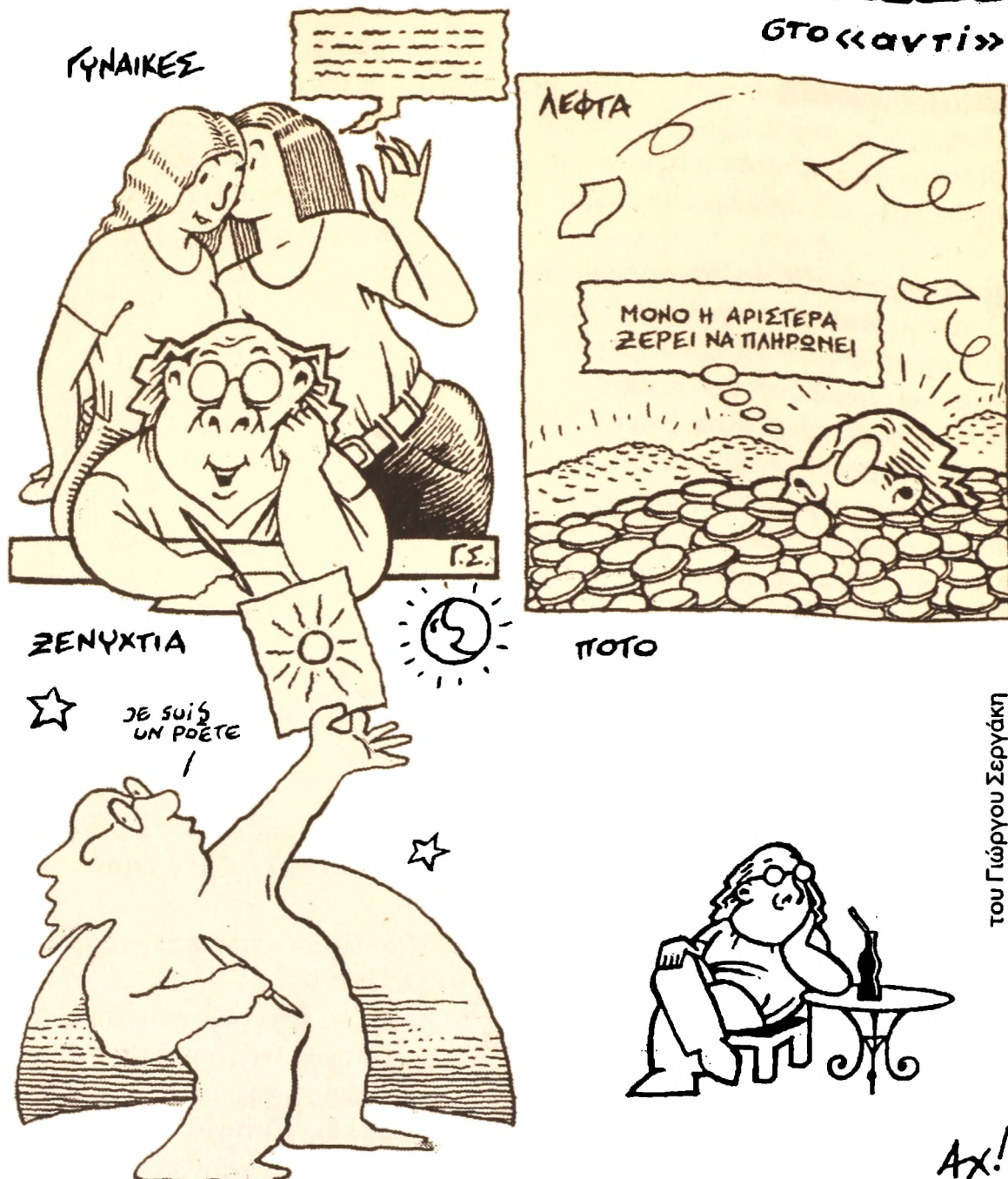
* * *

Η Μπέττυ πέρασε κάποιο καιρό από τη «δύσκολη ζωή» της στο Αντί.

Ανέλαβε να τακτοποιεί το αρχείο για λόγους «θεραπευτικούς» δικούς της,

ΑΧ! ΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΕΚΕΙΝΑ

στο «αντί»

αλλά και του περιοδικού! Ερχόταν μεσημέρια, γιατί ήθελε να μην βλέπει κόσμο. Τα πηγαίναμε καλά οι δυο μας. Της εξηγούσα τι έπρεπε να κάνει για τη σωστή αρχειοθέτηση και μου απαντούσε πάντα με μια φράση που άρχιζε και τελειωνε με τη λέξη *μοναξιά*. Είχε ταλέντα που όλα είχαν ζαρώσει μέσα της, είχε ανάγκες που δεν μπορούσε να καλύψει, είχε αγαθά που δεν της πρόσφεραν καμιά χαρά. Το αρχείο δεν προχωρούσε, όπως ήταν επόμενο, αλλά η ζωή προχωρούσε με τις καθημερινές επισκέψεις της Μπέττυς και το αίσθημα ασφάλειας που της πρόσφερε το περιοδικό μόνο και μόνο επειδή υπήρχε. Αυτές οι διαδρομές της Μπέττυς από το σπίτι της στο περιοδικό και πάλι πίσω ήταν οι μόνες πορείες της ασφυκτικής ζωής της. Ωστόσο φαινόταν να τη βοη-

θάει το γεγονός ότι μέσα στην εικοσιτετράωρη ημέρα της υπήρχε το Αντί που την έβγαζε από το σπίτι και την οδηγούσε σε κάποιο υποτυπώδες, έστω, πρόγραμμα.

Η Μπέττυ άρχισε ξαφνικά τις αναβολές· τότε το ένα πότε το άλλο την εμπόδιζαν να φτάσει ως εμάς. Μετά σταμάτησε και αυτή η επικοινωνία.

Μάθαμε την πώση της Μπέττυς ξαφνικά, όπως ξαφνικά είχε μπει στη ζωή μας, όπως ξαφνικά βγήκε από τη ζωή μας. Κρατώ στη μνήμη μου την τρεμούλα των χεριών της καθώς έσφιγγε το τεύχος αμέσως μετά την έκδοση.

* * *

Η Τασία, ένας αέρας λεβεντιάς κι ανατολής. Ωραίος συνδυασμός και πλούσιος.

Η Τασία Λεβόν δε θυμάμαι ούτε πότε

ήρθε ούτε αν έφυγε ποτέ από το *Αντί*. Είναι αυτό που λέμε σαν από πάντα και για πάντα. Μια παρουσία εις το διηνεκές, είτε παρούσα είτε απύουσα. Τόσο διακριτική όσο και διαπεραστική συνδύαζε πάντα τη θυμοσοφική της ματιά με κάτι γήινο και ατόφιο σα θρακιώτικο τραγούδι. Η Τασία απλώς είναι ΕΔΩ.

* * *

Η Μποξένα διάλεξε την Ελλάδα για να ζήσει με την κόρη της τα χρόνια μετά το διαζύγιό της.

Η παλιά γνωριμία την έφερε στο *Αντί* για να βρει όχι μόνο συντροφιά αλλά και δουλειά. Εξαίρετη γραφίστρια, σπουδαγμένη στην πατρίδα της την Πολωνία, η Μποξένα Μπράμα, που έζησε τα περισσότερα χρόνια της ζωής της στην Αγγλία, είχε τη χάρη και την ομορφιά της κεντροευρωπαϊάς: ψηλή, ξανθιά και με γαλανά μάτια! Έφτανε συχνά στο περιοδικό με λουλούδια, διαμόρφωνε γύρω της ένα χώρο καλαίσθητο κι έδινε ένα ιδιαίτερο χρώμα σ' αυτόν με την παρουσία της· κάπως διαφορετική πάντα από την εν γένει επικρατούσα κατάσταση, σαν να ζούσε κάπου αλλού, πάντοτε με τα ελάχιστα ελληνικά της που δεν έγιναν ποτέ ιδιαιτέρως κατανοητά, παρά τα αρκετά χρόνια της παραμονής της στην Ελλάδα. Η Μποξένα κάποια στιγμή αποχώρησε διακριτικά και ήσυχα, όπως ήρθε. Επέστρεψε στην Αγγλία. Μάθαμε για την αιφνίδια αρρώστια της και το θάνατό της.

* * *

Για μας ήταν και είναι πάντα ο Τάκης· γλυκός και εκρηκτικός συνάμα. Ένας συνδυασμός παιδικού ενθουσιασμού και ηπειρώτικης θυμοσοφίας. Γεμάτος ιδέες που κατέθετε γενναιόδωρα.

Ο Δημήτρης Χατζής ερχόταν τακτικά στο περιοδικό, πάντα μ' ένα κείμενο ή μια ιδέα για συνεργασία. Έλεγε χαριτολογώντας: «Εγώ ανήκω στο κόμμα του *Αντί*». Μια σπουδαία συμβολή του, ανάμεσα σε άλλες, ήταν η στήλη «Αντιθέματα», όπου συγκεντρώθηκαν συμβολές αξιόλογες, πάντα με τη λοξή μα-

τιά που αγαπούσε στο *Αντί*. Η αγάπη του ήταν ολοκληρωτική, καθώς και η δική μας ανταπόκριση, γιατί ο Τάκης δεν μπορούσε να κρύψει τα αισθήματά του: όταν αγαπούσε, δινόταν ολοκληρωτικά, αλλά με τον ίδιο έντονο τρόπο έδειχνε και τις αντιπάθειές του. Είχαμε την τύχη, εμείς στο *Αντί*, να 'μαστε από τη μεριά της θάλασσας, από τη μεριά της αγάπης.

* * *

Γνώρισα τον Νίκο στην Ελληνοευρωπαϊκή Κίνηση Νέων τα χρόνια της δι-

Γνωρίζει άριστα την τέχνη του να ξεμεροβραδιάζεσαι πάνω σ' ένα κείμενο, καθώς επίσης και το ρητό «το λάθος είναι ανώτερον της τέχνης»!

* * *

Ο μικρός Ορέστης έμεινε έκθαμβος όταν έκανε μόνος του την πρώτη του φωτοτυπία: την παλάμη του. Ο μικρός Ιάσων ζωγράφιζε επί ώρα, ώσπου πήρε θάρρος κι άρχισε να διαμαρτύρεται ζωηρά, αναζητώντας τη φιλενάδα του, την μικρή Μελίνα. Μόλις ήρθε η Μελίνα το ζευγαράκι των μικρών μας φίλων απο-

σύρθηκε στα ενδότερα. Ωστόσο έφτασαν οι δύο αδελφές, κάπως πιο μεγάλες είναι αλήθεια, η Δάφνη και η Μυρτώ κι άρχισαν να φακελώνουν τεύχη, ήρθε και η μικρή Εύα με τα τραγούδια της· μαζί τους κι η Αννούλα κι ο μικρός Ηλίας. Ήρθαν κι άλλα παιδάκια και χαϊδέψανε όλες τις γάτες της Δημοχάρους, ταΐσανε τα περιστέρια και γενικώς περάσαν αυτοί καλά κι εμείς χειρότερα

* * *

Νοέμβρης 2003. Είμαστε όλοι καθισμένοι σ' ένα τραπέζι· όλοι οι τωρινοί κι όλοι οι παλιοί, παρέα. Από τον ουρανό η θεία Λουκία μάς κοιτά και χαμογελά ευχαριστημένη που συνεχίζουμε τα γεύματα της Τετάρτης· τη δική της ιδέα «να φάνε οι μαστόροι» προσαρμο-

σμένη στα καθ' ημάς. Άλλωστε η θεία Λουκία ήταν και η πρώτη διδάξασα με τις υπέροχες θεσσαλικές της πίττες. Τη σκυτάλη πήρε επαξίως με τα ντολμαδάκια της η κυρία Ειρήνη· ωστόσο, έρχεται ο Τάκης, ο Γιώργος, ο Πέτρος, ο Βασίλης, έρχεται ο Αστέρης, ο Θόδωρος, η Ράνια, ο Νίκος, ο Σοφιανός και τόσοι άλλοι που έφυγαν και άλλοι τόσοι που ήρθαν: Ο Ηλίας, η Μαργαρίτα, ο Αλέξανδρος, η Εύη, ο Τάκης, ο Γιάννης, ο Σωτήρης, η Όλγα, ο Μάνος, ο Παναγιώτης, η Τζο, η Ελευθερία... Και μετά και μετά... Η συνέχεια στις σελίδες σας!

κτατορίας. Μετά τον ξανασυνάντησα στο προσκεφάλι του Δημήτρη Χατζή εκείνες τις δύσκολες τελευταίες του μέρες στη Σαρωνίδα.

Ο Νίκος Γουλανδρής, αν και στο Παρίσι, ζηλεύει τα ντολμαδάκια της κυρίας Ειρήνης, στέλνει διαρκώς e-mail και γενικώς βρίσκεται συνεχώς κοντά μας. Τα τηλεφωνήματά του αλλά και οι αιφνίδιες παρουσίες του –σαν να πέφτει από τον ουρανό– έχουν πάντα κάτι χαρμόσυνο, αν και ο ίδιος γελά διαρκώς κάτω από τα μουστάκια του –άραγε έχει μουστάκια;

Επί τω γενεθλίῳ επιστολή πανηγυρική

Εν Αθήναις, τη δεκάτῃ του μηνός Νοεμβρίου, ἡμέρα Δευτέρα, ἔτει δισχιλιοστῷ και τρίτῳ

Ελλογιμώτατε Κύριε Εκδότα, ἐπὶ τριακονταετίαν πιστός τυγχάνων αναγνώστης και συνδρομητής τω υφ' υμῶν εκδιδομένῳ περιοδικῷ συγγράμματι, σπεύδω –ου βραδέως ἀλλὰ τάχιστα– ὅπως διαπύρως υμᾶς συγχαρῶ και το πολυχρόνιον ψάλλω, οὐχὶ ἐπὶ τῇ ονομαστικῇ υμῶν εορτῇ, ἀλλὰ ἐπὶ τῇ του 800στοῦ τεύχους κυκλοφορία.

Ἡ ἀνάγνωσις του υμετέρου περιοδικού, Ἐντιμε Κύριε Εκδότα, συνέστησε και συνιστά δι' ἐμέ, καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν των χρόνων τούτων, διηνεκές πνευματικόν λουτρόν και ζωογόνον ἐμβαπτισμόν εἰς ἀπάσας τὰς σφαίρας τῆς ἐπιστήμης, τῆς πολιτικῆς, τῆς λογοτεχνίας, του στοχασμοῦ και των τεχνῶν: *λειμών θεσπέσιος ἀνθεάων*, ἡ υμετέρα ἐπιθεώρησις, ἔδαφος λίαν εὐφορον, εἰς ὃ φύεται και γιγαντούται το τῆς Γνώσεως δέντρον, μεθ' ὅλων των κλάδων, παρακλαδίων, διακλαδώσεων και παραφυάδων αὐτοῦ. Καὶ, ὡς ἄλλα των Ἐσπερίδων μήλα, ἅπαντες οἱ ἀναγνώσται, ἀνά δεκαπενθήμερον, ἀδημόνως δρέπουσιν τους ευχύμους ἅμα τε και ὠφελιμωτάτους καρπούς του προειρημένου δένδρου. Ὅποια ἀγαλλίασις, ὅποια εὐδαίμων χαρά, ὅτε, δις του μηνός, ἐκάστην δευτέραν Παρασκευή, ἡ ταχυδρομικὴ του διανομέως σάλπιγξ, και αὐτός οὗτος ὁ διανομέυς, διατόρῳ τῇ φωνῇ, τὴν του περιοδικού ἔλευσιν θριαμβευτικῶς ἀγγέλλουσιν!

Προϊόντος οὖν του χρόνου, ἐκτός τῆς τέρψεως, ἣν αὐτὴ καθεαυτὴ ἡ ἀνάγνωσις παρέχει, και ἐτέραν τερπνὴν ἐνασχόλησιν το περιοδικόν εἰς ἐμέ προσέφερε: οὐχὶ μόνον τὴν ὕλην του τεύχους μέχρι ρανίδος, ὡς διψῶσα ἔλαφος

ἀπλήστως ἐρρόφουν, ἀλλὰ και τὰ ονόματα των συντακτῶν καλῶς και ἐπακριβῶς ἀπομνημόνευα. Καθ' ὅτι, μετ' οὐ πολὺ, πλείστοι ὅσοι ἐξ αὐτῶν, δίκην αἰλούρων, εἰς τὰ ἀνώτατα τῆς πολιτικῆς ἐνδιαιτήματα και ὑπουργήματα ἀνερριχόντο, τὰ λειτουργήματα των ὑπουργῶν, γραμματέων και φαρισαίων μετερχόμενοι. Ἐθλιβόμην μὲν το πρῶτον ὅτι το ἐντυπον τοιούτων υπερλάμπρων, ἅμα τε και διαπτόντων, ἀστέρων ἐστερεῖτο, πλην ὅμως ἐν τέλει ἡ χαρά και εὐλόγος υπερηφάνεια ἀναφανδόν εἰς τὴν πλάστιγγα των συναισθημάτων ὑπερίσχυον: ἐθαύμαζα γὰρ και ευφραινόμενον τὰ μάλα καγῶ, ὁ ἀπλούς και ἐλάχιστος ἀναγνώστης, ὡς σμικρότατος μυρμηκολέων, διὰ τὴν ταχυτάτην των συνεργατῶν ἀνωτατοποίησιν, εὐδοκίμησιν και ἱλιγγιώδην πρόοδον.

Κατόπιν τούτων, εἰσηγούμαι θερμῶς, Ἐλλόγιμε Κύριε Εκδότα, εἰς Ὑμᾶς και εἰς ὅλον το του περιοδικού Ἐπιτελεῖον, ὅπως, ἅμα τῇ του 800στοῦ τεύχους ἐκδόσει, περιφορὰ του πρῶτου τεύχους και των παλαιῶν τόμων ἀνά τὰς οδοὺς και τὰς ἀγνιάς τῆς πόλεως οργανώσῃτε. Δέον δὲ ὅπως τοιαύτῃ περιφορᾷ ἕκαστον ἔτος, τῇ ἐπετείῳ τῆς κυκλοφορίας του πρῶτου τεύχους, ἐπαναλαμβάνηται. Περιενεχθήτωσαν δὲ, ὡς εἰκός, χάριν διαφυλάξεως του πολυτίμου ὑλικού, οὐχὶ αὐτό τούτον το σῶμα των τευχῶν και τόμων, ἀλλὰ ἀντίγραφά του ὑπὸ μορφῇ μικροταινιῶν (ἀ προθύμως, φρονῶ, μετὰ σχετικὴν αἴτησιν, θέλει παραχωρήσει ἡ τῆς Βουλῆς Βιβλιοθήκη). Σημεῖον ἐκκινήσεως τῆς πομπῆς ἡ οδὸς Δημοχάρους, καταληκτῆριος δὲ τόπος το τῆς Βουλῆς περιστύλιον: οὐχὶ

διὰ τὴν των μικροταινιῶν ἐπιστροφὴν, ἀλλὰ διὰ τὴν κατάθεσιν ἀκανθίνου στεφάνου (συμβολικοῦ διὰ τὰ πάθη τῆς Ἀριστεράς), ἐμπροσθεν του μνημείου τῆς Ἀπλῆς και Ἀδολῆς Ἀναλογικῆς, το ὁποῖον και πρόκειται νὰ ἀναγείρουν τὰ κόμματα τῆς Ἀριστεράς, σε συνεργασία με δημοκρατικούς πολίτες και ευρύτερες προοδευτικὲς προσωπικότητες, εἰς το προαύλιον του Κοινοβουλίου.

Δεν ἀποτελεῖ ὅμως ὁ ἔπαινος, Ἀξιότιμε Κύριε, τον ἀποκλειστικόν σκοπὸν τῆς παρούσης ἐπιστολῆς. Δραττόμενος οὖν τῆς χαρμοσύνου και γενεθλίου αὐτῆς ἡμέρας, θερμὴν προτροπὴν, παραίνεσιν και ευχὴν πρὸς ἅπαντας τους συνδρομητάς και ἀπάσας τὰς συνδρομητριάς, ὅπως μὴ τὰς συνδρομάς αὐτῶν καθυστερώσι, ἀπευθύνω. Βεβαίως, ὡς κάλλιον ἐμοῦ γνωρίζετε, οἱ υμέτεροι συνδρομηταὶ ἀγαθοὶ και εὐάγωγοι και οὐχὶ ἐπιλήσμονες εἰσὶν, πλην ὅμως τοιούτοι ὑπενθυμίσεις πάνυ ἐωφελεῖς και παιδαγωγαὶ εἰσὶν. Σαλπίζω οὖν, διὰ τῆς παρούσης, φλογερὸν θούριον, παιάναν και ὕμνον θριαμβικόν, δανειζόμενος πρὸς τούτον (ὡς και παλαιότερον, εἰς ἕτερα τῆς ἀριστερᾶς φύλλα) τους λόγους Δημητρίου του Πανταζή. Ὑπῆρξε δὲ Δημήτριος ὁ Πανταζῆς ἀνὴρ λόγιος, περὶ τὰ φιλολογικά τε ἀρχαιολογικά δεινῶς ἐνδιατρίψας, ἐκδότης και διευθυντῆς ἐπὶ τριάκοντα ἔτη τῆς *Εφημερίδος των Φιλομαθῶν*, ὡς και πλείστων ἄλλων ἐντύπων. Νουθετοῦσε δὲ τους του προπαρελθόντος αἰῶνος συνδρομητάς, ἐν ἔτει 1866, τοιουτοτρόπως:

«Παρακαλοῦνται, καθικετεύονται

προσλιπαρούνται οι συνδρομηταί της εφημερίδος ταύτης, ουχί πάντες, οι αμνήμονες μόνον, να ενθυμηθώσιν και να συλλογισθώσι ότι, ίνα εκδίδωται εφημερίς, ο τυπογράφος θέλει τυπωτικά, ο χαρτοπώλης θέλει χρήματα διά τον χάρτην, ο διανομέυς θέλει δραχμάς διά την διανομήν, ο διεκπεραιωτής θέλει μισθόν διά να ετοιμάξη τα φύλλα διά το ταχυδρομείον, το ταχυδρομείον θέλει ταχυδρομικά και ο συντάκτης ψαλτικά· ταύτα δε πάντα πληρώνονται εκ των συνδρομών· όθεν ανάγκη να στέλλωνται αύται εγκαίρως, να πληρώνονται ετοιμώς. Αν μη γίγνηται ούτω, πολλά αναφύονται σκάνδαλα. Η αμέλεια πολλών συνδρομητών μάς λυπεί, μας ενοχλεί, μας περιπλέκει και μας προικίζει με κλήσεις και αγωγάς. Τα τοιαύτα δε βάσανα δεν είναι νόστιμα. Οι συνδρομηταί ημών είναι φρόνιμοι, διά τούτα και ολίγα τοις λέγομεν προς το παρόν».

Του ως άνω διαβήματος, ως φαίνεται, μη ευοδωθέντος, άπελπισ, εν τω μηνί Δεκεμβρίω του ιδίου έτους, ο αρχαίος εκείνος και γεραρός Δημήτριος, εις νέαν αγωνιώδην έκκλησιν προβαίνει:

«Κύριε συνδρομητά,
Όστις και αν είσαι, φίλος μου ή συνήθης ή γνώριμος ή ο,τιδήποτε, μάθε ότι μετά του έτους 1866 λήγει και το ιδ' έτος της εφημερίδος ταύτης, και αν μεν επλήρωσας την συνδρομήν σου και ουδέν οφείλεις, Χαίρε, ότι δεν έγινας συμμετοχος εκείνων, οίτινες μη πληρώνοντες ενέβαλον ημάς εις δυσκολίας και ανησυχίας δυσαρέστους. Συ δε όστις δεν επλήρωσας και δεν πληρώνεις, ευλογημένε άνθρωπε, όστις και αν είσαι, διατί γίνεσαι παραίτιος κακού εις άνθρωπον όστις κακόν δεν σοι έκανε;

Συνδρομητά, όστις και αν είσαι, υπόθες ότι το ανάγνωσμα τούτο είναι επιστολή ιδιαιτέρα προς σε παρ' εμού χειρόγραφος και διά του ταχυδρομείου επιστελλομένη· επιστολή φιλική, ικετήριος δικαιοσύνης και ευγενείας και καλής προθυμίας. Όθεν σπεύσον να πληρώσης, και αν θέλεις από της πρώτης του νέου έτους 1867 να μη λαμβάνης την σχολαστικήν Εφημερίδαν των Φι-

του Γιώργου Ματορίκου

λομαθών, επέστρεψον ταύτην προς εμέ ίνα σε διαγράψω εκ του καταλόγου των συνδρομητών. Ούτω ποιών με υποχρεώνεις περισσότερο παρά λαμβάνων την εφημερίδα και μη πληρώνων».

Περαίνων ουν ενθάδε την παρούσα, όπως μη μακροτέρα χειμερινής νυκτός καταστή, και παραπέμπων εις ευθεώτερον χρόνον την του Συνδρομητικού Ζητήματος ενδελεχήν πραγμάτευσιν (ζητήματος όπερ, από γεννήσεως τυπο-

γραφίας, εκδότας, διευθυντάς, συντάκτας, αρχισυντάκτας, τυπωτάς και πράκτορας, κατατρώχει και ταλανίζει, τον γόρδιον συνιστών οιασδήποτε περιοδικής εκδόσεως), δεχθείτε παρακαλώ, Φίλτατε Κύριε Εκδότα, την έκφρασιν των αισθημάτων εξόχου εκτιμήσεως, α περί του υμετέρου εκδοτικού εγχειρήματος ανέκαθεν διατηρώ.

Μετ' εξαιρέτου τιμής
ΕΥΣΤΡΑΤΙΟΣ Ο ΚΡΗΣ

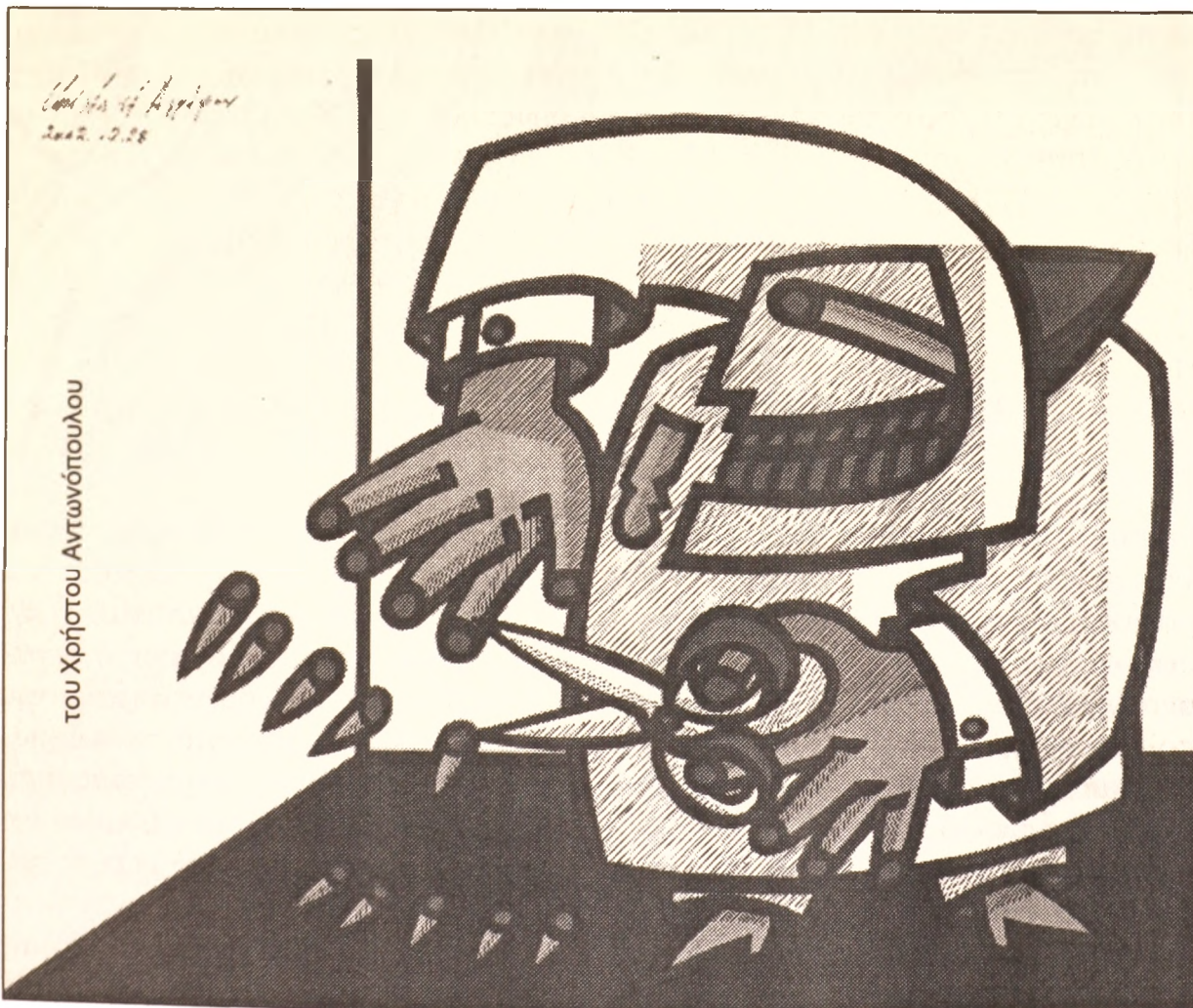
Στο δρόμο της αντιπολιτικής

του Αλέξανδρου Καζαμία

Όταν πρωτοεμφανίστηκε το Αντί το Μάιο του 1972, σκοπός του ήταν να υψώσει μία σημαία αντίστασης κατά της Χούντας. Άλλωστε, η αιχμηρή πρόθεση που του έδωσε το πρωτοποριακό για την εποχή εκείνη όνομα, δεν ήταν παρά μια «κορακίστικη» εκφορά του απαγορευμένου τότε συνθήματος «αντίσταση». Στην πράξη όμως, το αντιδικτατορικό αυτό περιοδικό ανέπτυξε όλη τη διαδρομή του μέσα στο δημοκρατικό πολίτευμα που διαδέχτηκε τη Χούντα και διαδραμάτισε μάλιστα σημαντικό ρόλο στην περίοδο όπου οι περισσότεροι παρατηρητές τοποθετούν «το τέλος της μεταπολίτευσης». Σ' όλα τα χρόνια αυτά, το Αντί δεν έπαψε να είναι σημαδεμένο από την αρχική εμπειρία της εμφάνισής του ως μια προσπάθεια άρθρωσης ενός λόγου αντίστασης κατά της εξουσίας. Τότε βεβαίως υπήρχε η Δικτατορία και το ανεκπλήρωτο αίτημα του εκδημοκρατισμού. Μέσα στη δημοκρατία όμως, απέναντι σε τι, και προπαντός για χάρη ποιας υπόθεσης μπορεί ν' αρθρώνεται ακόμα ένας λόγος που αντιστέκεται;

Μιας και γιορτάζει σήμερα το Αντί μαζί μ' όλους τους φίλους κι αναγνώστες του, ας μη μιλήσουμε από την αρχή για πράγματα ιδιαίτερω σοβαρά. Γι' αυτό, ας δούμε πρώτα μια πρόταση όπως αυτή: «Ο λόγος περί πολιτισμού είναι εξόχως πολιτικός». Έπειτα, ας βάλουμε δίπλα της μια δεύτερη πρόταση που λέει ότι «η κρατική παρέμβαση στα πεδία του πολιτισμού... διασφαλίζει τον αισθητικό πλουραλισμό». Κι αφού είπαμε πως δε μιλάμε ακόμα για πράγματα σοβαρά, ας προσθέσουμε στις δύο προηγούμενες προτάσεις κι αυτόν τον βαρύγδουπο ισχυρισμό: «Ο πολιτισμός είναι η οικονομία του ελεύθερου χρόνου· κι ο ελεύθερος χρόνος δεν είναι ο χρόνος της σχολής, αλλά αυτός που επιτρέπει μια διαφορετική προσέγγιση του μεγίστου προβλήματος της απασχόλησης και της ανεργίας».

Αν προσπαθούσε τώρα κάποιος ν' αντιμετωπίσει τα λόγια αυτά μ' έναν αντίλογο που να εξηγεί (α) ότι ο πολιτισμός έχει μια αυτοτέλεια από την πολιτική, (β) ότι ο κρατικός παρεμβατισμός διαστρεβλώνει τον πλουραλισμό και (γ) ότι ο ελεύθερος χρόνος δεν έχει καμία σχέση με την αντιμετώπιση της ανεργίας, τότε θα έκανε αντιπολίτευση στο πλαίσιο μιας διαφωνίας πολιτικής. Αν κάποιος άλλος τώρα ισχυριζόταν ότι ο υπουργός Πολιτισμού, που έγραψε τα λόγια αυτά το 1998, είναι ένας ψευδορήτορας της μικροπολιτικής ο οποίος μάλλον δεν ξέρει ούτε κι ο ίδιος τι θα πει «ο πολιτισμός είναι η οικονομία του ελεύθερου χρόνου», τότε θα αντιμετώπιζε τα λόγια αυτά μέσα απ' το πρίσμα της αντιπολιτικής. Η διαφορά ίσως να μοιάζει αμελητέα, όμως οι επιπτώσεις της είναι αρκετά σημαντικές: η πολιτική είναι μια πράξη καλής πίστης που πιστεύει πως με το διάλογο οι πολι-

του Χρήστου Αντωνόπουλου

τικοί μπορεί να μάθουν κάποτε ν' ασκούν την εξουσία διαφωτισμένα· η αντιπολιτική απ' την άλλη, θεωρεί πως η αλλοίωση των νοημάτων απ' τους πολιτικούς είναι ένας Κανόνας που πηγάζει από την έμφυτη ροπή της εξουσίας προς το σκοταδισμό.

Η ομορφιά κάθε δημοκρατίας, όπως κι αυτής που αποκτήσαμε το 1974, δεν βρίσκεται διόλου στο ότι θεσμοθετεί μια αντιπολίτευση στο κοινοβούλιο, όπως πρεσβεύει η λαϊκή σοφία. Ένα πολίτευμα μπορεί να είναι δημοκρατικό μόνο όταν ανοίγει στην κοινωνία τη δυνατότητα μίας ελεύθερης αντιπολιτικής. Λέμε συχνά ότι πριν απ' τη Χούντα είχαμε μια «ελεγχόμενη δημοκρατία» ή λέμε ακόμη ότι η Τουρκία δεν είναι χώρα δημοκρατική, παρ' όλο που και στις δύο περιπτώσεις υπήρξαν εκλογές, εναλλαγές κομμάτων στην εξουσία και πάντοτε μια θεσμοθετημένη αντιπολίτευση. Με ποιο κριτήριο λοιπόν μπορούμε να λέμε κάτι τέτοιο, αν δεν υπονοούμε κατά βάθος ότι εκεί όπου δεν υπάρχει ελεύθερη αντιπολιτική δεν υπάρχει δημοκρατία; Ακούμε επίσης συχνά να λέγεται ότι οι νέοι δεν ενδιαφέρονται για την πολιτική, ότι τα κόμματα μοιάζουν όλα μεταξύ τους, ότι στις ΗΠΑ ψηφίζουν οι μισοί, ότι τα ΜΜΕ δε λένε την αλήθεια ή ότι οι γυναίκες και οι μειονότητες δεν εκπροσωπούνται αναλογικά. Βεβαίως οι δημοκρατικοί θεσμοί μπορούν να λειτουργήσουν άψογα παρά την απάθεια των νέων, την εξομοίωση των κομμάτων, την παραποίηση της αλήθειας από τα ΜΜΕ, την αποχή των μισών ψηφοφόρων και τη μη εκπροσώπηση των γυναικών και των μεταναστών: διότι η πολιτική, ακόμη και σε μια δημοκρατία, διαμορφώνεται απ' όσους συμμετέχουν σ' αυτήν. Για όσους όμως αποκλείονται ή δε μπορούν να συμμετάσχουν, ποια άλλη φωνή εκπροσώπησης μπορεί να υπάρξει εκτός απ' την αντιπολιτική;

Αντιγράφω από ένα καθιερωμένο πανεπιστημιακό σύγγραμμα που δεν κρύβει διόλου τη χλεύη του για όσα εμείς εδώ θεωρούμε τόσο σοβαρά! Αξίζει όμως, αφού ο ορισμός του είναι καταπληκτικά ακριβής:

«Αντιπολιτική: η κύρια βαρύτητα της

έννοιας είναι ότι η έμμεση, αντιπροσωπευτική δημοκρατία, που οικοδομείται πάνω στις διαμεσολαβητικές λειτουργίες των πολιτικών κομμάτων πρέπει να αμφισβητείται. Σύμφωνα με το σενάριο αυτό, οι κακοί ελέγχονται από τα ΜΜΕ, κάποιου είδους ομάδες πολιτικών συμφερόντων και κοινωνικά κινήματα, το λαϊκισμό γενικότερα και τις δυνάμεις της αγοράς που μετατρέπουν τους ενδιαφερόμενους πολίτες σε αστόχαστους καταναλωτές... Σε χώρες που δεν διαθέτουν δημοκρατία, η έκφραση περιλαμβάνει [την κριτική σε] πολλές αντιδημοκρατικές πρακτικές όπως η άρνηση μορφών αντιπολίτευσης.» (Barry Axford κ.ά., *Introduction to Politics*, Routledge, 2002, σ. 381).

Η μόνη επιφύλαξη μιας πιο εκλεπτισμένης –ας πούμε ουμανιστικής– αντιπολιτικής, είναι ότι αυτοί που ελέγχονται από τα διάφορα πολιτικά συμφέροντα δεν είναι «κακοί» όπως λέει ειρωνικά ο παραπάνω ορισμός. Ως μέτριοι συνήθως άνθρωποι που είναι, η αντιπολιτική τούς κρίνει κυρίως ως ευάλωτους απέναντι στη φθορά ή και τη διαφθορά μιας τόσο πυκνά συγκεντρωμένης εξουσίας που, αντί να την αποκεντρώνουν, τη συγκεντρώνουν όλο και περισσότερο στα χέρια τους σαν να ήταν ένα ουδέτερο εργαλείο ή ευχάρι-

στο παιχνίδι.

Πραγματικά, στη βάση της αντιπολιτικής υπάρχει μια ενιαία στάση τόσο απέναντι στη δικτατορία όσο και στη δημοκρατία: η απέχθεια της εξουσίας. Με την αποστροφή της προς την εξουσία, η αντιπολιτική διόλου δεν εξομοιώνει τη δημοκρατία με τη δικτατορία όπως συνήθως την κατηγορούν. Αντιθέτως, η εμμονή της στο να ωθεί τους δημοκρατικούς θεσμούς πέρα από τα εκάστοτε όριά τους μπορεί να κατηγορηθεί, αν μη τι άλλο, ως μια υπερβολική ελπίδα για τις δυνατότητες της δημοκρατίας. Ωστόσο η ενιαία γραμμή της αμφισβήτησης με την οποία αντιμετωπίζει κάθε εξουσία, ανεξάρτητα απ' το πολίτευμά της, πηγάζει από την ιστορική συνείδηση ότι η δημοκρατία είναι ένα νόθο παιδί της δικτατορίας που δε θα είχε γεννηθεί και μεγαλώσει αν δεν υπήρχαν πρώτα οι επαναστάσεις και κατόπιν οι αδιάκοπες εξεγέρσεις της αντιπολιτικής. Με άλλα λόγια, η αντιπολιτική είναι η αδέσμευτη φωνή της κοινωνίας που δεν ξεχνά ότι η δημοκρατία είναι ένα πείραμα υπό δοκιμή, το οποίο υπάρχει μόνο στο βαθμό που η εξουσία αποτρέπεται καθημερινά απ' το να επιστρέψει στη μήτρα του απολυταρχισμού που τη γέννησε. Αυτή λοιπόν είναι η συνέχεια που εξηγεί γιατί

ένας λόγος αντίστασης κατά των δικτατοριών δεν έχει καμία απολύτως αιτία να μεταλλάσσεται ξαφνικά σε μία καθεστωτική νομιμοφροσύνη –και μάλιστα πού;– μέσα στην ίδια τη δημοκρατία που υποτίθεται πως φτιάχτηκε ακριβώς για να τον σέβεται και να τον ενθαρρύνει.

Για μια γενιά σαν τη δική μου, που άρχισε να βλέπει τον κόσμο μέσα απ' τα γεγονότα του 1989, η αντιπολιτική δεν ήταν ποτέ μια έννοια θολή ή οπορτουνιστική. Όταν ο Σαββόπουλος κουρευόταν για να τραγουδήσει «αντιπολιτική τ' ονομά μου, όλο ζιγκ-ζαγκ» ή όταν τα τρομερά παιδιά του γαλλικού Μάη υποστήριζαν τα τανκς της πλατείας Τιενανμέν ενάντια στους φοιτητές που τα αντιμετώπιζαν με το όρθιο τους το μπόι, πολλοί συνομήλικοί μου έβλεπαν ακόμα πιο καθαρά την αντιπολιτική ως μια ενιαία γραμμή που ένωνε όλους τους αντιφρονούντες, αντικομμουνιστές ή αντικαπιταλιστές, σε μια διαπαραταξιακή αλληλεγγύη. Για να καταλάβουν τι επεδίωκε η ελληνική αριστερά σ' εκείνη τη δεύτερη «Χαμένη άνοιξη» που ανέδειξε την κυβέρνηση Τζανετάκη, διαβάζαν το *L'Antipolitique* του ούγγρου αντικομμουνιστή Γκεόργκι Κόνραντ που έλεγε ότι «πρέπει να επινοήσουμε μία πολιτική δραστηριότητα που να έχει μεν αντίκτυπο αλλά να μη διεκδικεί την εξουσία».

Έτσι, όταν βρέθηκα για πρώτη φορά στα γραφεία του *Αντί*, πριν έντεκα περίπου χρόνια, ήταν διότι έκρινα πως το αιρετικό αυτό περιοδικό αρθρώνει μία από τις πιο καθαρές, αυθεντικές κι ενίοτε πρωτότυπες φωνές της αντιπολιτικής στην κοινωνία μας. Ήξερα βεβαίως ότι πολλοί έβλεπαν στο λόγο του τ' αριστερά διαπιστευτήρια των περισσότερων συνεργατών του, ή ότι κάποιοι άλλοι διέκριναν σ' αυτό την πεμπουσία της μαχητικής δημοσιογραφίας (κάποιος περιπετράς της Εγνατίας δεν το πουλάει, λέει, γιατί είναι «πολεμικό περιοδικό!»). Αργότερα επίσης έμαθα ότι ο εκδότης, στην ομιλία που του απαγόρευσαν οι αμερικανικές αρχές να δώσει πρόπερσι στις ΗΠΑ, διαπίστωνε ότι το «μόνο που συνδέει όλους τους συνεργάτες του περιοδικού είναι ότι όλοι τους καπνίζουν» (!) – ε, με τέτοιες

ακραίες απόψεις πώς να μη γίνεις φίλε μου persona non grata; Ωστόσο οι λόγοι που με ώθησαν να πάω στο ημιυπόγειο της Δημοχάρους ήταν πολύ πιο ανθυγιεινοί απ' ό,τι η αριστεροσύνη ή η κακιά συνήθεια του τσιγάρου.

Είχα τότε μια αραιή αλλά καλή συνεργασία με το περιοδικό *Οικονομικός Ταχυδρόμος*, όμως διαρκώς έπιανα τον εαυτό μου να αυτολογοκρίνεται εξαιτίας της εθνικιστικής υστερίας που είχε ξεσπάσει τότε στο περιοδικό εκείνο γύρω από το θέμα της Μακεδονίας. Πίστευα ότι η ΠΓΔ της Μακεδονίας έπρεπε ν' αναγνωριστεί με μια μικτή ονομασία κι ότι προτού εισβάλει το ΝΑΤΟ στην περιοχή, η μόνη λύση για τον τερματισμό των πολέμων θα ήταν μια ελληνοτουρκική πρωτοβουλία διαβαλκανικής συνεργασίας. Δοκίμασα να απευθυνθώ σε άλλα έντυπα εκφράζοντας αυτές τι γνώμες ανοιχτά, όμως διαρκώς αντιμετώπιζα την επίπληξη ότι οι απόψεις ήταν «ανθελληνικές». Ήξερα βεβαίως το *Αντί*, αλλά δίσταζα να πάω να χτυπήσω την πόρτα και, σαν άγνωστος μεταξύ αγνώστων, να πω: «Καλημέρα, κανένας δε μου δημοσιεύει αυτό το άρθρο, μήπως μπορείτε εσείς»;

Γι' αυτό, αν σήμερα το *Αντί* έχει σι' αλήθεια κάτι να γιορτάσει, δε βλέπω τι άλλο θα μπορούσε να είναι αυτό εκτός απ' την ελευθερία που κερδίζεται μέσα από την αντιπαράθεση με τη στενονομυαλιά του εκάστοτε Κανόνα. Βεβαίως το ιδιόμορφο αυτό περιοδικό δεν είναι όργανο κάποιου κόμματος ή δημοσιογραφικού συγκροτήματος, για να ελπίζει σε μια δικαίωση ή νίκη που να σχετίζεται με την απόκτηση κάποιας μερίδας απ' τη νομή της εξουσίας. Ο αντιλογός του πάντα διέφερε από την κριτική των άλλων ΜΜΕ στο ότι δεν ήταν μια εποχιακή αντιπολίτευση που αποβλέπει στο να βρεθεί μια μέρα στο τιμόνι κάποιας συμπολίτευσης. Είτε το θέλουμε είτε όχι, οι 50.000 πυκνογραμμένες σελίδες που απαρτίζουν τα 800 τεύχη του είναι το ογκωδέστερο ενιαίο **πρακτικό** του λόγου μιας ανεξάρτητης αντιφρόνησης στα τριάντα χρόνια της ελληνικής Μεταπολίτευσης. Αυτό είναι το μικρό επίτευγμα που σήμερα **μνημονεύουμε** εδώ, αντλώντας ευθυμία και κέφι απ' το παράδοξο συναίσθημα της απόλαυσης που δίνει πάντα μια λοξή ματιά μέσα από το ημιυπόγειο της αντιπολιτικής.

Ο ΚΥΡΙΟΣ ΟΒΙΔΙΟΣ Ο ΑΝΤΙ...

11-12-2003

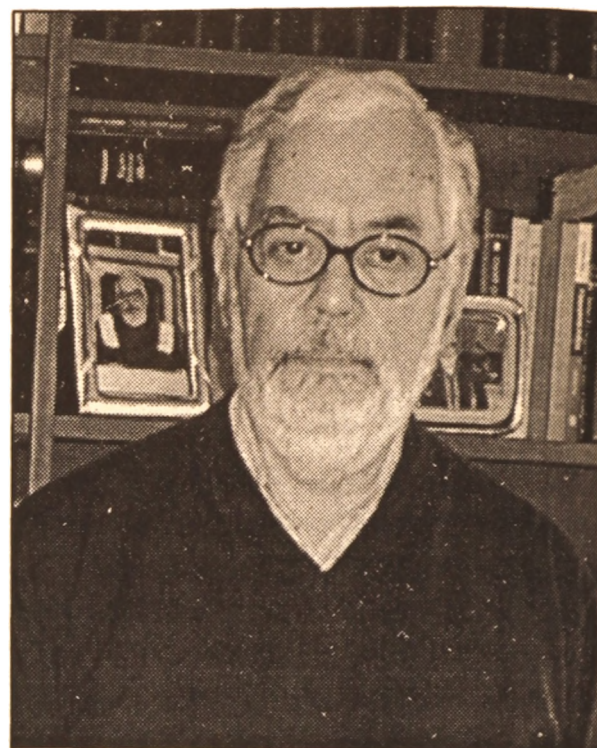

Λίγο χρόνο μετά τη συνταξιοδότησή του από το δικαστικό σώμα, ο πρώην Εισαγγελέας του Αρείου Πάγου κ. Ευάγγελος Κρουσταλλάκης δέχθηκε να μας παραχωρήσει μια συνέντευξη. Η συζήτηση κράτησε ώρα πολλή. Μεταφέραμε εδώ τα βασικά της σημεία· εκείνα που αναφέρονται στο ρόλο των δικαστών και το ρόλο της Δικαιοσύνης.

Ο Ευάγγελος Κρουσταλλάκης δεν χρειάζεται ιδιαίτερες συστάσεις. Υπήρξε ένας τίμιος δικαστικός λειτουργός· αυτό το αναγνωρίζουν όλοι. Έγινε ευρύτερα γνωστός όταν μαζί με τον κ. Σκαρλάτο υπέβαλαν στη Βουλή το πόρισμα της έρευνας που διεξήγαγαν για το σκάνδαλο

Κοσκωτά. Λίγο καιρό πριν αποσυρθεί, ο κ. Κρουσταλλάκης αμφισβήτησε επίσης το πόρισμα του κ. Πουρνάρα για την υπόθεση Κόκκαλη. Με δύο λοιπόν πολύ σημαντικές δικαστικές υποθέσεις –αλλά με πολιτικές προεκτάσεις– έχει συνδεθεί το όνομα του κ. Κρουσταλλάκη. Το περιοδικό, έχοντας ασχοληθεί επανειλημμένα με τις υποθέσεις αυτές, θέλησε να ακούσει τις εκτιμήσεις του πρώην Εισαγγελέα.

Η συνέντευξη πιστεύουμε θα συζητηθεί πολύ. Γιατί ο κ. Κρουσταλλάκης έχει το θάρρος και ομιλεί την γλώσσα της αλήθειας. Τη συνέντευξη πήρε ο εκδότης του περιοδικού.

Μουσκεύουμε στις αμαρτίες...

• Πιστεύετε πραγματικά ότι η ελληνική δικαιοσύνη είναι «αξία επαίνων»; Αυτή τη διατύπωσή σας, την οποία εγώ αμφισβητώ βαθύτατα, θα ήθελα να μου την αναλύσετε, τώρα μάλιστα που δεν είστε δικαστικός λειτουργός.

– Δεν θα έλεγα ότι είναι αξία επαίνων. Και αυτό έχω πει και τότε που ήμουν στην ενεργό υπηρεσία, ότι έχει ένα μεγάλο μειονέκτημα η απονομή της δικαιοσύνης στην Ελλάδα.

• Ειδικά στην Ελλάδα;

– Ειδικά στην Ελλάδα. Παντού υπάρχει αυτό το πρόβλημα, ειδικότερα όμως στην Ελλάδα. Είναι πολύ βραδύς ο ρυθμός της απονομής της, έτσι που κάποιες στιγμές φτάνει να αρνησιδικεί η δικαιοσύνη. Διότι όταν ξεκινά ένας φτωχός άνθρωπος έναν αγώνα για ένα χωράφι που του καταπάτησαν ή για μια αποζημίωση από ένα αυτοκινητιστικό ατύχημα και πρέπει να περάσει αναβολές και άλλες αναβολές και να φτάσει κάποτε στα δύομισι χρόνια να έχει απόφαση στο Πρωτοδικείο και μετά άλλα τόσα στο Εφετείο και, αν εμπλακεί και στον Άρειο Πάγο, καμιά φορά να εγγίσει τα επτά-οκτώ χρόνια, αυτό δεν είναι απονομή δικαιοσύνης. Αυτό είναι ένα βασικό μειονέκτημα κατά τη γνώμη μου. Αλλά δεν είναι μόνο ελληνικό φαινόμενο, είναι διεθνές. Η Ιταλία π.χ. έχει πολύ βραδύ ρυθμό απονομής δικαιοσύνης· αλλά και άλλες χώρες: η Πορτογαλία, η Ισπανία, η Γαλλία, ακόμα και η Γερμανία που είναι μία χώρα πολύ οργανωμένη και συστηματική. Είναι ένα διεθνές φαινόμενο, αλλά ειδικότερα στην Ελλάδα εμφανίζεται με μεγαλύτερη οξύτητα.

Αρκεί ένα παράδειγμα: μας έλεγε σε ένα συνέδριο ο Αντιπρόεδρος του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου ότι κάπου 25.000 προσφυγές για καταπατήσεις δικαιωμάτων του ανθρώπου κατά κρατών εκκρεμούν στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο. Το Δικαστήριο έχει τη δυνατό-

τητα να απορροφά το χρόνο γύρω στις 2.000. Αντιλαμβάνεστε τι πρόκειται να γίνει όπως περνούν τα χρόνια. Θα μαζευτεί εκεί ένας τεράστιος αριθμός υποθέσεων. Ήδη τώρα για να πάει μία υπόθεσή στα ευρωπαϊκά δικαστήρια θέλει δύο με δύομισι χρόνια. Που σημαίνει αυτό μια ιστορία πολύ άσχημη. Τώρα στην Ελλάδα...

• Αυτό όμως αν θέλετε είναι λίγο τεχνικό θέμα.

– Είναι τεχνικό, συμφωνούμε.

• Εγώ κυρίως εννοούσα τα πρόσωπα που απονέμουν δικαιοσύνη, τους δικαστές.

– Θα έρθω και εκεί.

• Για την ακεραιότητα του δικαστικού σώματος...

– Θα έλεγα ότι αυτό δημιουργεί ήδη μία πολύ άσχημη κατάσταση, μία πολύ άσχημη εικόνα και από εκεί κι ύστερα δικαιολογείται να αρχίζουν συζητήσεις και φήμες... Αυτή η ατμόσφαιρα δημιουργεί αυτήν την κατάσταση. Υπάρχει και μία πολυνομία, αλλά κι ένα άλλο φαινόμενο, ένας υπερπληθωρισμός στο δικηγορικό σώμα. Η Αθήνα αυτή τη στιγμή έχει 17.000 δικηγόρους – εξωφρενικός αριθμός. Αυτό δημιουργεί έναν ανταγωνισμό μεταξύ των δικηγόρων πολύ άσχημο, που δικαιολογεί, στην περίπτωση που χάνει κάποιος την υπόθεση και θέλει να δώσει κάποιες εξηγήσεις, να λέει: «ξέρεις, πιάστηκε ο δικαστής, πληρώθηκε ο δικαστής».

Έρχομαι τώρα στο ερώτημά σας: είναι αkéραιοι οι δικαστές; Μετά απ' όλη αυτή την εικόνα υπάρχει ο κίνδυνος, που σας περιέγραψα προηγουμένως, να έχουμε μία παραμόρφωση της πραγματικότητας. Αναμφιβόλως υπάρχουν δικαστές που δεν έχουν το απαιτούμενο ήθος και άρα δεν απονέμουν σωστά δικαιοσύνη επηρεαζόμενοι από πολιτικούς, από οικονομικούς παράγοντες...

• Χρηματιζόμενοι;

—Και χρηματιζόμενοι! Εγώ θα το προσθέσω αυτό. Δεν είναι όμως τόσο μεγάλος ο αριθμός αυτός. Δηλαδή δεν είναι σε σημείο που να πούμε ότι όλη η δικαιοσύνη νοσεί. Δεν είναι όπως π.χ. στη δημόσια διοίκηση, όπου το φαινόμενο είναι σχεδόν γενικευμένο. Στην δικαιοσύνη συνεχίζει ευτυχώς —με τις δυνατότητες που έχω να γνωρίζω, αφού μέχρι πριν από τέσσερις μήνες ήμουν ακόμη στην υπηρεσία— να αποτελεί εξαίρεση. Και αυτό είναι ευχάριστο. Εάν μπορέσουμε να εξοβελίσουμε αυτούς τους ανθρώπους, να τους εντοπίσουμε και να τους εξοβελίσουμε από την δικαιοσύνη, θα είναι πολύ καλύτερη η εικόνα. Βέβαια τέτοια προβλήματα υπήρχαν και στο παρελθόν, δεν θα πάψουν να υπάρχουν. Τώρα θα μου πείτε: γιατί η εικόνα εμφανίζεται γενικευμένη; Είναι όλη αυ-

τή η εικόνα που σας ανέφερα πριν λίγο της δικαιοσύνης, αλλά είναι ακόμη και αυτό το εύκολο «ξέρεις, τα 'πιασε, τα 'κανε...», είναι μια δικαιολογία για λάθη που κάνουν άλλοι παράγοντες, άσχετοι προς τους δικαστές. Πρέπει να δικαιολογήσουν γιατί χάσανε την υπόθεση... Πάντως εγώ μπορώ να πω, και το λέω με πάσαν ειλικρίνεια, αυτό που ξέρω από προσωπική μου αντίληψη, ότι αυτά τα πράγματα συνεχίζουν να αποτελούν εξαίρεση. Τώρα, μέχρι πού φτάνουν, ακόμη δεν μπορώ να πω.

• *Το λετε εσείς αυτό που πριν από τέσσερις μήνες, λίγο πριν αποχωρήσετε και σας διαδεχθεί ο καινούργιος εισαγγελέας, δεχθήκατε ένα ισχυρότατο σοκ. Είχατε παραπέμψει στην Ολομέλεια Εφετών την υπόθεση Μπουρμπούλια και την υπόθεση Κόκκαλη, και σας «επεστράφη» το διάβημα που είχατε κάνει. Πώς το εξηγείτε αυτό;*

—Εγώ συνεχίζω να πιστεύω ότι εκείνη η ενέργεια που έκανα τότε ήταν ορθή, και συνεχίζω να το πιστεύω και μετά την έγκριση της άποψης της Ολομέλειας και μετά τα όσα ελέγχθηκαν από διαφόρους. Διότι πιστεύω ότι αυτή μου η ενέργεια δεν εστρέφετο κατά του συγκεκριμένου ανθρώπου. Ίσα-ίσα ευνοούσε και τον συγκεκριμένο κατηγορούμενο. Διότι θα υπήρχε μια διαπίστωση...

• *Εννοείτε τον Σ. Κόκκαλη.*

—Ναι, τον κύριο Κόκκαλη. Αντικειμενικώς ήταν ευνοϊκή και γι' αυτόν. Διότι αν ο εφέτης ανακριτής και το Συμβούλιο των Εφετών κατέληγε σ' ένα απαλλακτικό βούλευμα, θα ήταν μια πανηγυρική δικαίωση για τον κύριο Κόκκαλη. Πράγμα που δεν είναι η περαιώση της ανάκρισης από έναν πρωτοδίκη με τυπική κλήση, χωρίς να του πάρει απολογία. Διαφέρει το ένα από το άλλο, ποιοτικώς, ουσιαστικά. Δηλαδή η ενέργειά μου έτεινε στο να διαλευκανθεί αυτή η υπόθεση, να ξέρουμε τι έγινε τέλος πάντων. Έκανε αυτά που τον κατηγορούν; Μπορεί να μην έχει κάνει τίποτα. Αν δεν έχει κάνει τίποτα, να βγει αθώος. Εάν όμως έχει κάνει, πρέπει να παραπεμφθεί στα αρμόδια δικαστήρια. Αυτό ζήτησα εγώ. Επειδή ο κ. Κόκκαλης είναι ένας άνθρωπος ο οποίος ασκεί επιρροή στην

κοινωνία σήμερα στην Ελλάδα, ένας παράγων σημαντικότητας, ζήτησα γι' αυτό το λόγο να υπάρχουν τα εχέγγυα ενός ανωτέρου δικαστικού οργάνου, όπως είναι ο εφέτης ανακριτής, όπως είναι και η Ολομέλεια τού Συμβουλίου Εφετών και ο Εισαγγελέας Εφετών κ.λπ. Τώρα, η Ολομέλεια του Εφετείου σταμάτησε σ' ένα τυπικό σημείο, είπε —η πλειοψηφία— ότι εδώ έχουμε περάτωση της ανάκρισης και επομένως δεν μπορεί να παρέμβει ούτε ο Εισαγγελέας ούτε η Ολομέλεια. Εγώ πιστεύω ότι αυτό είναι λάθος. Πιστεύω ότι είναι σαφής η διάταξη της δικονομίας η οποία λέει ότι μία υπόθεση αυτού του είδους, που εμπλέκεται με καταχρήσεις κ.λπ., δηλαδή που υπάγεται —όπως λέμε οι νομικοί— στον Ν1608 του '50, περατώνεται μόνο με βούλευμα. Άμα δεν υπάρχει βούλευμα, δεν

έχει περατωθεί η ανάκριση. Άρα —και το λέω απεριφράστως— θεωρώ προδήλως εσφαλμένη την κρίση του Εφετείου. Ήταν όμως νομική κρίση και στα νομικά μπορεί να υποστηρίξει κανείς διάφορα πράγματα. Εγώ πιστεύω ότι έκανε λάθος η Ολομέλεια. Και έκανε λάθος επίσης και στην ουσιαστική κρίση· έπρεπε να προχωρήσει στην έρευνα. Και να ορίσει και δεύτερον εφέτη και για την κυρία Μπουρμπούλια, όπου εμφανιζόταν ένα σκάνδαλο φοβερό για τη δικαιοσύνη. Όφειλε επίσης να μην αφήσει την ανάκριση να την κάνει ο κατά πάντα σεβαστός και αξιότιμος πρωτοδίκης, ο ανακριτής των Θηβών. Η κυρία Μπουρμπούλια παραιτήθηκε και ενώ εγώ είχα ασκήσει προσωπικώς πειθαρχική δίωξη, την οποία είχα κοινοποιήσει στο Υπουργείο Δικαιοσύνης, ξεπλάγην όταν διάβασα στις εφημερίδες —και το ξεπλάγην το υπογραμμίζω— ότι η παραίτησή της έγινε αποδεκτή. Διότι ο νόμος λέει ότι όταν εκκρεμεί πειθαρχική δίωξη κατά δικαστικού λειτουργού, η παραίτηση δεν γίνεται αποδεκτή. Πιστεύω ότι έγινε κάποια παραδρομή· αλλά αυτού του είδους παραδρομές δημιουργούν παρεξηγήσεις.

• *Λειτουργήσαν μόνο νομικές σκέψεις; Ή υπήρξαν και πολιτικές και άλλες πιέσεις προς τους εφέτες και βγήκε αυτή η απόφαση; Τι ξέρετε και τι πιστεύετε ειλικρινά;*

—Εκείνο που ξέρω είναι ότι το θέμα ενδιέφερε και πολιτικούς παράγοντες.

• *Οι οποίοι άσκησαν πιέσεις στους εφέτες;*

—Αυτό δεν το ξέρω. Το διάβασα σε κάποιες εφημερίδες, αλλά δεν το ξέρω και δεν μπορώ ούτε να το διαψεύσω ούτε να το επιβεβαιώσω. Εκείνο που ξέρω είναι ότι δεν αποκλείεται κάποιοι από τους εφέτες, είτε εκείνοι που εισηγήθηκαν αυτές τις λύσεις είτε άλλοι, να επηρεάστηκαν και πολιτικά. Αυτό δεν μπορώ να το ξέρω, αλλά δεν μπορώ και να το αποκλείσω.

• *Δεν μπορείτε να το ξέρετε γιατί αφορά άλλους...*

—Ναι. Εάν ελέγχθη κάτι τέτοιο, θα ελέγχθη μεταξύ δύο ανθρώπων...

**Αυτή η νοοτροπία μάς
μουσκεύει όλους και μας
επηρεάζει. Και επηρεάζει
δυστυχώς και τους
δικαστές, και τους
καθηγητές, και όλο τον
κόσμο, τον πνευματικό
κόσμο.**

• Όταν κάνατε αυτή την ενέργεια υποστήκατε κάποιες πιέσεις ή κάποιες παρεμβάσεις;

— Να σας απαντήσω. Είναι ξεκαθαρισμένη πάντα η θέση μου και την ξέρουν όλοι. Σαρανταδύο χρόνια που ήμουν στην δικαιοσύνη έχω φιλικούς δεσμούς με όλους· δεν έχω με κανέναν τίποτα. Θέλω όμως να πω ότι ξέρουν πως ό,τι και να μου πουν δεν πρόκειται να με επηρεάσουν. Αυτό το έχουν κατανοήσει οι πάντες. Συνεπώς και να μου λέγανε και να μη μου λέγανε, δεν θα επηρέαζε τίποτα. Πάντως πριν κάνω τις ενέργειες αυτές, δεν μου μίλησε κανείς και δεν με επηρέασε κανείς. Δεν είχα με κανέναν καμία απολύτως επικοινωνία. Μετά πράγματι υπήρξαν και άνθρωποι οι οποίοι μου είπαν ότι ήταν λάθος αυτό που έκανες... Μετά πράγματι υπήρξαν ορισμένοι οι οποίοι επικοινωνήσαν μαζί μου, είτε αυτοί ήταν πολιτικοί είτε ήταν νομικοί, και μου είπαν ότι έχουμε διαφορετική αντίληψη γι' αυτό που έκανες. Άλλοι μου είπαν ότι δεν ήταν σκόπιμο κι άλλοι μου είπαν ότι δεν ήταν νομικώς ορθό — ακολουθούσαν την άποψη της Ολομέλειας. Αλλά αυτό ήταν κατόπιν εορτής.

• Έστω κατόπιν εορτής, και μπορεί να ήταν κάποιος φίλος σας από τα παλιά, ή κάποιος οικογενειακός φίλος...

— Ναι...

• Υπήρξε όμως κάποιος, μεταξύ αυτών, κάποιος πολιτικά προϊστάμενός σας, κάποιος υπεύθυνος της δικαιοσύνης, ο υπουργός Δικαιοσύνης για παράδειγμα;

— Κοιτάξτε ο συγκεκριμένος υπουργός, ο κύριος Πετσάλνικος, με τον οποίο συνεργάστηκα και ως αντιπρόεδρος στη Σχολή Δικαστών, έχει έναν άψογο τρόπο σχέσεων, με εμένα τουλάχιστον, αλλά νομίζω και με τους άλλους πολύ περισσότερο. Διότι μαζί είχαμε και ένα πιο στενό δεσμό, καθότι είχα συνεργαστεί πολύ διάστημα μαζί του. Με ρώτησε πληροφοριακά ορισμένα πράγματα, αλλά ούτε μου είπε γνώμη, ούτε προσπάθησε να με επηρεάσει. Λοιπόν έχω καταλάβει ότι υπήρξε μια ενόχληση —ορισμένων τουλάχιστον κυβερνητικών παραγόντων— για την ενέργειά μου αυτή. Εγώ προσωπικά δεν μπορώ να την καταλάβω αυτήν την ενόχληση, εάν υπήρξε. Διότι, ο οιοσδήποτε κατηγορείται για μια αξιόποινη πράξη πρέπει να ελέγχεται, και δεν νομίζω ότι σ' αυτό η όποια κυβέρνηση, αλλά και η συγκεκριμένη, η σημερινή, έχει αντίθετη γνώμη. Εκείνο το οποίο θέλω να πω είναι ότι δεν

μπορώ να φανταστώ ότι ο εντιμότατος —κατά την γνώμη μου— Σημίτης μπορεί να έχει καμία σχέση με οποιονδήποτε παρανομεί. Τον θεωρώ έξω από αυτή την διαπλοκή. Τώρα, εάν κάποιος κυβερνητικός παράγοντας έχουν διασυνδέσεις ή όχι, αυτό δεν μπορώ ούτε να το διαψεύσω ούτε να το εξακριβώσω. Σας επαναλαμβάνω ότι σ' εμένα έφτασε μία διάχυτη δυσσάρεσκεια γι' αυτή την ενέργεια.

• Να πάμε σ' ένα σημείο συνεντεύξεώς σας στην κα Μάνδρου στο Βήμα, το οποίο συνδέεται με την υπόθεση Κοσκωτά. Με τον τρόπο που προβλήθηκε, φάνηκε σαν να ήσασταν μετανιωμένος για την εισήγηση που είχατε κάνει τότε, να παραπεμφθεί ο Κοσκωτάς και οι διάφοροι υπουργοί και ο τότε πρωθυπουργός για το σκάνδαλο της Τράπεζας Κρήτης. Τι πιστεύετε, ειλικρινά;

— Για το θέμα του Κοσκωτά θα ήθελα να διευκρινίσω ότι εγώ ουδέποτε είπα ότι πρέπει να παραπεμφθεί ο Ανδρέας Παπανδρέου στο δικαστήριο ως συνένοχος στην υπόθεση αυτή. Είπα για τον κύριο Πέτσο και επίσης και για τον μακαρίτη τον Κουτσιόγιωργα· γι' αυτούς τους δύο. Κάπου προσθέσαμε μαζί με το κύριο Σκαρλάτο, τότε που είχαμε κάνει το πόρισμα, ότι υπάρχουν κάποιες ενδείξεις και για άλλους ενδεχομένως υπουργούς, εννοώντας κάποιους που αναμειγνύονταν με πολεοδομίες, με τέτοια πράγματα, και με οικονομικά ζητήματα. Για τον ίδιο τον Παπανδρέου δεν είπαμε ποτέ. Την κατηγορία κατά του Ανδρέα Παπανδρέου την στοιχειοθέτησε και την απήγγειλε η Βουλή, η οποία ήταν και κατεξοχήν αρμόδια. Ούτε μου πέφτει λόγος να κρίνω. Όταν έλεγα ότι μπορεί να έκανα λάθος στην υπόθεση Κοσκωτά —το διευκρίνισα αυτό ευθύς αμέσως, μετά λίγες μέρες, σε συνέντευξή μου στην Καθημερινή— δεν εννοούσα την ουσία της υποθέσεως, ότι ο Κοσκωτάς καταχράστηκε αυτά τα χρήματα, ότι υπήρξαν και μερικά πολιτικά πρόσωπα που είχαν αναμειχθεί σ' αυτή την ιστορία ως διοικηταί οργανισμών κ.λπ. Εννοούσα ότι μπορεί να έκανα λάθος π.χ. στο ότι κάποιον συγκεκριμένο τον προφυλάκισα, ενώ έπρεπε να τον αφήσω ελεύθερο με μία εγγύηση 100.0000 δραχμών ή 500.000 δραχμών. Τέτοιου είδους λάθη εννοούσα που μπορεί να έκανα και δεν αποκλείεται να έχω κάνει. Ή να έκανα κάποιο λάθος σε εκτίμηση πράξεων... Σαν σύνολο η υπόθεση Κοσκωτά και στοιχειοθετημένη είναι και νομίζω ότι είναι και πλήρως αποδεδειγμένη μετά την καταδίκη η οποία υπάρχει από δικαστή. Πέραν αυτού, τι άλλο να πω; Έχουν καταδικαστεί και οι διοικηταί των οργανισμών, τους οποίους προφυλάκισα, καταδικάστηκαν από το πενταμελές Εφετείο· και ο Κοσκωτάς έχει καταδικαστεί...

• Και ο Τσοβόλας έχει καταδικαστεί...

— Ο Τσοβόλας δεν ήταν παραφυάς της περιπτώσεως Κοσκωτά. Και αν θα μου επιτρέψετε τη γνώμη μου, εγώ νομίζω ότι ο Τσοβόλας κακώς αναμείχθηκε σε όλη αυτή την ιστορία· ίσως ήταν ένας άνθρωπος ο οποίος δεν είχε σχέση. Πάντως από τα στοιχεία της ανάκρισης δεν βγήκε πουθενά ο Τσοβόλας. Εμείς δεν είχαμε στην ανάκριση το όνομα Τσοβόλας πουθενά να αναμειγνύεται. Τώρα από εκεί κι ύστερα η Βουλή των Ελλήνων έκανε τη δουλειά της όπως εκείνη νόμιζε. Τέτοιου είδους λάθη εννοούσα· δεν εννοούσα, δεν αμφισβήτησα ποτέ, δεν είπα ότι «ξέρετε εκ των υστέρων κατάλαβα

ότι όλα αυτά ήταν ένα φιάσκο». Θεός φυλάξοι! Εδώ είναι αποδεδειγμένες πράξεις.

• *Επανερχομαι στο θέμα της ευθύνης των δικαστικών λειτουργών, επειδή νομίζω ότι και οι δικαστικοί λειτουργοί παίζουν ένα παιχνίδι, είναι κάποιον κι αυτοί αναμεμειγμένοι ουσιαστικά στο να καλύπτονται οι πάρα πολλές ανομίες που υπάρχουν στην Ελλάδα.*

— Εγώ δεν αμφισβητώ την ευθύνη των δικαστών. Κοιτάξτε, ο μεγάλος αριθμός των υποθέσεων που είναι υποθέσεις μέσου ενδιαφέροντος, που αφορούν πολλές χιλιάδες πολίτες, αυτές νομίζω ότι πάνε κατά το μεγαλύτερο μέρος καλά. Και εκεί μιλάω για εξαιρετικό φαινόμενο κάποιων στρεβλώσεων που υπάρχουν. Υπάρχουν βέβαια και πολύ μεγάλες και σημαντι-

κές υποθέσεις, όπως είναι αυτές που λέμε τώρα, οι οποίες βάζουν στους ώμους των δικαστών τεράστια ευθύνη. Εκεί ο δικαστής κρίνεται από το εάν είναι δικαστής ή δεν είναι δικαστής. Λοιπόν, εγώ προσωπικά έτσι αντιμετώπισα την ευθύνη μου σε όλες αυτές τις μεγάλες υποθέσεις, αρχίζοντας από τον Κοσκωτά και καταλήγοντας στον Κόκκαλη, και σε όλη την ενδιάμεση διαδρομή. Υπάρχουν και ορισμένοι συνάδελφοι, πολλοί, αρκετοί, οι οποίοι κατά τον ίδιο τρόπο χειρίζονται τέτοιες σοβαρές υποθέσεις. Υπάρχουν και ορισμένοι άλλοι που δεν έχουν το σθένος και το κουράγιο ή δεν θέλουν να τα χαλάσουν με τους κρατούντες για πολλούς και διάφορους λόγους και δεν τολμούν να κάνουν το βήμα που χρειάζεται. Τώρα θα μου πείτε: μένουν κουκουλωμένες αυτές οι υποθέσεις γι' αυτό; Όχι μόνο γι' αυτό, είναι και αυτό, αλλά υπάρχουν και άλλα. Υπάρχουν εγγενείς δυσχέρειες μέσα στις υποθέσεις

και στις δικογραφίες. Κουκουλώνονται από πιο κάτω, από τις κρατικές υπηρεσίες. Έρχονται ήξεις αφίξεις. Να δώσω ένα παράδειγμα: Όταν ήμουν εισαγγελεύς, διέταξα προκαταρκτική εξέταση για τα ελικόπτερα του ΕΚΑΒ που έπεσαν. Λοιπόν, ξέρετε τι μου απαντήσανε; Ότι για να έχετε πόρισμα πραγματογνωμοσύνης πρέπει να περάσουν 18 μήνες, κάτι τέτοιο. Διότι αυτό λει ο κανονισμός της Ευρωπαϊκής Ένωσης, πρέπει να κοινοποιήσουμε το πόρισμα στη κατασκευάστρια εταιρεία, να πάει σε μια επιτροπή, υπάρχει μια διαδικασία. Τρέχα γύρευε, πνιγήκανε αυτοί οι άνθρωποι, σκοτωθήκανε και να πάμε να τους πούμε μετά από δύο χρόνια, ασκούμε τώρα δίωξη. Σκεφθείτε τι έχει να γίνει από εκεί κι ύστερα. Αυτή τη στιγμή είναι εκκρεμής στα χέρια αντεισαγγελέως του Αρείου Πάγου η προκαταρκτική εξέταση για τα ελικόπτερα του ΕΚΑΒ και δεν μπορεί να προχωρήσει, διότι οι πραγματογνώμονες δεν μας στέλνουν την πραγματογνωμοσύνη. Λοιπόν, εκεί τι να κάνει ο δικαστής; Να πω άλλο παράδειγμα: Το πόρισμα του Ναυτικού Συμβουλίου ατυχημάτων για το «Σάμινα» βγήκε μόλις πριν από λίγο καιρό. Γιατί δεν έβγαινε λίγο νωρίτερα; Και βγήκε όπως βγήκε, με μειοψηφία της εφέντου που μετείχε εκεί. Και τους βγάζει όλους λάδι! Βεβαίως δεν

μπορώ να μην επισημάνω αυτή τη στιγμή ότι, καίτοι έχω κάνει την αναίρεση τόσο καιρό για το «Σάμινα», καίτοι έγινε δεκτή η αναίρεση, καίτοι εστάλη κάπου, καίτοι ο εισαγγελεύς εφετών έχει υποβάλει την πρότασή του από τις αρχές του καλοκαιριού, ακόμα σήμερα έχουμε Νοέμβρη και βούλευμα του Συμβουλίου Εφετών Σύρου δεν έχει βγει. Όλα αυτά είναι φαινόμενα τα οποία διασύρουν την δικαιοσύνη. Την διασύρουν είτε για ατολμία, είτε για σκοπιμότητες, είτε για οτιδήποτε άλλο, αλλά όλα αυτά ανάμεικτα. Δεν μπορώ να πω —και σε τούτο διαπιστώνεται η διαφωνία μας— ότι οι δικαστές ενσυνείδητα δεν κάνουν το καθήκον τους για να ωφεληθούν τον άλφα ή τον βήτα ή τον γάμα. Μπορεί να είναι γι' αυτό, μπορεί να είναι από αδυναμία, μπορεί να είναι από ατολμία, μπορεί να είναι από φόβο, μπορεί να είναι για χίλια πράγματα.

• *Είχε γραφτεί κάποτε ότι ο Ανδρέας Παπανδρέου, σε μια κυβερνητική σύσκεψη, είχε πει για τον τότε διοικητή της ΔΕΗ «να κάνει στον εαυτό του ένα δώρο, αλλά όχι βρε παιδί μου και 500 εκατομμύρια δραχμές», κάτι τέτοιο... Αυτή τη φράση μού την έχουν επαναλάβει πάμπολλες φορές, πολλοί. Λέγοντας «δεν βαριέσαι, η Ελλάδα άρχισε να παίρνει τον κατήφορο μετά απ' αυτό που είπε ο Ανδρέας Παπανδρέου», ο οποίος στην πραγματικότητα νομιμοποιούσε την παρανομία από οποιονδήποτε γινόταν, βαθμολογώντας ας πούμε τα δωράκια από μικρά ως μεγάλα. Στη συνείδηση του κόσμου δεν μένουν άλλα πράγματα, μένουν κάτι ιστορίες όπως αυτή... Έχουμε τις περιπτώσεις του Γιάννου Παπαντωνίου και του Άκη*

Τσοχατζόπουλου, που είναι αυτή τη στιγμή από τους πλουσιότερους πολιτικούς, όπως και ο Κωνσταντίνος Μητσοτάκης, από τους πλουσιότερους πολιτικούς. Αν δούμε την επαγγελματική διαδρομή τους, δεν δικαιολογείται να είναι αυτοί οι άνθρωποι τόσο πλούσιοι, διότι δεν μπορεί αυτά τα απίθανα χρήματα ή οι απίθανες ιδιοκτησίες που έχουν αυτή τη στιγμή να δικαιολογούνται με τους μισθούς και με τις συντάξεις που παίρνουν. Κάπως αλλιώς θα αποκτήθηκαν.

— Κοιτάξτε, εγώ δεν θα μπορούσα να μπω σε λεπτομέρειες για συγκεκριμένα πρόσωπα. Τα πρόσωπα που αναφέρατε πριν λίγο τα γνωρίζω, τα εκτιμώ, στις σχέσεις μου τους έχω μία εκτίμηση και τα τιμώ όλα ανεξαιρέτως αυτά τα πρόσωπα που μου αναφέρατε. Δεν μπορώ να καταλογίσω ούτε να πω τίποτα για τον Ανδρέα Παπανδρέου και για τον τρόπο που έφτιαξε το σπίτι του. Ξέρετε αυτά είναι λίγο δύσκολα... να αποφανθείς έτσι εύκολα. Γι' αυτό εμείς οι δικαστές είμαστε λιγάκι συγκρατημένοι. Ο δημοσιογράφος τα βλέπει αλλιώς, συζητάει με την κοινή γνώμη, παίρνει τη φωνή της κοινής γνώμης, διαισθάνεται πολλά πράγματα. Ο δικαστής έχει μάθει να μην επιτρέπει στον εαυτό του να διαισθάνεται, αλλά να μιλάει μόνο βάσει στοιχείων και αποδείξεων. Συνεπώς

Αναμφιβόλως υπάρχουν δικαστές που δεν έχουν το απαιτούμενο ήθος και άρα δεν απονέμουν σωστά δικαιοσύνη επηρεαζόμενοι από πολιτικούς, από οικονομικούς παράγοντες...

δεν μπορώ εγώ να πω, ούτε για τον μακαρίτη τον Ανδρέα Παπανδρέου τίποτε, ούτε για τον Μητσοτάκη, ο οποίος υπήρξε πρωθυπουργός της Ελλάδας. Θα μπορούσε ο άνθρωπος να μας πει «εγώ ξέρετε είχα περιουσία από τον πατέρα μου και πήρα και από τη γυναίκα μου». Ή το ίδιο θα μπορούσε να μας πει ο κύριος Παπαντωνίου ή ο κύριος Τσοχατζόπουλος. Αυτά δεν μπορεί να ελεγχθούν, δηλαδή δεν μπορεί να καταλήξει κανείς, πρέπει να είναι πολύ επιφυλακτικός. Η κοινή γνώμη καμιά φορά επηρεάζεται και από τους αντιπάλους. Διότι όλοι αυτοί οι πολιτικοί έχουν αντιπάλους, στις εκλογικές περιφέρειες που κινούνται, και εξωκομματικούς και εσωκομματικούς εχθρούς: «Γιατί αυτοί να είναι υπουργοί και εμείς να είμαστε απλοί βουλευτές του ΠΑΣΟΚ;» ή «Γιατί να είναι αυτοί και να μην είναι η Νέα Δημοκρατία ή να μην είναι τούτο ή το άλλο;».

• Ένας νεαρός οδοντογιατρός όπως είναι ο Νεονάκης

βρέθηκε να διαχειρίζεται δισεκατομμύρια και ισχυρίστηκε ότι αυτά τα απέκτησε με το επάγγελμά του... Όμως αποκλείεται, ως οδοντογιατρός, να μπόρεσε στο μικρό διάστημα που δούλεψε να απέκτησε αυτά τα χρήματα... Πώς έγινε αυτό;

— Αυτό πρέπει να ελεγχθεί. Υπάρχει η διαδικασία του πόθεν έσχες, και εδώ δυστυχώς έχει μείνει τυπική. Απλώς βγαίνει μία δήλωση και κανείς δεν την ελέγχει. Αυτό πρέπει να γίνει και δεν μιλάω για τον συγκεκριμένο, τον κύριο Νεονάκη, αλλά για τον οποιονδήποτε από εμάς που είχαμε ή έχουμε ένα δημόσιο λειτούργημα. Οφείλουμε να είμαστε πεντακάθαροι: «Πού το βρήκες αυτό; Μου το κληροδότησε ο πατέρας μου. Πού το βρήκες αυτό; Το αγόρασα. Πώς το αγόρασες; Έτσι.»

• Ο Σ. Κόκκαλης, που είναι αν όχι ο πλουσιότερος, από τους πλουσιότερους Έλληνες, ήταν γιος ενός γιατρού,

πολιτικού πρόσφυγα, ο οποίος δεν ξέρω τι χρήματα μπορεί ν' άφησε —αυτός κι η γυναίκα του— στον γιο του...

— Κοιτάξτε ο πατέρας του Σ. Κόκκαλη ήταν ένας διακεκριμένος καθηγητής της χειρουργικής...

• Βεβαίως. Και πολύ σπουδαίος άνθρωπος...

— Και επομένως μπορεί να άφησε περιουσία, δεν το ξέρουμε αυτό...

• Τέτοια περιουσία; Όχι δεν άφησε...

— Και κάτι άλλο, κύριε Παπουτσάκη: οι επιχειρηματίες έχουν δυνατότητες να αυξήσουν την περιουσία τους. Κάποια στιγμή, κάποια επιχειρηματική τους δραστηριότητα πήγε καλύτερα και απέκτησαν περισσότερα χρήματα...

• Εδώ συζητείται αν έχει το δίπλωμα του Πολυτεχνείου ο Κόκκαλης...

— Ο επιχειρηματίας δεν χρειάζεται να έχει ούτε πτυχία ούτε διδακτορικά...

• Τι χρειάζεται;

— Μπορεί να είναι επιχειρηματικό μυαλό...

• Να είναι ατσίδα...

— Επιχειρηματικό μυαλό... Τώρα, εκεί που είναι καθαρά τα πράγματα και σαφή, είναι στους άλλους, οι οποίοι έχουν ένα συγκεκριμένο επάγγελμα, συγκεκριμένα έσοδα, κάνουν δήλωση στην εφορία: «Φέρε μας τη φορολογική σου δήλωση να δούμε τι δηλώσες και αν από εκεί δικαιολογείται. Αν έχεις δηλώσει βέβαια ότι είχες εισοδήματα 50 εκατομμύρια, εντάξει δικαιολογείται που αγόρασες αυτό το σπίτι ή αυτό το οικόπεδο. Αν όμως δηλώνεις ότι έχεις εισόδημα ελάχιστο, τότε πού τα βρήκες, πρέπει να μας τα δηλώσεις.»

• Εδώ όμως είναι το ζήτημα: έχουν αναπτυχθεί μηχανισμοί κι έχουν εφευρεθεί τεχνάσματα ώστε με off-shore εταιρείες, με διάφορους τρόπους να μετακινούνται αυτά τα έσοδα και να φαίνεται ο καθένας ότι είναι...

— Αυτό ξέρετε ότι είναι διεθνές...

• Εδώ τώρα η δικαιοσύνη θα έπρεπε ν' αντιδράσει κάπως

αλλιώς, κάπως διαφορετικά, με διερευνήσεις και με συνεργασίες με άλλες χώρες. Αυτά όλα δεν τα κάνει η δικαιοσύνη όμως.

— Πράγματι δεν τα κάνει. Το θέμα είναι αν έχει τις δυνατότητες να τα κάνει. Διότι ξέρετε ότι είναι πάγιο αίτημα της ελληνικής δικαιοσύνης να υπάρξει η λεγόμενη δικαστική αστυνομία, όπως είναι το FBI στην Αμερική. Και η δικαστική αυτή αστυνομία να υπάγεται απευθείας στην Εισαγγελία, χωρίς να έχει σχέση με το Υπουργείο Δημοσίας Τάξης· να μην έχει σχέση με τους πολιτικούς και να περιλαμβάνει τμήματα εμπειρογνομόνων, οικονομολόγων, λογιστών, γραφολόγων, ιατρών κ.λπ., και να κάνει διάφορες διερευνήσεις αυτού του είδους. Αυτό υπάρχει με τη μορφή σχεδίου νόμου, ένα διάταγμα —δεν θυμάμαι τι ακριβώς είναι— επί υπουργίας της κυρίας Μπενάκη, που προβλέπει σύσταση δικαστικής

αστυνομίας, το οποίο ποτέ δεν περπάτησε. Από εκεί κι ύστερα, η δικαιοσύνη δεν μπορεί να αποκόπτεται· μπορεί να κάνει εκείνα που έχει τις δυνατότητες να κάνει, απλώνει το χέρι της μέχρι εκεί που μπορεί να το απλώσει. Βέβαια κάποιοι, όπως είπα πριν λίγο, από λόγους προσωπικούς, ψυχολογικούς, φοβούνται. Μερικοί συνάδελφοι ίσως δεν έχουν το θάρρος και το σθένος να το κάνουν, δεν το απλώνουν ούτε μέχρι εκεί που τους επιτρέπει το Σύνταγμα και ο νόμος. Το κόβουν λίγο πιο κοντά ακόμα. Καταλαβαίνετε ότι αυτό δημιουργεί πρόσθετα προβλήματα. Πάντως το πρόβλημα για μένα δεν είναι μόνο πρόβλημα δικαιοσύνης, είναι πρόβλημα προεχόντως κοινωνίας. Αυτή τη στιγμή αυτό που με ανησυχεί φοβερά είναι η κατάσταση που επικρατεί στη κοινωνία. Έχω εννέα εγγόνια και τρία παιδιά. Παρακολουθώ τα εγγόνια μου που πάνε στα δημοτικά σχολεία, πάνε στα δημόσια σχολεία, και πολλές φορές το πρωί τα συνοδεύω εγώ. Και βλέπω στο σχολείο ότι όλα τα παιδιά έρχονται με Lacoste, με καθιερωμένες φίρμες. Εγώ ο καημένος, όταν πήγαινα σχολείο —θα

**Σαν σύνολο η υπόθεση
Κοσκωτά και
στοιχειοθετημένη είναι και
νομίζω ότι είναι και πλήρως
αποδεδειγμένη μετά την
καταδίκη η οποία υπάρχει
από δικαστή. Πέραν αυτού,
τι άλλο να πω;**

μου πείτε ήταν άλλη εποχή—φορούσα μια μπλούζα που την είχε πλέξει η μάνα μου με τις βελόνες. Δεν λέω να φτάσουμε σ' αυτό το σημείο, τότε ήταν οικονομική δυσπραγία. Καίτοι ο πατέρας μου ήταν δικηγόρος και είχε τα οικονομικά μέσα, όχι πολλά, αλλά είχε τα οικονομικά μέσα, ήμασταν συγκρατημένοι άνθρωποι, ζήσαμε μία ζωή συγκρατημένη. Βέβαια με τις ευκολίες μας, σε πολύ ανώτερο επίπεδο απ' ό,τι άλλοι συμφοιτητές μου και συμμαθητές μου. Σήμερα βλέπω μία αχαλίνωτη αμερικανοποίηση της ζωής, το παν είναι τα οικονομικά, τα οικονομικά οφέλη, «πώς να βγάλω περισσότερα». Βλέπεις δίπλα, στη γειτονιά σου, τον κύριο τάδε ο οποίος δηλώνει εφοριακός υπάλληλος κι όμως έχει ένα σπίτι ανάκτορο, και λες «Για στάσου· δεν δικαιολογείται εφοριακός υπάλληλος να έχει τέτοιο ανάκτορο με μάρμαρα, με φοβερά έπιπλα» κ.λπ. Λοιπόν, βλέπεις τον άλλον κι έχει τρία αυτοκίνητα μεγάλου κυβισμού και μεγάλης αξίας· και μόνο η συντήρησή τους θέλει πάρα πολλά χρήματα. Και αυτός είναι αστυνομικός. Πού τα βρίσκει αυτός ο άνθρωπος αυτά τα χρήματα; Και ακόμα προχωρείς πιο πέρα, ένας εκπαιδευτικός, που έχει το μισθό του, ή έστω αυτός και η γυναίκα του, και τον βλέπεις να έχει... Λοιπόν όλα αυτά μας έχουν δημιουργήσει μία τάση θα έλεγα αδηφάγο, αγωνιώδη, πώς να ζήσουμε μια πλούσια ζωή. Δεν λεω να ζήσουμε όπως εκείνα τα χρόνια που τρώγαμε ψωμί και τυρί. Όχι, Θεός φυλάξοι! Έχει ανέβει το επίπεδό μας, αλλά όχι και αυτή η φοβερή τάση για καλοπέραση και για τίποτε άλλο. Βλέπω με αγωνία επίσης ότι δεν υπάρχουν ενδιαφέροντα, ιδανικά. Πες σε κάποιον σήμερα, βγες στο δρόμο και πες του: «Με συγχωρείς, τι θα έλεγες για την ισότητα;». Θα χαμογελάσει και θ' αντιπαρέλθει· σου λέει: «Αυτός είναι ή γραφικός τύπος ή τρελός.» Ή να του πεις του άλλου για τα θέματα που δημιουργήθηκαν προχθές με τον Αλβανό, με τη σημαία. Να τολμήσεις να του πεις κουβέντα, θα σου πει: «Άκουσε να δεις, εδώ είσαι εξωπραγματικός. Εδώ πρέπει να βάλουμε λεπίδι να τους καθαρίσουμε όλους. Ή να τους στείλουν, όπως είπε κάποιος άλλος σοφός, στη Μακρόνησο που πηγαίνανε και τους κομμουνιστές;»

• *Είπε ο Πάγκαλος ότι πρέπει να τους κάνουμε όλους Έλληνες...*

— Τώρα το να τους κάνουν Έλληνες είναι μια ωραία ιδέα, αλλά δια του πολιτισμού, να τους αφομοιώσεις... Και ίσως αυτό είναι ο καλύτερος δρόμος. Θέλουμε να τους αφομοιώσουμε, να γίνουν Έλληνες, εντάξει αυτό είναι ωραίο.

• *Ναι αλλά όχι Έλληνες και αύριο το πρωί...*

— Δεν μπορείς του άλλου να του αξιώνεις ν' απαρνηθεί τη θρησκεία του, το πιστεύω του, την εθνικότητά του, την κουλτούρα του. Λοιπόν εκείνο που με ανησυχεί είναι ότι ξεκινάει από κάτω, κι έχω την αίσθηση πάρα πολλές φορές ότι ζούμε μία ατμόσφαιρα όπως είναι το πρωί που έχει υγρασία και βγαίνεις έξω και λες «Α! Ωραίος ο καιρός» και έχει υγρασία και μουσκεύεις και δεν το καταλαβαίνεις. Αυτή η νοοτροπία μας μουσκεύει όλους και μας επηρεάζει. Και επηρεάζει δυστυχώς και τους δικαστές, και τους καθηγητές, και όλο τον κόσμο, τον πνευματικό κόσμο. Υπάρχουν μερικοί άνθρωποι που αντιδρούν—λίγοι, πολλοί, δεν ξέρω—και οι οποίοι χαρακτηρίζονται ως Δον Κιχώτες, ως γραφικοί... Ως αμετανόητοι,

ή όπως έλεγε ο Παπανδρέου, αιθεροβάμονες. Και όμως, πιστεύω πως γενικώς, αν υπάρχει μία ελπίδα και ένα μήνυμα, είναι αυτοί οι άνθρωποι. Όλα αυτά που συζητάμε τα πολύ ωραία και ενδιαφέροντα θέματα. Είναι δε αυτό ένα γενικότερο φαινόμενο. Άκουγα προχθές κάτι συζητήσεις για την παγκοσμιοποίηση κ.λπ. και βρίσκανε όλοι τα θετικά στοιχεία της παγκοσμιοποίησης, το ότι έχουμε ελεύθερες συναλλαγές. Πολύ ωραία. Μα το άλλο που έγραψε προ ημερών η *Guardian*, ότι αυτή τη στιγμή στην Κίνα οι πολυεθνικές επιχειρήσεις χρησιμοποιούν εργάτες με ωράριο 16 ώρες το εικοσιτετράωρο, με κάτι ψιχία, ένα δολάριο ανά ώρα αμοιβή, και με ετήσια άδεια δώδεκα ή δεκαπέντε ωρών... Λοιπόν αναρωτιέται κανείς πού πάμε.

• *Μουσκεύουμε στην αμαρτία;*

— Ναι, μουσκεύουμε στην αμαρτία. Αλλά υπάρχει και η μετάνοια. Επειδή είμαι πιστός χριστιανός ορθόδοξος, πιστεύω στη μετάνοια. Την ιστορία του κόσμου την γράφουν οι μετανοημένοι αμαρτωλοί. Ο απόστολος Παύλος υπήρξε διώκτης του Χριστιανισμού και έγινε ο μεγαλύτερος απόστολος. Και να μη μιλήσω για τον Αυγουστίνο, να μη μιλήσω για τη Μαρία την Αιγυπτία, να μη μιλήσω για τον Πέτρο που υπήρξε αρνητής και μετά σταυρώθηκε ανάποδα με το κεφάλι κάτω. Αυτοί οι άνθρωποι που συναισθάνονται εκείνο που κάποια στιγμή κάνανε, που μουσκέψανε και ξεμουσκεύουνε, είναι οι καλύτεροι.

ΑΝΟΙΚΤΟ ΨΥΧΟΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΟΜΑΔΙΚΗΣ ΑΝΑΛΥΣΗΣ ΑΘΗΝΩΝ

Μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης Ινστιτούτων Ομαδικής Ανάλυσης (E.G.A.T.I.N.),
της Ευρωπαϊκής Ομοσπονδίας Ψυχαναλυτικής Ψυχοθεραπείας (EFPF) και
της Έθνικής Έταιρείας Ψυχοθεραπείας Ελλάδος (ΕΕΨΕ) (Μέλος της ΕΑΡ)

ΕΤΗΣΙΑ ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ ΣΕΜΙΝΑΡΙΑ

Ομαδική Ψυχοθεραπεία - Ψυχοδράμα
Ψυχολογική Αξιολόγηση
Κοινωνική Ψυχιατρική - Κοινωνικοθεραπεία
Δυναμική της Οικογένειας

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΕΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΕΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΙΣ

ΟΜΑΔΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ
ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ
ΨΥΧΟΔΡΑΜΑ - ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΘΕΡΑΠΕΙΑ
ΘΕΡΑΠΕΙΑ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ

ΑΘΗΝΑ, ΙΩΑΝΝΙΝΑ, ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

Πληροφορίες - Έγγραφες

Αθήνα: Γραμματεία τοβ Α.Ψ.Κ. 9.00 π.μ. - 9.00 μ.μ.
Γεωργία Μουροπούλου 0651 75487, Τέλη Τέλη 0651 21782,
Θεσσαλονίκη: Φραντζέσκα Μπασιλά 031/455.331, Τρίτη - Τετάρτη 6.00 - 8.00 μ.μ.
Λοιπός Παπαδοπούλου 031 / 435.919, Δευτέρα & Τετάρτη: 6.00-8.00 μ.μ.
Κατερίνη: Λάμπης Σιδηρόπουλος 0351/ 38465, Τρίτη 10.00 - 1.00 π.μ. & Τετάρτη 5.00-8.00 μ.μ.
Λάμια: Στέλα Γ. Λαμπροπούλου 041 / 253108
Βόλος: Μαρία Αποστολίδου 0421 / 50349

Σ ΧΑΡΑΛΑΜΠΗ 1 & ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗ, 114 72 ΑΘΗΝΑ * ΤΗΛ. 6447.533-6435.980-
FAX 6445.140 e-mail: igaa-opc@otenet.gr - www.opc.gr

Περί Κόκκαλη, 17N, Στάζι, KGB και GRU

Ή ποιος «έλληνας επιχειρηματίας» χρηματοδοτούσε την 17N;

του Βασίλη Ζήση

Την επαύριο της δολοφονίας του βρετανού ταξίαρχου Σώντερς, το Αντί έθεσε στους κ.κ. Διώτη, Χρυσοχοϊδή και λοιπούς άρχοντες των διωκτικών αρχών ένα απλό ερώτημα: «Γιατί η 17N στην τελευταία της προκήρυξη, εκείνη για τον Σώντερς, αφιέρωσε 400 σχεδόν λέξεις, πέντε ολόκληρες παραγράφους, στον Σ. Κόκκαλη και την Στάζι»;

Για τους μη ειδήμονες θυμίζουμε ότι μεταξύ άλλων η 17N έγγραφε τότε τα εξής: «Είναι γνωστό ότι λίγο πριν καταρρεύσει η Ανατολική Γερμανία, η CIA σε μια από τις σπάνιες τα τελευταία χρόνια, επιτυχίες της κατόρθωσε, έναντι αδράς αμοιβής, να αρπάξει όλα τα αρχεία της Στάζι. Τα οποία, εκτός από ελάχιστα στοιχεία, αρνείται μέχρι σήμερα να δώσει στους Γερμανούς που τα διεκδικούν. Ο λόγος είναι βέβαια ότι μέσω αυτών γνωρίζουν σήμερα όλους όσοι υπήρξαν πράκτορες της Ανατολικής Γερμανίας και τους έχουν του χεριού τους. Ανάμεσα σ' αυτούς υπήρχε και κάποιος Έλληνας που παριστάνει τον επιτυχημένο επιχειρηματία στον κλάδο των νέων τεχνολογιών. Η CIA, μόλις ανακάλυψε στα αρχεία ότι η επιχείρησή του στήθηκε εξ ολοκλήρου με κεφάλαια της πρώην Ανατολικής Γερμανίας, τον επισκέφθηκε και του είπε πιάνοντάς τον από το αυτί: 'Ωστε έτσι λοιπόν, συνάδελφος και εσύ, κλεφτάκος και πρακτοράκος. Σαν τζέντλεμαν θα σου προτείνουμε ένα ντηλ κι εσύ θα διαλέξεις. Ή σε δικάζουμε για κατασκοπία και σε χώνουμε φυλακή για το υπόλοιπο της ζωής σου, πράγμα θλιβερό, ή τα ξεχνάμε όλα, τα σβήνουμε, αλλά από δω και πέρα θα δουλεύεις για μας...»

Αν και από τότε αναφερθήκαμε και άλλες φορές στο ερώτημα (βλ. τχ. 716 της 11/3/2001), απάντηση δεν λάβαμε. Έμελλε να φτάσει στο τέλος της η περίφημη δίκη της 17N για να δοθεί μια απάντηση, όχι βέβαια από κάποιον αρ-

μόδιο, αλλά από την εφημερίδα Καθημερινή, στο πλαίσιο ενός ρεπορτάζ που δημοσίευσε στις 2/11/2003 η συνάδελφος Αριστέα Μπουγάτσου. Να πώς έχει συνοπτικά η ιστορία:

Σύμφωνα με έγγραφο της BND προς τον Γενικό Εισαγγελέα του Ομοσπονδιακού Δικαστηρίου της Γερμανίας στην Καρλσρούη, με ημερομηνία 11/10/1991, στα μέσα της δεκαετίας του '80 ένας πράκτορας του MfS (της Στάζι δηλαδή) είχε καταφέρει να διεισδύσει στην 17N και παρέδιδε επί ένα χρόνο σχετικές αναφορές στη Διεύθυνση XXII της ανατολικογερμανικής κατασκοπίας, στο πλαίσιο μιας επιχείρησης που ονομάστηκε «Επιχείρηση Ήλιος» (OV Sonne). Η επιχείρηση όμως αυτή διεκόπη απότομα, όταν το πληροφορήθηκε η σοβιετική KGB και έδωσε εντολή στη Στάζι να μην ανακατεύεται στις δικές της επιχειρήσεις. Σύμφωνα με όσα αποκάλυψε η Καθημερινή, την εντολή για διακοπή της επιχείρησης την έδωσε ο αναπληρωτής υπουργός Ασφαλείας της Αν. Γερμανίας, στρατηγός Νάιμπερ, με τη δικαιολογία ότι έπρεπε να προστατευθούν τα συμφέροντα των συντρόφων της KGB. Άλλοι όμως πρώην αξιωματικοί της Στάζι κατέθεσαν μετά την πτώση του Τείχους στην BND ότι η επιχείρηση διεκόπη και για έναν άλλο λόγο: «να προστατευθεί ο έλληνας επιχειρηματίας που χρηματοδοτούσε την 17N». Από την αποκάλυψη της Καθημερινής προκύπτουν νέα και πολλαπλώς σημαντικά ερωτήματα:

— Ποιος είναι ο επιχειρηματίας που

«χρηματοδοτούσε» την 17N;

— Πρόκειται για τον Σωκράτη Κόκκαλη, γνωστό πράκτορα της Στάζι, ή κάποιον άλλο;

— Τα έγγραφα που αποκάλυψε η Καθημερινή ήταν προηγουμένως σε γνώση του κ. Διώτη και του κ. Χρυσοχοϊδή;

— Κι αν ήταν, επειδή είναι πολύ δύσκολο να πιστέψουμε ότι οι γερμανικές αρχές δεν τους τα έδωσαν, τι τα έκαναν;

— Τι έκανε ο Γιωτόπουλος στις δυο γνωστές (γιατί υπήρξαν κι άλλες) επισκέψεις του την εποχή εκείνη στην Ανατολική Γερμανία;

Σε αντίθεση με τον χαφιεδάκο της Στάζι και τα «δημοσιογραφικά» όργανά του, αδυνατούμε να παρακολουθήσουμε τους κατασκοπευτικούς δαίδαλους που κρύβονται πίσω από ερωτήματα σαν και τα προηγούμενα. Θα περιοριστούμε λοιπόν αναγκαστικά σε όσα έχουμε στα χέρια μας, τις πληροφορίες δηλαδή που μπορούμε να αντλήσουμε από τις προκηρύξεις της 17N και τα έγγραφα της Στάζι που δημοσίευσε το Αντί σε δεκάδες άρθρα του από τον Φεβρουάριο του 2000 μέχρι σήμερα.

Η πρώτη φορά που η 17N έκανε λόγο για τα αρχεία της Στάζι, είναι, αν δεν κάνουμε λάθος, στην προκήρυξη που έστειλε μετά την ρουκέτα στο MEGA CHANNEL, στις 27/3/1995, στην οποία έγγραφε: «Αν οι φάκελοι της Στάζι περιείχαν το παραμικρό στοιχείο για την 17N, η CIA θα το έπαιρνε στην κατοχή της εξαγοράζοντάς το αμέσως με δική της πρωτοβουλία, εδώ και τουλάχιστον πέντε χρόνια. Δεν υπάρχουν στοιχεία. Το συμπέρασμα είναι ολοκάθαρο».

Πέντε χρόνια όμως αργότερα, τον Ιούνιο του 2002, στην προκήρυξή της για τον Σώντερς, η 17N διαπιστώνει, όπως είδαμε, ακριβώς τα αντίθετα. Και γράφει ότι όπως «είναι γνωστό, λίγο πριν καταρρεύσει η Ανατολική Γερμα-

νία, η CIA σε μια από τις σπάνιες τα τελευταία χρόνια, επιτυχίες της κατόρθωσε, έναντι αδράς αμοιβής, να αρπάξει όλα τα αρχεία της Στάζι».

Πρόκειται για μια κραυγαλέα αναντιστοιχία, η οποία είναι αδύνατο να διέφυγε από τους αρμόδιους. Γιατί όμως την διέπραξε η «αλάνθαστη» 17N; Γιατί στη μια περίπτωση γράφει το αντίθετο εντελώς απ' όσα γράφει στην άλλη; Επειδή το θέμα είναι σοβαρότατο, δεν θα κάνουμε εικασίες, αλλά θα περιοριστούμε στα γεγονότα που συνδυάζονται με τις δύο προκηρύξεις. Στην πρώτη περίπτωση, στην προκήρυξη δηλαδή για το MEGA, η 17N αναγκάστηκε να «διαψεύσει» τα αρχεία για δύο κυρίως λόγους: Πρώτον επειδή τα πρώτα αρχεία της Στάζι για τον Κόκκαλη και την ελληνική τρομοκρατία είχαν φτάσει ήδη στα χέρια της ελληνικής δικαιοσύνης (βλ. «Πόρισμα Ζορμπά») και δεύτερον και κυριότερον επειδή ερευνώντας τα αρχεία της Στάζι ο τότε υπουργός Δημόσιας Τάξης του ΠΑΣΟΚ Στέλιος Παπαθεμελής είχε στη διάθεσή του αδιάσειστα στοιχεία για την ανάμειξη της Στάζι και του Κάρλος στα πεπραγμένα της ελληνικής τρομοκρατίας. Αποτέλεσμα; Από την κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ εκδιώχθηκε ο Παπαθεμελής.

Ύστερα όμως από πέντε χρόνια, τα πράγματα άλλαξαν και η 17N αναγκάζεται να παραδεχθεί ότι τα αρχεία της Στάζι για την ελληνική τρομοκρατία υπάρχουν και τα έχει στα χέρια της η CIA. Αντί όμως να εξηγήσει στους όσους (και αφελείς) οπαδούς της γιατί αυτοδιαψεύστηκε αναφορικά με την προηγούμενη προκήρυξη για το MEGA, επιτίθεται απροκάλυπτα στον... Κόκκαλη. Γιατί άραγε; Μέχρι να μας το πει ο κ. Χρυσοχοϊδης, εμείς ένα γεγονός μπορούμε μόνο να εικάσουμε: την μεσολαβήσασα «αποκατάσταση» των σχέσεων του κ. Κόκκαλη με τους υπερατλαντικούς συμμάχους και προφανώς την CIA, ελέω Χάρβαρντ και Μπερνς, μεταξύ άλλων. Και για να μην κρύβονται πίσω από το δάκτυλό τους, είναι πλέον προφανές ότι κατηγορούν και προειδοποιούν κάποιον ότι τους κάρφωσε.

Κατά τα άλλα πλείστες όσες ενδείξεις και αποδείξεις επί του θέματος υπάρχουν διαθέσιμες στον καθένα στα πιστοποιημένα από τη γερμανική Βουλή

Hauptabteilung XVIII/B

Berlin, 31. Januar

Bestätigt: 132

0320

Abschlußbericht zum [REDACTED]

Der OV "Kaskade" wurde im Oktober 1984 im Ergebnis des Abschlusses des OV "Kaskadeur" (leitender Mitarbeiter des AHB Elektrotechnik Export-Import) gegen die Person

Kokkalis Socrates
geb. am 27. 5. 1959 in Athen
wohnh.: Athen, Mesogion Nr. 2

angelegt mit dem Ziel

- der Einleitung vorbeugender und schadensabwendender Maßnahmen sowie finanzieller Wiedergutmachungsforderungen, die im Ergebnis eingetretener volkswirtschaftlicher Schäden beim Export nachrichtenelektronischer Anlagen nach Griechenland über die Vertreterfirma Intracom durchzusetzen waren, und
- der Schaffung von Voraussetzungen zur inoffiziellen Nutzung der Vorgangsperson, die über eine Reihe persönlicher Kontakte zu einflussreichen Politikern Griechenlands verfügt, in Koordinierung mit der IIV A.

Bereits die parallel zu den Verdachtsprüfungshandlungen zu "Kaskadeur" unter Einbeziehung des IMS "Peter Schumann" laufende operative Maßnahme zu "Kaskade" bestätigte, daß dieser im Interesse weiterer Geschäfte mit der DDR gewillt war, finanziellen Wiedergutmachungsforderungen gerecht zu werden. In dieser Bearbeitungsphase konnten bereits 100.000 US-Dollar über die Abteilung Finanzen des MfS an den Staatshaushalt abgeführt werden.

In der Konsultation mit der HA IX/3 am 10. 1. 1985 wurde entschieden, gegen die OV-Person keine strafrechtlichen Maßnahmen einzuleiten. Auf der Basis des Interesses von "Kaskade" am weiteren Ausbau seiner Geschäftsbeziehungen mit der DDR, verbunden mit der Erlangung maximaler persönlicher finanzieller Vorteile, orientierte auch die HA IX/3 auf die Durchsetzung weiterer finanzieller Wiedergutmachungen sowie eine Werbung in Abstimmung mit der IIV A.

Η εντολή προς Κασκαντέρ-Ρόκκο να πλησιάσει την ΚΥΠ...

και Εισαγγελία αρχεία της Στάζι για την υπόθεση Κόκκαλη: Μερικά από αυτά συνδυάζουμε σήμερα με όσα ενδιαφέροντα αναφέρονται στο άρθρο της *Καθημερινής*:

Ο στρατηγός Νάιμπερ, ο άνθρωπος δηλαδή που διέταξε την «επιχείρηση Ήλιος» και τη διείσδυση της Στάζι στην 17N, ήταν ο επικεφαλής της περίφημης Διεύθυνσης XXII, που ήταν αρμόδια για την τρομοκρατία και έδινε

αναφορά μόνο στον... εαυτό της. Τόσο σημαντικός ήταν. Ο κυριότερος συνεργάτης του ήταν ο περιβόητος πράκτορας της Στάζι Helmut Voigt. Όπως έχουμε γράψει επανειλημμένως, ο Voigt συνελήφθη στην Ελλάδα το 1992, επί κυβέρνησης Μητσοτάκη, ο οποίος έσπευσε να υπακούσει στο αίτημα του τότε Καγκελαρίου Χέλμουτ Κολ να τον εκδώσει στη Γερμανία. Παρόλο που, όπως λέγεται, ο Voigt είχε ζητήσει να

μην τον εκδώσουν, με αντάλλαγμα να αποκαλύψει στοιχεία για την 17N και άλλους επιχειρηματίες.

Σύμφωνα με την *Καθημερινή*, η 17N «είχε αλωθεί και από την Στάζι και από την KGB αλλά και από την GRU». Η τελευταία δεν είναι άλλη από την πάλαι ποτέ πανίσχυρη στρατιωτική αντικατασκοπία του Κόκκινου Στρατού, η οποία εμπλέκεται κι αυτή στα πεπραγμένα της ελληνικής τρομοκρατίας. Παρακολουθείστε τις χρονικές συμπτώσεις, όταν ως γνωστόν σε παρόμοιες υποθέσεις δεν υπάρχουν συμπτώσεις:

Στις 15/5/1985 σκοτώνεται σε ένοπλη αναμέτρηση με τρεις αστυνομικούς ο εκτελεστής του ΕΛΑ και όπως εικάζεται και της 17N Χρήστος Τσουτσουβής. Στην τσέπη του Τσουτσουβή βρέθηκε μια ατζέντα στην οποία περιλαμβάνονταν το όνομα, η διεύθυνση και το τηλέφωνο του Σεργκέι Μποχάν, πρώτου γραμματέα της σοβιετικής πρεσβείας στην Αθήνα. Σύμφωνα με τις ίδιες πληροφορίες το τηλέφωνο του Τσουτσουβή υπήρχε και στην ατζέντα του Μποχάν, που δεν ήταν άλλος από τον σταθμάρχη της GRU στην Αθήνα που διέφυγε στη Δύση στις 23/5/1985, οκτώ ημέρες δηλαδή μετά το θάνατο του Τσουτσουβή.

Με τα σημαδιακά και αδιερεύνητα ακόμα για την τρομοκρατία γεγονότα εκείνα συνδέεται ένα ακόμα έγγραφο της Στάζι που αποκαλύπτουμε σήμερα. Πρόκειται για την εναρκτήρια αναφορά για την «επιχείρηση Κασκάντε», κεντρι-

κό πρόσωπο της οποίας ήταν ως γνωστόν ο Σωκράτης Κόκκαλης. Την υπογράφει ο χειριστής του από την Στάζι, ο συνταγματάρχης Βίλλυ Κοχ. Συντάχθηκε τον Οκτώβριο του 1984, λίγους μήνες δηλαδή πριν από την αποσκίρτηση του Μποχάν. Αφού αναφέρει ότι ο Σ. Κόκκαλης είχε στενή σχέση με τον τότε επικεφαλής του πολιτικού γραφείου του έλληνα πρωθυπουργού, συνεχίζει:

«Σε συνδυασμό με την προετοιμασία της επιχείρησης Κασκάντε, πληροφορηθήκαμε ότι ο σταθμός της CIA στην Αθήνα, άρχισε σε συντονισμό με την ελληνική μυστική υπηρεσία (ΚΥΠ) να ελέγχει στενά τις εμπορικές αντιπροσωπείες της Ελλάδας και της Λαϊκής Δημοκρατίας της Γερμανίας στην Ελλάδα. Αυτό σημαίνει ότι έχει βαρύνουσα σημασία να δοθούν απαντήσεις για τις εντολές που έχουν δοθεί στους πράκτορες της ελληνικής υπηρεσίας πληροφοριών προς την κατεύθυνση προσώπων από τη Λαϊκή Δημοκρατία της Γερμανίας.»

Με άλλα λόγια, η Στάζι φοβόταν ότι η CIA και η ελληνική ΚΥΠ είχαν πάρει χαμπάρι τα δίκτυά της στην Αθήνα και για να προλάβει δυσάρεστες για κείνη εξελίξεις, έδωσε εντολή στον Κόκκαλη να πλησιάσει τον τότε πολιτικό προϊστάμενο της ΚΥΠ και διευθυντή του ιδιαίτερου πολιτικού γραφείου του Ανδρέα Παπανδρέου, τον Αντώνη Λιβάνη, για να αντλήσει πληροφορίες.

Υπάρχει δηλαδή μια αδιαμφισβήτητη εμπλοκή του «Κασκαντέρ» ή «Ρόκκο» στις υποθέσεις της ελληνικής τρομο-

κρατίας και παράλληλα εμπλοκή των σοβιετικών, πλην των ανατολικογερμανών.

Στο μεταξύ παραθέτουμε, προς μελέτη, τη δήλωση που έκανε στον καλό συνάδελφο Θανάση Αργυράκη, ένα πρώην στέλεχος της KGB. Η συνομιλία έγινε την εποχή που ο πρώην υπουργός Δημόσιας Τάξης του ΠΑΣΟΚ Στέλιος Παπαθεμελής προσπαθούσε να βρει στοιχεία για την ελληνική τρομοκρατία στα αρχεία της πρώην υπηρεσίας πληροφοριών της ΕΣΣΔ:

«Κρίνοντας από τα κτυπήματα που έκανε στην αρχή και αυτά που κάνει τώρα, πιστεύω ότι η σημερινή 17N δεν έχει σχέση με την παλαιά. Έχει μείνει η ονομασία, αλλά άλλαξαν τα αφεντικά και οι στόχοι. Αν πράγματι ο στόχος του ελληνικού κράτους είναι η καταπολέμηση της τρομοκρατίας, τότε είμαι βέβαιος ότι πρέπει να εφαρμόσει άλλη τακτική και να μην εναποθέτει όλες τις ελπίδες του στα αρχεία της KGB. Ακόμη και στην περίπτωση που η Ρωσία αποκαλύψει τους φακέλους από τα αρχεία της KGB (κάτι που κατά 99,9% δεν πρόκειται να γίνει ποτέ), τα στοιχεία αυτά δεν πρόκειται να ωφεληθούν σε τίποτε, γιατί προφανώς τα πράγματα έχουν αλλάξει από την εποχή για την οποία η Υπηρεσία είχε στοιχεία»

Θα επανέλθουμε στον πρώην σύντροφο και απόγονο του Φελίξ Ντερζίνσκυ στην Λιουμπάνα. Εδώ θα επιμείνουμε στον ισχυρισμό του ότι η 17N δεν ήταν πάντα αυτή που αρχικά ήταν, άλλαξε στη διαδρομή «αφεντικά και στόχους» και ο χρόνος της μεταλλαγής τοποθετείται γύρω στο 1980. Περίεργα πράγματα, θα συμφωνήσετε ασφαλώς μαζί μου. Ποιος λέει την αλήθεια; Εκείνοι που υποστηρίζουν ότι η ιστορική ηγεσία της 17N αρχίζει και τελειώνει με τον Γιωτόπουλο; Ή ο πράκτορας της KGB; Εγώ προσωπικά πάντως δίνω μεγαλύτερη βάση στον σύντροφο συνταγματάρχη, όχι μόνο επειδή συνδεόμαστε με παλιούς συντροφικούς δεσμούς, ούτε επειδή υπήρξε άψογος επαγγελματίας. Και φυσικά ούτε επειδή εθεάθη κάποτε να κουβαλάει μερικές εκρηκτικές ουσίες στην Ελλάδα. Αλλά κυρίως επειδή αυτός τουλάχιστον δεν έχει κανένα συμφέρον να πει ψέματα. Ούτε που τον νοιάζει καν η 17N.

ΚΕΝΤΡΟ ΑΝΑΤΟΛΙΚΩΝ ΓΛΩΣΣΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

ΚΑΝΙΓΓΟΣ 2, ΤΗΛ.: 210 3825821

Αλβανικά
Αραβικά
Αραμαϊκά
Εβραϊκά
Ιαπωνικά
Κουρδικά

Οθωμανικά
Ουγγρικά
Περσικά
Ρωσικά
Σανσκριτικά
Τουρκικά

ΤΜΗΜΑΤΑ ΓΛΩΣΣΑΣ, ΜΕΤΑΦΡΑΣΕΙΣ,
ΜΑΘΗΜΑΤΑ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ
(Φωνητικά, Νέι, Ούτι, Σάζι, Κρουστά)

ΣΙΓΟΥΡΑ ΒΗΜΑΤΑ

Βρήκε τρόπο το ΠΑΣΟΚ να βαδίζει πιο σίγουρα προς την εκλογική ήττα. Έβαλε τον Πάγκαλο να κουμαντάρει τον αγώνα. Μα δεν έβαλαν μυαλό οι Πασόκοι με την ιστορία του Αβραμόπουλου; Οι Έλληνες δεν αρέσκονται πια σε εξυπνάδες. Προτιμούν τα «τίποτα», παρά τα κυνικά.

Ο ΠΕΡΙΠΤΕΡΑΣ

Ο Καραμανλής είναι βέβαιον ότι δεν έχει διοικήσει περίπτερο. Άλλο τόσο βέβαιον όμως είναι πως ο κ. Πάγκαλος διοίκησε πολλές φορές διάφορα κυβερνητικά περίπτερα και σ' όλες τις περιπτώσεις εξεδιώχθη ως αποτυχημένος. Οπότε;

ΚΑΙ ΣΤΑ ΔΙΚΑ ΜΑΣ

Τελευταία του κατορθώματα ήταν τα εξωτερικά θέματα. Γελούσε στον Χατζηνικολάου την ώρα που τουρκικές δυνάμεις καταλάμβαναν τα Ίμια. Και ακολούθως έκανε τον Τζέιμς Μποντ κυνηγώντας τον Οτσαλάν στην Αφρική, εξευτελίζοντας διεθνώς την Ελλάδα. Καλή δουλειά

εύχομαι και στις παρούσες εργασίες.

ΚΑΤΩ Ο ΛΑΟΣ

Ο λαός χρειάζεται γύψο, σύμφωνα με μια μερίδα διανοουμένων. Η οποία μερίς έχει αγανακτήσει με τον λαό που απαντάει σε δημοσκοπήσεις και λέει ότι του αρέσει η οικογένεια και άλλα τέτοια αντιδραστικά. Ενώ αυτοί είναι μέσα στην επανάσταση. Έχουν αρνηθεί το καθεστώς, συγκρούονται με την καταναλωτική λογική του, γκρεμίζουν τα κάστρα της συντήρησης και όλη τη μέρα βοηθούν τους φτωχούς και τους με-

τανάστες. Μάλλον οι τελευταίοι όμως τους βοηθούν, στις δουλειές του σπιτιού. Τέτοια ακριβώς έλεγε, παιδιά, και η Μαντάμ Σουσου και έγινε έργο.

ΡΙΧΑΡΔΟΣ Β' Ο ΠΩΓΩΝΑΤΟΣ

Μερικοί μαζεύουν υπογραφές και ζητωκραυγάζουν υπέρ της «οικουμενικότητας» του Φαναρίου! Δηλαδή, με λίγα λόγια, υπέρ της επιστροφής στη βυζαντινή μας αυτοκρατορική παράδοση. Μου φαίνεται πως εδώ χρειάζεται επείγος

ντως ένας Χατζηχρήστος να αναφωνήσει: «Υπέρ πάντων και παξών, πασών των Ρωσιών!».

ΓΚΕ ΠΕ ΟΥ

Ο επικεφαλής του καθεστώτος, ο κ. Σημίτης, είπε στον Κωσταντόπουλο να μην διαβάξει δεξιές εφημερίδες. Συγγνώμη, κ. Σημίτη. Ομολογούμε. Παραδεχόμεθα το λάθος μας. Και ζητούμε επιείκεια στις Δίκες της Αθήνας.

ΟΙ ΜΟΥΣΟΥΡΓΟΙ

Ο Νταλάρας τα έβαλε λεί με τις εταιρείες, διότι ρίχνουν το επίπεδο του ελληνικού τραγουδιού. Άντε! Δεν το είχα αντιληφθεί αυτό. Διότι εγώ ακούω μόνον Φαραντούρη με Ζουλφί Λιβανελί στο Μέγαρο. Οπότε δεν ξέρω τι γίνεται παραέξω. Έχει πέσει η ποιότης; Κρίμα.

ΣΩΣΤΟΣ

Διάβασα τις προάλλες μιαν απολαυστική συνέντευξη του Δ. Χαριτόπουλου στην *Ελευθεροτυπία* και στον Β. Καλαμαρά. Ο Χαριτόπουλος πέρασε γενεές δεκατέσσερις τους αστέρες του εκσυγχρονισμού με μια γλώσσα που τσάκιζε κόκκαλα. Αλλά είναι μετρημένοι στα δάχτυλα σήμερα όσοι τα λένε τσεκουράτα, καθώς επικρατεί ένας ευσεβιστικός καθωσπρεπισμός που στην ουσία συγκαλύπτει την πραγματικότητα. Σ' αυτές τις περιπτώσεις πάντα θυμάμαι τις δηλώσεις του Πίντερ για τον Μπλερ: «Είναι μια μαϊμού» ή κάτι άλλο χειρότερο...

Σ Ο ΘΕΙΟΣ ΒΑΝΙΑΣ

Στην αρχή ήμασταν παγωμένοι, αλλά σιγά-σιγά ήρθε και η συγκίνηση. Βλέπαμε τον Αρμένι να παίζει τον Θείο Βάνια του Τσέχωφ και μαζί του μια υπέροχη Έλενα Αντρέγιεβνα, την κα Βλαντή. Μετά ορμήσαμε αλαφιασμένοι στο Galaxy, παραδομένοι στα σαλάμια και τους πάγους του κ. Γιάννη. Τσεχωφικά όλα, με επιτυχημένους ηθοποιούς, συγγραφείς, μεσήλικες πότες και νεαρές που τιτίβιζαν, ενώ στην ενωμένη αυτή κατάσταση θα πρέπει να προστεθούν και αρκετοί καθηγητές Σερεμπριάκωφ, άχρηστοι πανεπιστημιακοί που παπαγαλίζουν βαρετές ιδέες. Αυτά είδε και ο Βάνια και όρμησε με την πιστόλα να τον καθαρίσει τον άχρηστο διανοούμενο. Πλην όμως γέλιο δεν έβγαине στην παράσταση και δεν καταλάβαινα γιατί. Όταν όμως πήγα στο σπίτι και άνοιξα το κείμενο του Θείου Βάνια, είδα με έκπληξη πως είχαν παραληφθεί διάφορα κομμάτια από τους διαλόγους, τα οποία προφανώς θεωρήθηκαν περιττά. Έτσι όμως χάθηκε και η αίσθηση του γελοίου, η οποία συνήθως βγαίνει από τις λεπτές αποχρώσεις των εννοιών, από τις μικρές λεξούλες που με την πρώτη ματιά φαίνονται αθώες. Όλα αυτά όμως δεν τα σκεφτόμασταν εκεί στο μπαρ, μετά την παράσταση. Εκεί μόνον ο Μάνος Στεφανίδης σκέφτηκε κάτι ενδιαφέρον: Δεν μας λες ένα τραγούδι του Ζώρα; Άρχισα να το λέω, αλλά αμέσως σκέφτηκα μη γίνω Σερεμπριάκωφ και το βούλωσα.

Ο πιο αδύναμος κρίκος

Όπου αρχίζει η ψυχολογία,
εκεί τελειώνει το μνημειώδες.

Γκέοργκ Λούκατς

Τέλος εποχής για τον κ. Σημίτη. Οι διεκπεραιώσεις, οι λογαριασμοί, τα «διπλά βιβλία», η λογιστική ως πολιτική και η πολιτική ως η γεροντική ασθένεια του λαϊκισμού φθάνουν στο ιστορικό τους τέρμα. Ο κ. Σημίτης, μοιραίος και αδύναμος, παρά τις πόξες ισχύος ακόμη και την ύστατη αυτή στιγμή, μοιάζει να μην έχει καταλάβει γιατί χάνει και, κυρίως, πού οφείλεται η βαθιά κρίση του τόπου.

Ο εκσυγχρονισμός που επαγγέλθηκε και προσπάθησε να εφαρμόσει μέσα από μια στενή δράκα εμπίστων και θιασωτών του πολιτικού του άστρου, απέτυχε παταγωδώς. Και το χειρότερο: δεν είναι οι αρνητικές οικονομικές εκθέσεις ή η τελευταία θέση που επεφύλασσε για τη χώρα μας η ευρωπαϊκή της μοίρα που αποδεικνύουν την αποτυχία της πολιτικής του. Κυρίως είναι η απίστευτη μεταλλαγή που εντοπίζεται σ' ολόκληρο το φάσμα της κοινωνικής διαστρωμάτωσης, η μετατροπή των κοινωνικών υποκειμένων σ' έναν αταξικό πολτό που καταναλώνει χωρίς να πα-

ράγει, που «πληροφορείται» χωρίς να μαθαίνει, που έχει αιτήματα αλλά αγνοεί τις υποχρεώσεις που προκύπτουν από τα αιτήματα αυτά, και που, τέλος, ταυτίζει την προοδευτικότητα με την άσφαιρη ρητορεία και τον ιδεολογικό εξιμπισιονισμό.

Η εποχή Σημίτη ιστορικά μπορεί να κριθεί ως εποχή ενός απίστευτου ιδεολογικού συντηρητισμού για τη χώρα. Άρα, όποιο πολιτικό σχήμα τον διαδεχθεί, δεν θα πολιτευθεί συντηρητικότερα, αυτό είναι βέβαιο. Η κυβέρνηση της τελευταίας δεκαετίας ολοκλήρωσε, πρέπει να της αναγνωριστεί, την ευρωπαϊκή μας ένταξη και λείανε όλα τα αγκάθια –φραστικά εν πολλοίς– που υπήρχαν ανάμεσα στον Παπανδρεϊσμό και την Ε.Ε. Έτσι ο κ. Σημίτης ανεδείχθη γρήγορα ως ο εκλεκτός των Βρυξελλών και ο πλέον ευρωπαϊστής έλληνας πολιτικός από την εποχή του Κωνσταντίνου Καραμανλή. Μόνο που άλλη η δεκαετία του '60 κι άλλη η αντίστοιχη του '90.

Το μέλλον μάς επιφυλάσσει πολλή ξηρασία και η «δεκαετία Σημίτη» μάς αφήνει εντελώς απροετοίμαστους ψυχικά. Να μια λέξη που δεν υπάρχει στην ορολογία της πολιτικής οικονομίας ή των διεθνών σχέσεων. Κι όμως αυτή θέ-

λω να χρησιμοποιήσω περισσότερο απ' οτιδήποτε άλλο. Το ότι δηλαδή έχει διαρραγεί ο ψυχικός ιστός ανάμεσα στις δράσες ομάδες και τα πρόσωπα αυτού του τόπου και αυτό που δίνει τον τόνο είναι ο πιο αχαλίνωτος ατομισμός κι ο νόμος της προσωπικής επικράτησης και μάλιστα μέσα από τους πιο σκόλιους δρόμους, τις πιο σκοτεινές διαδικασίες.

Ο εκσυγχρονισμός Σημίτη εξαντλήθηκε στην πιο τεχνοκρατική αριθμολαγνία, όπου τα ποικιλώνυμα «πακέτα» ξοδεύονταν αμέθοδα με προφανείς εκλογικές σκοπιμότητες, δημιουργώντας ανεδαφικές ψευδαισθήσεις στους πολλούς και ξεδιάντροπες «βεβαιότητες» στους λίγους. Ο κ. Σημίτης ξεκίνησε με τα Ίμια και τελειώνει με την

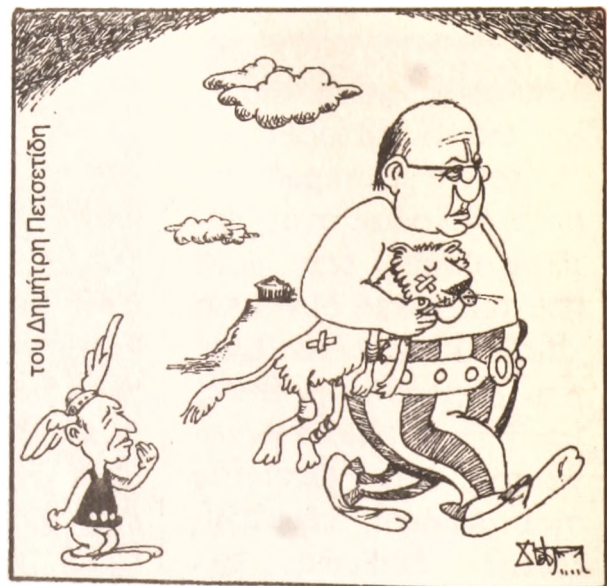
Θα τους σπάσουμε τον τσαμπουκά

Τα στενεμένα οδηγούν σε λάθη, έλεγε ο παππούς μου. Έτσι κάπως κινήθηκε κι ο πρωθυπουργός, που ανέδειξε τον Θ. Πάγκαλο σε αρχιδιάκονο του εκλογικού αγώνα. Τώρα που κατάλαβαν το λάθος τους είναι αργά.

Άνοιξε πάλι τις μπαντιέρες στη Φλώρινα την Κυριακή ο οينوποιός της Κέας, και αφού διαπίστωσε το «άεργον» του Κώστα Καραμανλή, ζήτησε και τη στράτευση των γυναικών. Έτσι έμπλεξαν λοιπόν οι φίλοι μας στο ΠΑΣΟΚ. Και ψάχνουν τον Λαλιώτη να τους σώ-

σει...

Πριν από ένα δεκαπενθήμερο, στην Αυγή της Κυριακής 2.11.2003 δημοσιεύθηκε μια από τις πιο cult συνεντεύξεις που έδωσε ποτέ ο Θ. Πάγκαλος. Τον φαντάζομαι: φουριόζος, μόλις έχοντας πάρει το χρίσμα από τον γραμματέα του κόμματος κύριο Χρυσοχοΐδη, να δέχεται το «δημοσιογραφάκι» της Αυγής. Και να του δίνει το μήνυμα. Αναδημοσιεύονται μερικά από τα «καλά» του Παγκάλου. Το επόμενο διάστημα θα δούμε κι άλλα. Επί του παρόντος, σταθήτε σ' αυτά:

ιστορική υποχώρηση του F.I.R. Αθηνών στα κελεύσματα ΗΠΑ-Αγκυρας και την de jure πλέον διχοτόμηση του Αιγαίου. Ενδιάμεσοί του σταθμοί το μοίρασμα των κοινοτικών προγραμμάτων... έτσι, χωρίς πρόγραμμα, για να σιτίζονται οι εντόπιες μεγαλοεργολαβίες (το τραμ το τελευταίο είναι το πιο κραυγαλέο, τελευταίο παράδειγμα), ενώ παράλληλα έλαμψε και το θαύμα του Χρηματιστηρίου, το μεγαλύτερο άφωνο οικονομικό σκάνδαλο της χώρας μετά τα Λαυρεωτικά. Κατά τα άλλα οι παραγωγικές επενδύσεις συρρικνώθηκαν δραματικά, η ύπαιθρος αποψιλώθηκε απ' την ικμάδα της γραφειοκρατικοποιούμενη, οι εισαγωγές γιγαντώθηκαν, οι εξαγωγές μειώθηκαν και το οικονομικό μας μέλλον συμποσούται σε μία φράση: *ανήσυχη ανασφάλεια*.

Και πάλι όμως, επιμένω πως δεν είναι εξαιτίας της αλγεινής χρηματοπιστωτικής μας θέσης ο λόγος που ονόμασα «πιο αδύναμο κρίκο» τον κ. Πρωθυπουργό. Περισσότερο μετράει η ιδεολογικοποίηση (και) επί των ημερών του της αχρηστίας των νόμων, της επιβολής των «ημετέρων», του ξεχαρβαλώματος της δημόσιας διοίκησης, της διαφθοράς σε κάθε επίπεδο της νεοελληνικής κοινωνίας και της πλήρους εγκατάλειψης των νέων σ' έναν εφιαλτικό κόσμο ανεργίας, παραισθησιογόνων και παντελούς απουσίας του οποιουδήποτε

νοήματος.

Ο με τη λεοντή του σοσιαλισμού πρόεδρος του ΠΑΣΟΚ πορεύτηκε χωρίς κοινωνικές ευαισθησίες, χωρίς άποψη για την υγεία, την παιδεία, τον πολιτισμό, άφησε ανέγγιχτες τις ισχυρές μειοψηφίες που λυμαίνονται τη χώρα και χρησιμοποίησε αριστερή συνθηματολογία για να πολιτευθεί με τον πιο δεξιό, νεοφιλελεύθερο τρόπο. Αποκορύφωμα του πολιτικού παραλογισμού τα «έργα» ενόψει 2004 και η εξοντωτική υπερχρέωση της χώρας για τις επόμενες δεκαετίες στο όνομα μιας «μεγάλης ιδέας» και στο επώνυμο μιας αυτοπροβαλλόμενης «Μεγάλης Κυρίας» (Grande Dame).

Ο εκσυγχρονισμός τους υπήρξε ανορθολογικό παραλήρημα και ανήθικη οικογενειοκρατία, που θα πει απλοελληνικά «πολιτική μαφία» – εφόσον οι κανόνες ισχύουν εντός της φαμίλιας, ενώ εκτός βασιλεύει ο νόμος της ζούγκλας δηλαδή της πιο αγοραίας αγοράς. Ο κ. Σημίτης και οι κοινωνιολόγοι φίλοι του ή δεν πήραν μυρωδιά από το οδωδός πτώμα ή, ακόμη χειρότερα, το απόλαυσαν επιπλέον. Αυτή είναι η αλήθεια: με τη ΝΔ ξέρουμε τι θα αντιμετωπίσουμε και εν πάση περιπτώσει οι παραδοσιακές αξίες που εκπροσωπεί δεν είναι ο κίνδυνος, ειδικά τώρα.

Το ΠΑΣΟΚ όμως μας εξαπάτησε οικειοποιούμενο έναν λόγο που δεν του ανήκε και που κατ' ουσίαν τον απο-

στρεφόταν. Γράφει ο Νίκος Μουζέλης στην *Ελευθεροτυπία* της 7ης Οκτωβρίου 2003: «Οι Έλληνες είναι στη θεωρία προοδευτικοί αλλά στην πράξη συντηρητικοί. Ο ρόλος της Εκκλησίας, ο οποίος σήμερα είναι στην Ελλάδα βαθιά αντιπνευματικός, προωθεί τον σοβινισμό στα εθνικά θέματα και την ξενοφοβία. Επιχειρεί να έχει πολιτειακό λόγο και το τελευταίο που την ενδιαφέρει είναι οι οικουμενικές αξίες...». Μήπως όμως αυτός ο διπρόσωπος συντηρητισμός βαρύνει κυρίως την πολιτική μας ηγεσία τα τελευταία είκοσι χρόνια;

Αλλά και το πρόβλημα της Εκκλησίας ποια εκσυγχρονιστική πολιτική το αντιμετώπισε με συνέπεια όλον αυτόν τον καιρό; Ο Μ. Σπουρδαλάκης το διατυπώνει ευστοχότερα: «Οι κοινωνικές και πολιτικές δυνάμεις που ηγούνται της Ελλάδας που προχωρά και που φαίνεται να μην νοιάζεται για την υπόλοιπη Ελλάδα έχουν τεράστια ευθύνη... Αυτές λοιπόν οι δυνάμεις έχουν ευθύνη γιατί φαίνεται πως ξέχασαν να εντάξουν στην πορεία της χώρας και το σύνολο της κοινωνίας...». Δυνάμεις απρόσωπες, ανυποψίαστες για την υπαρξιακή κρίση του τόπου και την αλλοτρίωση των θεσμών και των προσώπων με τη συστηματική, όσο και απαράδεκτη ταύτιση κόμματος και κράτους και έναν αδύναμο κρίκο.

ΜΑΝΟΣ ΣΤΕΦΑΝΙΔΗΣ

• Αυτό είναι η πρόθεσή μας, θα τους σπάσουμε τον τσαμπουκά. Όταν η παράταξη ξυπνήσει, όταν ακουσθεί ο βρυχηθμός του λέοντα από το βάθος της σπηλιάς του, τότε ο τσαμπουκάς της νεοδεξιάς θα σπάσει εντός ολίγων ωρών. Και αυτό είναι η πρόθεσή μας, θα τους σπάσουμε τον τσαμπουκά.

• Το τελευταίο μου άρθρο στο Κράμα, (σ.σ. περιοδικό του Σ. Κόκκαλη) το οποίο προφανώς έχετε διαβάσει, γιατί βαριέμαι να συζητώ με αγράμματους και τεμπέληδες δημοσιογράφους...

• Εμείς είμαστε παράταξη εξουσίας, δεν είμαστε παράταξη οραμάτων.

• Δεν υπάρχει αυτό (σ.σ. περί απλής αναλογικής ο λόγος), είναι ένα φούμαρο της συμπαθούς παράταξης της πρώην κομμουνιστικής αριστεράς, είτε με

τη μορφή του ΚΚΕ είτε με τη μορφή του ΣΥΝ, το οποίο κατά καιρούς ανασύρουν για να δημιουργήσουν μια εντύπωση.

• Η μεγαλοφυΐα του Α. Παπανδρέου ήταν ότι μπόρεσε να αξιοποιήσει κάτι που ήταν ένα τυχαίο προσόν του, ότι ήταν γιος του Γ. Παπανδρέου...

Για να καταλήξει:

• Αυτή τη στιγμή μου είναι αρκετό και, πιστεύω ότι είναι πολύ σημαντικό, να κρατήσουμε ανοιχτό αυτό τον χώρο ελεύθερης συζήτησης και προοδευτικής ζωής που έχουμε κατακτήσει με πάρα πολλή δυσκολία... Θα πρέπει να βρούμε απαντήσεις όλοι μαζί, όχι μόνον η κυβέρνηση και ένας κομματικός σχηματισμός, αλλά το σύνολο όσων δεν θα ψηφίσουν τη Δεξιά του κ. Καραμανλή.

* * *

Τον φαντάστηκα καθώς θα έδινε τη συνέντευξη στον δημοσιογράφο της Αυγής: Τον αποκαλούσε μη αγράμματο και μη τεμπέλη και στο τέλος του απήντηνε το μήνυμα για να το διαβιβάσει στα στελέχη της Αριστεράς: «Όλοι εμείς δεν θα ψηφίσουμε Νέα Δημοκρατία». Ναι, αλλά ξέχασε ο παλαιός φίλος Πάγκαλος ότι επίσης πολλοί από εμάς δεν θα ψηφίσουμε ούτε και το ΠΑΣΟΚ. Αποφασιστικά: γιατί δεν έχουμε τίποτε το κοινό με τις λογικές και τη γλώσσα του Θ. Πάγκαλου. Προτιμώ να περιμένω μονίμως να περάσει το «λεωφορείο των ελπίδων» – που δεν θα περάσει – παρά να επιβιβαστώ στο τραίνο μαζί με τους ημιόνους. Basta!

Χ.Ν.

«Ισχυρή Ελλάδα»: Μύθοι και πραγματικότητες

Πολλές φορές στο παρελθόν οι έλληνες πολίτες διαπίστωσαν ότι η ζωή τους, η ζωή της χώρας ολόκληρης, στηριζόταν σε απλούς μύθους που κατασκεύαζαν οι εκάστοτε κυβερνητικοί παράγοντες και τους σέρβιραν σαν έκφραση πολιτικής. Και βεβαίως σ' εκείνο το παρελθόν, η «φάμπρικα» των μύθων είχε συνδεθεί κατά κύριο λόγο με το περίφημο «κράτος της δεξιάς», από το οποίο σωστά ο ελληνικός λαός στην πλειοψηφία του ήθελε ν' απαλλαγεί. Να όμως που αποδεικνύεται ότι η ίδια «φάμπρικα» εξακολουθεί ν' αποτελεί προσφιλέσ σπορ και για τη σύγχρονη «σοσιαλιστική» πολιτική ηγεσία της χώρας, η οποία ευθύνεται άμεσα για τη «ρεμούλα» σ' όλα τα επίπεδα της καθημερινότητας των Ελλήνων.

Αφότου ανέλαβε το ΠΑΣΟΚ την εξουσία (πριν από 22 χρόνια), εκείνο για το οποίο θα μπορούσε να το κατηγορήσει κανείς είναι κυρίως οι συχνές παλινδρομήσεις, οι ανακολουθίες μεταξύ της πολιτικής ιδεολογίας και της πολιτικής πρακτικής, καθώς και οι πολλές απραγματοποίητες υποσχέσεις. Όχι όμως για οικονομικά σκάνδαλα, αυτά ξέσπασαν μετά την πρώτη οκταετία. Την περίοδο εκείνη μάλιστα, ακόμη και η διαπλοκή, που ανθούσε στις προηγούμενες δεκαετίες της Δεξιάς, έδειχνε σημάδια υποχώρησης. Διότι βεβαίως οι «καινούργιοι» εμφανίζονταν αντίθετοι με τη διαπλοκή. Όπως αποδείχτηκε ωστόσο, χρειαζόνταν απλώς χρόνο μέχρι να εγκληματισθούν και να δημιουργήσουν τα δικά τους «κανάλια», οπότε η διαπλοκή γνώρισε –και εξακολουθεί να γνωρίζει– νέες σελίδες δόξας λαμπρής.

Ενός κακού όμως μύρια έπονται. Έτσι, την άνθηση της διαπλοκής ακολούθησε η διαφθορά και το κυνήγι του εύκολου κέρδους –από κυβερνητικούς παράγοντες και κρατικούς λειτουργούς, μέχρι βεβαίως τους απλούς πολίτες, για τους οποίους, όπως ήταν φυσι-

κό, οι όποιοι ενδοιασμοί διασκεδάστηκαν πολύ γρήγορα– για να καταλήξουμε στην επαναφορά των παλιών και δοκιμασμένων «τρικ» άλλων εποχών, από τις οποίες υποτίθεται ότι το ΠΑΣΟΚ ήθελε ν' απαλλάξει τη χώρα.

Έτσι ξαναφτάσαμε στη «φάμπρικα» των μύθων, της «ισχυρής Ελλάδας», της «ισχυρής οικονομίας», της «αποτελεσματικής και διάφανης διαχείρισης της δημόσιας οικονομίας» και άλλων το ίδιο ή και περισσότερο ηχηρών.

Τα κακά... μαντάτα όμως άρχισαν να έρχονται ήδη από τον περασμένο χρόνο, μια από τη Γιουροστάτ, μια από την Κομισιόν, μια από τις προειδοποιήσεις για παραπομπή της Ελλάδας στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο, την άλλη από τον ΟΑΣΑ κι από άλλους διεθνείς οργανισμούς. Σε κάθε περίπτωση όμως η κυβέρνηση είχε να δώσει την «κατάλληλη» απάντηση και να διασκεδάσει τις κακές εντυπώσεις. Μόνο που λίγοι έδιναν σημασία στο γεγονός ότι η διασκέδαση των εντυπώσεων στρεφόταν κυρίως προς το εσωτερικό και πολύ λιγότερο προς το εξωτερικό, όπου έτσι κι αλλιώς, για λόγους σκοπιμότητας, επιδεικνυόταν μια αλλού μεγαλύτερη κι αλλού μικρότερη ανοχή.

Μέχρι πριν από μερικούς μήνες, οπότε έφτασε ο κόμπος στο χτένι, καθώς η Ευρωπαϊκή Επιτροπή άρχισε να διαμαρτύρεται έντονα για τα ελλείμματα, τον κακό προγραμματισμό, την κάκιση διαχείριση των δημοσιονομικών, τις αλχημείες για την τεχνητή μείωση του δημόσιου χρέους και των δημοσιονομικών ελλειμμάτων, τις «κομπίνες» και την απάτη στην οποία κατέφευγε η ελληνική κυβέρνηση για να ξεγελάσει τα ευρωπαϊκά όργανα (απάτη μάλιστα που απευθύνεται τελικά και προς τον ελληνικό λαό), ζητώντας τη λήψη μέτρων που θ' αποκαθιστούσαν την οικονομική τάξη στην Ελλάδα και στις σχέσεις της με την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Στο πλαίσιο αυτό, ιδιαίτερη σημασία έχει η αποκάλυψη στη Βουλή, εκ μέρους του προέδρου του ΣΥΝ Νίκου Κωνσταντόπουλου, της ύπαρξη 99 «ειδικών λογαριασμών» που λειτουργούν εκτός του επίσημου προϋπολογισμού και διακινούν τεράστια ποσά, ποσά που μόνο για το 2002 έφτασαν τα 5,5 δισ. ευρώ, αντιστοιχώντας στο 15% των ετήσιων δαπανών του κράτους.

Το θέμα αυτό προέκυψε από μία επερώτηση του βουλευτή του ΣΥΝ Παναγιώτη Λαφαζάνη για τον αριθμό και τη λειτουργία, στο διάστημα 2000-2003, των ειδικών αυτών λογαριασμών, που δεν είναι τίποτε άλλο από τα γνωστά «μυστικά κονδύλια», για τα οποία συχνά κατηγορήθηκαν στο παρελθόν οι κυβερνήσεις της ΕΡΕ (προδικατατορικά) αλλά και της Νέας Δημοκρατίας.

Τι βγήκε απ' αυτή την επερώτηση; Ο τότε υφυπουργός Οικονομικών ομολόγησε ότι δεν γνωρίζει τον ακριβή αριθμό των ειδικών λογαριασμών (από απαντήσεις των υπόλοιπων Υπουργείων αποδείχτηκε τελικά ότι είναι 99) και ότι δεν είναι σε θέση να δώσει την ακριβή εικόνα των δοσοληψιών τους, καθώς, όπως αποδείχτηκε στην συνέχεια, δεν ασκείται κανένας έλεγχος, παρά τις πρόσφατες δηλώσεις περί του

αντιθέτου από τον υπουργό Οικονομικών Ν. Χριστοδουλάκη.

Χαρακτηριστικό είναι ότι, σύμφωνα με την έρευνα του ίδιου του κ. Λαφαζάνη, οι ειδικοί λογαριασμοί, η δημιουργία των οποίων άρχισε στη δεκαετία του '50, αρχικά ήταν περίπου οι μισοί. Στη συνέχεια όμως οι κυβερνήσεις του ΠΑΣΟΚ προσέθεσαν και τους υπόλοιπους. Από αυτούς μάλιστα οι 36 δημιουργήθηκαν από τις κυβερνήσεις του κ. Σημίτη. Σχετικά δε με τα ποσά που διακινήθηκαν μέσω αυτών αναφέρεται ότι χρησιμοποιήθηκαν κυρίως για την καταβολή επιδομάτων –που προβλέπονται από τις συλλογικές συμβάσεις– και επίσης για την κάλυψη των λειτουργικών αναγκών των επιμέρους Υπουργείων, αλλά και για μια σειρά από αδιευκρίνιστες δραστηριότητες, για τις οποίες βεβαίως δεν υπάρχει κανένα πιστοποιητικό ελέγχου, γεγονός που αποδεικνύει την παντελή έλλειψη διαφάνειας στη διαχείριση του δημόσιου χρήματος.

Γιατί τώρα είναι τόσο σημαντική αυτή η αποκάλυψη του Συνασπισμού; Διότι αποτελεί το... κερασάκι στην κατά τα άλλα πικρή τούρτα που εδώ κι ένα χρόνο γεύεται κομμάτι-κομμάτι η κυβέρνηση του κ. Σημίτη.

Προηγήθηκε μία ντιρεκτίβα της Γιούροστατ, που επέβαλε στο Υπουργείο Οικονομίας να περιορίσει τις λογιστικές αλχημείες με τις οποίες μείωνε τεχνητά το δημόσιο χρέος και το δημοσιονομικό έλλειμμα. Η έκθεση της Γιούροστατ αποκάλυπτε ότι το δημόσιο χρέος βρισκόταν στο 100,2% και όχι στο 95,1%, όπως ισχυριζόταν η κυβέρνηση, ενώ το πλασματικό πλεόνασμα του 0,5% που εμφάνιζε ο πρωθυπουργός ήταν στην ουσία έλλειμμα της τάξης του 0,9%.

Επόμενη αποκάλυψη ήταν εκείνη (επίσης από τον βουλευτή Π. Λαφαζάνη) που υποχρέωσε την κυβέρνηση να παραδεχτεί επίσημα ότι ένα μεγάλο ποσοστό των εσόδων από τις ιδιωτικοποιήσεις χρησιμοποιήθηκε, κατά παράβαση των κυβερνητικών δεσμεύσεων, για την κάλυψη τρεχουσών δαπανών και όχι για τη μείωση του δημόσιου χρέους. Συγκεκριμένα πρόκειται για το τεράστιο ποσό των 4 δισ. ευρώ, το οποίο, στο

διάστημα των ετών 2001, 2002 και μέχρι τον Σεπτέμβριο του 2003, κάλυψε ένα μεγάλο μέρος από τις ανάγκες του «Αθήνα 2004», τις συντάξεις του ΤΕΒΕ, τις «μαύρες τρύπες» των ασφαλιστικών ταμείων κ.ά., μειώνοντας τεχνητά το έλλειμμα και αφήνοντας το χρέος στα ύψη.

Μια άλλη αποκάλυψη τέλος (και αυτή τη φορά από τον Συνασπισμό), αφορά στις υπέρογκες δαπάνες για τα εξοπλιστικά προγράμματα, τα οποία για τη δεκαετία 1996-2006 αναμένεται να φτάσουν τα 50 δισ. ευρώ. Σημαντικό δε στην περίπτωση αυτή είναι ότι οι δαπάνες αυτές κατά ένα μεγάλο μέρος δεν καταγράφονται στον προϋπολογισμό, στο πλαίσιο της τεχνητής μείωσης του δημοσιονομικού ελλείμματος.

Το κακό για την κυβέρνηση του Κώστα Σημίτη είναι ότι όλος αυτός ο θόρυβος ξεσηκώθηκε τη στιγμή ακριβώς που, ενόψει των επικείμενων εκλογών και μιας πιθανότατης ήττας του ΠΑΣΟΚ, ο πρωθυπουργός αποφάσισε

να χρησιμοποιήσει τα παλαιοκομματικά τερτίπια και να προχωρήσει σε μια άνευ προηγουμένου παροχολογία, με «πακέτα» που δόθηκαν επιλεκτικά και «χάρτες» με υποσχέσεις, στο όνομα ενός υποτιθέμενου πλεονάσματος που είχε επιτευχθεί χάρη στη χρηστή οικονομική και δημοσιονομική πολιτική της κυβέρνησης.

Το τραγικό μάλιστα δεν είναι μόνο ότι η εικονική πραγματικότητα του «πλούτου» που δημιουργήθηκε και οι παροχές που υποσχέθηκε ο πρωθυπουργός, προκάλεσαν τις άμεσες αντιδράσεις και τις λογικές διεκδικήσεις πολλών κλάδων εργαζομένων που μένουν έξω από τις υποσχέσεις· είναι και ότι, με την εικόνα που δημιουργείται, φαντάζει αμφίβολο να καταφέρει η κυβέρνηση να υλοποιήσει έστω το μίνιμουμ όσων υποσχέθηκε, εκτός κι αν καταφύγει σε νέο γύρο αλχημιών και... όποιος αντέξει.

ΤΑΚΗΣ ΔΙΑΜΑΝΤΗΣ

Οι εκλογές θα επηρεάσουν τους Ολυμπιακούς ή οι Ολυμπιακοί τις εκλογές;

της Όλγας Ι. Φωτακοπούλου

Σε «αναμμένο κάρβουνο» στα χέρια της κυβέρνησης (από «δυνατό χαρτί» που υπολόγιζε) φαίνεται ότι μεταλλάσσονται σιγά-σιγά οι Ολυμπιακοί Αγώνες.

Μεταξύ Σκύλλας και Χάρυβδης, δηλαδή της ομηρίας των εργολάβων (λόγω των χρόνων που πιέζουν) και της προεκλογικής περιόδου που ήδη διανύουμε, το σκέπαστρο Καλατράβα –του οποίου η ολοκλήρωση της κατασκευής «αιωρείται» για τα καλά– είναι επικοινωνιακή σταγόνα στον ωκεανό.

Οι «μαύρες τρύπες» στους προϋπολογισμούς για την κατασκευή των έργων –που είναι πια κοινό μυστικό– και τα αποτελέσματα των γκάλοπ για την παράσταση νίκης στις επερχόμενες εκλογές, οδηγούν σε δυσχερέστατη θέση την κυβέρνηση και σε πολύ δύσκολη τα στελέχη του Οργανισμού «Αθήνα 2004» και την ΔΟΕ.

Η αξιωματική αντιπολίτευση, με τα γκάλοπ υπό μάλης, ήδη «διαμηνύει» προς πάσα κατεύθυνση ότι όχι μόνο δεν θ' αναγνωρίσει «λευκές επιταγές» (βλέπε εργολάβοι) σε κανένα, αλλά δεν θα ανεχθεί και τη διγλωσσία μελών της ΔΟΕ, «άλλα να λένε στο εσωτερικό της Ελλάδας κατά τη διάρκεια της προεκλογικής περιόδου κι άλλα στο εξωτερικό (θετικά μέσα, αρνητικά έξω)». Ή άλλα να δηλώνουν μέχρι την Κυριακή των εκλογών κι άλλα μια εβδομάδα μετά, όπως έγινε για παράδειγμα με δηλώσεις του Ζακ Ρογκ στις προηγούμενες εκλογές, όταν άρχισε να μοιράζει ξαφνικά «κόκκινες και κίτρινες κάρτες» αμέσως μετά τις εκλογές, ενώ όλα πριν έβρισκε ότι «πήγαιναν ρολόι».

Κυβερνητικά στελέχη και «επικοινωνιακοί παράγοντες» εδώ και πολλούς μήνες αφήνουν να διαρρεύσει πως πεποίθησή τους είναι ότι το χρονικό ση-

μείο των εκλογών σε σχέση με τους αγώνες είναι τέτοιο, που μόνο θετικά μπορεί να λειτουργήσει για την κυβέρνηση. Η ημερομηνία των εκλογών (2 Μαΐου) εξασφαλίζει στην κυβέρνηση Σημίτη τη δυνατότητα να ισχυρίζεται ότι μια αλλαγή στο τιμόνι από τα «έμπειρα χέρια» των στελεχών της στα «άπειρα» αυτών της αξιωματικής αντιπολίτευσης, θα δημιουργήσει προβλήματα στην κορύφωση της προετοιμασίας για τους αγώνες. Μάλιστα λέγεται ότι αυτό ακριβώς είναι που είχε στο μυαλό του εδώ και καιρό ο πρωθυπουργός προκειμένου να εξαντλήσει τον χρόνο που του δίνει το Σύνταγμα για την προκήρυξη των εκλογών.

Όμως, κάτω απ' το βάρος των αποκαλύψεων και της... θολούρας του ολυμπιακού προϋπολογισμού του 2004, κάτω απ' το βάρος των υπερβάσεων στους προϋπολογισμούς των έργων, και των αποκρατικοποιήσεων για τη στήριξη αυτού του προϋπολογισμού (κι όχι για την εξόφληση μέρους του εξωτερικού χρέους της χώρας), το πλεονέκτημα τείνει να γίνει μπούμεραγκ.

Στελέχη της αξιωματικής αντιπολίτευσης στην παραπάνω επιχειρηματολογία ανταπαντούν ότι σαρανταπέντε μέρες τούς «είναι αρκετές» και για την προεκλογική «τελική ευθεία» και για την «μετεκλογική πλήρη ανάληψη κα-

θηκόντων». Δηλαδή το αργότερο τέλη Μαΐου θα είναι σε θέση «να ξέρουν τα πάντα». Και «τα πάντα» σημαίνει «τα πραγματικά οικονομικά στοιχεία, τις κρυφές δαπάνες, τις μαύρες τρύπες και την αλήθεια από τους εργολάβους». Ωστόσο, μέχρι τότε –και αν τελικά η ΝΔ γίνει κυβέρνηση–, θα είναι ανεπιβεβαίωτο αν το κόστος των αγώνων «έχει ξεφύγει πάνω από τα 3 τρις. δρχ.» κι αν οι κρυφές δαπάνες που δεν αποκαλύπτει η κυβέρνηση κι είναι καλυμμένες μέσα στους προϋπολογισμούς των υπουργείων ανέρχονται «στο 1,5 τρις. δρχ.»...

Και καθώς οι διαφορές κυβέρνησης και αξιωματικής αντιπολίτευσης είναι διαχειριστικού πνεύματος και όχι ιδεολογικές, μάλλον καταρρέει (κυρίως λόγω ιδιοσυγκρασίας Καραμανλή) και η άλλη «πληροφορία» που «διαχέεται» τελευταία, ότι δηλαδή σε περίπτωση ήττας του ΠΑΣΟΚ και νίκης της ΝΔ μπορεί «να οδηγηθούμε σε ένα είδος οικουμενικής διακυβέρνησης όσον αφορά στα υπουργεία που σχετίζονται με την διεκπεραίωση της Ολυμπιάδας» (σ.σ.: ενδιαφέρον θα είχε να βλέπαμε π.χ. συνύπαρξη στην ίδια καρέκλα Βενιζέλου με Πετραλιά!).

ΠΡΟΕΚΛΟΓΙΚΗ ΕΜΠΛΟΚΗ ΤΗΣ ΔΟΕ;

Ο φόβος και το άγχος και των δύο είναι κυρίως βέβαια προεκλογικό. Τα στελέχη της ΝΔ διατείνονται ότι δεν έχουν να φοβηθούν τίποτα μετεκλογικά διότι «θα παίξουν με ανοιχτά χαρτιά» και θα ρίξουν «άπλετο φως». Είναι όμως έτσι;

Περισσότερο –και κυρίως– φαίνεται ότι τους φοβίζει η στάση των μελών της ΔΟΕ κατά τη διάρκεια της προεκλογικής περιόδου και η στήριξη που εικάζεται ότι μπορούν να παρέχουν στην κυβέρνηση... Ήδη υπάρχει η δήλωση της

ΔΟΕ ότι «δεν υπάρχει ανάγκη για εναλλακτικά σενάρια». Άρα όλα πάνε πολύ καλά. Δήλωση που μετεκλογικά θα μπορούσε να χρησιμοποιήσει μια νέα κυβέρνηση, όπως προεκλογικά χρησιμοεύει στην νυν...

Τα πράγματα φαίνεται ότι θ' αγριέψουν όμως, αν στελέχη της ΔΟΕ πάρουν θέση προεκλογικά υπέρ της κυβέρνησης Σημίτη, και την επομένη των εκλογών, αν τις κερδίσει η ΝΔ, η ΔΟΕ θα έχει να κάνει με μια εχθρική νέα κυβέρνηση. Με ό,τι αυτό συνεπάγεται, και συνεπάγεται πολλά, καθώς οι συμβατικές δεσμεύσεις μπορεί να αλλάξουν (με κυβερνητική πρωτοβουλία) και τότε τα ταμεία της ΔΟΕ θα «χρεωθούν», κυρίως αναφορικά με τις διενθείς χορηγίες, μείζονος σημασίας για την Επιτροπή.

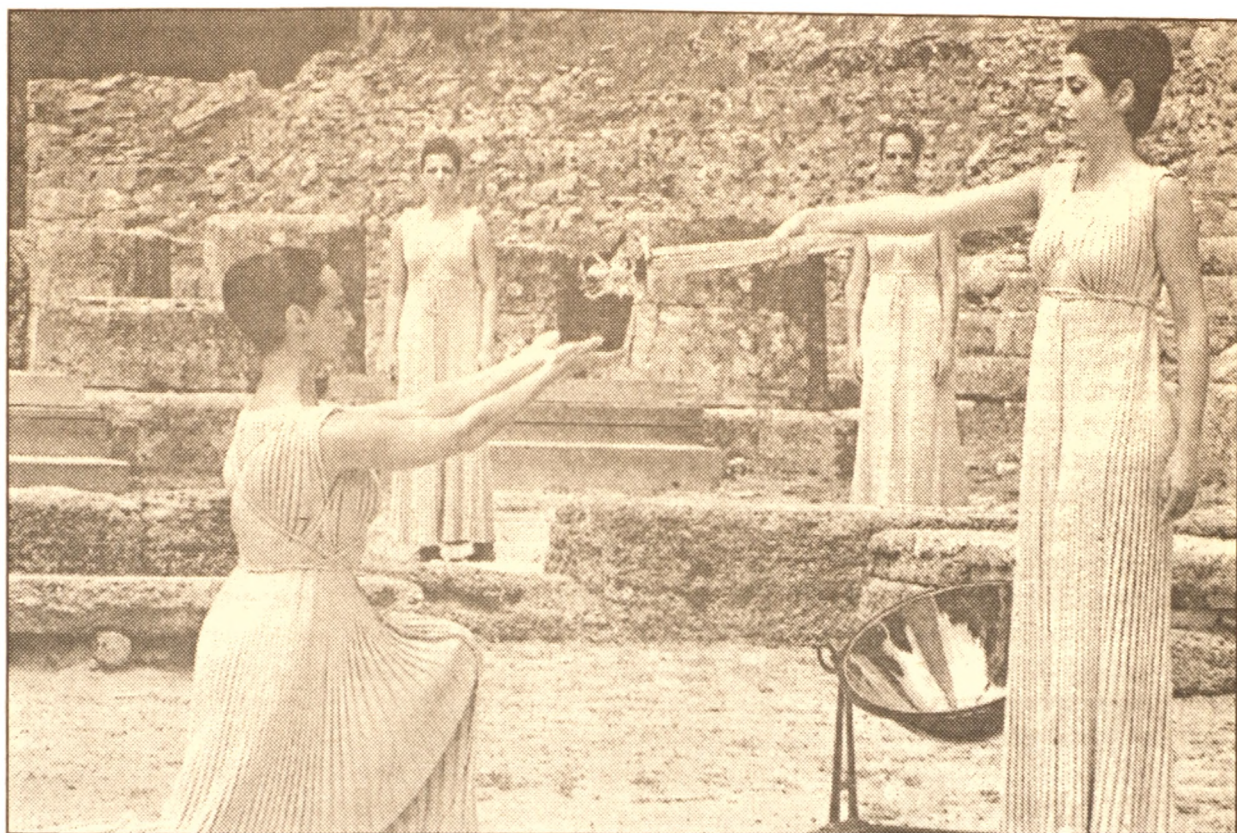
Όσο για τον Οργανισμό «Αθήνα 2004», τα πράγματα είναι πιο ξεκάθαρα. Η αξιωματική αντιπολίτευση παρασηνιακά διατυμπανίζει ότι ο Οργανισμός λειτουργεί περίπου ως «κυβερνητικό όργανο», κατ' εντολή της κυβέρνησης, η οποία έχει αλλάξει τέσσερις φορές μέλη, διευθύνοντες συμβούλους κ.λπ.

ΕΚΠΟΙΗΣΗ ΟΛΥΜΠΙΑΚΩΝ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ ΠΡΙΝ ΑΥΤΕΣ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΗΘΟΥΝ;

Η προεκλογική φρενίτιδα συμπαρασύρει όμως και το μέλλον των έργων μετά τους αγώνες. Η αντιπολίτευση, και όχι μόνο η αξιωματική, περιμένει με ενδιαφέρον δύο καινούργιους νόμους που αφορούν στην Ολυμπιάδα. Οι νόμοι αυτοί αναμένεται να είναι «σκούπες» – να συμπληρώσουν δηλαδή το ούτως ή άλλως καλά στημένο ήδη νομικό πλαίσιο που αφορά στην προετοιμασία για την Ολυμπιάδα.

Η εκποίηση της ολυμπιακής περιουσίας μέσω της «Ελληνικά Τουριστικά Ακίνητα Α.Ε.» προβληματίζει ιδιαίτερα. Για παράδειγμα ιδιαίτερο επιχειρηματικό ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι μαρίνες στον Φλοίσβο. Θα είχε και αντίστοιχα ιδιαίτερο πολιτικό ενδιαφέρον αν βλέπαμε καμία διάταξη στα πλαίσια αυτών των νόμων που να «ρυθμίζει» ανάλογα το θέμα.

Το θέμα της τακτικής επιχορήγησης των Αθλητικών Ομοσπονδιών από τον

κρατικό προϋπολογισμό, και συγκεκριμένα η μη καταβολή τους ακόμα, σχετίζεται με τα λεγόμενα αφανή ελλείμματα. Πάντως στην κατηγορία της αντιπολίτευσης ότι πρόκειται να ληφθεί τραπεζικό δάνειο προκειμένου να καλυφθούν οι μαύρες τρύπες στα οικονομικά των αθλητικών ομοσπονδιών, αντί της καταβολής κρατικής επιχορήγησης, ο υφυπουργός Αθλητισμού Γιώργος Λιάνης απάντησε ότι «η κυβέρνηση ούτε υπέγραψε ούτε πρόκειται να υπογράψει συμφωνία με κάποια Τράπεζα».

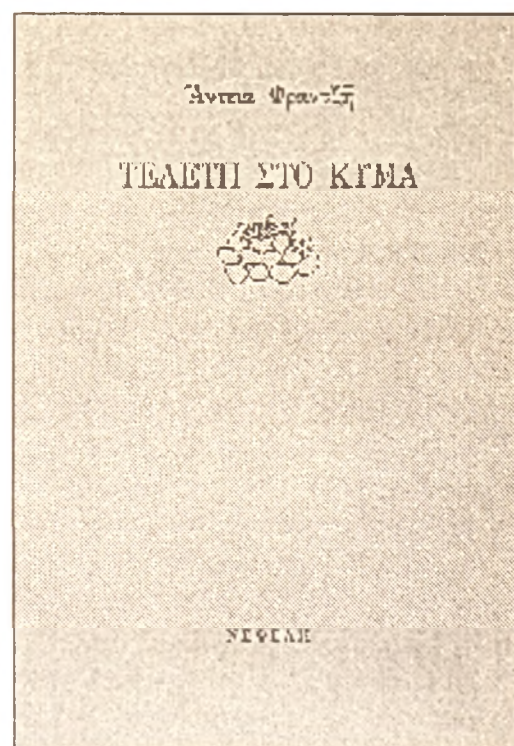
ΣΤΟΝ «ΑΕΡΑ» ΤΟ ΣΤΕΓΑΣΤΡΟ ΚΑΛΑΤΡΑΒΑ

Το κερασάκι στην τούρτα –σημαντικό επικοινωνιακό όντως– είναι το στέγαστρο Καλατράβα. Τείνουν προς επιβεβαίωση οι εκτιμήσεις ότι το στέγαστρο δεν θα προλάβει να ολοκληρωθεί και ήδη γίνονται προσπάθειες εξεύρεσης εναλλακτικής λύσης για το φωτισμό, λύσης εξαιρετικά απαραίτητης για τις τελετές έναρξης και λήξης των αγώνων. Φυσικά η οποιαδήποτε εξέλιξη στο θέμα του στεγαστρου θα χρησιμοποιηθεί ανάλογα και... κατά το δοκούν προεκλογικά. Ο καθένας με τον τρόπο του...

Μπορεί και τα δύο μεγάλα κόμματα να διατυμπανίζουν –και είναι τα μόνα– ότι «οι αγώνες είναι εθνική υπόθεση», ωστόσο στην προεκλογική σκακιέρα τον Μάιο λίγος κανιβαλισμός επί της

«εθνικής υποθέσεως» μάλλον δεν βρίσκουν ότι θα έβλαπτε. Απεναντίας, και αφού το κόστος του... μαρμάρου θα το πληρώνουν οι πολίτες για δεκαετίες, φαίνεται ότι μια μικρή –ή μήπως μεγάλη;– «προκαταβολή» από τα όποια –μεγαλοκομματικά κυρίως– οφέλη ήδη γίνονται προσπάθειες να... εκταμιευθεί μέχρι τον Μάιο...

Άντεια Φραντζή ΤΕΛΕΤΗ ΣΤΟ ΚΥΜΑ Ποιήματα

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ
Ασκληπιοίου 6 Αθήνα
www.nefeli-books.gr

Η απεργία των Πανεπιστημιακών

ή ο θρίαμβος της κουτοπονηριάς στη χώρα του εκσυγχρονισμού

του Κοσμά Ψυχοπαίδη

Εληξε άδοξα για άλλη μία φορά η απεργία των πανεπιστημιακών αλλά κανείς δεν έχει ακριβώς καταλάβει τι ακριβώς συνέβη. Ζητάγανε οι πανεπιστημιακοί πιο πολλά λεφτά και δεν τους τα δώσανε, δεδομένου ότι λόγω εξόδων της Ολυμπιάδας ξοδεύτηκαν όλα τα διαθέσιμα κονδύλια και δεν έμεινε τίποτε για τους αδικημένους πανεπιστημιακούς; Ικανοποιήθηκαν εν μέρει και γύρισαν στο καθήκον τους για να μην κινδυνέψει να χαθεί το εξάμηνο των παιδιών μας; Ενσωματώθηκαν κάποια επιδόματα στο βασικό μισθό, άλλαξε ο υπολογισμός των συντάξιμων χρόνων υπηρεσίας; Τους εκδικήθηκε ο Χριστοδουλάκης που είναι γενίτσaros προερχόμενος από τον χώρο τους που στρέφεται τώρα εναντίον τους;

Χιλιάδες φήμες κυκλοφορούν, επιχειρήματα αλληλοδιασταυρώνονται, ο καθένας από τους παροικούντες την Ιερουσαλήμ έχει να πει κάτι για τα αίτια και τα αποτελέσματα της απεργίας των πανεπιστημιακών, ο ένας θα πει το μακρύ του και ο άλλος το κοντό του, συμβάλλοντας ανάλογα με τις δυνάμεις του στην γενική σύγχυση. Την ίδια ώρα που στην κοινωνία πλανάται ένα απροσδιόριστο αίσθημα ότι σε όλην αυτή την ιστορία δεν πρόκειται για κάτι σοβαρό, για κάτι που αφορά ουσιαστικά τους πολίτες, και ενώ το λεγόμενο «λαϊκό αισθητήριο» δεν βλέπει σε όλες αυτές τις κινητοποιήσεις παρά την εκδήλωση κάποιων μικροσυμφερόντων και τις αδιαφανείς διευθετήσεις μεταξύ κάποιων ευνοημένων τάξεων και του αφερέγγυου κράτους με τις οποίες δεν θα άξιζε να ασχοληθεί κανείς στα σοβαρά.

Να όμως που πράγματι πρόκειται εδώ ακριβώς για την περίπτωση που το λαϊκό αισθητήριο αυτή την φορά δεν πλανήθηκε. Από την αρχή ως το τέλος οι πανεπιστημιακές κινητοποιήσεις πραγματοποιήθηκαν χωρίς να μιλήσει κανείς και από καμία πλευρά για το «ζουμί», χωρίς να γίνει λόγος για την «ταμπακίερα» σε όλην αυτή την αμαρτωλή ιστορία που λέγεται ελληνικό πανεπιστήμιο. Δεν συμφέρει απ' ό,τι φαίνεται ένας τέτοιος λόγος καμία πλευρά.

Αλλά ποιο είναι αυτό το αληθές που συστηματικά αποκρύπτεται και δεν απασχολεί τους υπεύθυνα διαλεγόμενους, την κυβέρνηση και τους εκπροσώπους των πανεπιστημιακών, θεσμικούς και συνδικαλιστικούς; Η απάντηση είναι ότι η Ελλάδα έχει και εδώ μια διεθνή πρωτιά, ότι είναι δηλαδή η μόνη χώρα σε ανατολή και δύση που καθιερώνει την πολυαπασχόληση των πανεπιστημιακών καθηγητών. Ο έλληνας καθηγητής πανεπιστημίου «πλήρους» απασχόλησης ετεροαπασχολείται νομίμως. Εφόσον κάνει τα μαθήματά του, διορθώσει τις κόλλες του, δεχτεί τους φοιτητές σε κάποια ώρα ακρόασης και λάβει μέρος στις συνελεύσεις του τομέα του, στην Γενική Συνέλευση του τμήματός του κ.λπ., αφού κάνει δηλαδή «πλήρως» το καθήκον του και με αυτήν την έννοια απασχολήθηκε «πλήρως», έχει το δικαίωμα να τρέξει να κάνει και διάφορες άλλες δουλειές για να συμπληρώσει το εισόδημά του. Και όχι μόνον έχει το δικαίωμα να κάνει κάτι τέτοιο, αλλά η κυβέρνηση προϋποθέτει ότι θα το

κάνει· γι' αυτό άλλωστε τον πληρώνει με μειωμένη ταρίφα, και όταν ο καθηγητής πάει να ζητήσει περισσότερα είναι σαν η κυβέρνηση να του κλείνει το μάτι και να του λέει: «Μπαγασάκο, σε ποιον τα πουλάς αυτά, και υποκρίνεσαι ότι τάχα δεν σου φτάνουνε όσα σου δίνω; Αφού συμφωνήσαμε με την «ρύθμιση Αρσένη» ότι εσύ θα μπορείς να τα παίρνεις και από αλλού. Μα τέλος πάντων τι είσαι, τεμπέλης ή βλάκας; Γιατί δεν ανοίγεις ένα μαγαζί, ένα σουβλατζίδικο ή καθαριστήριο, ή καλύτερα ένα γραφείο που να μπορείς να αξιοποιείς τον τίτλο σου του καθηγητή Πανεπιστημίου, λ.χ. δικηγορικό γραφείο αν είσαι καθηγητής Νομικής, γραφείο μελετών αν είσαι καθηγητής Πολυτεχνείου κ.λπ.».

Υπάρχουν καθηγητές που δεν βρίσκουν τίποτε το μεμπτό σ' αυτήν την επιχειρηματολογία και προσαρμόζονται μια χαρά στην κουτοπονηρή αυτή λογική. Ποιον ενοχλούνε δηλαδή; Όλοι είναι ευχαριστημένοι, τόσο ο πολυαπασχολούμενος καθηγητής «πλήρους» απασχόλησης που εξασφαλίζει επιπλέον εισοδήματα όσο και η κυβέρνηση που κάνει οικονομίες από τους μισθούς των καθηγητών για να έχει περιθώριο να χρηματοδοτεί προγράμματα του ενδιαφέροντός της.

Σε καμιά άλλη χώρα πλὴν της Ελλάδος δεν θα ήταν βέβαια δυνατό να νομοθετηθεί μια τέτοια δυνατότητα. Θα ντρεπόντουσαν και μόνο να σκεφτούν μία τέτοια ρύθμιση, γιατί γνωρίζουν ότι ο χρόνος που διαθέτει ο πανεπιστημιακός καθηγητής πέραν της διδασκαλίας δεν μπορεί να διατίθεται για να βελτιώσει τα οικονομικά του. Είναι ο χρόνος που θα πρέπει να αφιερώνεται στην έρευνα η οποία είναι εξ ορισμού στόχος του Πανεπιστημίου και προϋπόθεση για την πανεπιστημιακή διδασκαλία. Γνωρίζουν ότι όταν λέει κανείς «δεν πειράζει, ας μην ενημερώνονται και ας προσφέρουν λιγότερο οι καθηγητές στα ερευνητικά τους πεδία» ουσιαστικά αποδέχεται ένα μοντέλο ημιμαθούς και κομπλεξικής κοινωνίας, χωρίς προοπτικές, χωρίς καν στοιχειώδη εκσυγχρονισμό των εκπαιδευτικών δομών της. Και όταν επιχειρηματολογεί ότι «έλα μωρέ, ας' τους και δυο μέρες της βδομάδας να κάνουνε και καμιά άλλη δουλειά να βελτιώσουνε οι άνθρωποι τα οικονομικά τους», προδίνει τους πόθους και τις ελπίδες του λαού του, ιδιαίτερα όταν αυτός υφίσταται βαριά φορολογία προκειμένου η χώρα του να αποκτήσει σοβαρή εκπαίδευση που θα παράγει αξιους και αποτελεσματικούς επιστήμονες. Όποιος εισάγει ή ανέχεται τέτοιες «ρυθμίσεις» ζημιώνει την εκπαιδευτική διαδικασία, βλάπτει την φοιτητική νεολαία, σε τελευταία ανάλυση ευτελίζει την φτώχη του πατρίδα. Δεν λέω ότι το κάνει αναγκαστικά από δόλο, διότι μπορεί να το κάνει από ανευθυνότητα ή από βλακεία ή απλούστατα διότι δεν βρίσκει τις απαραίτητες αντιστάσεις να τον σταματήσουν.

Από την παραπάνω ενδιαφέρουσα θεματική σχεδόν τίποτε δεν προβλήθηκε μέσα από την πρόσφατη απεργιακή κινητοποίηση των πανεπιστημιακών. Από την αρθρογραφία σε περιοδικά και τύπο ελάχιστα δημοσιεύματα κινήθηκαν προς αυτήν την κατεύ-

θυνη αποτελώντας πραγματικά τιμητικές εξαιρέσεις (ενδεικτικά πρβλ. Γ. Καλφάλης, στα Νέα, 6.10.2003 και Στ. Προτεστάκις στο Αντί τχ. 798). Μέσα από τις περισσότερες ανακοινώσεις για τις κινητοποιήσεις και τις αντίστοιχες παρουσιάσεις στον τύπο αναδεικνυόταν ένα παιδαριώδες επίπεδο διαλόγου, όπως: «τόσα είχατε υποσχεθεί και άλλα δίνετε, ντροπή σας που δεν κρατάτε τον λόγο σας», λέγανε οι συνδικαλιστές στην κυβέρνηση, η δε κυβέρνηση απαντούσε «δεν έχουμε άλλα, τα ξοδέψαμε για τους Ολυμπιακούς Αγώνες!» Και οι δύο πλευρές αποσιωπούσαν το ατιμωτικό «κεκτημένο» του κλάδου το οποίο προϋπέθεταν. Μοιράζονταν την ίδια κουτοπονηριά που δεν μαρτύραγαν, το κοινό «συμφέρον» τους που εννοούσαν αλλά δεν ομολογούσαν ρητά.

Είναι ξεκάθαρο ότι ο συνδικαλισμός των πανεπιστημιακών στην παρούσα μορφή και εκπροσώπησή του «τσουβαλιάζει» με αυτήν του την τακτική την πλειοψηφία των καθηγητών που δεν μπαίνουν σε αυτήν την εξευτελιστική λογική ή που θα ήθελαν να την διαρρήξουν. Χλευάζει όσους πάσχισαν και αγωνίστηκαν για την αναβάθμιση της δημόσιας εκπαίδευσης στην Ελλάδα, για ανάπτυξη της γνώσης και της κριτικής σε ένα αυτόνομο Πανεπιστήμιο. Ο συνδικαλισμός με την παρούσα μορφή του μεταχειρίζεται και τις δύο κατηγορίες καθηγητών, αυτούς που είναι αποκλειστικά αφοσιωμένοι στα πανεπιστημιακά τους καθήκοντα και αυτούς που τα βλέπουν στην καλύτερη περίπτωση σαν μία ασχολία ανάμεσα στις άλλες, σαν ενιαίο κλάδο. Καθιερώνει «ενότητα» χωρίς αρχές, εις βάρος της εκπαίδευσης – «ενότητα» που οδηγεί στο να διαιωνίζεται η κατάσταση της νομιμοποίησης των ανάρμοστων προσόδων για τους μεν, και της συμπίεσης των μέσων ζωής για όσους είναι αφιερωμένοι στα Πανεπιστήμια.

Ένας συνδικαλισμός που θα σεβόταν τον εαυτό του αντί να διαπραγματεύεται την «πίτα αφάγωτη και το σκύλο χορτάτο», λουφάζοντας για την ταμπακιάρα, θα απαιτούσε αξιοπρέπεια και ποιότητα για το Πανεπιστήμιο. Αντί της κουτοπονηρίας «πλήρους» απασχολήσεως θα ζήτηγε την αποκλειστική απασχόληση για τους καθηγητές Πανεπιστημίου για τους οποίους είναι αυτονόητο ότι είναι αφιερωμένοι στο έργο τους και μόνον. Όπως είναι καθιερωμένη η αποκλειστική απασχόληση για τους βουλευτές και για τους δικαστές. «Δεν μιλάμε για λεφτά, αφήστε τα κουτοπόνηρα», θα έλεγε ένας συνδικαλισμός των πανεπιστημιακών που θα σεβόταν τον εαυτό του. «Μιλάμε για αξιοπρέπεια στον κλάδο μας, για αποκλειστική απασχόληση. Για λεφτά, ας τα βρούνε οι λογιστές του κρατους. Όσα παίρνει ο βουλευτής και ο δικαστής, όσα παίρνουνε οι άλλοι ανώτατοι κρατικοί "λειτουργοί" όπως τους χαρακτηρίζει το Συνταγμα, θα παίρνει και ο καθηγητής αποκλειστικής απασχόλησης που κι αυτός χαρακτηρίζεται κατεξοχήν ως κρατικός λειτουργός. Όποιος τωρινός καθηγητής έχει δική του εξωπανεπιστημιακή δουλειά και θέλει, ας

την κρατήσει και αν θέλει ας κρατήσει και τον τίτλο του, όμως τότε θα μπορεί απλώς να κάνει κάποια μαθήματα στο Πανεπιστήμιο χωρίς αμοιβή ή με συμβολική αμοιβή, θα διατηρεί δηλαδή το "δικαίωμα διδασκαλίας" αλλά δεν θα έχει αυξημένες αποδοχές, ούτε θα συναποφασίζει στα θέματα της αυτοδιοίκησης των Πανεπιστημίων».

Να λοιπόν τι θα έπρεπε να υποστηρίξει ένας σωστός συνδικαλισμός, να τι θα έπρεπε να θεσμοθετήσει η κυβέρνηση. Αλλά φτάσαμε στο σημείο που ο αναγνώστης θα γελάσει με το δίκιο του με τα γραφόμενά μας. Από πού κι ως πού να θεσμοθετήσει κάτι τέτοιο η κυβέρνηση; Μήπως από ενδιαφέρον για την εκπαίδευση; Μήπως από γνώση του τι γίνεται σε άλλες χώρες ή μήπως από πατριωτισμό, επειδή θέλει ένα αξιοπρεπές και αποτελεσματικό δημόσιο πανεπιστήμιο; Σωπάτε καλέ, ποιος νοιάζεται; Πράγματι και εγώ νομίζω ότι δεν μπορούμε να περιμένουμε από την κυβέρνηση μια συνεπή πολιτική στον τομέα της πανεπιστημιακής εκπαίδευσης. Η κυβέρνηση σκέπτεται με όρους σύνδεσης του πανεπιστημίου με τις επιχειρήσεις, ιδιωτικοποιήσεων, συμβιβασμών με ομάδες συμφερόντων και εξισορροπήσεως τάσεων. Θέλει να τα έχει καλά με τους καθηγητές μεγαλοδικηγόρους, μεγαλομηχανικούς, μεγαλογιατρούς κ.λπ., με καναλάρχες, με προμηθευτές, με ομάδες που διεκδικούν κοινοτικούς πόρους μέσω της ίδρυσης ιδιωτικών Πανεπιστημίων κ.λπ., κ.λπ. Πάνω από όλα η κυβέρνηση θέλει ψηφοφόρους. Τα συμφέροντα της κυβέρνησης δεν συμπίπτουν αναγκαστικά με το εθνικό συμφέρον στο χώρο της πανεπιστημιακής εκπαίδευσης και ούτε θα ήταν σωστό να κατηγορήσουμε την κυβέρνηση ότι αντί να ταυτίζεται με αυτό που θέλουμε εμείς είναι ο εαυτός της, ένας χώρος συγκρούσεων και συμβιβασμών συμφερόντων, ένας χώρος παλινδρομήσεων και αντιδράσεων σε κοινωνικές πιέσεις, ένα πλαίσιο δράσης που συντονίζει και ταυτόχρονα μετατοπίζει, ανάλογα με την συγκυρία, τις πιέσεις αυτές.

Αυτό λοιπόν που εμένα με καίει δεν είναι αν η κυβέρνηση είναι ασυνεπής ή όχι με τον εαυτό της, πιστή ή όχι στον λόγο της κ.λπ. Αυτό που εμένα με καίει δεν είναι η κρίση της κυβέρνησης, αλλά η κρίση των δυνάμεων που υποτίθεται ότι ασκούν αντιπολίτευση προς την κυβέρνηση, είναι η κρίση στο χώρο της αριστεράς, στα κόμματα που υποστηρίζουν ότι αγωνίζονται για το δημόσιο πανεπιστήμιο και όμως ανέχονται ή και ευνοούν την πολυαπασχόληση εν ονόματι της «ενότητας» που είναι ωστόσο χωρίς αρχές. Οι περισσότεροι συνδικαλιστές πανεπιστημιακοί από αυτόν τον χώρο προέρχονται. Η πολιτική «ουράς» στην ανευθυνότητα της κυβέρνησης, η αναζήτηση «ενότητας» χωρίς αρχές, που βλάπτει την δημόσια πανεπιστημιακή εκπαίδευση, που υιοθετεί ουσιαστικά τον κυνισμό και την κουτοπονηριά ενώ επαγγέλεται ότι είναι η φωνή της προοδευτικότητας και της κριτικής, αυτό με καίει εμένα.

βιβλιοθήκη
του
ναυτίλου

Χαρ. Τριχούπη 28
106 79 Αθήνα

Τηλ.: 210 36 16 204
Fax: 210 36 16 369

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ

ΜΑΝΟΣ ΣΤΕΦΑΝΙΔΗΣ

ΕΛΕΝΗ ΑΠΟ ΧΑΡΤΙ

Μυθιστόρημα

Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα

Συγκρούσεις για το Ευρωπαϊκό Σύνταγμα

του Π.Κ. Ιωακειμίδα

Η Διακυβερνητική Διάσκεψη των κρατών-μελών και «υπό ένταξη κρατών» της Ευρωπαϊκής Ένωσης που ξεκίνησε τις εργασίες της στις αρχές Οκτωβρίου με στόχο να επεξεργασθεί και υιοθετήσει το τελικό κείμενο του Ευρωπαϊκού Συντάγματος στα μέσα Δεκεμβρίου βρίσκεται αντιμέτωπη με μία δέσμη εξαιρετικά δύσκολων προβλημάτων. Πρόκειται για προβλήματα που η επίλυσή τους θα καθορίσει σε μικρό ή μεγάλο βαθμό την πολιτική μορφολογία της διευρυμένης Ένωσης. Τα προβλήματα αυτά είναι: (α) η συγκρότηση της ευρωπαϊκής αμυντικής ταυτότητας, (β) ο καθορισμός της ειδικής πλειοψηφίας για τη λήψη αποφάσεων από το Συμβούλιο και (γ) η σύνθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (Commission). Και τα τρία θέματα αναφέρονται στην κατανομή πολιτικής δύναμης στην ΕΕ και είναι φυσικό συνεπώς να προκαλούν οξύτατες πολιτικές συγκρούσεις.

Η Διακυβερνητική Διάσκεψη εργάζεται ως γνωστόν πάνω στο σχέδιο Συντάγματος που εκπόνησε η Ευρωπαϊκή Συνέλευση, ένα σώμα περισσότερο δημοκρατικό, αφού σ' αυτό συμμετείχαν όχι μόνο εκπρόσωποι κυβερνήσεων αλλά και των εθνικών κοινοβουλίων. Μία ομάδα χωρών (Γερμανία, Γαλλία, Benelux, Ελλάδα) θεωρούν ότι το κείμενο της Συνέλευσης θα πρέπει να γίνει αποδεκτό με οριακές βελτιώσεις/τροποποιήσεις¹. Μία άλλη όμως ομάδα (Βρετανία, νεοεισερχόμενες χώρες, κ.ά.) επιδιώκουν ριζικές αλλαγές στο σχέδιο της Συνέλευσης προκειμένου –κυρίως– να απαλείψουν τα ομοσπονδιακής φύσης στοιχεία που περιέχει². Έτσι η διαπραγμάτευση

αντιμετωπίζει εντονότερες δυσκολίες που πρέπει να «διαχειρισθεί» η ιταλική προεδρία προκειμένου να πετύχει την υιοθέτηση του Συντάγματος το Δεκέμβριο.

(Α) ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΑΜΥΝΑ

Η διαδικασία για την εμβάθυνση της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης έχει προσλάβει νέα δυναμική στο πλαίσιο της Διακυβερνητικής Διάσκεψης για την υιοθέτηση του Ευρωπαϊκού Συντάγματος (αλλά και με παράλληλες δραστηριότητες). Σημαντική εξέλιξη, που επιτρέπει στη διαδικασία να αναπτυχθεί με γρηγορότερους ρυθμούς, υπήρξε η σύγκλιση απόψεων ανάμεσα στη Βρετανία αφενός, και στις Γαλλία και Γερμανία αφετέρου³. Σε πρόσφατη συνάντηση των ηγετών των τριών χωρών, ο βρετανός πρωθυπουργός Τόνι Μπλερ δεσμεύθηκε να υποστηρίξει τις πρωτοβουλίες για την ανάπτυξη της λεγόμενης «διαρθρωμένης συνεργασίας»

(structured cooperation) στον αμυντικό τομέα⁴.

Η απόφαση του βρετανού πρωθυπουργού να υποστηρίξει την πρωτοβουλία αυτή – που ξεκίνησε από Γαλλία, Γερμανία, Βέλγιο, Λουξεμβούργο – φαίνεται ότι υπαγορεύθηκε από αρκετούς λόγους. Ο σημαντικότερος από αυτούς είναι η ανάγκη να ενισχύσει την ευρωπαϊκή πολιτική και το ρόλο της Βρετανίας στην Ένωση, που μετά τη σύμπραξη με τις ΗΠΑ στον πόλεμο του Ιράκ έχουν υποστεί καίριο πλήγμα. Καθώς η Βρετανία δε φαίνεται ότι θα προχωρήσει σχετικά γρήγορα στο ενιαίο νόμισμα, και συνεπώς θα αποκλείεται από την ευρωζώνη, η συμμετοχή της στη διαδικασία της ευρωπαϊκής αμυντικής ολοκλήρωσης έχει αυτονόητη σημασία.

Η μεταστροφή της βρετανικής στάσης προκάλεσε την έντονη αντίδραση της Ουάσιγκτον. Γενικά οι ΗΠΑ εμφανίζονται έντονα αρνητικές στην ιδέα να προχωρήσει η Ευρωπαϊκή Ένωση σε εμβάθυνση της αμυντικής ολοκλήρωσης σε οποιαδήποτε αυτόνομη βάση. Άποψη της Ουάσιγκτον είναι ότι μια τέτοια εξέλιξη θα αντιστρατευόταν και θα υπονόμει την Ατλαντική Συμμαχία. Οι ΗΠΑ έχουν με διάφορους τρόπους γνωστοποιήσει τις απόψεις τους αυτές στα κράτη-μέλη της Ένωσης. Ειδικότερα η Ουάσιγκτον αντιτίθεται σε οποιαδήποτε ιδέα να προχωρήσει η ΕΕ στη δημιουργία ανεξάρτητου στρατηγείου⁵. Το Βέλγιο είχε ως γνωστόν προτείνει την εγκαθίδρυση ενός τέτοιου στρατηγείου στην περιοχή Τρέβιρεν των Βρυξελλών⁶. Η Βρετανία έχει βεβαίως υποστηρίξει τη «διαρθρωμένη συνεργασία», με την προϋπόθεση ότι δε θα δημιουργηθούν ανεξάρτητα στρατηγεία έξω από τις

Ο Π.Κ. Ιωακειμίδης είναι καθηγητής του Πανεπιστημίου Αθηνών και Πρόεδρος του Ελληνικού Κέντρου Ευρωπαϊκών Μελετών (ΕΚΕΜ).

δομές του ΝΑΤΟ⁷.

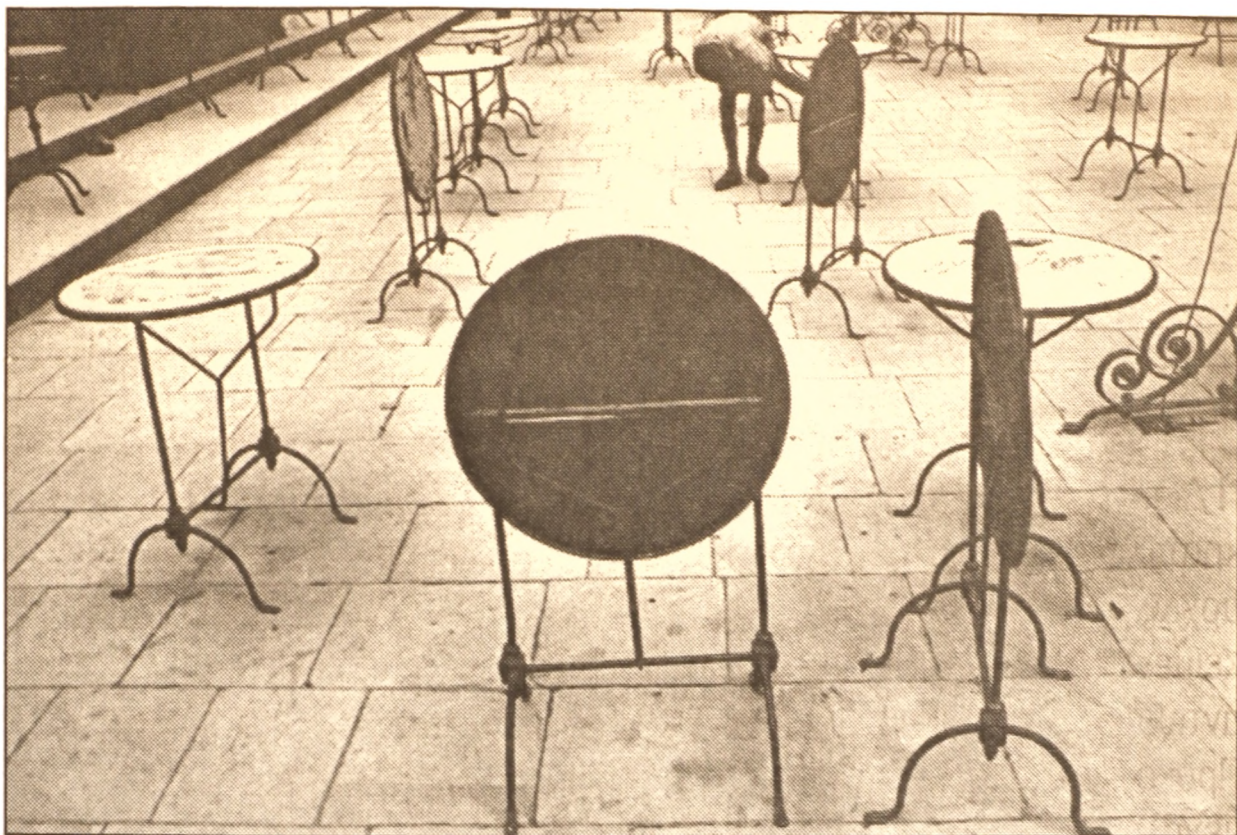
Η έννοια της «διαρθρωμένης συνεργασίας», αν και ξεκίνησε με πρωτοβουλία των «τεσσάρων», έχει περάσει και στο Σχέδιο Συντάγματος της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Το σχετικό άρθρο προβλέπει ότι «τα κράτη-μέλη που πληρούν υψηλότερα κριτήρια στρατιωτικών δυνατοτήτων και έχουν αναλάβει μεταξύ τους δεσμευτικότερες υποχρεώσεις στον τομέα αυτό, για την πραγματοποίηση των πλέον απαιτητικών αποστολών θεσμοθετούν διαρθρωμένη συνεργασία στο πλαίσιο της Ένωσης». Έτσι εκείνες οι χώρες-μέλη που έχουν τις στρατιωτικές ικανότητες, αλλά κυρίως τη βούληση να συμπράξουν, μπορούν να πάρουν μέρος στη «διαρθρωμένη συνεργασία»⁸.

Η Ελλάδα έχει ήδη εκδηλώσει τη βούλησή της να συμμετάσχει στα σχήματα αυτά της αμυντικής ενοποίησης. Στην τελευταία μάλιστα συνάντηση των υπουργών Άμυνας της Ένωσης στη Ρώμη, αποφασίστηκε η συμπερίληψη της Ελλάδας σε «ομάδα εργασίας» που θα επεξεργασθεί ιδέες και προτάσεις για την προώθηση της «διαρθρωμένης συνεργασίας».

Ειδικότερο πρόβλημα υπάρχει με τις οκτώ «υπό ένταξη χώρες» της Ανατολικής Ευρώπης⁹. Σχεδόν στο σύνολό τους οι χώρες αυτές εμφανίζονται να παραμένουν προσηλωμένες στο ΝΑΤΟ, αρνούμενες να υποστηρίξουν πρωτοβουλίες για την εμβάθυνση της ευρωπαϊκής αμυντικής ολοκλήρωσης.

Η στάση αυτή ήδη προκαλεί εκνευρισμό (επιεικώς) σε ορισμένες ευρωπαϊκές πρωτεύουσες, με προεξέχον βεβαίως το Παρίσι. Για τις χώρες αυτές επισημαίνεται σχετικά ότι πρέπει να κατανοήσουν πως «δεν προχωρούν σε ένα σούπερ-μάρκετ, από το οποίο μπορούν να πάρουν ό,τι τους αρέσει και να αφήσουν τα υπόλοιπα στο ράφι, αλλά σε μια Ένωση που δεσμεύει τα μέλη της σε σύνολο κοινών αξιών, κανόνων και στόχων»¹⁰.

Εκτός όμως από τη «διαρθρωμένη συνεργασία», το σχέδιο Συντάγματος προβλέπει και τη «στενή συνεργασία» (closer cooperation) σε θέματα αμοιβαίας άμυνας. Σύμφωνα με τη «συνεργασία», στην περίπτωση που ένα από

τα συμμετέχοντα κράτη αποτελέσει αντικείμενο ένοπλης επίθεσης, τα άλλα του παρέχουν βοήθεια και συνδρομή με όλα τα μέσα που διαθέτουν, στρατιωτικά και άλλα, «σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 51 του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών». Πρόκειται δηλαδή για την ενσωμάτωση στο Σύνταγμα της ρήτρας «αμοιβαίας συνδρομής».

Δε χρειάζεται να τονισθεί ότι η «συνεργασία» προκαλεί ακόμη ισχυρότερες αντιδράσεις εκ μέρους της Ουάσιγκτον και άλλων χωρών. Γι' αυτό είναι αμφίβολο αν θα επιβιώσει της διαπραγματευτικής διαδικασίας στο πλαίσιο της Διακυβερνητικής Διάσκεψης.

(Β) ΟΡΙΣΜΟΣ ΕΙΔΙΚΗΣ ΠΛΕΙΟΨΗΦΙΑΣ (QMV)

Σ' ό,τι αφορά το θέμα του ορισμού της ειδικής πλειοψηφίας (qualified majority - QMV), η πολιτική σύγκρουση έχει προσλάβει οξύτατη διάσταση με πρωταγωνιστές δύο χώρες: την Ισπανία και την Πολωνία¹¹. Το σχέδιο του Συντάγματος προβλέπει ως γνωστόν την εγκατάλειψη του σημερινού συστήματος της κατανομής ψήφων στις χώρες-μέλη και το πέρασμα στη φόρμουλα της «διπλής πλειοψηφίας». Σύμφωνα με τη φόρμουλα αυτή οι αποφάσεις θα λαμβάνονται εάν συγκεντρώνουν την υποστήριξη της πλειοψηφίας των κρατών που θα εκφράζει

το 60% του συνολικού πληθυσμού της Ένωσης (ορισμένες χώρες –και η Ελλάδα– ζητούν το 60% να μειωθεί στο 50%). Η φόρμουλα αυτή θεωρείται ως πολύ πιο δημοκρατική, διαφανής και κατανοητή από τον μέσο ευρωπαίο πολίτη. Ισπανία και Πολωνία αρνούνται ωστόσο πεισματικά να αποδεχθούν το νέο σύστημα, καθώς εκτιμούν ότι συρρικνώνεται η πολιτική τους εμβέλεια στη διαπραγμάτευση. Αναζητείται συμβιβασμός.

(Γ) ΣΥΝΘΕΣΗ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

Στο θέμα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής το σχέδιο Συντάγματος προβλέπει ότι η Επιτροπή συγκροτείται από δεκαπέντε μέλη με πλήρη δικαιώματα ψήφου και δέκα μέλη χωρίς δικαίωμα ψήφου. Έτσι όλες οι χώρες-μέλη έχουν μέλος στην Επιτροπή αλλά με διαφοροποιημένα δικαιώματα ψήφου στη βάση όμως ισότιμης εναλλαγής, πράγμα που αποκλείει τη διακριτική μεταχείριση κάποιας συγκεκριμένης χώρας.

Οι περισσότερες μεσαίες/μικρές χώρες-μέλη (εξαιρέση: χώρες Benelux) ζητούν η κάθε χώρα-μέλος να έχει μέλος στην Επιτροπή με πλήρη δικαιώματα ψήφου¹². Στην περίπτωση όμως αυτή οι έξι μεγαλύτερες χώρες ζητούν να διατηρηθεί το σημερινό σύστημα σύμφωνα με το οποίο έχουν δύο μέλη στην Επιτροπή¹³.

Υπάρχουν ωστόσο πολλές και βα-

θιές παρεξηγήσεις γύρω από το θεσμικό ρόλο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής σε πολλές χώρες και φυσικά στην Ελλάδα. Στην πρόσφατη πολιτική συζήτηση για τη Διακυβερνητική και το Ευρωπαϊκό Σύνταγμα, η έμφαση ήταν στην ανάγκη η χώρα να εκπροσωπείται ισότιμα στην Επιτροπή. Να εκπροσωπείται ισότιμα. Την ίδια ακριβώς στιγμή τονίζονταν η υπέρτατη ανάγκη η Ένωση να αναπτυχθεί σε πολιτική ομοσπονδία. Τα δύο όμως αυτά πράγματα –εθνική εκπροσώπηση στην Επιτροπή και πολιτική ομοσπονδία– δεν βρίσκονται σε πλήρη αρμονία μεταξύ τους. Μπορεί από μια εθνική προσέγγιση το αίτημα για πλήρη και ισότιμη συμμετοχή στην Επιτροπή να είναι θεμιτό και απολύτως κατανοητό. Αλλά αυτό δεν συνιστά οπωσδήποτε θέση υπέρ της πολιτικής ομοσπονδίας.

Ποιος είναι λοιπόν ο ρόλος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής;

Στο περίφημο «θεσμικό τρίγωνο» που ορίζει το πολιτικό σύστημα της Ευρωπαϊκής Ένωσης ο ρόλος καθενός από τους τρεις κεντρικούς θεσμούς υποτίθεται ότι είναι με σαφήνεια καθορισμένος: στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο αντιπροσωπεύονται οι λαοί, πολίτες της Ευρώπης, οι πολίτες των κρατών-μελών που συγκροτούν την Ένωση. Στο Συμβούλιο Υπουργών/Ευρωπαϊκό Συμβούλιο αντιπρο-

σωπεύονται τα κράτη-μέλη. Συμμετέχουν δηλαδή εκπρόσωποι των κυβερνήσεων (Υπουργοί), εκφράζονται εθνικά συμφέροντα και προωθούνται εθνικές θέσεις.

Στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή, από θεωρητική και καταστατική άποψη τουλάχιστον, δεν αντιπροσωπεύονται ούτε οι λαοί ούτε τα κράτη-μέλη της Ένωσης. Η Επιτροπή εκφράζει πολύ απλά την Ευρώπη. Προσπαθεί να συνθέτει και να διατυπώνει το συνολικό Ευρωπαϊκό συμφέρον. Όχι τα επιμέρους συμφέροντα κάθε χώρας. Αλλά το αθροιστικό συμφέρον της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Το πώς ακριβώς γίνεται αυτό είναι μια εξαιρετικά περίπλοκη διαδικασία. Παράλληλα η Ευρωπαϊκή Επιτροπή είναι ο «φρουρός» του ευρωπαϊκού δικαίου και «κεκτημένου»

Στη λογική των φεντεραλιστών, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή είναι το κατ'εξοχήν υπερεθνικό όργανο της Ένωσης που στέκεται πάνω από επιμέρους εθνικά συμφέροντα. Είναι επίσης η «ευρωπαϊκή κυβέρνηση εν τω γίνεσθαι». Σύμφωνα με ορισμένες αναλύσεις η επιτυχία της «Επιτροπής Delors» (1985-1994) οφείλεται ακριβώς σ' αυτό το γεγονός: ότι μπόρεσε δηλαδή να λειτουργήσει ως υπερεθνικό όργανο στη διαμόρφωση των πολιτικών (εσωτερική αγορά, διαρθρωτική πολιτική, οικονομική και νομισματική ένωση κ.λπ.). Αντίθετα, η σχετική απο-

τυχία των Επιτροπών Σαντέρ και Πρόντι οφείλεται στο γεγονός ότι η Επιτροπή «εθνικοποιήθηκε».

Η ύπαρξη ισχυρής και υπερεθνικά συγκροτημένης και λειτουργούσας Ευρωπαϊκής Επιτροπής είναι γενικά προς όφελος των μικρότερων κρατών-μελών της Ένωσης. Ο βασικός θεσμικός σύμμαχος των μεσαίων και μικρών κρατών-μελών της Ένωσης είναι η Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Στη διευρυμένη Ευρωπαϊκή Ένωση των εικοσιπέντε ή και περισσότερων κρατών-μελών ο ρόλος της Επιτροπής ως «θεσμικού συμμάχου» των μικρότερων κρατών-μελών μπορεί να είναι ακόμη σημαντικότερος. Στο θεσμικό τρίγωνο Κοινοβούλιο-Συμβούλιο-Επιτροπή οι σχέσεις και ισορροπίες που θα διαμορφωθούν θα είναι, ανεξάρτητα από το τι γράφεται και λέγεται, εντελώς διαφορετικές και όχι αυτονόητα υπέρ των μικρότερων κρατών. Στο τρίγωνο αυτό των μεταβαλλόμενων σχέσεων και ισορροπιών η Επιτροπή οφείλει να καταστεί το πολιτικά ισχυρό υπερεθνικό όργανο. Ο συνεκτικός αρμός στο σύστημα διακυβέρνησης της διευρυμένης Ευρωπαϊκής Ένωσης οφείλει να είναι η Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Γι' αυτό και οι μικρότερες χώρες-μέλη θα πρέπει να έχουν μια πιο μακροχρόνια προοπτική και να αναλογισθούν ποιο πρότυπο διασφαλίζει την ισχυρή, υπερεθνική Επιτροπή. Είναι προφανές ότι ορισμένες μεγαλύτερες χώρες-μέλη δεν θα αφήσουν την Επιτροπή να λειτουργήσει ως υπερεθνικό όργανο. Γι' αυτό και θα επιμείνουν σε δύο Επιτρόπους για κάθε μεγάλη χώρα-μέλος με αποτέλεσμα να πάμε σε μια Επιτροπή των 31 μελών στη διευρυμένη Ένωση των εικοσιπέντε κρατών.

Η ΘΕΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

Με την έναρξη της Διακυβερνητικής Διάσκεψης επανήλθε στο επίκεντρο του πολιτικού ενδιαφέροντος το ερώτημα «πού ανήκει η Ελλάδα στην Ευρωπαϊκή Ένωση, σε ποια δηλαδή ομάδα κρατών-μελών». Η κρατούσα άποψη που προβάλλεται είναι ότι η Ελλάδα «εγκατέλειψε την ομάδα των μικρών» (κρατών-μελών) και «πέρασε

στην ομάδα των ισχυρών» (κρατών-μελών). Πραγματικά σε ό,τι αφορά στη διαπραγμάτευση στο πλαίσιο της Διακυβερνητικής Διάσκεψης, η Ελλάδα βρίσκεται σε σειρά θεμάτων στην ομάδα των κρατών-μελών που περιλαμβάνει τη Γερμανία, Γαλλία, Ιταλία, τις χώρες Benelux (μικρές χώρες – Βέλγιο, Λουξεμβούργο, Ολλανδία)¹⁴. Σε άλλα θέματα, οι θέσεις της πλησιάζουν σε άλλες χώρες (νεοεισερχόμενες χώρες, Σκανδιναβικές κ.λπ.)¹⁵. Αλλά γιατί βρισκόμαστε πλησιέστερα προς τις χώρες Benelux και τις Γαλλία και Γερμανία;

Η απάντηση είναι σαφής. Η Ελλάδα έχει, σ' ό,τι αφορά τη θεσμική της θέση στην Ένωση, προωθημένη παρουσία και ρόλο ως χώρα της Ευρωζώνης (χώρα-μέλος του Ευρώ) αλλά και ως χώρα-μέλος που συμμετέχει στο σύνολο των ενοποιητικών διαδικασιών χωρίς καμμία εξαίρεση ή απόκλιση. Μόνο εννέα από τις σημερινές δεκαπέντε χώρες-μέλη της Ένωσης συμμετέχουν σε όλες τις ενοποιητικές διαδικασίες. Ο προωθημένος ρόλος της Ελλάδας στην Ένωση ενισχύθηκε σημαντικά από την πετυχημένη άσκηση της Προεδρίας το προηγούμενο εξάμηνο. Η Ελλάδα, εκ των πραγμάτων συνεπώς, ανήκει στον εσωτερικό, θεσμικό πυρήνα των ισχυρών κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ανεξάρτητα από το μέγεθός της. Ο λόγος της ακούγεται. Ορισμένοι έχουν βεβαίως δυσκολία να αποδεχθούν το γεγονός αυτό καθώς έχουν τόσο πολύ εθισθεί στο σύνδρομο «της αιωνίως αδύναμης και αδύνατης Ελλάδας». Έχοντας συνεπώς κατακτήσει αυτή τη συγκεκριμένη θεσμική θέση, η Ελλάδα δεν μπορεί παρά με την πολιτική της να συμβάλει στη συνολική ισχυροποίηση της Ένωσης αλλά και στην παραπέρα ενδυνάμωση του ρόλου της στον εσωτερικό πυρήνα της Ένωσης. Επομένως σε κρίσιμες επιλογές η Ελλάδα δε νοείται να βρεθεί σε «λάθος συμμαχίες», με όσους δηλαδή διακατέχονται από καχυποψία και ανασφάλειες ή με εκείνους που αντιστρατεύονται τη λογική της βαθύτερης ενοποίησης (ιδιαίτερα σε ομοσπονδιακές βάσεις). Τα πάγια συμφέροντα της χώρας δεν εξυ-

πηρετούνται με τέτοιου είδους συμπτώσεις. Αυτό που θα πρέπει να συνειδητοποιηθεί ως κεντρική θέση είναι ότι η ισχυροποίηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης συνιστά μείζονος σημασίας πολιτικό στόχο για τη χώρα. Η Ελλάδα μπορεί, στο σύγχρονο παγκοσμιοποιημένο περιβάλλον, να διασφαλίσει επιρροή, σταθερότητα, ευημερία και ανάπτυξη μόνο στο πλαίσιο μιας ισχυρής Ευρωπαϊκής Ένωσης που θα εξελίσσεται σε Πολιτική Ένωση ομοσπονδιακής λογικής. Μόνο στο πλαίσιο της Ένωσης μπορούν π.χ. να αντιμετωπισθούν οριστικά –όπως και εν μέρει αντιμετωπίστηκαν– προβλήματα υπαρκτής σημασίας για τη χώρα, όπως οι σχέσεις της με την Τουρκία, το Κυπριακό, η σταθεροποίηση των Βαλκανίων κ.ά. – μόνο δηλαδή με τον εξευρωπαϊσμό των προβλημάτων αυτών. Και ο εξευρωπαϊσμός αυτός υπήρξε μια από τις σημαντικότερες πολιτικές εξελίξεις των τελευταίων χρόνων για την Ελλάδα και την εξωτερική πολιτική της.

Η Ελλάδα ανήκει επομένως στη θεσμική ομάδα των ισχυρών κρατών-μελών της Ένωσης. Σ' ό,τι αφορά όμως στη διαπραγμάτευση των πολιτικών ισχύει λίγο-πολύ η διατύπωση του Λόρδου Πάλμεστον ότι «δεν υπάρχουν σταθερές συμμαχίες ή μόνιμοι εχθροί. Υπάρχουν μόνο τα σταθερά συμφέροντα της χώρας και αυτά καθοδηγούν την πολιτική μας». Με άλλα λόγια, η Ελλάδα –όπως και κάθε άλλη χώρα-μέλος της Ένωσης– συνάπτει συμμαχίες με τις χώρες-μέλη της Ένωσης ανάλογα με τα συμφέροντά της και τον τρόπο προώθησής τους. Στη διαπραγμάτευση πολιτικών της Ένωσης δεν υπάρχουν σταθερές συμμαχίες. Οι συμμαχίες είναι μετακινούμενες, ανάλογα με το θέμα. Αλλά χωρίς συμμαχίες τίποτα δεν μπορεί να επιτευχθεί στη διαπραγμάτευση. Τα τρία περίφημα «Σ» της διαπραγμάτευσης θα πρέπει να είναι γνωστά: Συμμαχίες, Συνέπεια και Συνέχεια.

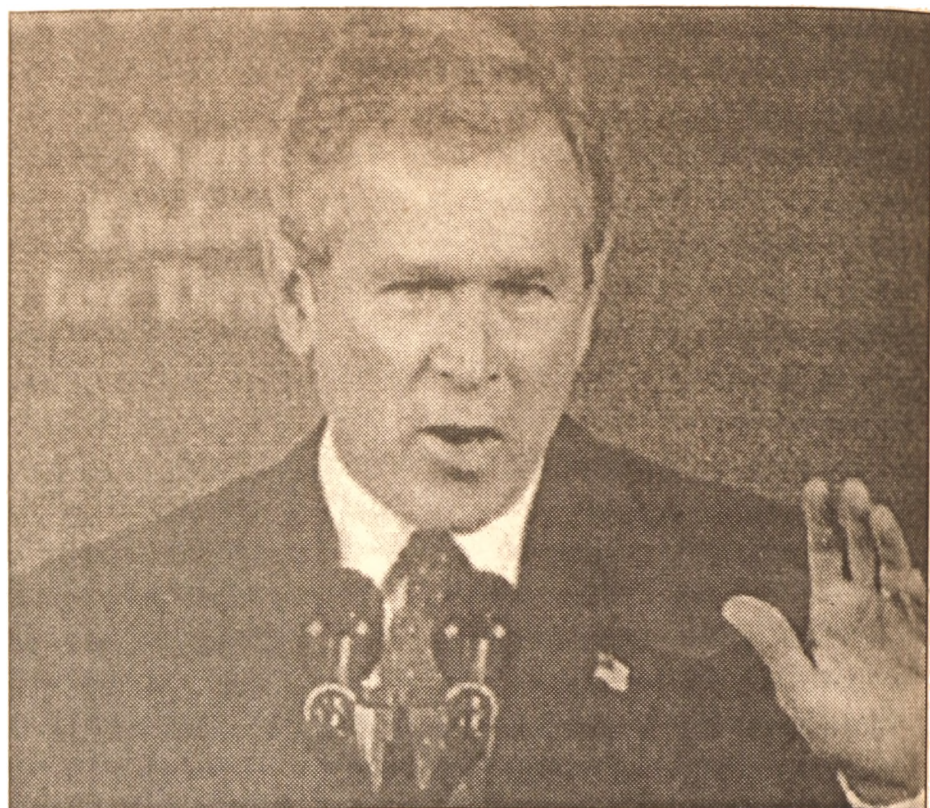
ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Henri de Bresson, «Sommet inédit des régions françaises et allemandes à Poitiers», *Le Monde*, 27 Οκτωβρίου 2003.

2. Richard Carter, «UK government in turmoil over referendum», 16 Οκτωβρίου 2003 στο <http://www.euobserver.com/index.phtml?print=true&sid=18&aid=13078>.
3. «EU reassures US over defence», 17 Οκτωβρίου 2003, στο <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/3199486.stm>.
4. «Défense: Washington juge M. Blair trop europhile», 16 Οκτωβρίου 2003, στο <http://www.lemonde.fr/web/article/0,1-0@2-3214,36-338245,0.html>; I. Black & P. Wintour, «UK backs down on European defence», *The Guardian*, 23 Σεπτεμβρίου 2003.
5. P. Karlsen, «Big three draft European Defence Plan», 13 Οκτωβρίου 2003, στο <http://www.euobserver.com/index.phtml?print=true&sid=13&aid=13010>.
6. C.S. Smith, «EU military to get a home base», *International Herald Tribune*, 3 Σεπτεμβρίου 2003; M. Gherghisan, «Riva del Garda meeting to sort out EU defence», 4 Σεπτεμβρίου 2003, στο <http://www.euobserver.com/index.phtml?print=true&sid=13&aid=12555>.
7. I. Black and P. Wintour, «UK backs down on European defence», *The Guardian*, 23 Σεπτεμβρίου 2003.
8. Για περισσότερες πληροφορίες βλέπε: J. Solana, Statement, 3-4 Οκτωβρίου 2003.
9. Για περισσότερες πληροφορίες βλέπε: Σχέδιο Συνθήκης για τη θέσπιση Συντάγματος της Ευρώπης, 18/07/2003.
10. Δήλωση γάλλου Προέδρου Ζακ Σιράκ κατά τη διάρκεια της Ελληνικής Προεδρίας για τη στάση των υποψηφίων προς ένταξη κρατών-μελών όσον αφορά στο θέμα του Ιράκ.
11. L. Kirk & M. Frydrych, «Spain and Poland to reopen voting debate», 13/06/03, στο <http://www.euobserver.com/index.phtml?aid=11715>.
12. Για περισσότερες πληροφορίες βλέπε: Commission's opinion on the Intergovernmental Conference, 17/09/03.
13. Ό.π., σημείωση 12.
14. Για περισσότερες πληροφορίες βλέπε: Υπόμνημα Ελληνικής Κυβέρνησης στην Ιταλική Προεδρία, *Ενημερωτικό Δελτίο ΕΚΕΜ*, τ. 22, Οκτώβριος 2003, στο <http://www.ekem.gr>.
15. Ό.π., σημείωση 13.

Μπους-Λάντεν: Το δίδυμο του τρόμου

Η τελευταία επίθεση αυτοκτονίας στο Ριάντ της Σαουδικής Αραβίας, όπου για άλλη μια φορά μετρήσαμε δεκάδες θύματα (νεκρούς και τραυματίες, κυρίως άμαχους), έδωσε τροφή για νέες αναλύσεις γύρω από τη διεθνή τρομοκρατία και φυσικά το ρόλο των Αμερικανών, ιδιαίτερα καθώς μερικά 24ωρα νωρίτερα είχε προηγηθεί μια νέα «αποκαλυπτική» ομιλία του προέδρου Τζορτζ Μπους προς το αμερικανικό έθνος. Ακόμη περισσότερο, η συγκεκριμένη επίθεση κατέδειξε και στους πλέον δύσπιστους τη σχέση «συγκοινωνούντων δοχείων» που υπάρχει μεταξύ του αμερικανού προέδρου και του υπ' αριθμόν ένα εχθρού του, του Οσάμα Μπιν Λάντεν.

Τον Σεπτέμβριο του 2001, όταν ο πρόεδρος Μπους εξήγγειλε το δόγμα των προληπτικών χτυπημάτων, αναγγέλλοντας την ανάληψη σταυροφορίας εναντίον της διεθνούς τρομοκρατίας και προειδοποιώντας τον αμερικανικό λαό –αλλά και όλους τους λαούς του κόσμου– ότι ο πόλεμος θα είναι σκληρός και μεγάλης διάρκειας, οι περισσότεροι αναλυτές θεώρησαν ότι η ενέργεια αυτή ήταν αποτέλεσμα του θυμού και του φόβου που προκάλεσαν οι τρομακτικές επιθέσεις εναντίον των Διδύμων Πύργων και του Πενταγώνου. Οι επιθέσεις αυτές, εκτός από τις χιλιάδες των νεκρών και τις τεράστιες υλικές ζημιές που προκάλεσαν, αποτέλεσαν επίσης ένα ισχυρό πλήγμα στο κύρος της μοναδικής υπερδύναμης και μαζί στην «καρδιά» του δυτικού συστήματος.

Έτσι πολύ λίγοι ξεπλάγησαν από το γεγονός ότι ο

πρόεδρος Μπους έσπευσε από την πρώτη στιγμή ν' αποδώσει τις ευθύνες για τις επιθέσεις στον θεωρούμενο ήδη τότε ως αρχιτρομοκράτη Οσάμα Μπιν Λάντεν και την οργάνωση αλ-Κάιντα, στρέφοντας παράλληλα τα πυρά του εναντίον του καθεστώτος των Ταλιμπάν στο Αφγανιστάν. Όπως δεν ξεπλάγησαν φυσικά και για το γεγονός ότι λίγες ημέρες αργότερα ο ίδιος ο Μπιν Λάντεν ανέλαβε δημόσια την ευθύνη των επιθέσεων, προειδοποιώντας μάλιστα ότι θα ακολουθούσαν και άλλες ανάλογες επιθέσεις εναντίον των ΗΠΑ και άλλων δυτικών χωρών. Αντίθετα το θεώρησαν ως μία πρόκληση, η οποία εκτός των άλλων δικαιολογούσε την –σχεδιασμένη από πολύ νωρίτερα– εισβολή στο Αφγανιστάν, για την ανατροπή του καθεστώτος των Ταλιμπάν και την εξάρθρωση της αλ-Κάιντα, στο πλαίσιο όμως ενός πολέμου κατά του «άξονα του κακού», στον οποίο ο

Μπους είχε ήδη συμπεριλάβει και άλλες χώρες, όπως το Ιράκ, το Ιράν, η Συρία και η Νότια Κορέα.

Χρειάστηκε ωστόσο να περάσουν δύο σχεδόν χρόνια μέχρι ν' αρχίσουν να διατυπώνονται στη Δύση οι πρώτες αμφιβολίες, όχι τόσο για την ευθύνη του Μπιν Λάντεν και της αλ-Κάιντα, όσο για το ρόλο των μυστικών υπηρεσιών και των υπηρεσιών ασφαλείας των ΗΠΑ. Ο προπαγανδιστικός μηχανισμός της χώρας είχε ήδη παρουσιάσει τις υπηρεσίες αυτές ούτε λίγο ούτε πολύ ως άχρηστες και ανίκανες(!). Το ίδιο γίνεται και σήμερα, με θύμα τον διευθυντή της CIA Τζορτζ Τένετ, στον οποίο προσπαθούν να φορτώσουν την ευθύνη για την παραπληροφόρηση σχετικά με τα «όπλα μαζικής καταστροφής» του Σαντάμ Χουσεΐν και την «άμεση απειλή» που αποτελούσαν «για το αμερικανικό έθνος και τον δυτικό πολιτισμό», όπως τόνιζε σε κάθε

ευκαιρία ο ίδιος ο Μπους (μαζί με το συνεταιράκι του, τον Τόνι Μπλερ), προκειμένου να πείσει για την αναγκαιότητα της εισβολής στο Ιράκ.

Είναι γεγονός ότι οποιεσδήποτε σκέψεις διατυπώνονται προς ερμηνεία των επιθέσεων της 11ης Σεπτεμβρίου εκφράζουν απλώς αμφιβολίες για όσα έχουν ειπωθεί επίσημα και κάποιες υποψίες, έστω ισχυρές αλλά μέχρι τη στιγμή αυτή αναπόδεικτες. Είναι όμως επίσης γεγονός ότι οι επιθέσεις εκείνες έδωσαν στον πρόεδρο Μπους όλα τα αναγκαία ερείσματα που χρειαζόταν για να εφαρμόσει την εξωτερική πολιτική της κυβέρνησής του, μια πολιτική που είχε χαραχθεί πολύ νωρίτερα –σε πολλά σημεία ερήμην του– από μια ομάδα ακροδεξιών στελεχών που «βρήκαν» σ' αυτόν τον κατάλληλο εκφραστή τους και τα οποία εξακολουθούν να τον περιβάλλουν ασφυκτικά.

Η πολιτική αυτή αποβλέπει στην με κάθε μέσο –ακόμα και «δια πυρός και σιδήρου»– επίτευξη του άμεσου πολιτικού, οικονομικού και ακόμα κοινωνικού ελέγχου σε όλο τον πλανήτη και τελικά την επιβολή της απόλυτης αμερικανικής κυριαρχίας, στο πλαίσιο της περίφημης PAX AMERICANA, στοιχεία της οποίας προωθούνται εδώ και αρκετές δεκαετίες, από τη λήξη του Β' Παγκοσμίου Πολέμου και μετά. Για λόγους που εξυπηρετούν τις ανάγκες και τη λογική των «γερακιών» του Στέιτ Ντιπάρτμεντ και του Πενταγώνου, η πολιτική αυτή έχει επικεντρωθεί στην τρομοκρατία, σε μια αμφίδρομη δράση, ως προσφορότερο μέσο για τον πειθαναγκασμό λαών και κυβερνήσεων.

Εδώ μάλιστα δημιουργούνται ορισμένα βασανιστικά ερωτήματα, καθώς σε κάθε «τρομοκρατική» ενέργεια ή εκδήλωση του Τζορτζ Μπους αντιστοιχεί, προηγείται ή έπεται, μια τρομοκρατική ενέργεια ή εκδήλωση του Μπιν Λάντεν και της αλ-Κάιτα.

Βεβαίως κανείς δεν μπορεί να πει με βεβαιότητα ποιοι είναι οι στόχοι του άραβα τρομοκράτη, ενώ είναι απόλυτα γνωστό πού στοχεύει ο αμερικανός πρόεδρος. Ωστόσο έχει αρχίσει να γίνεται όλο και πιο καθαρό το συμπέρασμα ότι τελικά ο Τζορτζ Μπους, ως εκφραστής της συγκεκριμένης πολιτικής, και ο Οσάμα Μπιν Λάντεν, ως κυρίαρχη φυσιογνωμία της διεθνούς τρομοκρατίας, επιδίδονται σε έναν αιματοβαμμένο αγώνα σκακιού, με θύματα ανθρώπινες ζωές ανά την υφήλιο, τροφοδοτώντας ο ένας τον άλλο με αιτίες και αφορμές. Για παράδειγμα, δεν είναι τυχαίο

ότι η τελευταία τρομοκρατική επίθεση στο Ριάντ είχε προαναγγελθεί από τις αμερικανικές μυστικές υπηρεσίες. Για τον λόγο αυτό μάλιστα είχε δοθεί εντολή να κλείσει η πρεσβεία των ΗΠΑ στη σαουδαραβική πρωτεύουσα.

Φυσικά, για λόγους σκοπιμότητας, ο Μπους προσπαθεί να δικαιολογήσει την πολιτική του θέτοντας σε πρώτη προτεραιότητα την ανάγκη εκδημοκρατισμού μιας σειράς χωρών (με επίκεντρο βεβαίως την Μέση Ανατολή), ή την απελευθέρωση συγκεκριμένων λαών από καταπιεστικά καθεστώτα, τα περισσότερα από τα οποία όμως –για την ιστορία– έχουν επιβάλει οι ίδιες οι ΗΠΑ προκειμένου να διασφαλίσουν τα λογής συμφέροντά τους.

Ο ίδιος ο Μπους ωστόσο, εκμεταλλευόμενος την ψυχολογία του τρόμου που οι δικοί του μηχανισμοί καλλιεργούν

(για να μπορεί να παραβιάζει αδιαμαρτύρητα τα ανθρωπίνια δικαιώματα ακόμα και στη χώρα του) και αντιφάσκοντας με τον εαυτό του, έχει γράψει στα παλιά του παπούτσια κάθε έννοια δημοκρατίας (κατ' επέκταση και της νομιμότητας, της ειρηνικής συνύπαρξης, και του διαλόγου), ενώ είναι βέβαιο ότι, προκειμένου να αποφύγει την αποτυχία της πολιτικής του, θα συνεργαστεί με τα χειρότερα καθεστώτα που ήδη υπάρχουν, ή θα δημιουργήσει καινούργια, που θ' ανταποκρίνονται βεβαίως στις ανάγκες των αμερικανικών συμφερόντων.

Η τελευταία ομιλία του προς το αμερικανικό έθνος καταδεικνύει ξεκάθαρα ότι, παρά τις αντιδράσεις που προκαλεί, τόσο διεθνώς όσο και στην ίδια τη χώρα του, εξακολουθεί να προβάλλει τον θρησκευτικό φονταμενταλισμό που τον καθοδηγεί

από την αρχή της θητείας του – σε αγαστή συνύπαρξη και συνεργασία με τον σημιτισμό. Επιμένει έτσι στον στόχο της «απελευθέρωσης» της Συρίας και του Ιράν, για παράδειγμα (σε μια προσπάθεια να ενισχύσει το προφίλ του, για το φόβο μιας ενδεχόμενης ήττας του στις εκλογές του ερχόμενου χρόνου, πρόσθεσε και την Κούβα του Φιντέλ Κάστρο), ενώ από την άλλη αφήνει τους Παλαιστίνιους ως πρόβατα επί σφαγή στα χέρια των άλλων γερακιών, της κυβέρνησης του Αριέλ Σαρόν.

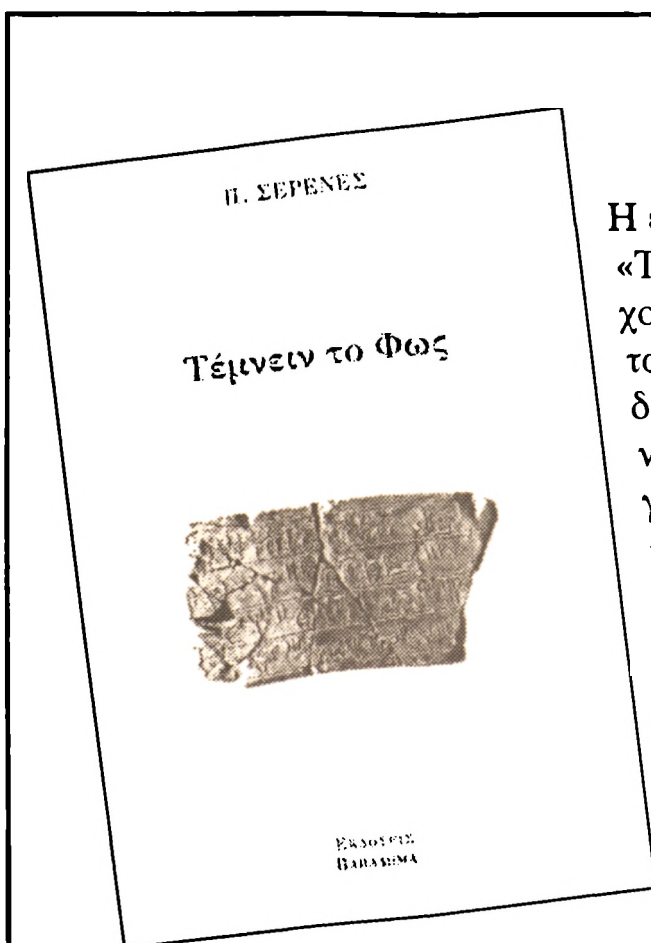
Δεν είναι επομένως τυχαίο που οι λαοί της Ευρώπης –τουλάχιστον αυτοί– στην πλειοψηφία τους εξέφρασαν τον πραγματικό φόβο τους, χαρακτηρίζοντας τις ΗΠΑ και το Ισραήλ ως τις πλέον επικίνδυνες χώρες στον πλανήτη.

Τ.Κ.Δ.

Π. ΣΕΡΑΝΕΣ

Τέμνειν το Φως

Ποιητική συλλογή - Αθήνα 2003

Η έκτη ποιητική συλλογή του Παρασκευά Σερενέ «Τέμνειν το Φως» που κυκλοφορεί είναι ο απόηχος της αναφοράς του στα καθημερινά προβλήματα που απασχολούν την κοινωνία δοσμένες με το δικό του ποιητικό λόγο. Οι σίχοι χαρακτηρίζονται από λυρισμό κι αφαίρεση, συνθέτουν λιθογραφίες της μνήμης, υποθήκες παλιών καιρών καθώς και την άλλη όψη στα τεκταινόμενα σήμερα, στην αποικοδόμηση όπου προκύπτει.

«Θα πατήσω τη στάχτη τους (Γκουέρνικα)»

Η ευτυχία/ επινόηση/ υποθάλπει το διέξοδο/ της επιθυμίας

Φοβούμαι μόνο/ μην το ευάλωτο ενδώσει/ στους κάλπικους αγοραστές των ονείρων.....

Προσφορά στον Πολιτισμό και την Παιδεία

Ιπποκράτους 8 Αθήνα Τηλ.: 210 36.27.318

www.papadimasbooks.gr e-mail: papadimas@atp.gr

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ
ΠΑΠΑΔΗΜΑ

Ιράκ (προς το παρόν...) γιοκ!

του Στρατή Μοσχονήσιου

Οι παλινδρομήσεις της Άγκυρας σχετικά με την αποστολή τουρκικών στρατιωτικών δυνάμεων στο βόρειο Ιράκ συνεχίζονται, με την πρόσφατη απόφασή της να κάνει πίσω στο θέμα αυτό. Αν και η Ουάσιγκτον εξέφρασε τη «λύπη» της για την απόφαση της τουρκικής κυβέρνησης, ωστόσο θα πρέπει και να ανακουφίστηκε, καθώς με την απόφαση αυτή τίθεται προσωρινά τέρμα στην ένταση που έχει προκληθεί από τις αντιδράσεις των Κούρδων κυρίως, στους οποίους οι Αμερικανοί φαίνεται ότι «ποντάρουν» περισσότερο για την υλοποίηση των σχεδίων τους, όχι μόνο στο Ιράκ αλλά και στην ευρύτερη περιοχή της Μέσης Ανατολής.

Η επιθυμία της Άγκυρας να αποστείλει στρατιωτικές δυνάμεις στο βόρειο Ιράκ δεν είναι καινούργια: Εκδηλώθηκε από την περίοδο ακόμα των προετοιμασιών για την αμερικανοβρετανική εισβολή στη χώρα αυτή. Στο ιρακινό έδαφος άλλωστε, μονάδες του τουρκικού στρατού δρούσαν σ' όλη την περασμένη δεκαετία, μετά τον «πόλεμο» του 1999· τώρα όμως παρουσιαζόταν μια μοναδική ευκαιρία για την τουρκική πολιτική και στρατιωτική ηγεσία, να «λύσει» μια σειρά από εθνικά ζητήματα και να διαδραματίσει παράλληλα έναν ουσιαστικότερο ρόλο στην περιοχή.

Στο πλαίσιο αυτό, η τουρκική ηγεσία έθεσε αρχικά στους Αμερικανούς θέμα αποστολής τουρκικών δυνάμεων, προκειμένου, όπως ισχυριζόταν, να αντιμετωπισθεί το τεράστιο κύμα προσφύγων που θα προκαλούσε η εισβολή. Αργότερα όμως ξεκαθάρισε ωμά ότι επιδίωκε να ξεδιαλύνει την κατάσταση με τους Κούρδους και να αποτρέψει ενδεχόμενη δημιουργία εκ μέρους τους ενός ανεξάρτητου κουρδικού κράτους, το οποίο θα απειλούσε και την ίδια την Τουρκία. Μια επιδίωξη που, όπως άφηναν να εννοηθεί οι τούρκοι αξιωματούχοι, εκπορευόταν μεν από τον

φόβο μιας τέτοιας απειλής, ορισμένοι όμως στρατιωτικοί και πολιτικοί παράγοντες την συνέδεαν και με τις διεκδικήσεις της Τουρκίας στα πλούσια σε πετρέλαιο εδάφη των κουρδικών περιοχών του βόρειου Ιράκ.

Η Ουάσιγκτον βεβαίως δεν είδε καθόλου ευνοϊκά τις επιδιώξεις αυτές της Άγκυρας. Αποτέλεσμα ήταν να επέλθει ψυχρότητα στις σχέσεις των δύο χωρών, ιδιαίτερα μετά την καταψήφιση στην τουρκική βουλή τον περασμένο Μάρτιο τόσο του σχεδίου αποστολής τουρκικών δυνάμεων όσο και του αιτήματος των ΗΠΑ για την παροχή διευκολύνσεων προς τις αμερικανικές δυνάμεις που θα διέρχονταν από το τουρκικό έδαφος με προορισμό το Ιράκ, γεγονός μάλιστα που οδήγησε στην εσπευσμένη αλλαγή των στρατηγικών σχεδίων του Πενταγώνου για την εισβολή.

Οι σχέσεις Τουρκίας και ΗΠΑ αποκαταστάθηκαν αργότερα, κυρίως όταν άρχισε να γίνεται φανερό ότι οι αμερικανοβρετανικές δυνάμεις θα χρειαζόνταν στρατεύματα και τρίτων χωρών για τον επιτυχή έλεγχο της κατάστασης στο Ιράκ, οπότε οι δύο πλευρές διεξήγαγαν μακρές διαπραγματεύσεις. Κύριο αντικείμενό τους ήταν ο καθορι-

σμός του αριθμού των τούρκων στρατιωτών που θα αποστέλλονταν στο Ιράκ, των περιοχών που θα δρούσαν και του ρόλου που θα αναλάμβαναν. Οι Αμερικανοί ζητούσαν να σταλούν οι τούρκοι στρατιώτες στο κεντρικό Ιράκ, ενώ αντίθετα η Άγκυρα επέμενε να σταλούν οι δυνάμεις στο βόρειο Ιράκ και κυρίως στις περιοχές των Κούρδων.

Κατάληξη όλων αυτών ήταν να επιτευχθεί μια συμφωνία που προέβλεπε την αποστολή δύναμης 10.000 ανδρών, την οποία μάλιστα επικύρωσε ομόφωνα σχεδόν πριν από ένα μήνα περίπου η τουρκική βουλή. Μόνο που στη συμφωνία αυτή αντέδρασαν έντονα τόσο οι Κούρδοι του Ιράκ, οι οποίοι συμμετέχουν ενεργά στο κυβερνητικό συμβούλιο που έχουν δημιουργήσει οι κατοχικές δυνάμεις στη χώρα, όσο και οι Κούρδοι της Τουρκίας, μαζί με μια σημαντική μερίδα του τουρκικού λαού και κατ' επέκταση έναν μεγάλο αριθμό μελών του κοινοβουλίου.

Σε όλα αυτά προστέθηκε και μια άτυπη συμμαχία που δημιουργήθηκε μεταξύ των Κούρδων του Ιράκ και των Κούρδων της Τουρκίας, η οποία απειλούσε να ξεκινήσει ένα νέο αντάρτικο μέσα στην ίδια την Τουρκία και παράλληλα να δημιουργήσει τεράστια προβλήματα στις τουρκικές δυνάμεις που θα έμπαιναν στο ιρακινό έδαφος. Μια απειλή που επιτάθηκε στα μέσα του περασμένου μήνα, με τη βομβιστική επίθεση που πραγματοποιήθηκε εναντίον της τουρκικής πρεσβείας στην Βαγδάτη, όπου ένα άτομο έχασε τη ζωή του και 13 άλλα τραυματίστηκαν.

Πόσο όμως τα παραπάνω γεγονότα πείθουν σαν δικαιολογία για την τουρκική υποχώρηση ή για τη «λύπη» που έσπευσε να εκφράσει η αμερικανική κυβέρνηση; Πριν από την ανακοίνωση της απόφασης της Άγκυρας να ανα-

στείλει τα σχέδια αποστολής στρατιωτικών δυνάμεων, προηγήθηκε (την περασμένη Πέμπτη) μια τηλεφωνική επικοινωνία των υπουργών Εξωτερικών Γκιουλ και Πάουελ, οι οποίοι, σύμφωνα με αξιωματούχους των δύο πλευρών, συζήτησαν την κατάσταση στο Ιράκ και την πιθανή συμβολή και άλλων στρατευμάτων, οπότε ο τούρκος υπουργός δήλωσε στον αμερικανό ομόλογό του ότι η κυβέρνηση της χώρας του «επανεξετάζει την προσφορά της».

Όσον αφορά στην αμερικανική κυβέρνηση, ακόμα και αν χρειάζεται επειγόντως πρόσθετες συμμαχικές στρατιωτικές δυνάμεις στο Ιράκ, δεν θα ήθελε σε καμία περίπτωση να δημιουργήσει αιτίες για εντελώς ανεπιθύμητες και επικίνδυνες ρήξεις –και προ πάντων συγκρούσεις– στο δικό της στρατόπεδο, όπως δεν θα ήθελε και να καταστρέψει τις καλές σχέσεις που έχει δημιουργήσει με τους Κούρδους του Ιράκ, στους οποίους έχει επενδύσει αρκετά για την επιτυχία των σχεδίων της όχι μόνο στο ίδιο το Ιράκ αλλά και στην ευρύτερη περιοχή. Το γεγονός ότι βρίσκονται μοιρασμένοι σε τέσσερα κράτη της περιοχής (12-15 εκατομμύρια στην Τουρκία, 4-5 εκατομμύρια στο Ιράκ, 6-7 εκατομμύρια στο Ιράν και 1-2 εκατομμύρια στη Συρία) καθιστά τους Κούρδους μια σημαντική δύναμη, την οποία βεβαίως οι Αμερικανοί υπολογίζουν πάρα πολύ.

Από την άλλη πλευρά, είναι βέβαιο ότι η Άγκυρα κάθε άλλο παρά έχει εγκαταλείψει τα σχέδιά της για ενεργή συμμετοχή της στις εξελίξεις που θα καθορίσουν το μέλλον του Ιράκ. Δεν είναι τυχαίο όμως ότι η απόφαση της τουρκικής κυβέρνησης έγινε γνωστή τη στιγμή που στην Ουάσιγκτον ο πρόεδρος Τζορτζ Μπους επαναβεβαίωσε τα σχέδιά του γι' αυτό που ο ίδιος αποκαλεί «απελευθέρωση των λαών της Μέσης Ανατολής από καταπιεστικά καθεστώτα» και «πλήρη εκδημοκρατισμό όλων των χωρών της περιοχής». Ταυτόχρονα μάλιστα έχει αρχίσει στις ΗΠΑ μια εκτεταμένη επιστράτευση εφέδρων, παρά τις έντονες αντιδράσεις του αμερικανικού λαού.

Τις ημέρες εκείνες τούρκοι αναλυτές θύμιζαν τη συμφωνία στρατιωτικής συ-

νεργασίας που έχει επιτευχθεί μεταξύ Τουρκίας και Ισραήλ το 1996, μια συμφωνία που, όπως τόνιζαν, συνιστά τη δημιουργία ενός άξονα που επέβαλαν οι Αμερικανοί στο πλαίσιο των σχεδίων τους για τη Μέση Ανατολή. Υπογράμμιζαν μάλιστα το γεγονός ότι στις 7 Οκτωβρίου, όταν η τουρκική βουλή ψήφισε υπέρ της αποστολής στρατιωτικών δυνάμεων στο Ιράκ, ο πρόεδρος Μπους και ο πρωθυπουργός του Ισραήλ Αριέλ Σαρόν με κοινή τους δήλωση ξεκαθάριζαν ότι η Συρία αποτελεί απειλή εναντίον τόσο του Ισραήλ όσο και των ΗΠΑ. Κατέληγαν έτσι στην εκτίμηση ότι με την απόφαση της βουλής της η Τουρκία εμπλέκεται σε μια επιχείρηση μεγάλης έκτασης, στόχος της οποίας δεν είναι πλέον τόσο το Ιράκ όσο η Συρία.

Οι ίδιοι υποστήριζαν ότι η πρόσφατη αεροπορική επίθεση του Ισραήλ εναντίον της Δαμασκού αποτελεί μια σαφή ένδειξη ότι το μέτωπο ΗΠΑ-Βρετανίας-Ισραήλ ετοιμάζεται να επιτεθεί στη Συρία και στο πλαίσιο αυτό η Τουρκία προορίζεται να συμμετάσχει στην περικύκλωση της χώρας αυτής από τα βόρεια και τα δυτικά.

Είναι γεγονός πάντως ότι για την κυβέρνηση του Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν η απόφαση να υπαναχωρήσει στο θέμα αποστολής στρατιωτικών δυνάμεων στο Ιράκ προσφέρει κάποιες λύσεις στα μεγάλα προβλήματα που αντιμετωπίζει στο εσωτερικό της χώρας και στα οποία δεν θα ήθελε να προστεθούν η δυσανεμία μιας μεγάλης μερίδας του τουρκικού λαού –κυρίως οπαδών του κυβερνώντος κόμματος– ή ένας ξεσηκωμός των Κούρδων που θα μπορούσε να ρίξει τη χώρα σε νέες περιπέτειες, ιδιαίτερα σε μια στιγμή που διακυβεύονται τα σχέδιά της για ένταξη στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Τις επόμενες ημέρες εξάλλου η Άγκυρα περιμένει δύο σημαδιακές επισκέψεις: του κούρδου ηγέτη και προεδρεύοντος του κυβερνητικού συμβουλίου του Ιράκ Τζαλάλ Ταλαμπανί και του προέδρου Άσαντ της Συρίας. Δυο επισκέψεις από τις οποίες αναμένεται να εξαχθούν σημαντικά συμπεράσματα που ξεκαθαρίζουν το τοπίο σχετικά με τις τουρκικές σκέψεις και επιδιώξεις.

• ΝΗΣΙΔΕΣ •

Εκδόσεις Νησίδες, 37003 Σκόπελος,
τηλ.: 2424-023277, 023283,
231-0263363, 6937745452
www.nissides.gr

- Τα έργα του Φρίντριχ Νίτσε σε καινούργιες μεταφράσεις του Ζήση Σαρίκα:
 - Έτσι μίλησε ο Ζαρατούστρα
 - Πέρα από το καλό και το κακό
 - Το λυκόφως των ειδώλων-Αντίχριστος
 - Ίδε ο άνθρωπος (Ecce homo)
 - Η θέληση για δύναμη
 - Γενεαλογία της ηθικής
 - Η γέννηση της τραγωδίας
 - Κείμενα για την Ελλάδα
 - Το όραμα του υπερανθρώπου. Μία ερμηνεία του έργου του Νίτσε «Έτσι μίλησε ο Ζαρατούστρα»
 - Ο Νίτσε και η πολιτική (συλλογή δοκιμίων)
- Πέτρ Κροπότκιν, Αναμνήσεις ενός επαναστάτη
- Ζιλ Λιποβετσκί, Η εποχή του κενού
- Πωλ Βιριλιό, Η πληροφορική βόμβα
 - Η διαδικασία της σιωπής
 - Καθαρός πόλεμος
 - Αυτό που έρχεται
- Μπωντριγιάρ, Η καταναλωτική κοινωνία
 - Συνθήματα
- Μαρκ Φερό, Από τα σοβιέτ στον γραφειοκρατικό κομμουνισμό
 - Η ιστορία υπό επιτήρηση
- Νικόλαος Μουτσόπουλος, Άγνωστα βυζαντινά κάστρα της Μακεδονίας

Λογοτεχνία

- Άλντους Χάξλεϋ, Θαυμαστός καινούργιος κόσμος
- Φιόντορ Ντοστογιέφσκι, Ο σωσίας
- Άρθουρ Κάιςλερ, Το μηδέν και το άπειρο
- Πιέρ-Πάολο Παζολίνι, Μυθοπλασία
- Τόμας Μπέρνχαρντ, Οι Φτηνοφαγάδες
- Φούλα Λαμπελέ, Ίο (διηγήματα)
 - Διακοπή ταξιδιού (διηγήματα)
 - Τρεις νουβέλες
- Ζήσης Σαρίκας, Ψίχουλα (μικρά πεζά)
- Απόστολος Λυκεσάς, Διηγήσεις ευχαριστημένων ανθρώπων (μικρά πεζά)
- Στέφανος Μπαλής, Μαθηματικά και ποίηση.
 - Λυρικά ουρανογραφήματα
- Χριστίνα Φλόκα, Η φαρμακογνωσία του Οδυσσέα Ελύτη
 - Εγώ, ο Αμάραντος (Τα βότανα στο δημοτικό τραγούδι)
- Τα μυθιστορήματα του Αργύρη Παυλιώτη
 - Ολέθριος δεσμός
 - Ο φόνος θέλει τέχνη
 - Το δίχτυ

Η παλαιστινιακή ηγεσία ως τετελεσμένο γεγονός

του Peter Lagerquist από τη Ραμάλα

Τον περασμένο Σεπτέμβριο το ζήτημα της παλαιστινιακής ηγεσίας επανήρθε στο προσκήνιο όταν η κυβέρνηση Σαρόν αποφάσισε την οριστική αποπομπή του προέδρου της Παλαιστινιακής Αρχής Γιάσερ Αραφάτ, κατόπιν της παραίτησης του κακώτχου πρωθυπουργού του, Μαχμούντ Αμπάς. Η αμερικανική διαμεσολάβηση προς το Ισραήλ που ακολούθησε, ως συνήθως αντισταθμιζόταν απ' τη μελετημένη αμφιταλάντευση της Ουάσιγκτον στο Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ. Ωστόσο φαίνεται πως είχε κάποια επίδραση, αφού τον Οκτώβριο ο Σαρόν υπαναχώρησε απ' την απόφαση της κυβέρνησής του, προς απογοήτευση των ακροδεξιών εταίρων του συνασπισμού του. Την ίδια ώρα όμως, η κρίση είχε ήδη προκαλέσει τις μεγαλύτερες διαδηλώσεις που γνώρισε η Ραμάλα τον τελευταίο χρόνο, επιβεβαιώνοντας έτσι, αν όχι τις φυσικές, τουλάχιστον τις πολιτικές αντοχές του παλαιστινίου ηγέτη. Καθώς όμως το περιβάλλον του διαψεύδει πληροφορίες που τον φέρουν να έχει υποστεί καρδιακό επεισόδιο λίγες εβδομάδες αργότερα, τα διεθνή πρωτοσέλιδα πυροδοτήθηκαν εκ νέου: με δεδομένα τα υπόλοιπα προβλήματα που αντιμετωπίζει, οι πληροφορίες για την κακή υγεία του Αραφάτ θέτουν πλέον επιτακτικά το ζήτημα της διαδοχής του.

Πέρα απ' τα πρωτοσέλιδα και τις διπλωματικές διενέξεις, η εξέλιξη του διαλόγου γύρω απ' την παλαιστινιακή ηγεσία δείχνει πως η μέθοδος της διαδοχής και οι συνομιλητές που επιλέγουν να έχουν οι διάδοχοι θα είναι παράγοντες εξίσου καθοριστικής σημασίας. Από τότε που ο Αραφάτ εγκατέλειψε το Καμπ Ντέιβιντ το καλοκαίρι του 2000, παίρνοντας πάνω του τις κατηγορίες του Κλίντον και του Γιεχούντ Μπαράκ για την αποτυχία των συνομιλιών, οι σχολιαστές των δυτικών ΜΜΕ, διυλίζοντας τις δηλώσεις των Αμερικανών και των Ευρωπαίων, καλλιεργούν μια ατέλειωτη συζήτηση για την «αποτυχία» του Αραφάτ ως ηγέτη. Συχνά ολισθαίνουν πάνω στο όχι ασήμαντο ερώτημα του κατά πόσο η αποτυχία του αυτή οφείλεται στο γεγονός ότι απογοήτευσε το Ισραήλ και τις ΗΠΑ, ή τους Παλαιστίνιους. Όπως

έχουν τα πράγματα, τέτοιες διακρίσεις ίσως να είναι ασαφείς στη σημερινή Μέση Ανατολή. Ωστόσο, η αίσθηση του προνομιακού δικαιώματος που επιτρέπει τέτοια ολισθήματα, γλιστρά πάνω σε κάποια μαθήματα της ιστορίας. Πέρα απ' τα πρωτοσέλιδα, αποτελεί το αποκορύφωμα μιας παλινδρόμησης στις αρχές της δεκαετίας του 1970, όταν ο τότε δεξιός πρωθυπουργός Μεναχέμ Μπέγκιν άρχισε για πρώτη φορά ν' αναζητά παλαιστίνιους συνομιλητές που θα μπορούσαν «να συνεργαστούν με την Κατοχή». Το αποκορύφωμα της γραμμής αυτής ήταν η πολιτική των «χωριανών συνδέσμων» που διόριζε και κατόπιν επεδίωκε τη συνεργασία των δημάρχων της Δυτικής Όχθης με τις ηγεσίες των χωρικών. Γι' αυτό, ο παραδοσιακός δημογέροντας, ο μουχτάρης, συνεχίζει να είναι μια κακόχη λέξη εδώ.

Ο ΟΔΙΚΟΣ ΧΑΡΤΗΣ ΚΑΙ Η ΜΕΤΑΠΡΥΘΜΙΣΗ ΤΗΣ ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΙΑΚΗΣ ΑΡΧΗΣ

Εκείνη η πολιτική αποδείχθηκε τελικά και αναποτελεσματική και καταστροφική. Με τη στήριξη των ΗΠΑ, επι-

σφράγισε δύο δεκαετίες διπλωματικού αδιεξόδου, αφού τόσο οι Παλαιστίνιοι όσο και η πλεινότητα της διεθνούς κοινότητας συνέχιζαν να θεωρούν την ΟΑΠ ως τη μόνη εκπρόσωπο του παλαιστινιακού λαού. Ανένδοτη ωστόσο, η ισραηλινή έρευνα για άλλους παλαιστίνιους συνομιλητές συνεχίστηκε μέχρι και τις Συμφωνίες του Όσλο, τις παραμονές των οποίων ο Σιμόν Πέρεξ ακόμη ανηζήτούσε εναλλακτικές προοπτικές. Η ειρωνεία το έφερε όμως ώστε να είναι τελικά ο Αραφάτ εκείνος που αποδείχθηκε πρόθυμος να συνεργαστεί με την Κατοχή καθόλη τη διαδικασία του Όσλο. Ωστόσο η διστακτικότητά του να πατάξει οριστικά την Ιντιφάντα ήταν εκείνη που τον οδήγησε να υπερβεί τα όρια της καλής υποδοχής που του είχε επιφυλαχθεί. Γι' αυτό και σήμερα πάλι, ο τόνος της Ουάσιγκτον και του Τελ Αβίβ εκπέμπει ξανά τους ίδιους οπισθοδρομικούς ήχους από το παρελθόν εκείνο.

Οι ΗΠΑ μπορεί μεν να μην έχουν ακόμη εγκρίνει τη βίαιη αποπομπή του Αραφάτ, όμως μια τέτοια λύση δεν αντιτίθεται στην «οδικά» χαρτογραφημένη λύση της διένεξης που η κυβέρνηση Μπους εξαγίασε κατά το περασμένο έτος – ένα σχέδιο που στηρίζεται πρωτίστως στη μεταρρύθμιση της παλαιστινιακής διακυβέρνησης και στην περιθωριοποίηση του Αραφάτ. Σύμφωνα μ' αυτήν, οι Παλαιστίνιοι βρίσκονται τώρα πάλι ξανά σε μία κατάσταση όπου το Ισραήλ και οι ΗΠΑ αντλούν από κοινού το δικαίωμα να ελέγχουν και να περιθωριοποιούν, αν όχι ακόμη και να αποπέμπουν, τους ηγέτες τους.

Οι παγίδες αυτής της προσέγγισης είναι πολλές, ακόμη και στη βάση της δικής της λογικής. Οι αναμενόμενοι πρωταγωνιστές της, όπως ο Μαχμούντ Αμπάς (Αμπου Μάξεν), ανέκαθεν ήταν ενάντιοι προς αυτή. Ο βραχύβιος αυτός πρώην πρωθυπουργός επιλέχθηκε από τον Αραφάτ ακριβώς διότι στερούσαν

Το παρόν άρθρο του συνεργάτη μας Peter Lagerquist δημοσιεύεται ταυτόχρονα και στην αγγλόφωνη εφημερίδα του Λιβάνου *Beirut Daily Star*.

μιας ανεξάρτητης πολιτικής βάσης στην παλαιστινιακή πολιτική σκηνή, γεγονός που τον υποχρέωνε να στηρίζεται στον παλαιστίνιο πρόεδρο και σε τοπικές προσωπικότητες «λαϊκής εμπιστοσύνης», όπως τον φυλακισμένο ηγέτη της «Τανζίμ» Μαρουάν Μπαργούτι, προκειμένου να συνομιλήσει με τους παλαιστίνιους μαχητές. Διόλου δεν εκπλήσσει λοιπόν ότι η προώθηση τέτοιων ηγετών παρέχει πολύ εύθραυστες βάσεις για οποιεσδήποτε συμφωνίες ενδέχεται να συναφθούν με τη διεθνή κοινότητα, στο βαθμό που αυτές εγκρίνονται όχι από τους νόμιμους αντιπροσώπους του λαού αλλά από πρόσωπα που νιώθουν υπόχρεα απέναντι σε άλλους εντολοδόχους. Γι' αυτό, όταν ένας Παλαιστίνιος ασιεύτηκε για τον Άμπου Μάζεν λέγοντας «καβάλησε το τανκς», δε χρειάστηκε να προσδιορίζει ποιανού ήτανε το τανκς.

Η μοίρα του «Οδικού Χάρτη» των ΗΠΑ αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα των ορίων της γραμμής αυτής, όπως άλλωστε και η μοίρα της Ιντιφάντα, η οποία –σε περίπτωση που έχει ξεχαστεί– ήταν μια αντίδραση ωθούμενη απ' την εντύπωση ότι ο Αραφάτ είχε καταντήσει σχεδόν ένα συμπλήρωμα της ισραηλινής ασφάλειας και των εποικισμών, και συνεπώς ένας όχι αξιόπιστος εκπρόσωπος των παλαιστινιακών εθνικών αιτημάτων. Υπό την έννοια αυτή, η παλαιστινιακή λαϊκή βάση παραμένει ένα πολύ πιο δύσκολο πεδίο χειραγώγησης απ' ό,τι το Ιράκ – για να χρησιμοποιήσουμε το παράδειγμα ενός άλλου εργοταξίου κοινωνικής μηχανολογίας, ή «θεσμικής ανοικοδόμησης» όπως αποκαλείται κατ' ευφημισμό από τα δυτικά ΜΜΕ. Πίσω από την εν πολλοίς άναρθρη επίσημη και θεσμική έκφρασή του, κυρίως στο ζήτημα του ένοπλου αγώνα, υπάρχει ένας πολύ συνεκτικός εθνικισμός σήμερα στη Δυτική Όχθη και στη Γάζα.

ΤΑ ΑΙΤΙΑ ΤΗΣ ΑΝΑΤΡΟΠΗΣ ΕΝΟΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΑ ΕΚΛΕΓΜΕΝΟΥ ΗΓΕΤΗ

Το παλαιστινιακό εθνικό δίλημμα αφορά στο γεγονός ότι, ενώ ο Αραφάτ κρίνεται γενικά ως αναποτελεσματικός, συνάμα έχει καταφέρει να υπερκεράσει

μια μακρά διαδοχή δελφίνων, με τελευταίο παράδειγμα την αποχώρηση του Άμπου Μάζεν. Όπως φάνηκε πρόσφατα, έχει επίσης την ικανότητα κινητοποίησης τοπικών στελεχών και διαδηλώσεων στους δρόμους, καθώς και μία ικανότητα εντυπωσιασμού που οφείλεται μερικώς στις χαμηλές γωνίες λήψης που χρησιμοποιούν τα ξένα τηλεοπτικά συνεργεία για να κατασκευάσουν την εικόνα μαζικής ταραχής σε μια πόλη που είναι πλήρως αποστρατευμένη από το πρώτο έτος της Ιντιφάντα, και μερικώς στο γεγονός ότι αυτή η αποστράτευση επιτρέπει στον Αραφάτ να καλύψει εύκολα ένα πολιτικό κενό. Προ πάντων όμως, το οφίκιό του, αν όχι η ίδια η προσωπικότητά του, παραμένει το ακλόνητο θεμέλιο των παλαιστινιακών εθνικών οραμάτων.

Παρά τις αποτυχίες του ως πολιτικού, ο Αραφάτ παραμένει ο δημοκρατικά εκλεγμένος –αν και έκτοτε όχι δημοκρατικά ελεγχόμενος– αντιπρόσωπος των Παλαιστινίων στη Δυτική Όχθη και στη Γάζα, με όλη τη διεθνή αναγνώριση που η ιδιότητά του αυτή παρέχει. Μάλιστα, αν τελικά καθαιρεθεί με βίαια μέσα, θα πρόκειται για την ανατροπή του μοναδικού δημοκρατικά εκλεγμένου ηγέτη σε όλο τον αραβικό κόσμο – εξαιρουμένου του πρωθυπουργού του Λιβάνου. Μέσα σ' αυτό το πλαίσιο μπορούν να γίνουν κατανοητές οι έντονες αντιθέσεις των Ευρωπαίων και του ΟΗΕ απέναντι σε τέτοια σχέδια, όπως άλλωστε και η κλιμακούμενη κι ως τώρα επιτυχής εκστρατεία του Σαρόν εναντίον του: πρόκειται για μια επίθεση που βλέπει στην προσωπική του αποπομπή την ίδια την εξάρθρωση των εθνικών παλαιστινιακών θεσμών. Η συστηματική στόχευση της Παλαιστινιακής Αρχής από τον ισραηλινό στρατό κατά τη διάρκεια της ανοιξιάτικης επίθεσης του 2002 στη Δυτική Όχθη, που απέτυχε να αναχαιτίσει με το ίδιο μένος τις ριζοσπαστικές οργανώσεις τύπου «Χαμάς», επιβεβαιώνει με σαφήνεια αυτόν τον τρόπο σκέψης.

ΟΙ ΝΕΕΣ ΕΚΛΟΓΕΣ ΚΑΙ ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ ΤΗΣ ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΙΑΚΗΣ ΗΓΕΣΙΑΣ

Η πρόκληση που παρουσιάζουν τα προβλήματα υγείας του Αραφάτ και η

οπισθοδρόμηση της ισραηλινής κι αμερικανικής στάσης στο θέμα της παλαιστινιακής αυτοεκπροσώπησης, ενδέχεται να εισαγάγουν άλλο ένα σκοτεινό σημείο καμπής στην ιστορία της σύρραξης αυτής. Ο φυσικός του θάνατος ή η βίαιη αποπομπή του πρόκειται να υπονομεύσει σοβαρά τη δυνατότητα ανασύστασης μιας παλαιστινιακής ηγεσίας που να είναι συνάμα αποδεκτή από τη λαϊκή της βάση καθώς και από τη διεθνή κοινότητα. Νέες εκλογές στη Δυτική Όχθη και στη Γάζα θα μπορούσαν ίσως να σπάσουν το αδιέξοδο. Όμως, παρόλο που κάτι τέτοιο προβλέπεται από το αμερικανικό σχέδιο διακυβέρνησης για τους Παλαιστίνιους, αυτή η προοπτική τορπιλίστηκε τόσο από τις ΗΠΑ όσο κι από τον Αραφάτ, που προτιμούν να επιλέγουν τους συνεργάτες τους αυτοβούλως. Ως συνήθως, η δυτική υποστήριξη της αραβικής δημοκρατίας παραμένει ισχνή, όποτε αποδεικνύεται ότι οι ίδιοι οι Άραβες είναι πρόθυμοι να την υιοθετήσουν ως πλήρες μενού αντί για πιάτο ημέρας.

Ελλείψει αμερικανικής και ισραηλινής συγκατάθεσης υπέρ της προοπτικής παλαιστινιακών εκλογών, τα πράγματα δείχνουν όλο και πιο σκοτεινά. Ο Αριέλ Σαρόν έχει δημόσια δεσμευτεί να ενισχύσει τους ισραηλινούς εποικισμούς στη Δυτική Όχθη και στη Γάζα, προτού αναζητήσει μία τελική «διευθέτηση» για τα εναπομείνοντα θραύσματα αυτών των εδαφών. Καθώς το Ισραήλ συνεχίζει να δημιουργεί νέα τετελεσμένα στο έδαφος, καθώς στοχεύει τους νέους παλαιστίνιους ηγέτες που αναδεικνύει ο λαός, όπως τον Μαρουάν Μπαργούτι, μπορεί πλέον να ισχυριστεί, όπως έκανε στις δεκαετίες του 1970 και 1980, ότι απλούστατα «δεν έχει πλέον κανέναν με τον οποίο να συνομιλήσει». Έτσι, το κατά πόσο ο Αραφάτ θα επιβιώσει άλλης μιας καρδιακής προσβολής όπως αυτή που διαψεύδεται δριμύτατα, ίσως να μην αποδειχτεί από τα πλέον κρίσιμα ζητήματα για τους Παλαιστίνιους. Οι εξουσίες που έμελλε να υπάρξουν, ήδη αποφάσισαν να εγκαταλείψουν τους ηγέτες που απομένουν – εκτός κι αν αυτοί αρχίσουν πάλι να μιλούν και να βαδίζουν όπως αυτές ορίζουν.

Κατάθεση ενός ισραηλινού στρατιώτη

του Eyal Hareuveni

Είμαι ένας 42χρονος Ισραηλινός που ζει στην Ιερουσαλήμ και, όπως κάθε Εβραίος πολίτης του Ισραήλ, υπηρέτησα και συνεχίζω να υπηρετώ στον εφεδρικό ισραηλινό στρατό. Πριν από πέντε χρόνια, στη διάρκεια της σχετικά ειρηνικής «εποχής του Όσλο», και δεκαπέντε χρόνια μετά τη λήξη της υποχρεωτικής θητείας μου, αρνήθηκα για πρώτη φορά να υπηρετήσω στην εφεδρική μονάδα μου. Έλαβα εντολή να περιφρουρώ τη φυλακή του Μεγκιντό, μία από τις κύριες φυλακές παλαιστινίων κρατουμένων, η οποία στέγαζε την εποχή εκείνη την πλειονότητα των παλαιστινίων διοικητικών κρατουμένων (κρατούμενοι που δεν είχαν δικαστεί, που δε γνωρίζουν με ποια κατηγορία τελούν υπό κράτηση, και που μπορεί να κρατούνται επ' αόριστον, κατά ανανεώσιμες εξάμηνες περιόδους). Την εποχή εκείνη υπήρχαν γύρω στους 90 τέτοιους κρατουμένους που στην πλειονότητά τους βρίσκονταν στη φυλακή του Μεγκιντό. Σήμερα, σύμφωνα με το Ισραηλινό Κέντρο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων στα Κατεχόμενα Εδάφη, Betselem, υπάρχουν 513 διοικητικοί κρατούμενοι. Αξίζει επίσης να προσθέσω ότι η φυλακή αυτή βρίσκεται μέσα στο Ισραήλ, πίσω από τα σύνορα του 1967.

Ίσως να απλοποιώ κάπως τις απόψεις μου για την πολύπλοκη κατάσταση στην οποία έχουμε όλοι εμπλακεί: Δεν είμαι ειρηνιστής. Πιστεύω πως το Ισραήλ χρειάζεται έναν στρατό, έναν ισχυρό και αποτελεσματικό στρατό, όμως αυτός πρέπει να υπερασπίζεται το ισραηλινό κράτος, όχι την ανάξια αποικιοκρατική πολιτική της ισραηλινής κυβέρνησης. Έχω τη γνώμη πως η ισραηλινή κατοχή των παλαιστινιακών εδαφών πρέπει να τερματιστεί το συντομότερο δυνατό και το Ισραήλ να αποσυρθεί στα σύνορα του 1967 καθώς κι από

την Ιερουσαλήμ, και να διαλύσει όλους τους παράνομους επικοινωνούς (που, σε αντίθεση με τις απόψεις των περισσοτέρων Ισραηλινών, είναι όλοι παράνομοι). Πιστεύω πως οι Παλαιστίνιοι δικαιούνται να έχουν το δικό τους κράτος, πάνω στη δική τους γη, όπως οι Εβραίοι του Ισραήλ απέκτησαν το δικό τους μόλις 55 χρόνια πριν.

Γνωρίζω τα αιτήματα των Παλαιστινίων για τα Δικαιώματα Επιστροφής, αλλά πιστεύω ότι και οι δύο πλευρές πρέπει να εγκαταλείψουν τα όνειρά τους: Οι Ισραηλινοί πρέπει να εγκαταλείψουν το όνειρό τους να κυβερνήσουν όλη τη Βιβλική Γη του Ισραήλ από τη Μεσόγειο μέχρι τον Ιορδάνη ποταμό· οι Παλαιστίνιοι πρέπει να εγκαταλείψουν το όνειρό τους να επιστρέψουν στις πόλεις και στα χωριά απ' όπου εξορίστηκαν το 1948 και το 1967. Τη στιγμή αυτή φαίνεται πως βρισκόμαστε πολύ μακριά από μια τέτοια συμφωνία, αλλά μόλις πριν τρία χρόνια νομίζαμε πως μπορούσαμε να τερματίσουμε αυτήν την υπερεκατονταετή σύγκρουση μέσα σε λίγες εβδομάδες. Σε αντίθεση με ορισμένους απ' τους πιο αγαπητούς μου φίλους, δε συμμερίζομαι την ουτοπική ιδέα ενός δικοινοτικού κράτους, αλλά αν δεν καταλήξουμε σε ένα ειρηνικό τέλος μεταξύ του Ισραήλ και της Παλαιστινιακής Αρχής, θα οδηγηθούμε σε μια τέτοια πραγματικότητα – ένα κράτος Απαρτχάιτ όπου οι Ισραηλινοί θα είναι η κυβερνώσα μειοψηφία.

Η ΦΥΛΑΚΙΣΗ ΜΟΥ

Γι' αυτούς λοιπόν τους λόγους δε χρειάστηκε ν' αμφιταλαντευτώ πολύ προτού αρνηθώ να υπηρετήσω στο Μεγκιντό. Καταδικάστηκα σε 14 ημερών φυλάκιση σε στρατιωτική φυλακή. Μερικούς μήνες αργότερα αρνήθηκα ξανά να υπηρετήσω ως φύλακας σε έναν από τους ισραηλινούς επικοινωνούς στα κα-

τεχόμενα εδάφη της Δυτικής Όχθης, αλλά αυτή τη φορά οι διοικητές των μονάδων φάνηκαν εξυπνότεροι. Αποφάσισαν να με μεταφέρουν –τον ταραξία– σε μια άλλη μονάδα που υπηρετούσε πίσω από τα ισραηλινά σύνορα του 1967, όπου δε θα αντιμετώπιζα το ζήτημα της αντίρρησης – και μέχρι σήμερα ακόμη εδώ υπηρετώ.

Ο χρόνος που πέρασα στη στρατιωτική φυλακή δεν ήταν και τόσο σκληρός. Αν είσαι προετοιμασμένος, όπως ήμουν χάρη στις καλές συμβουλές βετεράνων αντιρρησιών, μπορείς να βρεις αρκετά χρήσιμο το χρόνο σου στη φυλακή. Μπορείς λ.χ. να διαβάσεις όλα τα βιβλία που δεν είχες το χρόνο να διαβάσεις (εγώ θα σύστηνα τις 825 σελίδες της *Deptford Trilogy* του Καναδού Ρόμπερτσον Ντέιβις – μεγάλος συγγραφέας)! Μπορείς επίσης να μιλήσεις με τους φίλους σου και την οικογένειά σου απ' το δημόσιο τηλεφωνικό θάλαμο. Ύστερα, κατόπιν σύστασης των αξιωματικών μου, πήρα προαγωγή σε ανώτερη βαθμίδα. Είμαι σίγουρος πως ο Τζόζεφ Χέλλερ, συγγραφέας του αντιπολεμικού βιβλίου *Catch 22*, θα κατανούσε πλήρως την ισραηλινή στρατιωτική λογική.

ΟΙ ΑΝΤΙΡΡΗΣΙΕΣ ΣΥΝΕΙΔΗΣΗΣ ΣΤΟ ΙΣΡΑΗΛ

Το ζήτημα της αντίρρησης κατά της υπηρεσίας στον ισραηλινό στρατό έλαβε πραγματικές διαστάσεις κατά τη διάρκεια του πολέμου στο Λίβανο το 1982, όταν το Ισραήλ εισέβαλε κατακτώντας με τις δυνάμεις του την πρωτεύουσα Βηρυττό. Μια ομάδα εφέδρων οργάνωσε τότε την ομάδα διαμαρτυρίας *Yesh Gvul* (Υπάρχουν Όρια) κι αποφάσισε να αρνηθεί να υπηρετήσει στο Λίβανο, υποστηρίζοντας όποιον άλλο στρατιώτη έπαιρνε την ίδια απόφαση. Περίπου 168 ισραηλινοί στρατιώτες φυλακίστηκαν κατά τη διάρκεια

του πολέμου στο Λίβανο, ορισμένοι κατ' επανάληψη, αλλά περισσότεροι από 3.500 υπέγραψαν το κείμενο διαμαρτυρίας της Yesh Gvul κατά του αιματηρού αυτού πολέμου.

Εκείνο τον καιρό υπηρετούσα κοντά στο Τελ Αβίβ ως μη μάχιμος στρατιώτης, κι έλαβα εκεί το πρώτο πολιτικό μάθημα της ζωής μου ως παιδί οικογενείας Δεξιών που ωρίμαζε μέσα από νέες κατευθύνσεις. Τις πρώτες μέρες του πολέμου στο Λίβανο, πολύ πριν τις σφαγές της Σάμπρα και Σατίλα, αντελήφθηκα εκείνο που οι Βουδιστές είχαν κατανοήσει από παλιά: ότι η βία γεννά περισσότερη βία και ότι εμείς, ως ενσυνείδητα ανθρώπινα όντα, φέρουμε την ευθύνη της προσπάθειας τερματισμού αυτού του φαύλου κύκλου. Άρχισα τότε να υποστηρίζω την ισραηλινή ριζοσπαστική αριστερά που αποκαλούσε τον πόλεμο αυτόν «έγκλημα» και τον τότε υπουργό Αμύνης Αριέλ Σαρόν «εγκληματία πολέμου».

Όταν άρχισε η πρώτη Ιντιφάντα, στα τέλη του 1987, είχα μόλις επιστρέψει από την Ιαπωνία στο Ισραήλ κι ένιωσα αηδία μπροστά στη βαρβαρότητα των ισραηλινών στρατιωτών που επιχειρούσαν να καταστείλουν την παλαιστινιακή εξέγερση. «Να τους σπάσετε τα χέρια και τα πόδια», διέταξε ο τότε υπουργός Άμυνας Γιτοχάκ Ραμπίν, κι αυτό ακριβώς έπρατταν οι ισραηλινοί στρατιώτες. Για μένα όμως, το ζήτημα της αντίρρησης δεν είχε ακόμη πάρει χειροπιαστή μορφή. Υπηρετούσα στον εφεδρικό στρατό, πίσω από τα ισραηλινά σύνορα του 1967, χωρίς να εμπλέκομαι στην κατοχή. Ωστόσο υπέγραψα το κείμενο διαμαρτυρίας της Yesh Gvul υποστηρίζοντας τους στρατιώτες που αρνιόνταν να υπηρετήσουν τη βάρβαρη κατοχή. Ήταν το ελάχιστο που θα μπορούσα να κάνω. Πήγαινα στις διαδηλώσεις και στις διαλέξεις της Yesh Gvul, προσέφερα χρήματα για τη δράση της, αλλά τίποτα περισσότερο.

Το 1995 μεταφέρθηκα σε νέα μονάδα εφέδρων που υπηρετούσε κατά το μεγαλύτερο διάστημα στα κατεχόμενα εδάφη. Από την πρώτη μέρα, στην πρώτη συνέντευξή μου με τους νέους διοικητές μου, είπα με κάθε ειλικρίνεια ότι πρόκειται να φέρω αντίρρηση μόλις

κρίνω πως η υπηρεσία μου ως εφέδρου πρόκειται με οποιονδήποτε τρόπο να συμβάλει στην κατοχή. Δεν τους στέρησα επιπλέον καμία από τις απόψεις μου για τις πράξεις τους ως στρατιώτες της κατοχής. Δεν εντυπωσιάστηκαν βεβαίως, παρόλο που ήμουν ο πρώτος εφέδρος που τους έλεγε ωμά ότι δεν επρόκειτο να λιποτακτήσει από την υπηρεσία ή να λάβει απαλλακτική ιατρική γνωμοδότηση, επιλέγοντας αντιθέτως να γίνει «ένα αγκάθι για το σύστημα». Αλλά και τρία χρόνια αργότερα έδειξαν ιδιαίτερα αμήχανοι όταν χρειάστηκε ν' ακούσουν ξανά τη γνώμη μου για όσα έκαναν στη φυλακή του Μεγκιντό.

ΔΕΝ ΕΙΜΑΣΤΕ ΜΟΝΟΙ

Μετά την αποφυλάκισή μου εντάχθηκα στη δράση της Yesh Gvul. Τώρα, βαθιά μέσα στη δεύτερη Ιντιφάντα, πάνω από 1.100 στρατιώτες υπέγραψαν τα κείμενα διαμαρτυρίας των τριών οργανώσεων αντιρρησιών συνείδησης, της Yesh Gvul, της Θάβρος Αντίρρησης και της Shmnistim [σ.μ. 18χρονος πριν τη θητεία], κατά της υπηρεσίας στα κατεχόμενα εδάφη. Περισσότεροι από 200 στρατιώτες φυλακίστηκαν εξαιτίας της αντίρρησής τους. Το Μάρτιο-Απρίλιο του 2002, όταν ο ισραηλινός στρατός εισέβαλε στις παλαιστινιακές πόλεις της Δυτικής Όχθης, πάνω από 70 αντιρρησίες φυλακίστηκαν και μια φορά 44 φυλακίστηκαν σε μία μέρα.

Στη διάρκεια του πρόσφατου πολέμου στο Λίβανο το 1996, υπήρξε μία περίπτωση φυλάκισης 20 αντιρρησιών συνείδησης. Ο πιο φημισμένος απ' αυτούς είναι ένας 19χρονος, ο Γιονατάν Μπεν-Αρτζί, ανηψιός του πρώην πρωθυπουργού Μπενιαμίν Νετανιάχου, που αρνήθηκε εξ ολοκλήρου να υπηρετήσει στο στρατό, δηλώνοντας πως είναι ειρηνιστής. Ο ισραηλινός στρατός βεβαίως δεν πιστεύει ότι υπάρχουν ειρηνιστές στο Ισραήλ κι έτσι καταδίκασε τον Μπεν-Αρτζί σε περισσότερες από 200 μέρες φυλάκισης, ενώ τώρα αντιμετωπίζει στρατοδικείο. Σήμερα πλέον, το ζήτημα της αντίρρησης δεν αντιμετωπίζεται όπως προ εικοσαετίας ως πράξη προδοσίας, και τώρα χαίρουμε στήριξης από μέλη της Κνέσσετ [σ.μ. Ισραηλινής Βουλής], από γνωστούς καλλιτέ-

χνες, φιλοσόφους, συγγραφείς: Δεν είμαστε πλέον μόνοι. Νομίζω πως αντιπροσωπεύουμε το πιο συνετό πρόσωπο της ισραηλινής κοινωνίας, των Ισραηλινών που επιδιώκουν την ειρήνη.

Η ΑΝΤΙΡΡΗΣΗ ΕΙΝΑΙ Η ΠΡΑΞΗ ΤΗΣ ΕΛΠΙΔΑΣ ΜΑΣ

Παρ' όλα αυτά, η ισραηλινή κατοχή γίνεται όλο και πιο βάρβαρη. Οι ισραηλινοί στρατιώτες διαπράττουν εκλήματα πολέμου σε καθημερινή βάση: Εκτελέσεις, δολοφονίες εκατοντάδων αθώων Παλαιστινίων, περιλαμβανομένων και παιδιών, γυναικών και ηλικιωμένων, κατεδαφίσεις εκατοντάδων παλαιστινιακών κατοικιών, αρνήσεις παροχής τροφίμων και υγειονομικής περίθαλψης. Και οι δύο πλευρές φαίνονται εξουθενωμένες από την κατάσταση. Η Ισραηλινόι είναι αρκετά τρομοκρατημένοι από τις βομβιστικές αυτοκτονίες (εκείνη του Σεπτεμβρίου στο Café Hillel της Ιερουσαλήμ ήταν μόλις 200 μέτρα από το σπίτι μου) και υποστηρίζουν την κυβέρνηση Σαρόν. Ωστόσο δε γνωρίζω ούτε έναν Παλαιστίνιο που να πιστεύει τις ισραηλινές δηλώσεις περί τερματισμού της κατοχής.

Επομένως, τι μπορούμε να κάνουμε ως υπεύθυνοι πολίτες; Η διόλου πρωτότυπη απάντησή μου: να εναντιωνόμαστε και να αντιστεκόμαστε. Εμείς, οι Ισραηλινοί της ριζοσπαστικής αριστεράς, είμαστε αρκετά εξαντλημένοι από τις διαδηλώσεις ρουτίνας κατά της κυβέρνησης, του στρατού, της κατοχής και ό,τι άλλο επιθυμείτε. Ταυτόχρονα όμως νιώθω πως ποτέ δεν πρέπει να εγκαταλείψουμε την ηθική, ειρηνική αντίστασή μας κατά της βαρβαρότητας και της αδιάκριτης βίας της ισραηλινής κατοχής. Δεν πρέπει να αγοράζουμε κανένα προϊόν που κατασκευάζεται στους εποικισμούς, πρέπει να διατυπώνουμε τη γνώμη μας για την κατοχή και δεν πρέπει να μετέχουμε στις στρατιωτικές επιχειρήσεις που υποστηρίζουν τη μηχανή της κατοχής –ως πολίτες, ως στρατιώτες, ως άνθρωποι– ακόμη κι όταν πρόκειται να αντιμετωπίσουμε ποινές. Αυτή η αντίρρηση συμμετοχής στην κατοχή είναι η πράξη της ελπίδας μας.

Ακραία καιρικά φαινόμενα

Του Νίκου Πρωινού

☞ Αυτός ο Γκαγκάτσος δεν παίζεται με τίποτα. Κάλεσε τους εκπροσώπους των ΠΑΕ να συζητήσουν για τη βία στα γήπεδα και τα... μέτρα που πρέπει να ληφθούν από την πολιτεία. Ανάμεσα στους προσκληθέντες πρώτη θέση πίστα ο αξιότιμος κύριος Μπέος!

☞ Και σα να μην έφτανε αυτό, έκανε τσαμπουκά στον πρόεδρο του Παναθηναϊκού και τον εκπρόσωπο του Αιγάλεω, επειδή κατά τη γνώμη του είναι αχυράνθρωποι και έπρεπε να παρευρεθούν τα πραγματικά αφεντικά (σ.σ. Βαρδινογιάννης, Μητρόπουλος).

☞ Οι εκπρόσωποι των δυο ομάδων αποχώρησαν σε ένδειξη διαμαρτυρίας. Ερωτηθείς ο πρόεδρος της ΕΠΟ για την ιδιότητα του κ. Μπέου, που ως γνωστόν λόγω «νομικού κωλύματος» δε μπορεί να έχει κανένα διοικητικό αξίωμα στον Πανιώνιο, απάντησε μες στην καλή χαρά ότι η παρουσία του οφειλόταν στο γεγονός της φίλαθλης ιδιότητάς του.

☞ Η στήλη εγείρει ενστάσεις για τη μη πρόσκληση των κυρίων Τσουκαλά, Χατζηχρήστου και λοιπών συγγενών...

☞ Η υπόθεση θυμίζει την παρουσία του Σκοτεινιώτη (στελέχους του ΣΥΝ) στις οπερετικές συναθροίσεις ΠΑΣΟΚ-ΑΕΚΑ, ο οποίος επικαλείται την ιδιότητα του πολίτη. Η αποθέωση της κοροϊδίας και της ξεδιαντροπιάς. Έννοιες που φυσικά δεν αγγίζουν το σινάφι του κ. Καταλληλότερου.

☞ Η ΑΕΚ εξακολουθεί να βυθίζεται στα προβλήματα την ίδια ώρα που ο πρόεδρος-φάντασμα έχει μετατρέψει την παρουσία της διοίκησης στα αθλητικά δρώμενα σε παιδική χαρά. Και να φτερνιστεί ο κυρ-Σωκράτης σπεύδει να του χορηγήσει αντιβιοτικά για να μη σηκώσει πυρετό.

☞ Κι αν τρώει και καμιά σφαλιάρα στη Ριζούπολη, ψωμί κι αλάτι. Άντε να δουν χαίρι και προκοπή στη Φιλαδέλφεια.

☞ Οι σκληροπυρηνικοί το χαβά τους με τα σενάρια περί προδοσίας του Μπάγιεβιτς, ενώ η παλιά φρουρά των ποδοσφαιριστών ετοιμάζει ταμπογάλκια της το Φλεβάρη.

☞ Η ομάδα αποχαιρέτησε τις ευρωπαϊκές διοργανώσεις μετά τη νέα ήττα στην Ολλανδία και θα προσπαθήσει να χτυπήσει το πρωτάθλημα.

☞ Τα ίδια πάνω-κάτω συμβαίνουν στον Παναθηναϊκό. Ως προς τους στόχους – μιας κι αυτός, αφού διασύρθηκε στους περισσότερους αγώνες, κούνησε το μαντιλάκι του στην Ευρώπη. Τα φρούτα εισαγωγής-Ζάετς αποδείχθηκαν ληγμένα. Όλα θα κριθούν σε λίγες μέρες από το αποτέλεσμα με τον Ολυμπιακό. Ήδη τα πρώτα φέιγ-βολάν σε βάρος της διοίκησης εμφανίστηκαν στον αγώνα με τον Άρη.

☞ Τελικά η Παναχαϊκή υποβιβάστηκε από τη Β' Εθνική προς μεγάλη λύπη του Θανάση του πολιτευόμενου (Κα-

νελλόπουλου της ΕΠΑΕ) και του αθλητικού δικαστή που έμεινε έκθετος με τις αλχημείες του, δεν είχε όμως την ευθιξία να παραιτηθεί.

☞ Θα μου πείτε, εδώ δεν παραιτείται ο Χριστοδουλάκης με τα διπλά βιβλία που αποκάλυψε ο Λαφαζάνης του Συνασπισμού στη Βουλή, ένας πρωτοδίκης θα παραιτηθεί;

☞ Και «κάτι ωραίο» που θα 'λεγε κι ο Μποστ. Μέχρι σήμερα ξέραμε ότι από τον ουρανό πέφτει βροχή, χιόνι, χαλάζι, άντε και κανένας μετεωρίτης. Οι της ΕΠΑΕ υποστηρίζουν ότι μπορεί να πέφτουν πολυθρόνες και κέρματα! Έτσι έβγαλαν καθαρούς τον Ηρακλή και τον Ολυμπιακό. Τον πρώτο για την πολυθρόνα που έπεσε στο κεφάλι του τερματοφύλακα της Χαλκηδόνας και τον δεύτερο για τα κέρματα που έπεσαν στο κεφάλι του Τσάρτα στον αγώνα με την ΑΕΚ. Τα ενέταξαν στα ακραία καιρικά φαινόμενα. Είπαμε οι άνθρωποι είναι επιστήμονες-ερευνητές.

☞ Αποκαλυπτική η έρευνα στα Νέα του προηγούμενου Σαββάτου με συνεντεύξεις οργανωμένων οπαδών. «Τα κάνουμε λαμπόγυαλο γιατί υπάρχει ατιμωρησία. Αν ήθελαν να βρουν τους ταραξίες, είναι πανεύκολο. Τα επεισόδια γίνονται γιατί υπάρχει άνιση αντιμετώπιση των ομάδων» (λέγε με διαιτησία, ΕΠΑΕ, ΕΠΟ, ΓΓΑ, αθλητική δικαιοσύνη). Τα διαβάσατε ω ρε Λιανοκανελλοπουλογκαγκασέοι;

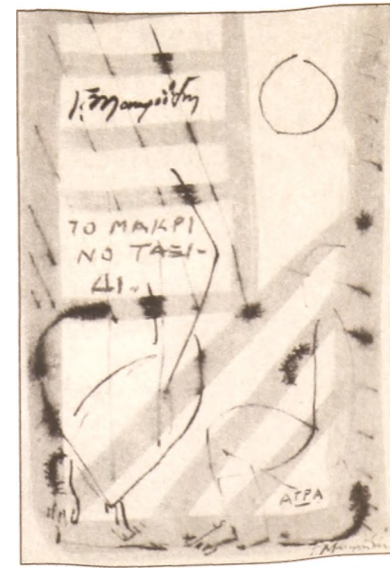
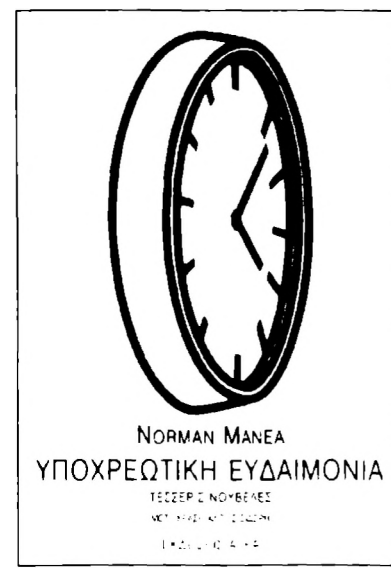
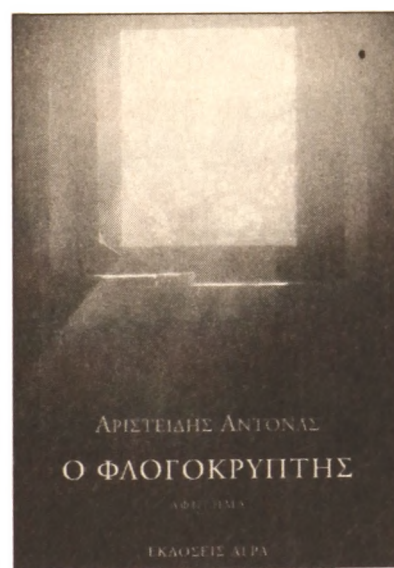
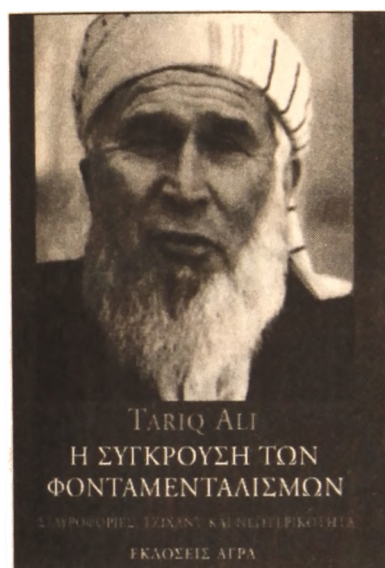
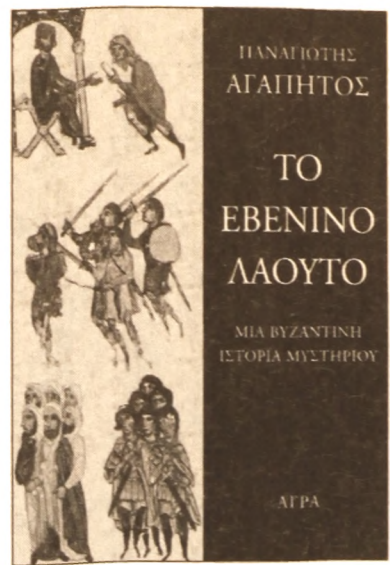
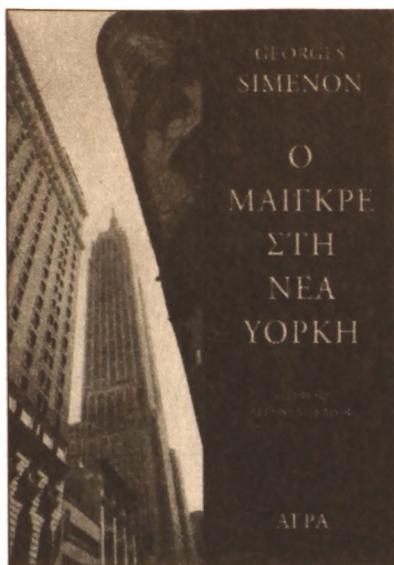
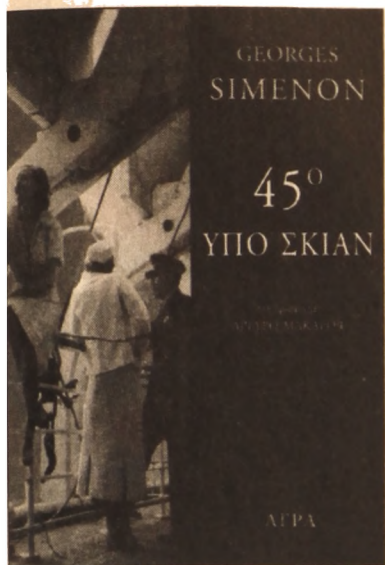
☞ Κι επειδή η περίοδος των μεταγραφών πλησιάζει, όλες οι ομάδες ετοιμάζονται να μπουν στο παζάρι. Την αρχή έκανε η ΠΑΕ ΠΑΣΟΚ έχοντας προσύμφωνα με ερασιτεχνικές ομάδους τύπου ΑΕΚΑ και παροπλισμένους παίκτες Γ' Εθνικής (Κουνελάκης, Ανδρουλάκης, Λογοθέτης, Σκοτεινιώτης κ.ά.).

☞ Ρετάλια σύμφωνα με τον επανελθόντα στην ομάδα υπέρβαρο κ. Πάγκαλο, ο οποίος συγχέει το σούμο με το ποδόσφαιρο, όπως την πολιτική με την μικροπολιτική.

☞ Οκτακόσια τεύχη Αντί. «Κι είμαστε ακόμα ζωντανοί, στη σκηνή, σα ροκ συγκρότημα». Αφιερωμένο εξαιρετικά στον εκδότη και τους συνεργάτες του περιοδικού από το μετερίζι της εξέδρας.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΓΡΑ

ΜΕΤΑΙΧΜΙΟ

30 χρόνια από την εξέγερση του Πολυτεχνείου

ΗΛΙΑΣ ΓΚΡΗΣ
Εισαγωγή – Ανθολόγηση

Το μελάνι φωνάζει
Η 17η Νοέμβρη 1973 στη λογοτεχνία

ΜΕΤΑΙΧΜΙΟ

ΗΛΙΑΣ ΓΚΡΗΣ (εισαγωγή – ανθολόγηση)

Το μελάνι φωνάζει

Η 17η Νοέμβρη 1973 στη λογοτεχνία

Με αφορμή τη συμπλήρωση 30 χρόνων από την εξέγερση του Πολυτεχνείου, ο ποιητής Ηλίας Γκρής ανθολογεί αποσπάσματα από την ελληνική πεζογραφία και ποίηση που αποτυπώνουν τα γεγονότα του τριημέρου και τον απόηχό τους. Αυθεντικό φωτογραφικό υλικό πλαισιώνει τα κείμενα του βιβλίου.

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ ΣΕ ΟΛΑ ΤΑ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ

Το πρώτο ελληνικό ποίημα του Κάλβου

Σε επιστολή της της 9ης Σεπτεμβρίου 1817 προς τον Κάλβο, ο οποίος από το 1816 ζει στο Λονδίνο, η μαθήτριά του της ιταλικής γλώσσας Susan F. Ridout αναφέρεται σε έναν «Inno» (Ύμνο) του Κάλβου, που της είχε στείλει ο ποιητής. Η προσπάθεια ανεύρεσης αυτού του ιταλικού ποιήματος, που είχε τυπώσει εκείνο το έτος ο Κάλβος, οδήγησε στην ανακάλυψη ενός άλλου, επίσης λανθάνοντος ποιήματός του, η ύπαρξη του οποίου ήταν γνωστή από την αλληλογραφία του Κάλβου με τον λόρδο Γκίλφορντ, τον ιδρυτή της Ιονίου Ακαδημίας, στον οποίο ήταν αφιερωμένο το ποίημα.

Το ποίημα, που έχει τον τίτλο «Ελπίς πατρίδος» και που συνοδεύεται από τον χαρακτηρισμό *ωδή*, είναι, όπως ομολογεί ο ίδιος ο Κάλβος με την πρώτη στροφή του, το πρώτο ποίημα που έγραψε στα ελληνικά ο ιταλόγλωσσος ως τότε, και ως το 1821, ποιητής:

*Εὐλαβῶς, τρέμων, ρίπτω
πρώτην βολὰν τὰ δάκτυλα
ἐπὶ τὴν ἀργυρόχορδον
πάτριον κιθάραν.*

Το ιστορικό της ανεύρεσης έχει ως εξής:

Αρχικά η έρευνα έγινε στη British Library μέσω του διαδικτύου με τη βοήθεια του δεκαεφτάχρονου μαθητή Τεύκρου Χαχολιάδη. Στις 11 Ιουλίου 2003 εντοπίστηκαν ηλεκτρονικά 48 εκδόσεις σχετικές με τον Κάλβο. Στη συνέχεια, πάντα μέσω του διαδικτύου, η έρευνα κάλυψε και τις υπόλοιπες πανεπιστημιακές βιβλιοθήκες της Αγγλίας και ένας δεύτερος κατάλογος έδωσε 25 εκδόσεις. Μία από αυτές αφορούσε ένα έντυπο του Κάλβου σε νεοελληνική γλώσσα που τυπώθηκε στο Λονδίνο και απόκειται σε βιβλιοθήκη της Γλασκώ-

βης, βιβλιοδετημένο μαζί με άλλα έντυπα. Τα ακριβή στοιχεία (Glasgow University Library, Call No. Sp Coll BG 57 - c.2) και η ηλεκτρονική αλληλογραφία, στη συνέχεια, αποκάλυπταν ότι επρόκειτο για άγνωστη ωδή.

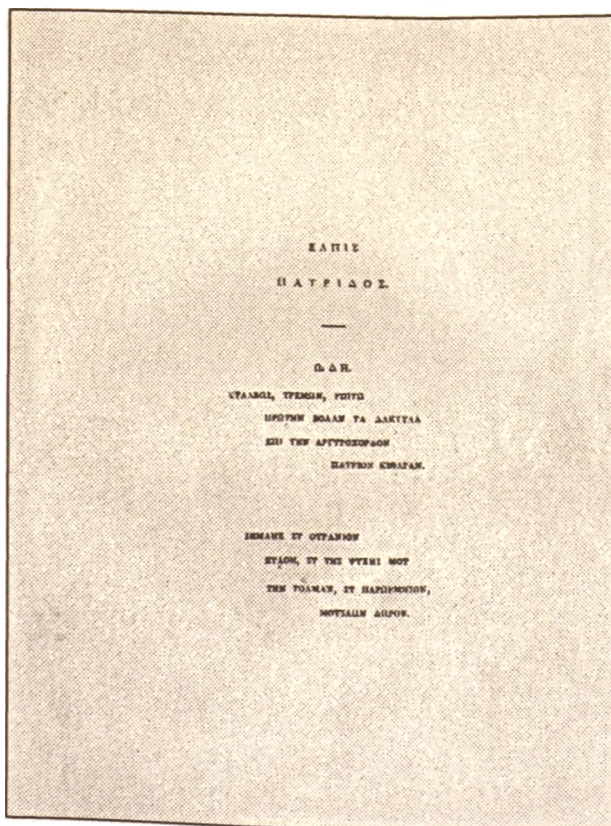
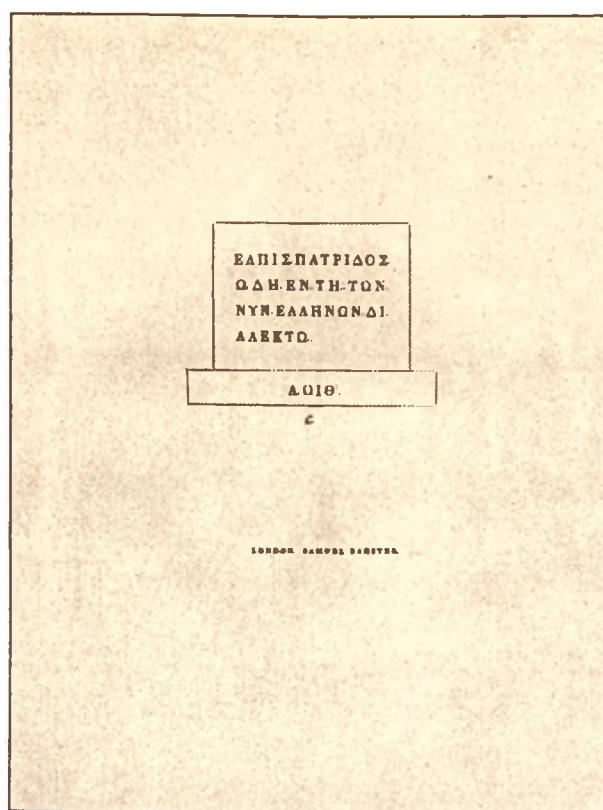
Το ταξίδι στην Αγγλία τον Ιούλιο και η επίσκεψη το Σάββατο 2 Αυγούστου στη Βιβλιοθήκη του Πανεπιστημίου της Γλασκώβης διέλυσε και τις τελευταίες αμφιβολίες: επρόκειτο για το ποίημα στα ελληνικά, το οποίο ο Κάλβος είχε αφιερώσει στον Γκίλφορντ.

Η ωδή «Ελπίς πατρίδος» ανατυπώνεται πανομοιότυπα σε χωριστό φυλλάδιο που συνοδεύει το παρόν επετειακό –το 800στό– τεύχος του *Αντί*. Κρίθηκε σκόπιμο αυτό το εισαγωγικό σημείωμα να συνοδεύεται από ένα «Χρονολόγιο» του Κάλβου (περίληψη ευρύτερου *Χρονολογίου* που έχω καταρτίσει – θα τυπωθεί αυτοτελώς το επόμενο έτος), το οποίο θα βοηθήσει τον αναγνώστη να εντάξει την ωδή στα στοιχεία της βιογραφίας του Κάλβου και στα συμφραζόμενά τους κατά την πρώτη διαμονή του ποιητή στη Μεγάλη Βρετανία.

Η περιορισμένη έκταση του παρόντος «Χρονολογίου» δεν επέτρεψε τις αναφορές στις βιβλιογραφικές του πηγές, οι οποίες θα περιληφθούν στο υπό έκδοσιν πλήρες *Χρονολόγιο*.

Ευχαριστώ τη μεταπτυχιακή φοιτήτρια Κωνσταντία Ζάνου, τη Μαίρη Ψαλιδοπούλου και τον Αλέξη Ζαφείρη για τη βοήθειά τους στην αλληλογραφία μέσω διαδικτύου. Θα ήθελα επίσης να ευχαριστήσω την κα Claire Mckendrick και τον κ. David Weston της Βιβλιοθήκης του Πανεπιστημίου της Γλασκώβης, για την πρόθυμη βοήθειά τους.

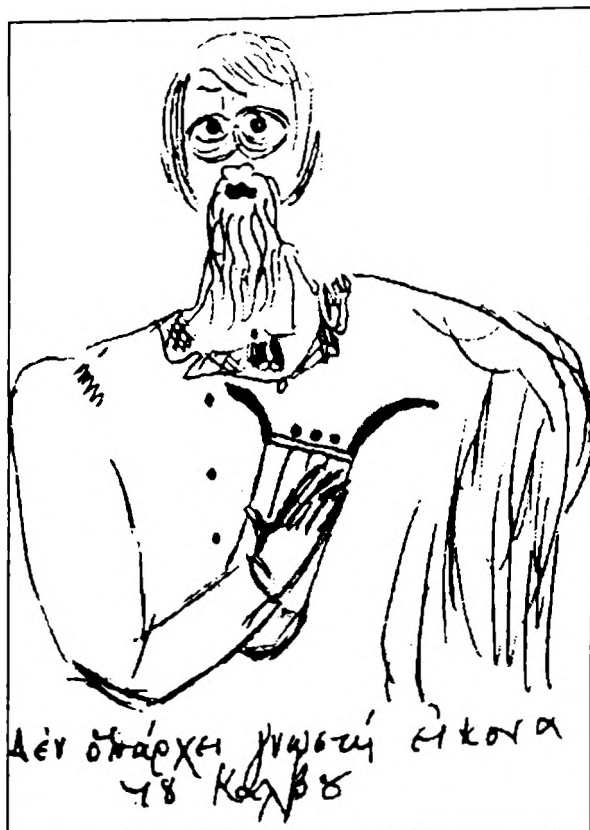
ΛΕΥΚΙΟΣ ΖΑΦΕΙΡΙΟΥ

Χρονολόγιο Ανδρέα Κάλβου

του Λεύκιου Ζαφειρίου

Στη μνήμη του Σπύρου Μυλωνά (Ζάκυνθος 1913-Λευκωσία 2003)

Σκίτσο του Γ. Σεφέρη (1941).

1792, Μάρτιος: Γεννιέται στη Ζάκυνθο ο Ανδρέας Κάλβος.

1794: Γέννηση του αδελφού του Νικόλαου. Ο θείος του Βιτζέντζος Κάλβος είναι ήδη εγκατεστημένος στο Λιβόρνο της Ιταλίας.

1801: Ο θείος του διορίζεται προξενικός πράκτορας της Επτανησιακής Πολιτείας στο Λιβόρνο.

1802: Αναχώρηση του Κάλβου από τη Ζάκυνθο –το πιθανότερο μετά τον Μάρτιο– και εγκατάστασή του στο Λιβόρνο μαζί με τον πατέρα και τον αδελφό του.

1802, 4 Αυγούστου: Ο πατέρας του Ιωάννης Κάλβος διορίζεται υποπρόξενος της Επτανησιακής Πολιτείας

στο Λιβόρνο.

1803, 17 Ιουνίου: Η κυβέρνηση της Επτανησιακής Πολιτείας διατάσσει την απόλυση των προξένων της στην Τεργέστη, τη Γένοβα και το Λιβόρνο.

1805, 10 Οκτωβρίου: Ύστερα από αίτηση της μητέρας του στη Ζάκυνθο, εκδίδεται εκκλησιαστική απόφαση διαζυγίου σε βάρος του πατέρα του.

1806: Τυπώνεται στο Λιβόρνο η *Ελληνική Νομαρχία*.

1808: Γνωρίζεται και συνδέεται με τον Ανδρέα Λουριώτη (1789-1854).

1809: Ο Ιωάννης Ζαμπέλιος (1787-1836) στο Λιβόρνο.

1811: Τυπώνει στα ιταλικά ένα υμνητικό ποίημα (μια «canzone») για τον Ναπολέοντα.

1812, Καλοκαίρι: Ο Κάλβος βρίσκεται στη Φλωρεντία.

Φθινόπωρο: Γνωρίζεται με τον Ούγκο Φόσκολο (1778-1827).

1813, 15 Μαρτίου: Αρχίζει να γράφει στα ιταλικά την τραγωδία *Teramene* (Θηραμένης).

Απρίλιος: Συγκατοικεί με τον Φόσκολο σε έπαυλη στο Bellosguardo της Φλωρεντίας.

1 Οκτωβρίου: Αίτησή του προς «τους κυβερνώντας τη Ζάκυνθο» για υποτροφία, με συνοδευτικό σημείωμα του Φόσκολο.

Μέσα Νοεμβρίου: Ο Φόσκολο φεύγει από τη Φλωρεντία για το Μιλάνο.

1814: Απορρίπτεται από τον Δήμο Ζακύνθου η αίτησή του για υποτροφία.

Γράφει στα ιταλικά την *Ode agli Ionii* (Ωδή στους Ιονίους). Αποκηρύσσει τον ύμνο του στον Ναπολέοντα. Μεταφράζει στα ιταλικά από τη σικελική διάλεκτο ποιήματα του Giovanni Meli (1740-1815).

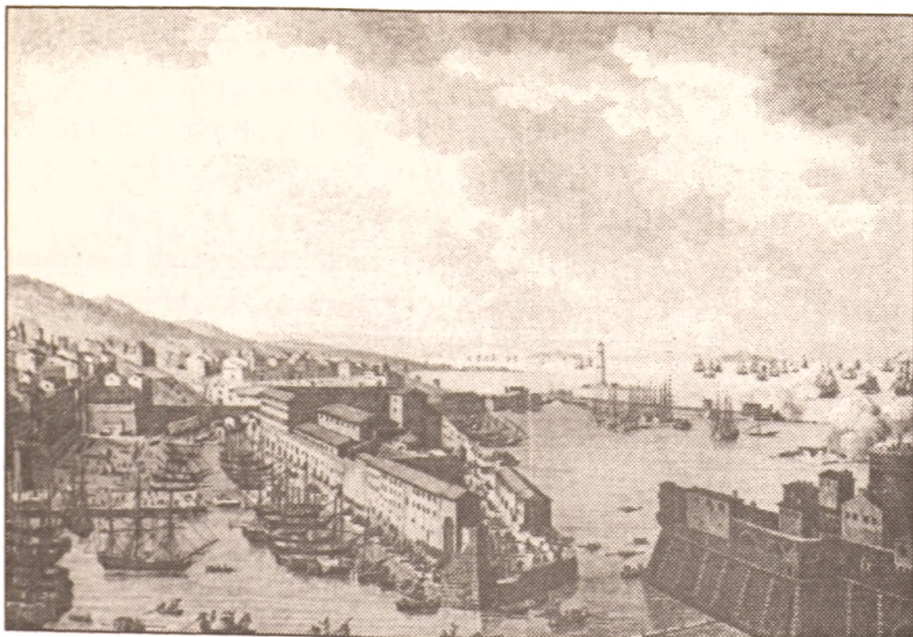
Αρχίζει να γράφει στα ιταλικά, σε πρώτη μορφή, την τραγωδία *Le Danaidi* (Οι Δαναΐδες).

Εργάζεται ως παιδαγωγός στην οικογένεια Ραφαέλο Φίντσι.

1815, Απρίλιος: Ο Φόσκολο καταφεύγει στην Ελβετία ως πολιτικός εξόριστος.

30 Ιουνίου: Πεθαίνει η μητέρα του στη Ζάκυνθο.

17 Δεκεμβρίου: Ο Φόσκολο του γράφει από το Χόττιγκεν της Ζυρίχης και σχολιάζει την *Ωδή στους Ιονίους*.

Αριστερά το Λιβόρνο, δεξιά η Φλωρεντία, στις αρχές του 19ου αιώνα.

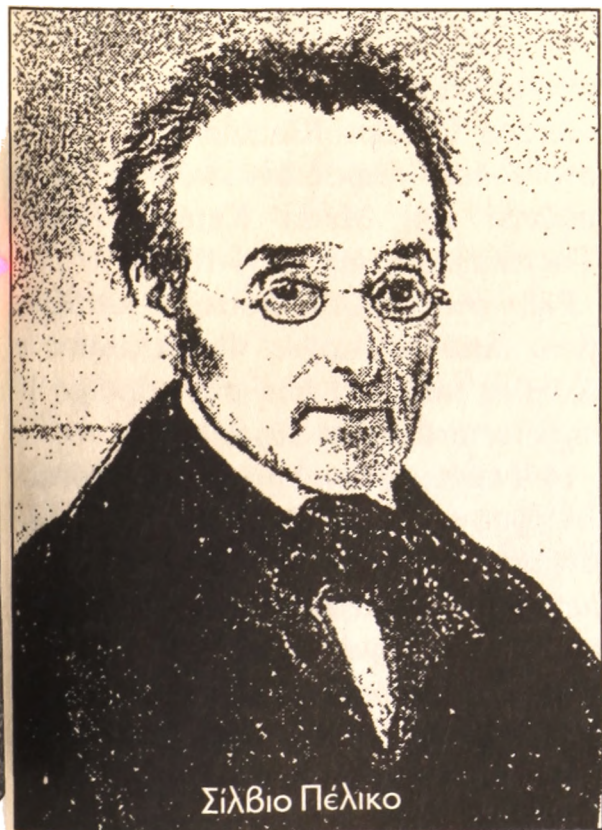
Η πρώτη παραμονή του Ανδρέα Κάλβου στο Λονδίνο (1816-1820)

1816

20 Απριλίου: Ο Φόσκολο από το Χότιγκεν της Ζυρίχης γράφει στη Ματζιόττι: «Έχω μεγάλη ανάγκη από κάποιον που να με βοηθάει και να μου αντιγράφει· η συνήθεια έγινε απαραίτητη ανάγκη· και θα μπορούσα ίσως να γράψω μια τραγωδία μένοντας νησιτικός, με ψωμί μόνο και με νερό, πιο γρήγορα παρ' όσο χωρίς αντιγραφέα. [...] Μου ήρθε η ιδέα να καλέσω κοντά μου τον Ανδρέα».

10 Μαΐου: Επιστολή της Ματζιόττι προς τον Φόσκολο: «Ο Ανδρέας θα αναχωρήσει από δω την ερχόμενη Πέμπτη 15 τρέχοντος. Θα είχε κιόλας ξεκινήσει, αλλ' ο θάνατος της μητέρας του τον κράτησε λίγες ημέρες, για να κανονίσει τα μικρά συμφέροντά του».

17 Μαΐου: Η Ματζιόττι γράφει στον Φόσκολο: «η αγγλική Πρεσβεία καθυστέρησε το διαβατήριό του, γιατί έπρεπε να ξεκαθαρίσει πρώτα μερικά ζητήματα· τουλάχιστο έτσι είπαν». Στο ίδιο γράμμα ο Κάλβος γράφει στον Φόσκολο: «Όμως, την ερχόμενη Τρίτη, με τη βοήθεια του Θεού, θα αρχίσω το ταξίδι, έχοντας μαζί μου ένα μικρό κιβώτιο, που φρόντισα να το γεμίσω περισσότερο με βιβλία παρά με άλλα πράγματα».

Σίλβιο Πέλικο

Ούγκο Φόσκολο

μετά πέντε μέρες ελπίζω να συναντήσω τον Πέλικο».

20 Μαΐου: Τρίτη: Αναχωρεί από τη Φλωρεντία.

25 Μαΐου: Φτάνει στο Μιλάνο από όπου φεύγει στις 29 του ίδιου μήνα. Γνωρίζεται με τον Silvio Pellico (1789-1854).

27 Μαΐου: Ο Σίλβιο Πέλικο γράφει στον Φόσκολο: «Ιερή είναι για μένα, μετά τρεις ημέρες γνωριμία, η φιλία του Ανδρέα Κάλβου, που τον ζηλεύω γιατί μπορεί να σε ξαναδεί και να σε βλέπει πάντα και να συμμερίζεται την τύχη σου. Εκτός του ότι μου είναι αγαπητός για χάρη σου, μου είναι φίλτατος και γι' αυτόν τον ίδιο, για το πνεύμα και για την ψυχή του. Θα 'θελα να ήμουν πρίγκιπας για να τον τιμήσω αντάξια».

9 Ιουνίου: Φτάνει στο Χότιγκεν της Ζυρίχης· μένει στο ίδιο ξενοδοχείο με τον Φόσκολο.

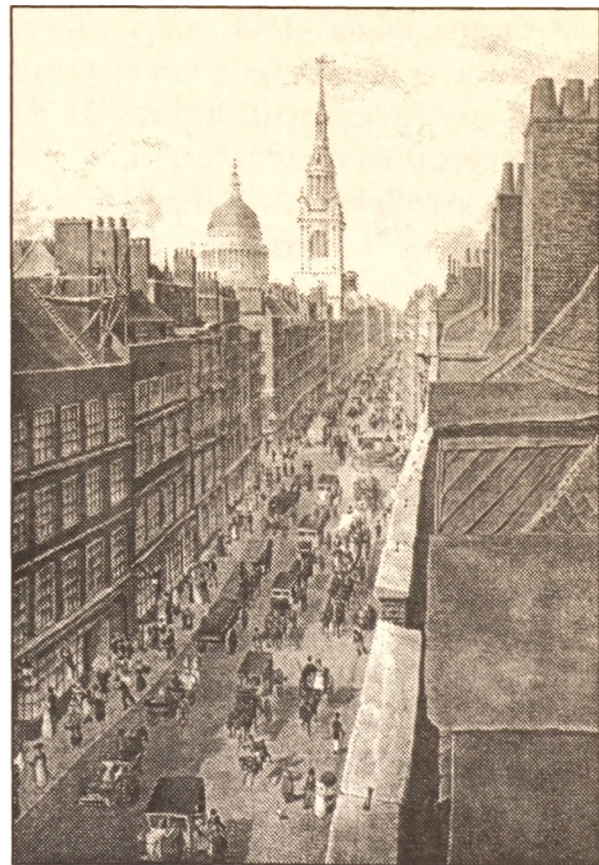
6 Ιουλίου: Σε επιστολή του προς τη Ματζιόττι γράφει για τη διαταγή της αστυνομίας να εγκαταλείψει ο Φόσκολο τη Ζυρίχη για πολιτικούς λόγους.

Εντολή στον Κάννιγκ για έκδοση διαβατηρίου στον Φόσκολο. Τον έχει πληροφορήσει γι' αυτό ο φίλος του, άγγλος βουλευτής, William Stewart Rose. Αίρονται οι δυσκολίες για το ταξίδι στην Αγγλία.

26 Ιουλίου: Γράμμα του Φόσκολο

προς τη Ματζιόττι: «Ο Ανδρέας δεν έχει ούτε μια ώρα ελεύθερη. Σκέψου ότι στο άλλο σπίτι πεθαίναμε από την πείνα κι ότι εδώ, σε εικοσιεπτά ή εικοσιοκτώ ημέρες, εγράψαμε, αντιγράψαμε και τυπώσαμε 116 σελίδες πυκνοτυπωμένες, εκτός από τα βιβλία, κάθε είδους και σε διαφορετικές γλώσσες, που αναγκασθήκαμε να διαβάσουμε, να παραβάλλουμε κ.λπ.».

Τέλη Ιουλίου: Ο Φόσκολο στα λουτρά του Μπάντεν για θεραπεία. Ο Κάλβος παραμένει στη Ζυρίχη για τις τελευταίες διορθώσεις της έκδοσης του *Ortis*, στην οποία έχουν παρεισφρήσει τυπογραφικά λάθη σύμφωνα με τον Φόσκολο: «Αλήθεια, παιδί μου Ανδρέα, έκανες τις διορθώσεις χωρίς γυαλιά κι άφησες πολλά σφάλματα, σαν να το έκανες σχεδόν επίτηδες».

Άποψη του Λονδίνου στη δεκαετία του 1820.

6 Αυγούστου: Ο Φόσκολο από τη Βέρνη γράφει στον Κάλβο για την αποστολή δέματος στον Ιωάννη Καποδίστρια, στην Πετρούπολη.

10 Αυγούστου: Αναχωρεί από τη Ζυρίχη για τη Βασιλεία, όπου θα συναντήσει τον Φόσκολο.

Το ξενοδοχείο Sablonière όπου έμειναν οι Κάλβος και Φόσκολο τις πρώτες μέρες της εγκατάστασής τους στο Λονδίνο το 1816.

Τέλη Αυγούστου: Ο Φόσκολο και ο Κάλβος βρίσκονται στη Φραγκφούρτη και αρχές Σεπτεμβρίου στην Οστάνδη.

8 Σεπτεμβρίου: Ο Φόσκολο φτάνει μέσω Dover στην Αγγλία και την επομένη στο Λονδίνο· μένει στο Hotel Sablonière στη Leicester Square.

11 Σεπτεμβρίου: Ο Κάλβος φτάνει στο Λονδίνο· μένει στο ίδιο ξενοδοχείο με τον Φόσκολο.

17 Σεπτεμβρίου: Φεύγουν από το ξενοδοχείο Sablonière και κατοικούν στον αριθμό 11 της Soho Square.

19 Σεπτεμβρίου: Ο Φόσκολο γράφει στη Ματζιόττι: «Ο Ανδρέας μου στοιχίζει αρκετά, γιατί δε μπορώ, αλλ' ούτε επιθυμώ να τον μεταχειρίζομαι παρά σαν αδελφό και φίλο. Αν δεν τον είχα μαζί μου, δεχόμενος τις διάφορες προσκλήσεις που μου γίνονται, δεν θα είχα ανάγκη σπιτιού και για όλο το Νοέμβριο. [...] Αλλά για παρόμοια συντροφιά, δεν υπάρχει χρυσός που να μπορεί να την ξεπληρώσει όσο πρέπει. Εξάλλου, θα έλθει σε λίγο ευκαιρία να με βοηθήσει για να κερδίσω και πάλι όλα τα σημερινά έξοδα».

Ο Φόσκολο γνωρίζεται με το Λόρδο Holland, στο σαλόνι του οποίου συχνάζει.

Φόσκολο και Κάλβος αντιμετωπίζουν οικονομικές δυσκολίες· ο Frederick North λόρδος Guilford δανειζει χρήμα-

τα στον Φόσκολο. Η Ματζιόττι τούς στέλνει χρήματα από τη Φλωρεντία.

11 Νοεμβρίου: Με έγγραφό του ο Μέττερνιχ δίνει εντολή στον πρεσβευτή της Αυστρίας στο Λονδίνο «να παρακολουθήσει διά των οργάνων του, όπου το δυνατόν προσεκτικώτερα τον Ούγκο Φόσκολο».

30 Νοεμβρίου: Επιστολή του βιβλιopώλη του Λονδίνου Baldock προς τον ποιητή, στην οποία περιλαμβάνεται κατάλογος βιβλίων στη νεοελληνική -κυρίως- γλώσσα.

18 Δεκεμβρίου: Πρώτη έκθεση του πρεσβευτή της Αυστρίας προς τον υπουργό Εξωτερικών Μέττερνιχ, ύστερα από την παρακολούθηση του Φόσκολο, από την οποία και η πληροφορία «ότι έγινεν εγκαρδίως δεκτός εις το σπίτι του λόρδου Χόλλαντ».

Δεκέμβριος: Ο Κάλβος διδάσκει ελληνικά στον Philip Barker Webb (1793-1854), ο οποίος το 1818 θα ταξιδέψει στην Ελλάδα και θα ασχοληθεί με την τοπογραφία της Τροίας.

Τον ίδιο μήνα η Emma Wells ζητά από τον ποιητή να επιστρέψει τα βιβλία με ποιήματα του Λόρδου Βύρωνα που έχει δανειστεί από την αδελφή της Anne Clarissa Wells.

Ο Κάλβος γνωρίζεται με τον ιταλό τεχνόλο Giuseppe Naldi (1770-1820), στον οποίο θα αφιερώσει το 1818 το πρώτο μέρος του βιβλίου του *Italian Lessons*. Η κόρη του Carolina Naldi (-1876), μαθήτριά του στα ελληνικά, θα είναι ανάμεσα στους μάρτυρες του γάμου του ποιητή στις 18 Μαΐου 1819.

1817

6 Ιανουαρίου: Γράμμα του φίλου του Pecchioli από τη Φλωρεντία, στο οποίο του εκθέτει την τραγική κατάσταση της Giuditta Marocchesi, με την οποία ο ποιητής είχε ερωτικές σχέσεις:

«Οποιαδήποτε κι αν είναι η αιτία, αληθινή ή πλαστή, που σε κάνει να λησμονείς τη δυστυχισμένη εκείνη κόρη, εμπιστεύσου την ελεύθερα σε μένα. Αν σου λείπει το θάρρος να πεις στην ίδια τη σκληρή αλήθεια, μπορείς ν' αναθέσεις σε μένα την εντολή να της φανερώσω το μεγάλο δυστύχημα, παρά να την αφήσεις σε μια τόσο θλιβερή αβεβαιότητα,

που είναι πολύ χειρότερη κι απ' το θάνατο».

Τον ίδιο χρόνο ο Κάλβος γνωρίζεται με τον βουλευτή Sir Charles Miles Lambert Monck (1779-1867), στον οποίο παραδίδει ελληνικά από τον Απρίλιο του έτους αυτού, ίσως και νωρίτερα. Τους συνδέει στενή φιλία. Σώζονται δύο επιστολές του Κάλβου (1817) στα ελληνικά προς τον Monck, ο οποίος ως βουλευτής (1812-1820) στις 26 Μαΐου 1819 αντιτίθεται στην παραχώρηση της Πάργας από τους Άγγλους στον Αλή Πασά.

Τον ίδιο χρόνο φαίνεται ότι γνωρίζε-

Ο φιλέλληνας βουλευτής Sir Charles Monck, μαθητής και φίλος του Ανδρέα Κάλβου.

ται με τους ηθοποιούς του Covent Garden Charles Kemble (1775-1854), στον οποίο παραδίδει ιταλικά, και τη σύζυγό του Maria Kemble (Maria Theresa De Camp, 1774-1834).

Ρήξη στις σχέσεις Φόσκολο και Κάλβου. Από τις αρχές Φεβρουαρίου ο Κάλβος κατοικεί ήδη στον αριθμό 19 της Gerrard Street στο Soho.

14 Φεβρουαρίου: Γράμμα του Φόσκολο προς τον Κάλβο: «Αν δεν είχα προβλέψει πως θα βρισκόμουν σήμερα στη μεγαλύτερη ανάγκη, δεν θα σας παρακαλούσα ποτέ για να μου δώσετε τουλάχιστον ένα μέρος από τα χρήματα που σας δάνεισα. Σήμερα, και αφού σας περιμένα δέκα σχεδόν μέρες, η ανάγκη με υποχρεώνει να σας ξαναπαρακαλέσω.

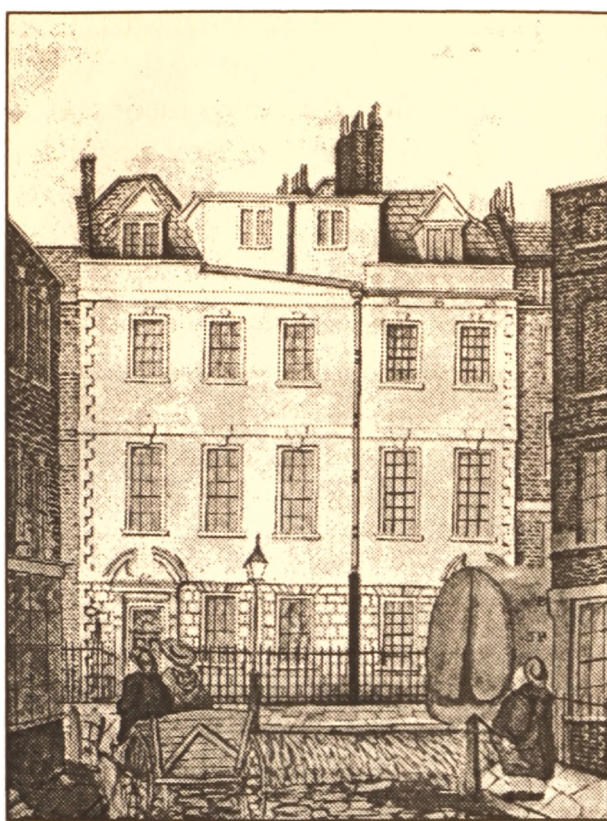
Όλες μου οι ελπίδες για το Φλεβάρη, στηρίζονται σ' εκείνες τις λίγες λίρες που, έστω και μία-μία αν μου τις δίνετε, θα με βγάλουν από τις στεναχώριες που έχω».

4 Μαρτίου: Ο Φόσκολο σε επιστολή του προς τον Hagenbuch, φίλο του και διευθυντή του εκδοτικού οίκου Orelli Fussli στη Ζυρίχη, του γράφει για τον Κάλβο: «Η αρρώστια μου, η φτώχεια που είναι συνέπειά της και η εγκατάλειψη του κακώτυχου Κάλβου με εμπόδισαν να συνεχίσω την έκδοση. Σου έγραψα ήδη με ποια ψυχρή αγνωμοσύνη με εγκατέλειψε ο Κάλβος, όταν βρισκόμουν σχεδόν στο χείλος του τάφου. [...] Με ανάγκασε να του πω να φροντίσει ο ίδιος για τα συμφέροντά του. Μου απάντησε ότι είχε κιόλας προβλέψει κι ότι είχαν εύρει άλλη κατοικία γι' αυτόν μόνο, πιο κατάλληλη για τις παραδόσεις του της ιταλικής γλώσσας. Οπωσδήποτε, με βεβαίωσε, σαν να επρόκειτο για μια μεγάλη γενναιοφροσύνη εκ μέρους του, ότι θα μου κρατούσε συντροφιά ως τη στιγμή που θα βρισκόμουν σε καλύτερη κατάσταση. Εγώ όμως δεν θέλησα να περιμένω τη στιγμή αυτή. Του κατέβαλα μάλιστα από τα λίγα χρήματά μου την πληρωμή όλων των μισθών του [...]. Μου είπαν ότι φροντίζει πολύ καλά για τα συμφέροντά του, κάνοντας παραδόσεις».

Τον Μάρτιο παραδίδει μαθήματα ιταλικής στη Susan Fortune Ridout. Σώζονται γύρω στα 60 γράμματά της προς τον Κάλβο (27.3.1817-30.12.1819). Τον Νοέμβριο του 1819 εκδηλώνεται ο αμοιβαίος έρωτάς τους.

30 Ιουλίου: Επιστολή του Sir Charles Monck προς τον Κάλβο: «εις τα δικά σας νησιά το κλίμα είναι ωμορφότατο. γίνονται εκεί κάθε λογής καρποί μπολικώς, και πωρικά καλά. και ο καιρός είναι πάντα γαληναίος. ροδάκιναις, ροϊδία, σταφύλια, νεράντζια και σύκα ευρίσκονται πάντα εις τα περιβόλια».

19 Αυγούστου: Απαντητική επιστολή του Κάλβου στον Sir Charles Monck. Αναφέρεται σε σοβαρή ασθένεια των ματιών του: «Σας ζητώ χίλιαις φοραίς συμπάθιον αν άργισα τόσον να αποκριθώ της τιμίαςσας των 30 Ιουλίου. – υπόφαιρα διά 20 ημέραις μίαν τόσον μεγάλην και σκληράν οφθαλμίαν οπού με

Η οδός Gerrard στο Λονδίνο (τη δεκαετία του 1820), όπου έμενε ο ποιητής από τις αρχές του 1817 μέχρι τον Μάιο του 1819.

εμπόδησε όχι μόνον να σας γράψω αλλά και να διαβάσω τα όσα μου εγράψετε – εκαλητέρευσα και κάμνω το χρέοσμον.

Ακούω ότι ηύρετε την γυναίκανσας και τὰ παιδιάσας εις καλήν υγείαν και χαίρομαι· αλλά σας λυπούμαι εγκαρδιακώς διά το να ευρίσκεσθαι εις ένα κλίμα το οποίο σας απομακρίνει την γλυκύτητα του καλοκαιριού – Βέβαια τέτοιο κλίμα δεν ήθελεν είναι διά με λατρευτήν του ηλίου και των πορικών. – Έχετε δίκαιον όταν λέγετε ότι τα νησιά μας έχουσι πλήθος και κάθε λογής καλών καρπών· δίκαιον ακόμι όταν παραπονείσθαι να ωριμάζουν εις εδώ μετά

βίας και εις τα κλείστρα – αλλά 'μηλόντας απάθητα αν κάποια δένδρα και άνθη οπού ο ήλιος ενδυναμώνει αλλού με τας ακτίναςτου, εδώ δεν επιτυχαίνουσι, το ανθρώπινον σώμα όμως αυξάνοντας υγιέστερον, κάμνει 'τούτους τους τόπους αξίους προτιμήσεως – Εις κάθε γην τα καλά και τα κακά είναι ισοστάσια, και εγώ συμβουλεύω τους φίλουςμου να παρατήσουν κάμποσα καλά διά να ολιγοστεύσουν τα κακά τους. Δεν επαινώ λοιπόν ούτε αγαπώ την Ελλάδα ή την Ιταλίαν ή άλλο τινά μέρος του κόσμου διά το όνομα και διά τα πράγματα οπού περιέχουν αλλά διά την ησυχίαν οπού ημπορούν να μου δώσουν – Αν ήμουν πλούσιος, αν δυνατός εις το σώμα και με μεγάλα μέσα νοός, και αν αι περιστάσεις πολιτικάι το εσυγχώρουν, ήθελον προτιμήσει κάλλιον την ησυχίαν και την ευτυχίαν της πατρίδος μου παρά την εδικήν μου, αλλά επειδή ο καιρός και η τύχη θέλει έτζι, έτζι ασείναι, και χαίρομαι εδώ τρέμοντας από το κρύν καθώς εχαιρόμουν εις την πατρίδαμου στενοχορημένος από την ζέσταν».

9 Σεπτεμβρίου: Γράμμα της Susan F. Ridout προς τον Κάλβο στο οποίο αναφέρεται σ' έναν «Ύμνο» (Inno στα ιταλικά) του ποιητή τον οποίο της έχει στείλει. Στο ίδιο ποίημα (Hymn και little poem) αναφέρονται σε επιστολές τους προς τον Κάλβο (2 και 11 Δεκεμβρίου) και οι μαθήτριάς του Frances Freeman και Pearson: «Άπειρες ευχαριστίες, Κύριε, για το γράμμα σας και για τον Ύμνο σας, που οι τρεις μαθήτριάς σας με μεγάλη ευχαρίστηση διαβάσαμε». Σε απαντητική επιστολή του

Λονδίνο 1821.
Ο Τάμεσης.

ο Κάλβος της γράφει: «Αν εγνώριζα ότι όλες οι μαθήτριάς μου θα δέχονταν με ευμένεια τον Ύμνο μου, θα είχα αποστείλει ευχαρίστως τρία αντίτυπα αντί για ένα».

10 Οκτωβρίου: Γράμμα του βουλευτή Charles Monck προς τον Κάλβο: «Ελυπήθηκα πολλά διαβάζοντας την γραφήν σου από της οποίας έμαθα την σκληράν σου ασθενείαν· πόσον πόνον ήτον ανάγκαιον να υποφέρητε. ότι εκαλλιότερες χαιρόμαι: κι ελπίζω το βλέψιμόν σου να μην λάβη καμμίαν βλάβην από την οφθαλμείαν οπού έπαθες. [...] διά πολλαίς δουλείαις οπού έπερναν σχεδόν όλην την σχολήν μου, αφού είμαι εδώ, δεν έσπούδασα πολλά την Ρωμαϊκήν. όμως έφερα περαιότερον κάποιο τι εις τελίωσιν το λεξικόν μου Αγγλορωμαϊκόν, και ελπίζω ότι με το μέλλον έτος, πότε μεταγύρισα εις Λόνδραν, θέλω έχει ακόμη την ωφελητικήν σου βοηθείαν. [...] ευχαριστώ σας πολλά διά την διόρθωσιν των σφαλμάτων της δικής γραφής μου. [...] εις ετούτον τον κόσμον δεν ευρίσκονται ρόδα οπού δεν περικυκλώνονται με ανκάθια».

10 Δεκεμβρίου: Απαντητική επιστολή του Κάλβου προς τον Sir Charles Monck. Πληροφορία ότι ετοιμάζει ελληνικό λεξικό και γραμματική σε «απλήν γλώσσαν της Ελλάδος»: «Είδον ότι δεν θέλετε γυρήση εις Λόνδραν πριν το τέλος Ιανουαρίου και προσμένω αυτόν τον καιρόν ανυπομόνως- είδον έτι ότι επροχωρήσετε εις το Λεξικόν σας και χαιρόμαι· εγώ εσυμφώνησα με έναν βιβλιοπώλην και με τον χρόνον θέλει αρχηνίσω τον τύπον ενός Ρωμαϊκού λεξικού (γρεκικού)- αυτός ο ίδιος Βιβλιοπώλης ετύπωσε είναι τώρα μερικαίς ημέραις μίαν σκληρώτατην γραμματικήν διά τους Άγγλους οπού επιθυμούσι να μάθουν την απλήν γλώσσαν της Ελλάδος: πρέπει να την δεχθούμεν διότι είναι η μόνη οπού ευρήσκειται εδώ- Ίσως θέλει τιπόσω το σγλιγορότερον μίαν και εγώ- κάτι τι λιγότερον σκληρήν».

13 Δεκεμβρίου: Επιστολή του μαθητή του John Lee (1783-1866) στα ελληνικά προς τον Κάλβο στην οποία και η πληροφορία ότι ο ποιητής «έχει την τιμήν την ξεχωρισμένην να τυπώνει πρώτος βιβλία απλογρεκικά εις ετούτην την γην».

Ο κόμης Γκίλφορντ, ιδρυτής της Ιονίου Ακαδημίας, στον οποίο ο Ανδρέας Κάλβος αφιέρωσε το 1819 την ωδή του *Ελπίς πατρίδος*.

1818

10 Ιανουαρίου: Πληροφορία από πάτερα μαθήτριάς του ότι διδάσκει και γαλλικά.

Τυπώνεται στο Λονδίνο η τραγωδία του *Le Danaïdi* (Δαναΐδες).

Γνωρίζεται με τον ιταλό γιατρό και λογοτέχνη Bartolomeo De Sanctis (1781-;), ιδρυτή του περιοδικού *L' Ape Italiana*. Σώζονται 19 επιστολές (1818-1819) του De Sanctis προς τον Κάλβο: «Στα σχέδια για τη δημιουργία του περιοδικού έλαβε μέρος ενεργό και ο Κάλβος [...] Τα γράμματα του De Sanctis μας εισάγουν και στην ιδιωτική ζωή του νιόπαντρου ζεύγους Κάλβου [θα παντρευτούν τον Μάιο του 1819]. Ο De Sanctis συχνά πηγαίνει σπίτι τους και περνά εκεί τη βραδιά του. Άλλοτε πηγαίνουν εκεί ομαδικά φινγάδες Ιταλοί για συνεδρίαση. Ο Κάλβος προμηθεύει στον De Sanctis συνδρομητές για το περιοδικό, ενώ αυτός πάλι του συστήνει ακροατές» (M. Vitti).

15 Απριλίου: Η μαθήτριά του Frances Freeman τον ευχαριστεί για την αποστολή της *Italian Grammar*, πρώτο μέρος των *Italian Lessons* που θα κυκλο-

φορήσουν το 1820.

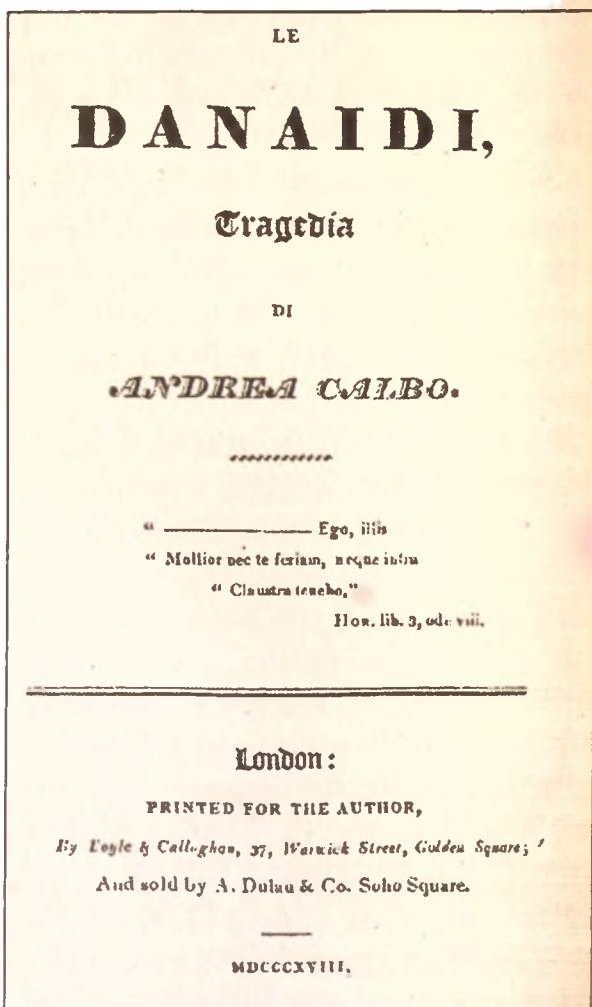
31 Μαΐου: Ο Ζακύνθιος ναυτικός Νικόλαος Κεφαλός (1770-1850), γνωστός έμπορος και τυχοδιώκτης, ζητά από τον Κάλβο το ελληνικό αλφάβητο για τους χάρτες που θα τυπώσει τον ίδιο χρόνο στο Παρίσι.

Καλοκαίρι: Γνωριμία του με την Maria Theresa Josephine Thomas, μιαν «εύμορφη κοπ[έ]λα», την οποία ερωτεύεται και με την οποία θα παντρευτεί τον επόμενο χρόνο.

2 Ιουνίου: Στέλνει έντυπες προσκλήσεις για τη διάλεξή του σχετικά με την αρχαία και νέα ελληνική. Η διεύθυνσή του: 19 Gerrard Street, Soho.

9 Ιουνίου: Διάλεξή του στα Argyll Rooms, πνευματικό και καλλιτεχνικό κέντρο του Λονδίνου, για την αρχαία ελληνική γλώσσα σε σύγκριση με τη νέα, στην οποία εκφράζει τη διαφωνία του με τη θεωρία του Έρασμου για την προφορά της ελληνικής γλώσσας.

Την ίδια μέρα δημοσιεύεται αγγελία στην εφημερίδα *Times*: «**ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΙΑΛΕΞΗ:** Παρακληθήκαμε να σημειώσουμε ότι η διάλεξη που πρόκειται να γίνει από τον κ. Κάλβο, έναν ιθαγενή της Ελλάδας, πάνω στην αρχαία ελληνική

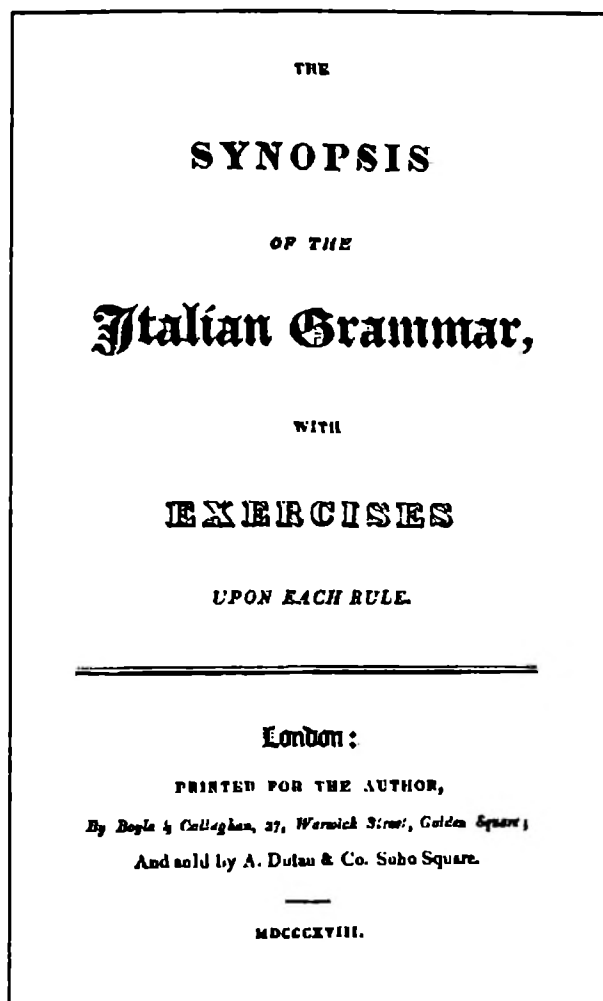

Η τραγωδία του Α. Κάλβου *Le Danaïdi* που τυπώθηκε στο Λονδίνο το 1818.

γλώσσα σε σύγκριση με τη νέα, θα αρχίσει ακριβώς στις 3 σήμερα στα Argyll Rooms».

10 Ιουνίου: Δημοσίευμα στην εφημερίδα *Times* για τη διάλεξη του ποιητή, κατά την οποία διάβασε αποσπάσματα από τον Όμηρο και το Θουκυδίδη: «Ο ομιλητής ήταν ένας νέος άντρας με ενδιαφέρουσα εμφάνιση, ονομαζόμενος Κάλβος· κατάγεται από τη Ζάκυνθο, αλλά έχει εγκαταλείψει αυτή τη νήσο για πέντε τώρα χρόνια και σ' αυτό το διάστημα έχει ταξιδέψει στην Ευρώπη και, εκτός από άλλες γλώσσες, αποχτήσε μια τέτοια γνώση της αγγλικής, ώστε η διάλεξή του δε θα υποτιμούσε έναν από τους καλύτερους μας συγγραφείς είτε σε ύφος ή σε επιχειρηματολογία. [...] Διάψευσε τη θεωρία του Έρασμου με μεγάλη επιτυχία. [...] Η συγκέντρωση που έγινε στα Argyll Rooms, ήταν σοβαρή αν και όχι πολυπληθής».

Την ίδια ημέρα στην εφημερίδα *The New Times* δημοσιεύεται περίληψη της διάλεξης. Μεταξύ άλλων: «Την Δευτέρα δόθηκε μια διάλεξη στα Argyll Rooms από τον Ζακύνθιο κ. Κάλβο, το κύριο θέμα της οποίας ήταν να αποδείξει ότι οι σύγχρονοι Έλληνες προφέρουν όπως επρόφεραν και οι πρόγονοί τους στην πιο δόκιμη περίοδο των ελληνικών γραμμάτων. [...] Το ενδιαφέρον, το οποίο παρουσιάζει από μόνο του το θέμα, ήταν αυξημένο στην περίπτωση αυτήν από το γεγονός ότι ο ομιλητής πραγματευόταν για τη γλώσσα του δικού του τόπου και από την καλοζυγισμένη σοβαρότητα με την οποία υπερασπιζόταν τις πεποιθήσεις του. Ο κ. Κάλβος είναι πολύ νέος και όπως μαθαίνουμε έχει φθάσει πρόσφατα στην Αγγλία. Πρέπει να προόδευσε καταπληκτικά γρήγορα στα αγγλικά. Το ύφος του είναι λείο και επακριβωμένο, και η λαλιά του κομψή και ζωηρή. [...] Παραπονήθηκε ότι οι ταξιδιώτες εσχημάτισαν την γνώμη τους για την σύγχρονη ελληνική γλώσσα υπερβολικά στηριγμένοι στην ομιλία του λαού. Ο κ. Κάλβος χειρίσθηκε αυτά και πολλά άλλα θέματα με μεγάλη οξύνοια και edιάβασε διάφορα ομηρικά αποσπάσματα. [...] Ετελείωσε την ομιλία του διαβάζοντας τα ελληνικά ψηφία και τις διφθόγγους και απαγ-

Εσώφυλλο της ιταλικής γραμματικής του Α. Κάλβου που τυπώθηκε στο Λονδίνο το 1818.

γέλλοντας από τον Θουκυδίδη ένα μέρος από τον περίφημο Επιτάφιο του Περικλή. [...] Ο κ. Κάλβος ανήγγειλε την πρόθεσή του να κάνει και άλλες διαλέξεις· πιστεύουμε ότι θα προχωρήσει βαθύτερα στην σύγκριση ανάμεσα στην σημερινή και την αρχαία ελληνική...».

21 Ιουλίου: Επιστολή του μαθητή του John Lee, στην οποία αναφέρεται στη διάλεκτο του «σπουδαίου» Κοραή και στο Λεξικόν της Γαλλικής Γλώσσας (1809) του Γρηγορίου Γ. Ζαλίκογλου, (1776-1827), το οποίο έχει και ο ποιητής. Του ζητάει τη γνώμη του ποια «διάλεκτο» πρέπει να σπουδάσει.

Αύγουστος: Το *Gentleman's Magazine* γράφει για τη διάλεξη του Κάλβου.

10 Δεκεμβρίου: Ο αδελφός του Νικόλαος του γράφει από την Τεργέστη: «Εσύ, παρόλο που ξέρεις πού φθάνει η αδελφική αγάπη, δύσκολα μπορείς να υποθέσεις την ικανοποίηση που ένοιωσα όταν άκουσα την διαπρεπή σταδιοδρομία που εγκαινιάσες στα γράμματα, και τη φήμη που απέκτησες στην πρωτεύουσα αυτή με τα προσόντα σου.

Αγαπητέ μου αδελφέ, ήταν καιρός πλέον να κουρασθεί η μοίρα να μας καταδιώκει, και να ανοίξει και σε μας μια φορά το δρόμο να γίνουμε κάτι: ιδού πού φθάσαμε αδελφέ μου, εσύ από τον ένα δρόμο, κι εγώ από τον άλλο: εσύ βρίσκεσαι σε μία χώρα όπου η επιστήμη χαίρει εκτίμησης και αποδίδει την πρόπουσα δικαιοσύνη στα προσόντα σου: εγώ, μετά από τόσες δυσκολίες, για να απομακρυνθώ από την ηλιθιότητα μέσα στην οποία δυστυχώς είχα μεγαλώσει, κατάφερα να βελτιώσω τις γνώσεις μου στο εμπόριο, σε σημείο να γίνω ο γραμματέας του πρώτου Οίκου αυτής της Αγοράς: μπορούμε να είμαστε ικανοποιημένοι από την τύχη μας, πόσο μάλλον που είναι καρπός του δικού μας ιδρώτα και των σπουδών που εμείς οι ίδιοι κάναμε.

[...] Έχει εδώ δύο λογίους: τον *Cavalieri Μουστοξύδη* και κάποιον *Σκορδίλλη*: και οι δύο σε γνωρίζουν εξ ονόματος από την εποχή που ήσουν ακόμα με τον Φόσκολο: Μου ζητούν συνεχώς νέα σου και ευχαριστήθηκαν πολύ όταν τους έδωσα να διαβάσουν το άρθρο στην εφημερίδα *Times* σχετικά με την Ομιλία που έκανες στα Argyll Rooms».

Δημοσιεύεται αγγελία στο *Gentleman's Magazine* για την Αρμονική Γραμματική των Κυριότερων Αρχαίων και Νεότερων γλωσσών του *Frederich Nolan*: «Η Νέα Ελληνική θα γίνει από τον κ. Κάλβο, ένα ιθαγενή της Ιονίου Δημοκρατίας και Δημόσιο Ομιλητή πάνω στην Ελληνική Λογοτεχνία». Μεταφράζει στα νέα ελληνικά απόσπασμα από το «Βίος του Κωνσταντίνου» του *Ευσέβιου* για τον αιδεσιμότατο *Frederich Nolan* (1784-1864). Σε επιστολή του στα ιταλικά σχολιάζει τη λέξη «σύνεσις»: «Αν δεν απατώμαι αυτή η λέξη είχε αρχικά μόνο τη σημασία μιας ενώσεως ή συνάφειας φυσικών αντικειμένων (Όμηρος), και η έννοια της συγκρίσεως, στοχασμού, κρίσεως, εκλογής, επανενώσεως και συνθέσεως από το μυαλό δεν συνδέθηκε μαζί της, μέχρι περίπου την εποχή που η Ελλάδα ενδιαφέρθηκε για τη φιλοσοφία (Πλάτ. Αριστ. Ξεν. Απομ.), όταν εσήμαινε, καθώς σημαίνει και τώρα, σωφροσύνη, ευφυΐα, καλή αίσθηση, λογική και πιο κυ-

ριολεκτικά εκείνο που ο Condillac εννοεί στη λογική του με τη λέξη *jugement*».

Η μετάφραση του αποσπάσματος του Ευσέβιου από τον Κάλβο καθώς και η επιστολή του στα ιταλικά δημοσιεύονται στο βιβλιαράκι του Nolan, *Remarks on a passage in Eusebius's Ecclesiastical History with translation in Modern Greek and Italian*.

Ολοκληρώνει τη μετάφραση στη νεοελληνική γλώσσα των Ψαλμών του Δαυίδ, καθώς και των Συναπτών, Επιστολών και Ευαγγελίων.

1819

7, 14, 21 Φεβρουαρίου: Υπόσχεση γάμου (Banns of Marriage τρεις συνεχόμενες Κυριακές) στην εκκλησία της Αγίας Άννας στο Σόχο.

26 Μαρτίου: Επιστολή του ποιητή Filippo Pananti (1766-1837) προς τον Ανδρέα Κάλβο.

Απρίλιος: Κυκλοφορεί στο Λονδίνο το περιοδικό *L' Ape Italiana*, στο οποίο συνεργάζεται ο Κάλβος: υπογράφει με τα αρχικά K.Z. και K.X.Z.

18 Μαΐου: Γάμος του ποιητή με τη Maria Theresa Josephine Thomas στην εκκλησία της Αγίας Άννας στο Σόχο. Την πράξη του γάμου υπογράφουν, εκτός από την κόρη του φίλου του Guiseppe Naldi, Caroline, η Maria T.J. Thomas και ο L. Carlos O' Callaghan του τυπογραφικού οίκου «Boyle and Callaghan» που είχε αναλάβει την εκτύπωση των *Italian Lessons* του Κάλβου.

Το ζεύγος Κάλβου μετακομίζει στο 5 Brook Green Terrace, Hammersmith (Brooke Green, London, W6).

26 Μαΐου: Φιλελληνικός λόγος του βουλευτή Charles Monck στο Βρετανικό Κοινοβούλιο με τον οποίο υπερασπίζεται τους κατοίκους της Πάργας.

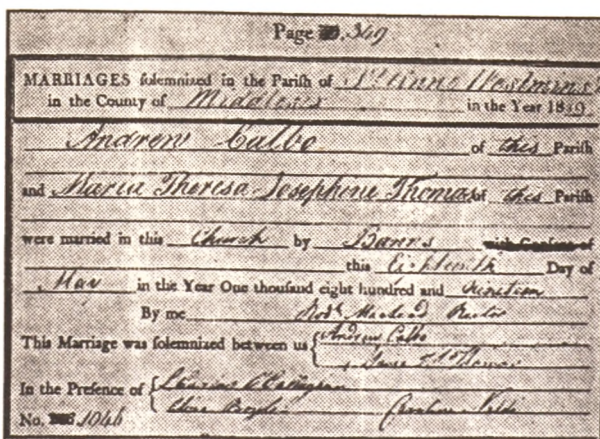
1 Ιουνίου: Επιστολή-σημείωμα του John Lee προς τον Κάλβο, όπου γίνεται αναφορά στο Λεξικόν Τετράγλωσσον (1801) του Γεωργίου Κωνσταντίνου (-1786), που του έχει υποδείξει, καθώς και σε ελληνική εφημερίδα την οποία περιμένει από τον ποιητή.

28 Ιουνίου, Δευτέρα: Πρώτη ομιλία του Κάλβου, στα Argyll Rooms, της νέ-

ας σειράς διαλέξεων για την αρχαία και τη νέα ελληνική γλώσσα. Αποτελεί επανάληψη, με πολύ μικρές αλλαγές, της διάλεξης που έδωσε στις 9 Ιουνίου 1818. Τη διάλεξη παρακολουθεί ο φίλος και μαθητής του της ελληνικής γλώσσας, βουλευτής Sir Charles Monck.

30 Ιουνίου, Τετάρτη: Δεύτερη διάλεξη στα Argyll Rooms: «Ο κ. Κάλβος edιάβασε τον υπέρ Αρχιδάμου λόγο του Ισοκράτη, με παρατηρήσεις φιλολογικές, κριτικές και επεξηγηματικές της προφοράς των σύγχρονων Ελλήνων».

Την ίδια μέρα δημοσιεύεται στην εφημερίδα *Times* σημείωμα για τη διάλεξη του ποιητή της περασμένης Δευτέρας. Μεταξύ άλλων: «Η θεωρία που προσπαθεί να υποστηρίξει είναι ότι η αληθι-

Επάνω η εκκλησία της Αγίας Άννας στο Soho του Λονδίνου, όπου έγινε ο γάμος του Ανδρέα Κάλβου με την Maria Theresa Josephine Thomas (18/5/1819), και κάτω η εγγραφή του γάμου στο βιβλίο της εκκλησίας.

νή προφορά της γλώσσας του Ομήρου και του Θουκυδίδη βρίσκεται, όχι μέσα στις ευρωπαϊκές σχολές, αλλά μέσα στους ίδιους τους Νεοέλληνες [...] Προσπάθησε να δείξει ότι η θεωρία του Έρασμου, πάνω στην οποία είναι βασισμένη η ευρωπαϊκή προφορά της ελληνικής, κατασκευάστηκε πάνω σε λανθασμένα γεγονότα. [...] Το ακροατήριο τη Δευτέρα ήταν αξιοσέβαστο, αλλά ένεκα της μη ευνοϊκής κατάστασης του καιρού, δεν ήταν πολυάριθμο. [...] Η επόμενη διάλεξη θα γίνει σήμερα: τόπος συγκέντρωσης είναι τα Argyll Rooms».

3 Ιουλίου, Σάββατο: Τρίτη διάλεξη του Κάλβου για την αρχαία και νέα ελληνική γλώσσα, για την οποία θα δημοσιευθεί εκτεταμένο άρθρο και αποσπάσματα από την ομιλία του στην εφημερίδα *The New Times* στις 5 Ιουλίου.

Ο Κάλβος επισημαίνει ότι η ελληνική γλώσσα «εξακολουθεί να είναι η ζωντανή γλώσσα εκατομμυρίων ανθρώπων» και πως αυτή «και η προφορά της έχουν μεταβιβασθεί από πατέρα σε γιο ως η λιγότερη φθαρτή κληρονομιά». Πιστεύει «ότι η ελληνική γλώσσα έμεινε αναλλοίωτη στην ουσία της από αιώνα σε αιώνα» και αναφέρεται στη συνέχεια στην ιστορία της ελληνικής γλώσσας από τους μυθικούς μέχρι τους σημερινούς χρόνους και τη διαιρεί σε 7 περιόδους. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον έχουν οι παρατηρήσεις του για την τελευταία περίοδο («Από την άλωση της Κωνσταντινούπολης ως τους σημερινούς χρόνους»). Μεταξύ άλλων η εφημερίδα *The New Times* γράφει: «Αν εξετάσουμε, είπε ο κ. Κάλβος, το πολιτικό σύστημα και τον εθνικό χαρακτήρα των Τούρκων, πρέπει να θαυμάσουμε τον αριθμό των συγγραφέων που εφώτισαν τα πρώτα χρόνια της δυστυχίας μας [...]»

Οι προσπάθειες αυτών των αξιωματούχων και των διαδόχων τους, συνδυασμένες με τις προσπάθειες των φωτισμένων Πατριαρχών για να αναζωπυρώσουν και να ενισχύσουν την λαμπάδα των γραμμάτων, η οποία αν και έκαie αμυδρά δεν είχε σβήσει, παρουσίασε λαμπρά αποτελέσματα στα τελευταία πενήντα χρόνια. Η Ελλάδα είδε να αυξάνει ο αριθμός των σχολείων και των βιβλίων της και τα ονόματα πολλών λο-

Το ύφος αυτών των συγγραφέων μπορεί να διακριθεί σε τρεις κατηγορίες. Η πρώτη είναι πιο πλούσια σε λαϊκές εκφράσεις, δείγμα, συνεπώς, της κοινής λαλιάς η οποία περικλείνει όχι μόνο τις τέσσερις διαλέκτους αλλά και τις διαλέκτους όλων σχεδόν των περιοχών· η δεύτερη έχει ύφος γενναίο, διαμορφωμένο επάνω στο κλασικό των αρχαίων χρόνων, και συνεπώς πλαστό. Η τρίτη που αποτελεί πιστή αντιγραφή της γλώσσας του Πατριαρχείου, συνεπώς βυζαντινή, από την οποία οι λόγιοι της Ευρώπης θα έπρεπε να κρίνουν την κατάσταση της παιδείας μεταξύ των σύγχρονων Ελλήνων [...] Από τα έργα που είναι γραμμένα στο τρίτο αυτό ύφος έχουμε μιαν απόδειξη ότι οι λέξεις που για ορισμένο χρονικό διάστημα είχαν λησμονηθεί ξαναμπήκαν πάλι σε κυκλοφορία και γίνονται κοινόχρηστες, και ότι η χρησιμοποίηση ξένων λέξεων και εκφράσεων εγκαταλείπεται. Οι ελληνικές εφημερίδες που εκδίδονται τώρα στη Βιέννη είναι γραμμένες σ' αυτό το ύφος, πράγμα που αποδειχνει ότι αρχίζει να αναγνωρίζεται από όλο το έθνος για τύπος του καλού ύφους και για κοινή και γραπτή γλώσσα. Οι εφημερίδες αυτές εκδίδονται την τελευταία επταετία, γεγονός που φανερώνει ότι το ύφος τους είναι αντιληπτό, και ότι οι σύγχρονοι κάτοικοι της Ελλάδας δεν χρησιμοποιούν κάποιο ιδίωμα για να ανταλλάξουν τις ιδέες τους, παρά μια γλώσσα εύλογα διαφορετική από την γλώσσα του χρυσού αθηναϊκού αιώνα, αλλά που απέχει ελάχιστα από εκείνην στην γραμματική κατασκευή».

69

νου έτους, και αφού περίμενα ολόκληρο τον Δεκέμβριο, σου ξανάγραψα στις 3 Ιανουαρίου, στέλλοντάς σου αντίγραφο της πρώτης μου επιστολής».

26 Οκτωβρίου: Σε γράμμα της η Susan Ridout στον Κάλβο αναφέρεται σε ρήξη του ποιητή με το περιοδικό *L' Ape Italiana*.

Νοέμβριος: Συνάντηση με την παλιά του μαθήτριά Susan Fortune Ridout· ερωτεύονται. Ναυαγούν τα σχέδιά τους για γάμο. Τέλος Δεκεμβρίου χωρίζουν.

21 Νοεμβρίου: Επιστολή του Κάλβου στα ελληνικά προς τον Γκίλφορντ. Η επιστολή αναφέρεται στην προσπάθεια του Κάλβου να γνωρίσει τον Γκίλφορντ, στα πρόσφατα «διάφορα και θλιβερά συμβάντα» (θάνατος της γυναίκας του) και στο ποίημα που γράφει στα ελληνικά (η ωδή *Ελπίς πατρίδος*) και επιθυμεί να το αφιερώσει σε αυτόν:

«Οι φίλοι μου και αι εφημερίδες μοι έδωσαν έπειτα την χαράν της ειδήσεως ότι εκλήθης Αρχιεπιστάτης του εν Κερκύρα Ελληνικού Παμμουσίου, και εύχομαι 'να έγινε τούτο εις τιμήν του ονόματός σου, και διά το καλόν των συμπατριωτών μου. Ως τόσον, μελετών 'να γράψω τι ποίημα την καλλιέργειαν της γλώσσης και την υψηλοφροσύνην του έθνους διατεινόμενος, έδωξέ μοι εύλογον 'να δοκιμάσω πρώτον διά ολίγων στίχων τον νουν του λαού μου. Αυτούς τους τυπώνω μετά όχι μακράς τινος προς σε επιστολής μου σπουδάζων επί τούτοις 'να μη σε αφήσω εν τη ευτυχεί ταύτη περιστάσει αχαιρέτιστον. Μη απορρίψης λοιπόν την φυλλάδα και νόμισον αυτήν, όχι ως δώρον, επειδή ούτε εγώ δύναμαι 'να δώσω, ούτε συ χρειάν έχεις 'να λάβης απ' εμού δώρον, αλλ' ως ειλικρινές και χρεωστούμενον σημείον ότι σέβομαι τας προς την ωφέλειαν της Ελλάδος ενεργούσας αρετάς σου».

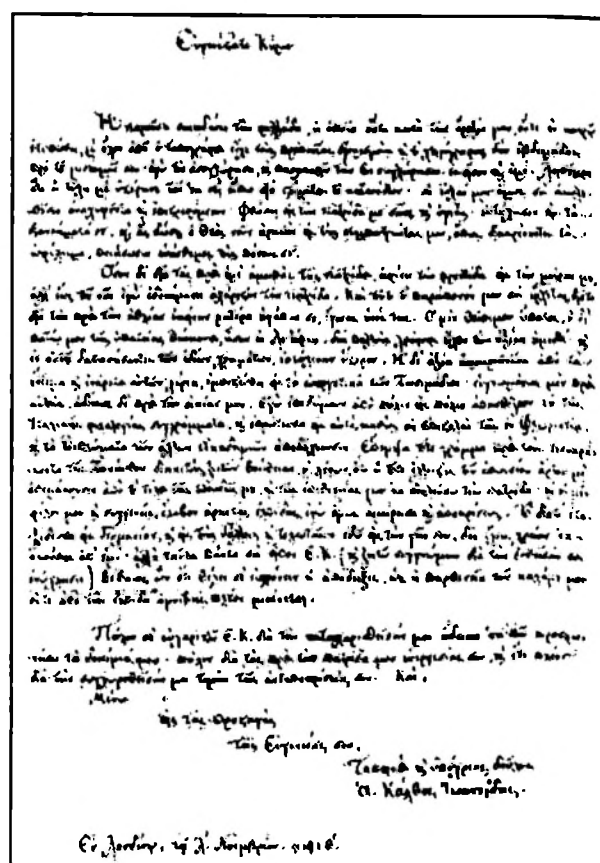
23 Νοεμβρίου(;) : Απάντηση της Susan F. Ridout σε επιστολή του Κάλβου. Αναφέρεται στη ζωή του πατέρα της και σε ταξίδι του ποιητή στην Αίγυπτο: «Δεν μου αρέσει το ύφος του τελευταίου, καλύτερα να πω του συνετού, γράμματος, κύριε και φίλε μου, πράγμα που δεν μπορώ να το καταλάβω, είναι ένα αίνιγμα, από την αρχή ως το τέλος, είναι ανεξήγητο: προφήτες, ιερουργοί, λάθη,

Ο εκδότης Samuel Bagster, πρόεδρος της «Prayer Book and Homily Society», ο οποίος τύπωσε την ωδή *Ελπίς πατρίδος*.

γράμματα, πένθη. [...] Αντίο. Όταν θα μου χαρίσετε ένα γράμμα, θυμηθείτε πως είμαι μαθήτριά σας και πείτε μου κάτι για την Αίγυπτο, ή για όποιον άλλο τόπο έχετε δει».

26 Νοεμβρίου: Επιστολή της Ridout

Η επιστολή του Κάλβου προς τον Γκίλφορντ, συνοδευτική της ωδής του *Ελπίς πατρίδος*.

προς τον Κάλβο: «Ήμουν λοιπόν, εγώ η πρώτη που ερωτεύτηκα, και άλλα ζητούσατε εσείς απ' την καρδιά σας; Με ρωτήσατε αν θα μπορούσα να είμαι σίγουρη για τη δύναμή σας να με κάνετε ευτυχισμένη, αν γνώριζα πως ήταν ενδεχόμενο να ζήσω τη ζωή μου μαζί σας. [...] Μου δώσατε ένα τίτλο πολύ αγαπητό— σαν Αδελφή προσμένω το άνοιγμα της καρδιάς σας, σαν Αδελφή πάντα θα σας φροντίζω στοργικά κι ας μη γελιόμαστε· όσο είναι καιρός, ας ανακαλύψουμε ο ένας την καρδιά του άλλου».

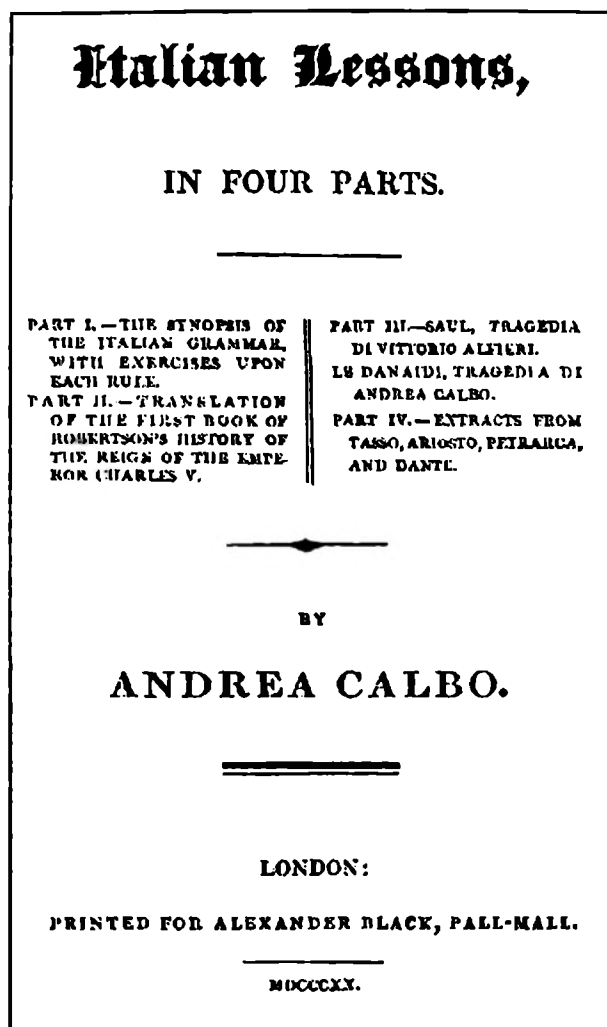
Με την ίδια ημερομηνία: Απαντητική επιστολή του Γκίλφορντ προς τον Κάλβο. Τον ευχαριστεί για τα συγχαρητήριά του και αποδέχεται την αφιέρωση του ποιήματος του Κάλβου.

Τέλη Νοεμβρίου: Πρώτο τυπωμένο ποίημα του Κάλβου στα ελληνικά από τον Samuel Bagster στο Λονδίνο με τίτλο *Ελπίς πατρίδος. Ωδή εν τη των νυν Ελλήνων διαλέκτω*. (Αντίτυπο σώζεται στη βιβλιοθήκη του Πανεπιστημίου της Γλασκώβης με αριθμό ταξινόμησης Sp. Coll BG 57-c2).

30 Νοεμβρίου: Γράμμα του Κάλβου προς τον Γκίλφορντ, συνοδευτικό της «φυλλάδας» με την ωδή *Ελπίς πατρίδος*, την οποία του αφιερώνει. Ο ποιητής κάνει αναφορά στις οικογενειακές περιπέτειες στο Λιβόρνο, στις δυσκολίες για τη συνέχιση των σπουδών του στη Φλωρεντία, στην απόρριψη από τον Δήμο Ζακύνθου της αίτησής του για υποτροφία και στα ταξίδια του στη Γερμανία, τη Γαλλία και την Αγγλία: «Η παρούσα συνοδεύει την φυλλάδα, η οποία ούτε κατά την όρεξίν μου, ούτε εν καιρώ ετυπώθη, μ' όλον οπού ο τυπογράφος είχε τους πρέποντας διορισμούς και το χειρόγραφον, δύο εβδομάδας προ του μισευμού σου· εγώ τον εσυγχώρησα, και παρακαλώ την Ε: συγχώρησον εκείνον και εμέ. Λυπούμαι ότι η τύχη με υστέρησε του 'να σοι είπω διά στόματος το κατευόδιον· αι ευχαί μου όμως σοι ακολουθούσιν αναχωρούντα και επιστρεφόμενον. Φθάσαι εις την πατρίδα μου σώος και υγιής· ενύχνησον εις τα διανοήματά σου, και ας δώση ο Θεός νουν αρκετόν εις τους συμπατριώτας μου, όπως διακρίνοντες τα ωφέλημα, ποιήσωσιν ευάνθεμους τους πόνους σου».

Όσον δε δια τας προς εμέ αμοιβάς της Πατρίδος, αφίνω την φροντίδα εις την μοίραν μου, αλλ' έως του νυν εγώ εδοκίμασα αχάριστον την Πατρίδα. Και τούτο το παράπονόν μου σοι έρχεται, διότι διά την προς την αθλίαν εκείνην μητέρα αγάπην σου, έγινας υιός της. Ο μεν θεός μου ύπατος, ο δε πατήρ μου της υπατείας Διάκονος, ήσαν εν Λιβόρνω. διά πολλούς χρόνους είχαν την αξίαν αμισθί και εν αυτή δαπανήσαντες των ιδίων χρημάτων, επτώχιναν ύστερον. Η δε αξία αφαιρεθείσα από τα έντιμα και ενάρετα αυτών χέρια, εμπιστεύθη εις τα ευεργετικά των Ζωσιμάδων· ευγνωμόνως μεν προς αυτούς, αδίκως δε προς την οικίαν μου. Εγώ επεδήμουν από πόλιν εις πόλιν απανθίζων τα της Ιταλικής φιλολογίας συγγράμματα, και επρώτευσά εις αυτό, καθώς αι επιστολαί της εν Φλωρεντία, και τα Διπλώματα των άλλων Ακαδημιών αποδείχνουσιν. Έπεμψα τότε γράμμα προς τους τεσσαράκοντα της Ζακύνθου διοικιτάς, ζητών βοήθειαν, και λέγων, ότι η τότε έλλειψις του επιουσίου άρτου με απεμάκρυνεν από το τέλος της σπουδής μου, και της επιθυμίας μου 'να δουλεύσω την πατρίδα· και οι μεν φίλοι μου και συγγενείς, έλαβον αρκετάς ελπίδας, εγώ όμως αμοίρησα και αποκρίσεως. Το διατί εταξίδευσά εις Γερμανίαν, και εις τους Γάλλους και τελευταίον εδώ εις την γην σου, δεν έχεις χρειάν 'να ακούσεις απ' εμέ. αλλά ταύτα πάντα σοι είπον Ε.Κ. (και ζητώ συγγνώμην διά την δοθείσαν σοι ενώχλησιν) βέβαιος ων ότι θέλει σε ευφράνειν η απόδειξις, ως η παρθενεία του καλάμου μου ούτε από την ελπίδα αμοιβής πλέον μαιίνεται».

2 Δεκεμβρίου: Σε επιστολή της η Suzan Ridout προς τον Κάλβο αναφέρεται στη γυναίκα του και στο χαρακτήρα του: «Πολύ αληθινά, σε συμπονώ, πολύ ειλικρινά θα ήθελα να γνώριζα αυτή που αγάπησες και πολύ ξεκάθαρα βλέπω ότι είναι αδύνατο η καρδιά σου τόσο γρήγορα να λησμονήσει το πιο αγαπημένο της υποκείμενο και να δώσει τα αισθήματά της σε μιαν άλλη [...] Να σου πω τώρα κάτι και για σένα; Να σου πω πώς σε έχω πλάσει με το νου μου; Δεν αμφιβállω για τις έξοχες αρχές σου, την τέλεια ακεραιότητα του νου σου— έχεις δείξει πολλή κρίση

Το εξωφύλλο του βιβλίου του Ανδρέα Κάλβου *Italian Lessons* (Λονδίνο 1820).

και καλή λογική σε όλες τις περιπτώσεις που μου προσφέρθηκαν για παρατήρηση κι εκείνο που πιστεύω ότι με ευχαρίστησε πιο πολύ ήταν το ότι έχεις τόσο πολλή ζωτικότητα χαρακτήρος, τόσο πολλή ανεξαρτησία πνεύματος, και τόση εκλέπτυνση αισθημάτων—ήμουν α σίγουρη ότι είχες μια στοργική καρδιά».

Ο Κάλβος σκοπεύει να επισκεφθεί την Ιταλία και την Ελλάδα. Η Suzan Ridout είναι αποφασισμένη να τον ακολουθήσει στο ταξίδι.

Χριστούγεννα: Η Suzan Ridout ενημερώνει τον Κάλβο για την αρνητική στάση της οικογένειάς της να τον παντρευτεί και την υπόδειξη των φίλων της να διαλύσει τον αρραβώνα τους που έγινε βιαστικά. Οι λόγοι είναι κυρίως οικονομικοί: «Ποτέ δεν μπορώ να σε ξεχάσω, ποτέ δεν θα πάψω να σ' αγαπώ, ποτέ δεν θα πάψω να ενδιαφέρομαι περισσότερο ζωηρά για σένα. Αν αποτύχεις, δεν θα σε κατηγορήσω [...] Αν όμως επιτύχεις, πόσο θα θριαμβεύσω! Αν θα μ' αγαπάς ακόμα, με τι χαρά θα αντα-

ποδώσω την τρυφερότητά σου!».

31 Δεκεμβρίου, Παρασκευή: Σύμφωνα με τον μαθητή του Mentealh J. Stuart, ο Κάλβος θα ξαναρχίσει τις παραδόσεις μαθημάτων.

1820

3 Ιανουαρίου: Ο Νικόλαος Κάλβος, ο οποίος στο μεταξύ δεν έχει πάρει απάντηση από τον ποιητή, ξαναγράφει στον αδελφό του στέλνοντάς του αντίγραφο της επιστολής του του 1819.

10 Ιανουαρίου: Ο Κάλβος δεν έχει επιστρέψει ένα βιβλίο του Buffon που δανείστηκε και ο ιδιοκτήτης του ζητά να του επιστραφεί αμέσως.

12 Ιανουαρίου: Χωρίς αποτέλεσμα οι καθημερινές προσπάθειες για να βρεθεί ο Κάλβος και να επιστρέψει τη Βίβλο του Martini στον ιδιοκτήτη της.

«Αν και είχε προειδοποιήσει τη Suzan ότι ενδέχεται να λείψει κάποιο διάστημα από το Λονδίνο, η αναχώρησή του μοιάζει να επισπεύδεται από άγνωστους παράγοντες. [...] Έτσι γνωρίζουμε μονάχα ότι τον Ιανουάριο του 1820 εξαφανίζεται από το Λονδίνο και τον Σεπτέμβριο του ίδιου έτους βρίσκεται μάλλον στη Φλωρεντία» (M. Vitti).

28 Μαρτίου: Ο Νικόλαος Κάλβος γράφει στον αδελφό του από την Τεργέστη. Σύμφωνα με την επιστολή ο πατέρας τους φαίνεται να αντιμετωπίζει, το πιθανότερο, σοβαρό πρόβλημα υγείας. Ο Νικόλαος του ζητεί να στείλει πληρεξούσιο για την κληρονομιά στη Ζάκυνθο, αναφέρεται στα δημοσιεύματα του αδελφού του και στον Αθανάσιο Πολίτη και στον Ιωάννη Πετριτσόπουλο, οι οποίοι πρέπει να είναι γνωστοί και φίλοι του ποιητή:

«Επίτρεψέ μου να σε επιπλήξω για τη σιωπή σου, οι ερωτήσεις που σου έθεσα για ορισμένα σημεία της επιστολής σου, κάπως σκοτεινά για μένα που μόνο επιφανειακά γνώριζα τις απόψεις σου, απαιτούσαν άμεση απάντηση εκ μέρους σου και αν μέχρι τώρα δεν μπόρεσα να ασχοληθώ με όσα μου ζήτησες δεν φταίω εγώ.

Ο πατέρας μας δεν έχει πλήρως βελτιωθεί από την κατάσταση που σου περιέγραψα, μου ζητά νέα σου σε κάθε του γράμμα, και μου είναι σίγουρα επίπονο να πρέπει να του επαναλαμβάνω συνε-

Μετά την αναχώρηση από την Αγγλία

χώς ότι δεν έχω νέα σου. Μου συνιστά συνεχώς να σου ξαναγράψω, ώστε να σπεύσεις να στείλεις πληρεξουσινό σου προκειμένου να απαιτήσουμε την περιουσία που μας άφησε η μητέρα μας, πράγμα αναμφίβολα απολύτως αναγκαίο, αφού δεν μπορώ, όπως σου είπα ήδη, να ενεργήσω ο ίδιος μόνος, αφού και τα δύο ονόματα αναφέρονται στη διαθήκη. Απάντησέ μου σε παρακαλώ στο ερώτημά μου, μπορείς να κάμεις τίποτα για τον Πατέρα μας; Όσο σκέφτομαι πόσο σημαντικά είναι αυτά τα ερωτήματα, τόσο δυσκολεύομαι να πιστέψω ότι δεν μου έχεις απαντήσει.

Διαβάζω συνεχώς τους Times, για να βρω κάποιο άρθρο που να σε αφορά αλλά δεν έχω δει έως τώρα κανένα. Πότε θα γίνουν οι διαλέξεις σου; Μην ξεχάσεις να με ειδοποιήσεις ώστε να μπορέσω, όπως σου είπα, να βάλω άρθρο στις εφημερίδες της Βιέννης, του Μιλάνου, της Βενετίας κ.λπ.

[...] Δεν αμφιβάλλω πως θα μου κά-
μεις την χάρη που σου ζήτησα να μου
στείλεις κανένα βιβλίο από αυτά που
έγραψες, μπορείς να είσαι βέβαιος πως
θα μου δώσει χαρά να μπορώ να το δεί-
χνω εδώ στους φίλους μου.

Οι εφημερίδες στις οποίες σκέπτομαι να δημοσιεύσω το άρθρο των *Times* που σε αφορά, είναι η *Gazzetta Universale* της Βιέννης στα γερμανικά, ο *Ερμής* στα ελληνικά, η *Giornale* του Μιλάνου και της Βενετίας. Θα εξαρτηθεί από το αν με ειδοποιήσεις εγκαίρως ώστε να προμηθευθώ τους *Times*».

Κυκλοφορεί στο Λονδίνο από τον Alexander Black το βιβλίο του Κάλβου *Italian Lessons*, στο οποίο περιλαμβάνεται και η τραγωδία του *Le Danaïdi*.

Τυπώνεται στο Λονδίνο από τον Samuel Bagster το Βιβλίον των Δημοσίων Προσευχών και της Υπηρεσίας των Μυστηρίων και άλλων Εκκλησιαστικών Θεσμών και Τελετών, κατά το έθος της Ηνωμένης Εκκλησίας, Αγγλίας και Ιβερνίας, ω προσετέθη το Ψαλτήριον του Δαβίδ και αι μετά τας Συναπτάς Επιστολαί και Ευαγγέλια. Μεταφρασθέν εκ της Αγγλικής εις την κοινήν της Ελλάδος διάλεκτον υπό Α. ΚΑΛΒΟΥ, ΙΩΑΝΝΙΔΟΥ.

Εγκαταλείπει την Αγγλία. Φθάνει στη Γαλλία.

Φραντσέσκο Μπενεντέτι

1820, Σεπτέμβριος: Άφιξη στη Φλωρεντία μέσω Τορίνου· κατοικεί στη Βιάντε λα Σκάλα (Via della Scala). Στον ίδιο δρόμο μένει ο ποιητής και φίλος του Φραντσέσκο Μπενεντέττι (1785-1821). Συμμετέχει ενεργά στη μυστική οργάνωση των Καρμπονάρων.

Εργάζεται ως δάσκαλος της φιλολο-
γίας στο σπίτι του Ραφαέλλο Φίντσι.

20 Οκτωβρίου: Συλλαμβάνεται στο Μιλάνο ως Καρμπονάρος ο Silvio Pellico. Θα καταδικαστεί σε θάνατο και θα παραμείνει στη φυλακή ως τον Αύγουστο του 1830.

1821, 24 Φεβρουαρίου: Προκήρυξη του Αλέξανδρου Υψηλάντη (1792-1828) στο Ιάσιο. Κήρυξη της Επανάστασης στη Μολδοβλαχία.

26 Φεβρουαρίου: Σε αναφορά της αστυνομίας της Φλωρεντίας στον κατάλογο των Καρμπονάρων περιλαμβάνεται και το όνομα του Κάλβου.

20 Μαρτίου: Αναχωρεί για τη Ρώμη

σε αποστολή που του έχει ανατεθεί από το κίνημα των Καρμπονάρων της Φλωρεντίας.

21-28 Μαρτίου: Έναρξη και εδραίωση της Ελληνικής Επανάστασης στην Πελοπόννησο.

Τέλη Μαρτίου: Αρχίζει η κατ' οικονομίαν δίκη των Καρμπονάρων στη Φλωρεντία.

10 Απριλίου: Δημοσιεύεται στην εφημερίδα *Gazzetta di Firenze* εκτεταμένη είδηση για την κήρυξη της Επανάστασης στη Μολδοβλαχία, στην οποία ο Αλέξανδρος Υψηλάντης παρουσιάζεται ως «ελευθερωτής των Ελλήνων».

18 Απριλίου: Επιστρέφει από τη Ρώμη στη Φλωρεντία.

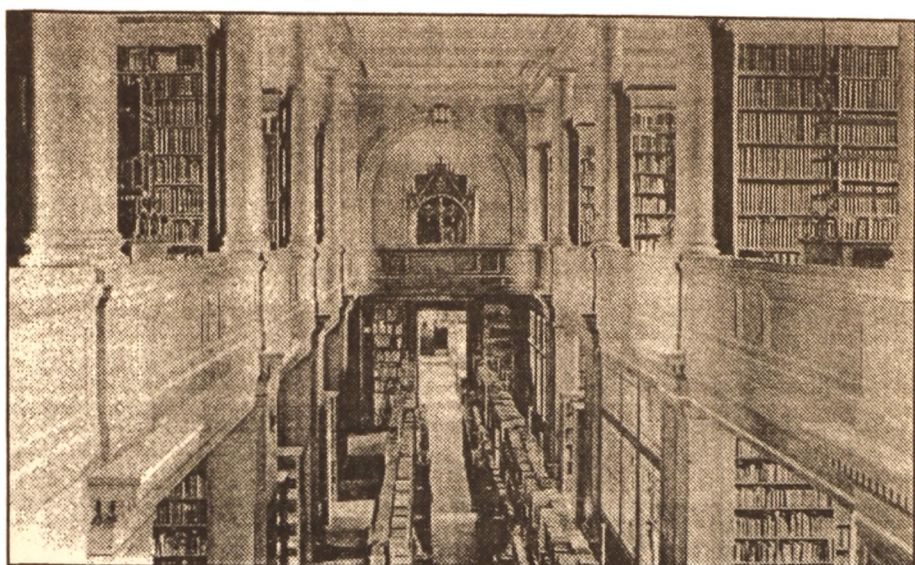
22 Απριλίου: Ανακρίνεται από την αστυνομία. Απόφαση για απέλασή του. Διατάσσεται να εγκαταλείψει την πόλη μέσα σε 24 ώρες και την Τροσκάνη μέσα σε τρεις ημέρες.

1 Μαΐου: Αυτοκτονεί στην Πιστόγια ο φίλος του και ποιητής Φρανσέσκο Μπενεντέτι, τον οποίο καταζητούσε η αστυνομία ως Καρμπονάρο. Στην κατοχή του βρέθηκαν και χειρόγραφα του Κάλβου.

22 Μαΐου: Βρίσκεται στη Γενεύη. Πάιρνει άδεια παραμονής και εγγράφεται στο μητρώο αλλοδαπών της Γε-

[illegible]

Το ιδιόχειρο ευχαριστήριο γράμμα της
24.5.1820 στην επιτροπή Φιλελλήνων
της Γενεύης εξ ονόματος των ελλήνων
προσφύγων.

Αριστερά η Γενεύη στις αρχές του 19ου αιώνα, δεξιά η Δημόσια Βιβλιοθήκη της Γενεύης.

νεύης ως καθηγητής γλωσσών.

Κυκλοφορεί στο Λονδίνο από τον Samuel Bagster το βιβλίο *Liturgia Anglicana Polyglotta* (*The Book of Common Prayer*).

1822: Μέλος της Αναγνωστικής Εταιρείας, όπου συχνάζουν και ιταλοί πρόσφυγες. Η Γενεύη αποτελεί τόπο συγκέντρωσης των Καρμπονάρων «που συσπειρώνονται γύρω στον περίφημο Φιλίππο Μπουοναρόττι» (1761-1837). Συνδέεται με τους φιλελληνικούς κύκλους της πόλης. Μελετάει στη Δημόσια Βιβλιοθήκη την *Ιλιάδα* από χειρόγραφο του 13ου αιώνα· απευθύνεται στη βιβλιοθήκη ζητώντας την σχετική άδεια για έκδοση του χειρογράφου.

1 Δεκεμβρίου: Εγκατάσταση του Ιωάννη Καποδίστρια (1776-1831) στη Γενεύη.

Η Ιόνιος Ακαδημία πριν από τους βομβαρδισμούς του 1943.

Κυκλοφορεί στο Λονδίνο από τον Samuel Bagster το βιβλίο του αιδεσιμότατου Frederik Nolan (1784-1864) *A Harmonical Grammar of the Principal Ancient and Modern Languages* (α' τόμος). Η γραμματική της νεοελληνικής γλώσσας (σσ. 79-84) είναι γραμμένη από τον Κάλβο.

1823, Φεβρουάριος: Άφιξη στη Γενεύη ελλήνων προσφύγων από τη Μολδοβλαχία. Συμμετέχει ενεργά στις δραστηριότητες των Φιλελλήνων της πόλης για την περίθαλψή τους, όπως και ο Ιωάννης Καποδίστριας που διαθέτει τα χρήματά του για αυτό τον σκοπό.

24 Μαΐου: Γράφει το ευχαριστήριο γράμμα στην επιτροπή Φιλελλήνων της Γενεύης εξ ονόματος των ελλήνων προσφύγων.

1824, 17 Μαΐου: Επίσημη έναρξη λειτουργίας της Ιονίου Ακαδημίας στην Κέρκυρα (Ιόνιον Πανεπιστήμιον / L' Università Ionia).

Τυπώνεται στη Γενεύη *Η Λύρα* (Ωδαί Α. Κάλβου Ιωαννίδου του Ζακυνθίου). Το φθινόπωρο κυκλοφορεί στο Παρίσι μετάφραση των Ωδών στα γαλλικά.

27 Οκτωβρίου: Συστατική επιστολή του Ιωάννη Καποδίστρια για τον Κάλβο προς τον στρατηγό Frederic-Cesar de la Harpe.

4 Δεκεμβρίου: Αναχωρεί από τη Γενεύη για τη Λωζάνη.

1825, Ιανουάριος: Εγκατάστασή του στο Παρίσι, όπου συνδέεται με φιλελεύθερους και φιλελληνικούς κύκλους.

Το τελευταίο σπίτι-σχολείο του ζεύγους Κάλβου στο Λονδίνο, όπου έμειναν από το 1857 ως το 1865.

ΒΙΒΛΙΟΝ
ΤΩΝ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΠΡΟΣΕΥΧΩΝ
καὶ τῆς
ΥΠΗΡΕΣΙΑΣ ΤΩΝ ΜΥΣΤΗΡΙΩΝ
καὶ ἄλλων
ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΘΕΣΜΩΝ ἔ ΤΕΛΕΤΩΝ,
κατὰ τὸ ῥθος τῆς
ΗΝΩΜΕΝΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ,
ΑΓΓΛΙΑΣ ΚΑΙ ΙΒΕΡΝΙΑΣ,
ᾧ Προσέτιθη τὸ
ΨΑΛΤΗΡΙΟΝ ΤΟΥ ΔΑΥΙΔ
καὶ αἱ
ΜΕΤΑ ΤΑΣ ΣΥΝΑΙΠΤΑΣ ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΚΑΙ
ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ.

Μεταφρασθὲν ἐκ τῆς Ἀγγλικῆς εἰς τὴν κοινὴν τῆς
Ἑλλάδος διάλεκτον ὑπὸ.

Α. ΚΑΔΒΟΥ, ΙΩΑΝΝΙΔΟΥ.

LONDON:
SAMUEL BAGSTER,
Paternoster-Row.
MDCCCXXVI.

Το εξωφύλλο της δεύτερης έκδοσης του
Βιβλίου των Δημοσίων Προσευχών
(1826).

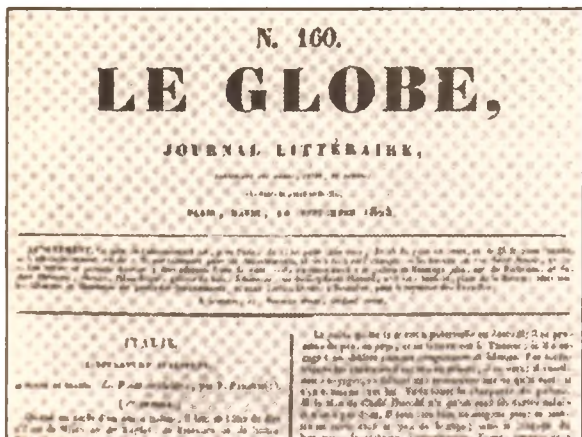
7 Απριλίου: Επιστολή του προς τον
Γκίλφορντ· αποδέχεται πρόσκλησή του
να διδάξει στην Κέρκυρα.

21 Μαΐου: Σχόλιο-αγγελία στο παρι-
σινό περιοδικό *Le Globe* για τις υπό έκ-
δοση νέες Ωδές του.

22 Αυγούστου: Επιστολή του προς τον
Ανδρέα Λουριώτη, στην οποία αναφέ-
ρεται σε «ανυπέρβλητα εμπόδια» που
δεν του επιτρέπουν να συμμετάσχει
στην Επανάσταση «εθελοντικά και σαν
απλός στρατιώτης».

1826, Άνοιξη: Κυκλοφορούν στο Πα-
ρίσι τα *Λυρικά*, με γαλλική μετάφραση.

14 Ιουνίου: Αναχώρησή του από το
Παρίσι για την Ελλάδα ως απεσταλμέ-
νος του Φιλελληνικού Κομιτάτου Παρι-
σιού. Παρακολουθείται από την αστυ-

Πρωτοσέλιδο άρθρο του Ανδρέα
Κάλβου στο *Le Globe* (20.9.1825) για
τον Filippo Pananti.

νομία. Σώζονται οκτώ έγγραφα του
Υπουργείου Εσωτερικών και της αστυ-
νομίας του Παρισιού, της Μασσαλίας
και της Τουλώνης, που παρέχουν σημα-
ντικές πληροφορίες για τον ποιητή.

24 Ιουνίου: Έκδοση διαβατηρίου
στον Κάλβο από το βρετανικό προξε-
νείο της Μασσαλίας με τόπο προορι-
σμού την Κέρκυρα.

28 Ιουνίου/10 Ιουλίου: Φτάνει στο
Ναύπλιο.

Άυγουστος: Εγκατάστασή του στην
Κέρκυρα.

1827: Διορίζεται καθηγητής στην Ιό-
νιο Ακαδημία.

10 Σεπτεμβρίου: Πεθαίνει στο Λονδί-
νο ο Ούγκο Φόσκολο.

14 Οκτωβρίου: Θάνατος του Γκίλφορ-
ντ στο Λονδίνο.

1828: Ο Ανδρέας Λασκαράτος (1811-
1901) μαθητής του Κάλβου.

Δεκέμβριος: Εγκατάσταση του Διονύ-
σιου Σολωμού (1798-1857) στην Κέρ-
κυρα.

1836: Διορίζεται για δεύτερη φορά
καθηγητής στην Ιόνιο Ακαδημία.

Οκτώβριος: Επισκέπτεται για λίγες
μέρες τη Ζάκυνθο. Την ίδια περίοδο
βρίσκεται στη γενέτειρά του και ο Διο-
νύσιος Σολωμός.

1840: Τρίτη καθηγεσία του στην Ιόνιο
Ακαδημία.

1846: Η Charlotte Augousta Wadams
(1812-1888) στην Κέρκυρα.

1851, 30 Αυγούστου: Ο Διονύσιος Σο-
λωμός απαγγέλλει στη μεγάλη αίθουσα
του Πανεπιστημίου της Κέρκυρας το
ποίημά του *La navicella Greca* (Το ελλη-
νικό καράβι).

1852: Αναχώρηση για την Αγγλία.

1852, 5 Φεβρουαρίου: Γάμος του στο
Λονδίνο με τη Charlotte Augusta
Wadams.

1865: Φεύγει από το Λονδίνο. Εγκα-
τάστασή του στο Λάουθ.

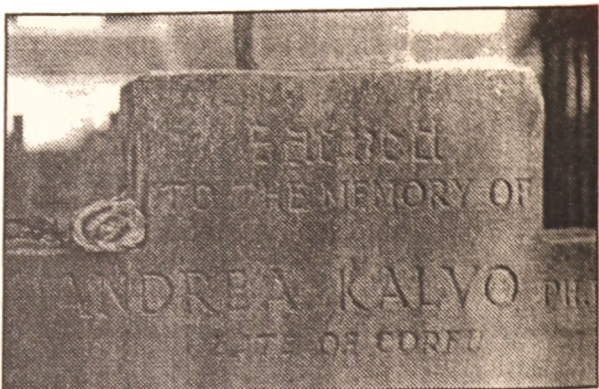
1869, 3 Νοεμβρίου: Ο Ανδρέας Κάλ-

βος πεθαίνει από πνευμονία.

8 Νοεμβρίου: Κηδεύεται στο νεκροτα-
φείο της Αγίας Μαργαρίτας του
Keddington (Λάουθ). Στην κηδεία πα-
ρίσταται ο φίλος του Πέτρος Βράιλας
Αρμένης (1812-1884), πρεσβευτής της
Ελλάδας στην Αγγλία.

Αἰς μὴ βρέξῃ ὥστε
τὸ δύναντον, καὶ ὁ ἄνεμος
συχνὸς ἂς μὴ διαρροῖσιν
τὸ χῶμα τὸ μοιᾶνον
ἐν δὲ δυνάμει.

Αυτόγραφο του Κάλβου.

Ο αρχικός τάφος του Κάλβου στο
Keddington (Λάουθ) όπως είναι σήμερα,
ύστερα από την αναστήλωσή του από τον
κύριο μετανάστη Παναγιώτη Ζαφείρη.

ΕΠΙΣΗΜΑΪΝΟΥΜΕ

Ο προβολέας του Απόλλωνα

Μετά το Outlook, το οποίο λειτούργησε σαν οιονεί ψυχογράφημα των σχέσεων μεταξύ εγχώριας τέχνης, διεθνούς καλλιτεχνικής αγοράς και κοινού, σειρά έχει για την Πολιτιστική Ολυμπιάδα και την Εθνική μας Πινακοθήκη «Το Φως του Απόλλωνα». Όλα αυτά μάλιστα χρηματοδοτούνται δαψιλώς λόγω των Ολυμπιακών Αγώνων, δηλαδή του μεγαλύτερου θεάματος σε πλανητικό επίπεδο. Είναι λοιπόν μοιραίο τα πάντα γύρω απ' αυτό το πανάκριβο γεγονός –ακόμη και τα πλέον πνευματικά ζητήματα– να εκμετρούν την ύπαρξή τους ως σόου και ως επικοινωνιακές μηχανές. Το είδαμε ευκρινώς στα οπτοκορηχτικά κατασκευάσματα του Vangelis στο Ολυμπεϊόν, του Γαβρά στη Metropolitan της Νέα Υόρκης, αλλά και στο «πρωτοποριακό» Outlook που συνδυάζει νεοπλουτίστικο εξιμπισιονισμό και επαρχιακή παϊνιτέ! Ένα αρθρωτό θέαμα το οποίο κρύβει τη θεωρητική του γύμνια με δηλώσεις του τύπου «ο Μόραλης είδε τα σχέδια του Κουνέλλη και του είπε ότι δεν κάνει για την ΑΣΚΤ» (από συνέντευξη του Χρ. Ιωακειμίδη στο *Βήμα*). Μ' αυτή την κατασκευή λοιπόν «ιστορίας», η Πολιτιστική Ολυμπιάδα παράγει πολιτισμό και ευλογεί την κρατική τέχνη και το πώς την προάγουν οι managers. Ο επιμελητής του Outlook έδειξε επιφανειακή γνώση της διεθνούς σύγχρονης τέχνης και ασύγγνωστη άγνοια της εγχώριας.

Πού όμως είναι η εικαστική κοινότητα και πού τ' ανακλαστικά της; Εδώ δυστυχώς υπάρχει πρόβλημα. Όλοι έφαγαν τη φάπα και μάλιστα μερικοί φωτογραφήθηκαν ευτυχείς για το γεγονός κάνοντας, ως μη έδει, αμφίστομες δηλώσεις. Δάσκαλοι της ΑΣΚΤ και μαθητές του Μόραλη «λησμόνησαν» ν' απαντήσουν στον προπετή «πρόεδρο» κι έτσι να υπερασπιστούν την μικρή ιστορία της καλλιτεχνικής μας παράδοσης. Τουλάχιστον δεν είπαν το **αυτονόητο** ότι «Κουνέλλης και Μόραλης μάς είναι το ίδιο πολύτιμοι σε επίπεδο αυτοσυνειδησίας». Φοβάμαι ότι τις ηθικές συνέπειες του Outlook θα τις πληρώνουμε για χρόνια, κυρίως για την «άβουλη και μοιραία στάση» μας, όπως θα πληρώνουμε για δεκαετίες τις οικονομικές συνέπειες του 2004. Έρχομαι τώρα στην Εθνική Πινακοθήκη, που ετοιμάζει βαρύγδουπη έκθεση με τίτλο το «Φως του Απόλλωνα» και με 500 έργα της ιταλικής Αναγέννησης. Γιατί βλέπετε δεν είμαστε μόνο μοντερνιστές αλλά και τοποτηρητές του κλασικού ιδεώδους. Κι ως εδώ καλά. Δηλώνει όμως η διευθύντρια του ιδρύματος (*Κυριακάτικη Ε*, 9/11): «Είναι η κορυφαία μας μέχρι σήμερα έκθεση... Ασφαλώς την παράσταση θα κλέψουν λόγω της αξίας (sic) και της ιστορίας τους τα έργα που παρουσιάζουμε σήμερα...»

Αν όμως μερικές αποτοιχισμένες νωπογραφίες και κάποιες replicas του Μποπιτσέλι ή του Τισιανού είναι η «κορυφαία» εκδήλωση, πώς ξεχάστηκαν τόσο γρήγορα οι «μοναδικοί» Γκρέκο και οι «συγκλονιστικοί» Τιντορέτο ή ακόμη η έκθεση «Από τον Θεοτοκόπουλο στον Σεζάν» του '90 ή οι «Αναβιώσεις του Κλασικισμού» με 600 έργα από το Metropolitan του '80; Η Πινακοθήκη υπακούει στη λογική του marketing και αδιαφορεί για όλα τ' άλλα. Ποια είναι τα άλλα; Η μελέτη και η προβολή της ελληνικής τέχνης, παλαιότερης και νεότερης, με τη συστηματική έκθεση των εκπροσώπων της. Έτσι τα τελευταία 15 περίπου χρόνια, οι μόνες σοβαρές αναδρομικές παρουσιάσεις ελλήνων καλλιτεχνών δικής της παραγωγής ήσαν: ο Βλ. Κανιάρης που επιμελήθηκε η Άννα Καφέτση· ο Ι. Σπυρόπουλος που οργάνωσε ο υπογράφων· και ο Ν. Γύζης της Νέλλης Μισιρλή. Παλιότερες διευθύνσεις της Πινακοθήκης παρουσίαζαν έναν καλλιτέχνη κάθε δύο μήνες και οργάνωναν ομαδικές δύο φορές το χρόνο. Σήμερα η ΕΠΜΑΣ, έχοντας ξεφύγει από τον θεσμικό της ρόλο, ψάχνει εναγωνίως την «κορυφαία της εκδήλωση» στ' απόνερα της Πολιτιστικής Ολυμπιάδας, κι ενώ περιμένουν ο Χαλεπάς (παλιά αναπάντητη πρόταση), ο Παπαλουκάς, ο Καπράλος, ο Τόμπρος, ο Στέρης κ.ο.κ. Αλλά είπαμε: Άλλο «Φως» κι άλλο προβολείς δημοσιότητας.

Μάνος Στεφανίδης

ΠΡΟΤΕΙΝΟΥΜΕ

- Διεθνές συνέδριο με θέμα «Ζητήματα ποιητικής του *Ερωτόκριτου*» γίνεται αυτό το τριήμερο (13-15/11) στο Ρέθυμνο (Πανεπιστημιούπολη, αίθουσα Ι. Καμπίτση). Πληροφορίες για το ενδιαφέρον πρόγραμμά του στην ηλεκτρονική διεύθυνση: www.philology.uoc.gr/conferences/erotokritos

- **Επισκεφθείτε** την έκθεση του ζωγράφου **Γ. Πολυκράτη**, με τίτλο «Ο Μύθος και το Όνειρο», που γίνεται από 11 έως 29 Νοεμβρίου στη γκαλερί Περιπλάνηση (Δούσμανη 5, Γλυφάδα).

- **Εορταστική** εκδήλωση για την **Μαρία Ιορδανίδου** διοργανώνουν οι Εκδόσεις της Εστίας, με αφορμή τη συμπλήρωση 40 χρόνων από την πρώτη έκδοση της *Λωξάντρας* (Σάββατο 22/11, 12.30 το μεσημέρι, στην Ελληνική Εταιρεία για την Προστασία του Περιβάλλοντος και της Πολιτιστικής Κληρονομιάς, Τριπόδων 28, Πλάκα).

- **Δείτε** την ωραία έκθεση ζωγραφικής της **Χούς Αγγελή** με τίτλο «Ιδιωτικός Χώρος», που γίνεται στην Αίθουσα Τέχνης Αθηνών (Γλύκωνος 4, Δεξαμενή). Διαρκεί μέχρι 6/12.

- Στην **ίδια γειτονιά**, στη γκαλερί Μέδουσα (Ξενοκράτους 7) δείτε την ομαδική έκθεση με βίντεο και εγκαταστάσεις των **Γιώργου Γυπαράκη, Αννίτας Ξάνθου και Νάκη Τασισιόγλου**. Έχει θέμα «Ψέματα & Αλήθειες» και διαρκεί έως 22/11. Στη γκαλερί «3» (Φωκυλίδου 3, Δεξαμενή) πάλι, γίνεται η έκθεση ζωγραφικής με τη νέα δουλειά (2001-2003) του **Κορνήλιου Γραμμένου**, που διαρκεί μέχρι 29/11.

- Στο **Πολιτιστικό Κέντρο** του Δήμου Αθηναίων «Μελίνα Μερκούρη», από 4 έως 20/11 γίνεται η έκθεση επτά νέων εικαστικών καλλιτεχνών που βραβεύτηκαν τα τρία τελευταία χρόνια με το **έπαθλο Γιάννη Σπυρόπουλου**.

- Στις **22/10** η γκαλερί Χίρπας, που έχει έδρα το Παρίσι, εγκαινίασε τον καινούργιο της χώρο στην Αθήνα, στην οδό Σοφοκλέους 53Δ: Στην εναρκτήρια έκθεσή της με τίτλο «Οη» συμμετέχουν πολλοί αξιόλογοι σύγχρονοί μας εικαστικοί καλλιτέχνες, Έλληνες και ξένοι (διάρκεια έως 25/1/2004).

- **Δείτε** επίσης τη νέα έκθεση με έργα από τη **Συλλογή Πορταλάκη**, με τίτλο «Ομαδική Αποστολή», στον εκθεσιακό της χώρο (Πεσμαζόγλου 8, κέντρο Αθήνας). Κάθε Τετάρτη 6-8 απόγ. και Σάββατο 11-3 μεσημ., έως 28/2/2004.

Όταν το «νεκρό βιβλίο» ζει και βασιλεύει

Από τον συνεργάτη και φίλο του περιοδικού Νίκο Γουλανδρή πήραμε την «Ανοιχτή επιστολή» του που δημοσιεύουμε παρακάτω. Αξίζει να σημειώσουμε ότι ο Νίκος Γουλανδρής είναι ένας αφοσιωμένος μελετητής στο έργο του Δημήτρη Χατζή και έχει προσφέρει με τις εργασίες του ένα πλούσιο και δυσεύρετο υλικό για περαιτέρω μελέτη. Έχει επίσης δώσει μια παραδειγματική εργασία η οποία έχει πολλαπλώς επαινεθεί από την κριτική, καθώς προτείνει μία νέα προσέγγιση του διάσπαρτου υλικού ενός συγγραφέα, διαρθρώνοντας μια μορφή βιογραφικής εργογραφίας. Η «Ανοιχτή επιστολή» του θίγει ένα θέμα ιδιαιτέρως σοβαρό καθώς αναφέρεται στην απαγόρευση κυκλοφορίας του βιβλίου του *Μικρό Νεοελληνικό Όργανο*. Οι συνέπειες μιας απαγόρευσης όπως αυτή λειτουργούν αποτρεπτικά και διαμορφώνουν ένα καθεστώς ιδιότυπης «κλεψιχρησίας» ακόμη και για τον μελετητή, ο οποίος παραπέμπει σε αυτό.

Ο Νίκος Γουλανδρής απευθύνει την «Ανοιχτή επιστολή» του στην κυρία Βενετία Αποστολίδου, στους υπευθύνους των εκδόσεων «Πόλις», στους υπευθύνους των εκδόσεων «Το Ροδα-

κίο», στην κυρία Αικατερίνη Αργυροκαστρίτου-Χατζή και στην δεσποινίδα Αγγελίνα Χατζή.

Η επιλογή μας να δημοσιεύσουμε την επιστολή αυτή συνδέεται με την επιποίησή μας ότι με την περίπτωση αυτή τίθεται κι ένα γενικότερο ζήτημα που αφορά στην ελευθερία πρόσβασης και μελέτης ενός έργου, στην ελευθερία διακίνησης των ιδεών και των βιβλίων.

Με χαρά και ικανοποίηση πήρα στα χέρια μου, σταλμένο από φίλο καλό, τό βιβλίο της κυρίας Βενετίας Αποστολίδου, με τίτλο *Λογοτεχνία και ιστορία στη μεταπολεμική αριστερά, η παρέμβαση του Δημήτρη Χατζή 1947-1981*, τό όποιο μόλις κυκλοφόρησε από τις εκδόσεις «Πόλις».

Η χαρά μου οφείλεται στην έλευση ενός καινούργιου βιβλίου για τήν πνευματική παραγωγή ενός δημιουργού, ή όποια, πιστεύω και έγω, αξίζει τόν κόπο νά μελετηθεί. Η ικανοποίησή μου ήρθε διαβάζοντας τό βιβλίο και βλέποντας πώς ένα πετραδάκι στό μελέτημα αυτό τό έδωσε και ό δικός μου μικρός κόπος.

Τό πετραδάκι, στό όποιο συχνά παρα-

πέμπει ή μελετήτρια στό σώμα του βιβλίου της και τό όποιο άναφέρει ανάμεσα στίς δημοσιεύσεις στίς όποιες έντοπίζει πηγές για τήν έργασία της, είναι ό τόμος *Μικρό Νεοελληνικό Όργανο, Έκλογή κειμένων (1947-1975) του Δημήτρη Χατζή για τό Νέο Έλληνισμό, Έπιλογή κειμένων, σημειώσεις μεταγραφή Νίκος Γουλανδρής, Αθήνα, Έξάντας, 1995*.

Γιά τό βιβλίο αυτό ή άπόφαση 12354/1995 του Μονομελούς Πρωτοδικείου Αθηνών (Διαδικασία ασφαλιστικών μέτρων) της 23/5/95, μεταξύ άλλων «Υποχρεώνει προσωρινά την καθ'ης [τήν έκδοτική εταιρεία] να απόσχει από την εκτύπωση, διάθεση και κυκλοφορία των αντιτύπων του βιβλίου με τον τίτλο «*ΜΙΚΡΟ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΟ ΟΡΓΑΝΟ, Έκλογή κειμένων (1947-1975) του Δημήτρη Χατζή για τό Νέο Έλληνισμό*»».

Τό *Μικρό Νεοελληνικό Όργανο* είναι ένα βιβλίο νεκρό, άφου δέν μπόρεσε φυσιολογικά νά φτάσει στους άναγνώστες του. Καί δέν μπορεί νά φτάσει 8 χρόνια άργότερα ούτε στους άναγνώστες του βιβλίου *Λογοτεχνία και ιστορία στη μεταπολεμική αριστερά, η παρέμβαση του Δημήτρη Χατζή*

Η τέχνη της ζωής

Ο 29χρονος Σουλεϊμάν Νταϊγκντούκ από τη Συρία είναι ο πρώτος εκλεγμένος αλλοδαπός συνδικαλιστής στον νομό Χανίων από το 1995. Οικοδόμος, μέλος της Ένωσης Οικοδόμων και Συναφών Επαγγελματιών του Νομού Χανίων και επίσης ερασιτέχνης ζωγράφος· το ψευδώνυμό του είναι «Κάστρο».

Ο Σουλεϊμάν μοίραζε προκηρύξεις στη διαδήλωση της Θεσσαλονίκης κατά τη Σύνοδο Κορυφής της Ε.Ε., και συνελήφθη από την Νέα Τάξη Πραγμάτων, για να μην ανατρέψει το καθεστώς. Έκτοτε, από τις 21 Ιουνίου, παραμένει προφυλακισμένος μαζί με άλλους έξι διαδηλωτές. Εδώ και 52 μέρες έχει αρχίσει απεργία πείνας. Ο «Κάστρο» πλέον δεν παίρνει νερό, όπως μας πληροφορεί η σύντροφός του Αντωνία, και λόγω της κρισιμότητας

κατάστασης της υγείας του μεταφέρθηκε στο Νοσοκομείο Κορυδαλλού. Από

την Τετάρτη 12/11 στο χώρο Ash in Art (Λομβάρδου 133, Γύζη) οργανώθηκε συμβολική έκθεση των έργων του «Κάστρο» ως συμπαράσταση στον αγώνα του. Σήμερα «έργα» και «τέχνη» του Σουλεϊμάν Νταϊγκντούκ είναι η ζωή και η στάση του. Και τα δύο συνιστούν μια αμιγή πρωτοπορία, τόσο σπάνια και πολύτιμη στις δίσεκτες, άνυδρες μέρες μας.

Δεν το λέω εγώ, το είπε ο Νίτσε: *Ο καλλιτέχνης είναι η ζωή του*. Γιατί και ο Νίτσε υπήρξε ιδιότυπα διαδηλωτής, διαμαρτυρόμενος και έγκλειστος. Μακάρι αυτή η τέχνη της ζωής και της αξιοπρέπειας που ασκεί ο «Κάστρο» να βρει μιμητές και στην εντόπια καλλιτεχνική μας οικογένεια, που όταν δεν ομφαλοσκοπεί, απλώς απουσιάζει.

Μάνος Στεφανίδης

1947-1981, μολονότι αυτό τούς παραπέμπει και σέ εκείνο.

Τό *Μικρό Νεοελληνικό Όργανο* έχει και αυτό την ιστορία του. Τό ύλικό πού τό συγκροτεί συγκεντρώθηκε μαζί μέ τό ύλικό πού καταγράφηκε στην έργασία *Βιβλιογραφικό μελέτημα (1930-1989) Δημήτρη Χατζή* (Αθήνα, Γνώση, 1991), και ή συγκρότησή του είναι πρόταση τής εργασίας αυτής. Σέ «σπιτική» έκδοση χαρίστηκε, ήδη από τό 1989, σέ σημαντικό αριθμό αντιτύπων, σέ έρευνητές και πανεπιστημιακές βιβλιοθήκες. Τό 1995 τυπώθηκε στίς εκδόσεις «Εξάντας». Μετά τήν δικαστική απόφαση γιά τά ασφαλιστικά μέτρα –θά υπογραμμίσω: όχι από έλλειψη σεβασμού γιά τήν δικαιοσύνη– ό τόμος χαρίστηκε, στην αρχική «σπιτική» έκδοση πάλι, σέ ψηφιακή μορφή χαραγμένος σέ σιντί. Πρός τί αυτή ή διαδικασία; Άς πω μόνο: Γιά τήν έλπίδα νά τήν πāνε πύο πέρα τήν έρευνα αυτή και άλλοι μελετητές.

Τό βιβλίο *Λογοτεχνία και ιστορία στη μεταπολεμική αριστερά, η παρέμβαση του Δημήτρη Χατζή 1947-1981* φέρνει και ένα άκόμα καλό νέο. Γράφει ή κυρία Άποστολίδου στίς «Ευχαριστίες» της: «Ο αναγνώστης θα βρει παραπομπές σε ένα βιβλίο του Δημήτρη Χατζή με τίτλο Το πρόσωπο του Νέου Ελληνισμού. Ανέκδοτες διαλέξεις και

δοκίμια. Πρόκειται για έναν τόμο που επιμελήθηκα και βρίσκεται στο τελευταίο στάδιο της έκδοσης από τον εκδοτικό οίκο «Το Ροδακίό». Πολύ σύντομα θα είναι έτοιμος, έτσι ώστε ο αναγνώστης να έχει στη διάθεσή του όλα τα κείμενα του Χατζή που χρησιμοποιήσα.».

Είναι χαρμόσυνο τό νέο. Όμως «ο αναγνώστης» δέν θά έχει «στη διάθεσή του όλα τα κείμενα του Χατζή» πού χρησιμοποίησε ή μελετήτρια. Τό περιεχόμενο του άναγγελλόμενου βιβλίου είναι κρίμα πού δέν φαίνεται νά περιλαμβάνει όλα τά κείμενα του ύποχρεωμένου νά άπόσχει από τήν κυκλοφορία *Μικρού Νεοελληνικού Όργανου*.

Θά ήταν μία λύση ή έπερχόμενη έπιλογή κειμένων νά έμπεριέχει τό σύνολο τής προγενέστερης. Μήν τολμώντας αυτήν τήν λύση, οί συμβαλλόμενοι τής έκδοσης είναι σάν νά άφήνουν άθραφτο νεκρό τό *Μικρό Νεοελληνικό Όργανο* και νά στοιχειώνουν τήν έκδοσή τους πάνω σέ ένα νεκροζώντανο.

Τό έρώτημά μου στους συμβαλλόμενους τής έκδοσης, κληρονόμους του Δημήτρη Χατζή, τούς εκδότες, τήν μελετήτρια, είναι: Πώς καταδεχόσαστε νά παραπέμπετε σέ μία «πειρατική έκδοση βιβλίου του Χατζή», ή όποία «ε-

γκαινιάζει ένα θλιβερό προηγούμενο [...] στην ιστορία της έκδοσης των έργων του Δημήτρη Χατζή, υποκαθιστώντας την εκδοτική και φιλολογική δεοντολογία με τη λαθροχειρία, την απάτη και την κερδοσκοπία [...]», ή όποία μάλιστα «συγκεκριμένη κλειψιτυπη έκδοση παρεμβαίνει και στη φιλολογική διαδικασία έκδοσης του συνολικού έργου του Χατζή, στο πλαίσιο της οποίας η πανεπιστημιακή φιλόλογος κυρία Βενετία Αποστολίδου είχε ολοκληρώσει την επιμέλεια και μελέτη των κειμένων του για το Νέο Ελληνισμό»; (όπως φέρεται νά έχει δηλώσει σχετικά, ή κυρία Αίκατερίνη Άργυροκαστρίτου-Χατζή, στην έφημερίδα *Έλευθεροτυπία*, 24/2/1995, σελ. 41).

Άναλάβετε τίς εϋθύνες σας και είτε βρείτε τήν τόλμη νά καταγγείλετε τό *Μικρό Νεοελληνικό Όργανο* στά έργα σας, είτε βρείτε τήν άρετή νά άρετε τά ασφαλιστικά μέτρα έναντίον του, ώστε και τό βιβλίο αυτό και οί παραπομπές σας νά φτάσουν στους άναγνώστες, τούς φυσιολογικούς αποδέκτες τους.

Έγώ δηλώνω πώς είμαι περήφανος και μέ ήσυχη συνείδηση γιά αυτό τό *Μικρό Νεοελληνικό Όργανο*.

Σās χαιρετώ

Νίκος Γουλανδρός

Πέμπτη 6 Νοεμβρίου 2003

44ο Φεστιβάλ Κινηματογράφου Θεσσαλονίκης

Με κοντά διακόσιες(!) ταινίες, που καλύπτουν το σινεμά σε όλο το φάσμα του και με πρόσφατες παραγωγές από κάθε πλευρά του κόσμου που θα σταθούν απέναντι σε ταινίες μεγάλων δημιουργών που έχουν ήδη κατακτήσει τη θέση τους στην ιστορία του κινηματογράφου, αρχίζει την Παρασκευή 21 τρέχοντος το 44ο Φεστιβάλ Κινηματογράφου στη Θεσσαλονίκη, ένα από τα αρχαιότερα πλέον της Ευρώπης, και όχι μόνο.

«Η φετινή κινηματογραφική χρονιά παρουσιάζει μια εικόνα του κόσμου και του σινεμά που εντάσσεται στη σκληρή και αβέβαιη εποχή μας. Ο κινηματογράφος διασχίζει τον κόσμο που μας περιβάλλει και συγχρόνως διασχίζεται από αυτόν. Η εποχή δεν είναι ρόδινη και οι νέοι δημιουργοί κατάθεσαν την αγωνία τους προσπαθώντας, με διαφορετικό

τρόπο και ύφος, να πλησιάσουν μια πραγματικότητα συνεχώς μεταλλασόμενη. Συχνά προκαλούν, ρισκάρουν, δεν εννοούν να μείνουν πάντα αδιάφοροι ή αμέτοχοι. Αυτή η διαφορετικότητα στη σύλληψη καθώς και η επιμονή στην καταγραφή των υπαρκτικών και των συναισθηματικών αμφιταλαντεύσεων είναι, κυρίως, το χαρακτηριστικό της επιλογής. Ταυτόχρονα, φέτος το Διεθνές Διαγωνιστικό σημειώνει ρεκόρ σε ταινίες που είτε αφορούν στις γυναίκες είτε είναι σκηνοθετημένες από γυναίκες, ενώ συμμετέχουν σε αυτό οι πρώτες ταινίες από την Ινδία και το Πακιστάν».

Αυτά δηλώνει ο διευθυντής του Φεστιβάλ Κινηματογράφου Θεσσαλονίκης, Μιχάλης Δημόπουλος, για το πρόγραμμα που επιμελείται τα τελευταία δώδεκα χρόνια.

Την τελετή έναρξης θα ακολουθήσει η

προβολή της ταινίας του Takeshi Kitano *Zatoichi*. Το «Ελληνικό Πανόραμα» περιλαμβάνει 23 ταινίες μυθοπλασίας και 5 ντοκιμαντέρ· μια πραγματικά αξιόλογη «σοδειά». Το «Διεθνές Διαγωνιστικό» περιλαμβάνει 12 ταινίες· τα «Αφιέρωματα» στους Wong Kar Wai, Otar Iosseliani, Joao Cesar Monteiro και Νίκο Παναγιωτόπουλο περιλαμβάνουν συνολικά 43 ταινίες· οι γνωστές «Ματιές στα Βαλκάνια» 13 ταινίες, τα «Αστέρια της Στέπας» (χώρες της πρώην Σοβιετικής Ένωσης) 27 ταινίες, τα «Βραβεία του Φεστιβάλ της Δράμας» 4 ταινίες και διάφορες άλλες ειδικές προβολές 17 ταινίες.

Στις ήδη υπάρχουσες 6 αίθουσες που φιλοξενούν τις προβολές προστίθεται και 7η, το γνωστό «Αριστοτέλειο», χωρητικότητας 1000 θέσεων.

Δ.Χ.

Ακόμα και με την πολυσυζητημένη του ταινία *Δαμάζοντας τα κύματα* υπήρχε μια ενδόμυχη αμφιβολία για την ιδεολογική, μεταφυσική (πιο σωστά, δρησκευτική) ειλικρίνεια του δημιουργού της. Ακόμα και οι τρόποι του κινηματογράφησης, πολύ περισσότερο η κωδικοποίησή τους με το γνωστό «Μανιφέστο», πρόβαλαν τα χαρακτηριστικά εκκεντρικότητας και υπερβολής. Και ήρθε ετούτη η πρόσφατη ταινία του, το *Dogville* (που έφυγε από τις Κάννες χωρίς κανένα βραβείο, ούτε διάκριση), για να σαρώσει κάθε μεμψίμοιρη ή και επί της ουσίας αμφιβολία ότι βρισκόμαστε μπροστά σε ένα πολύσημο αριστούργημα του ευρωπαϊκού κινηματογράφου.

Ταινία τιμωρός!

Νικόλ Κίντμαν και Πολ Μπάτνι στο *Dogville* του Λαρς Φον Τρίερ.

Στη δεκαετία του '30, στην προσπάθειά της να γλυτώσει από τους διώκτες της που την πυροβολούν, η νεαρή και όμορφη Γκρέις (Νικόλ Κίντμαν) καταφεύγει μέσα στη νύχτα σε μια ορεινή πολίχνη των ΗΠΑ, την Dogville («Πόλη των σκυλιών»). Ο πρώτος κάτοικος που συναντά είναι ο Τομ Έντισον (Πολ Μπέτνι): Άτομο εκ πρώτης όψεως καλοκάγαθο· γιος συνταξιούχου γιατρού, επίδοξος συγγραφέας, αλλά επί του παρόντος αργόσχολος. Θα αναλάβει να πείσει τους ξενοφοβικούς κατοίκους της μικρής πόλης να φιλοξενήσουν την Γκρέις. Της δίνουν δυο εβδομάδες προθεσμία για να αποφασίσουν, πράγμα που γίνεται με ψηφοφορία και όλα πηγαίνουν ομαλά μέχρι τη στιγμή που η αστυνομία θα έρθει στην Dogville, κολλώνοντας ανακοίνωση Αναζήτησης της χαμένης. Ανταποδοτικά για το καταφύγιο που της προσφέρουν, η Γκρέις αποδέχεται την πρόταση του Τομ να δουλέψει στις οικογένειες της Dogville, παρ' όλο που αυτοί δηλώνουν ότι δεν έχουν καμιά τέτοια ανάγκη. Δεύτερη επίσκεψη, αυτή τη φο-

ρά του FBI, με καινούργια ανακοίνωση και διπλασιασμό της αμοιβής, έχει σαν αποτέλεσμα την προσφορά καταφυγίου στην Γκρέις αλλά με όρους καταπόνησης της πλέον. Αφού υποστεί βιασμό από έναν από τους κατοίκους, θα επιχειρήσει να φύγει κρυμμένη στην καρότσα φορτηγού, αλλά θα βρεθεί πάλι στην πόλη προδομένη από τον οδηγό. Θα την δέσουν (οι κάτοικοι) με αλυσίδα από το λαιμό και σιδερένιο βάρος στην άκρη, ενώ θα την βιάζουν επανειλημμένα όλοι οι άρρενες κάτοικοι της Dogville, πλην του Τομ. Από νωρίς έχει αναπτυχθεί ερωτικός δεσμός μεταξύ των δύο νέων, δίχως όμως σαρκική ολοκλήρωση. Αργά αλλά σταθερά αποδεικνύεται ότι ο νεαρός κουφιολόγος δεν είναι παρά ένας υποκριτής, σάρκα εκ της σαρκός των άλλων. Ο ίδιος ο Τομ, εκτιμώντας λάθος την κατάσταση αλλά και φοβούμενος ότι θα χάσει την εκτίμηση των συμπολιτών του, καλεί κρυφά από την Γκρέις τους «διώκτες» της – που κάθε άλλο παρά αυτό θα αποδειχθούν...

Η ταινία δεν είναι πραγματεία για το καλό και το κακό. Αυτό ο Φον Τρίερ το

αφήνει στην «αρμοδιότητα» της τριλογίας των *Matrix*. Στη δική του ταινία υπάρχει μόνο το κακό. Η αγαθή εκδοχή της ανθρώπινης φύσης «οξειδώνεται» πολύ γρήγορα μέσα στις αέναα πραγματικές συνθήκες, που αρχίζουν από την αυτοσυντήρηση και το «κουκούλι» που την εξασφαλίζει από το πλήθος τις απειλές και σταθερά μεταλλάσσεται σε απληστία. Το ανώτατο στάδιο εξέλιξης, υποστηρίζει ο δανός δημιουργός, είναι η συγκέντρωση εξουσιαστικής δύναμης (πνευματικής ή υλικής) με συνοδό ηθικής έκφρασης την υπεροψία. Ο υπερόπτης έχει δίδυμη καταγωγή· είτε από αυτούς που επιφυλάσσουν στον εαυτό τους το δικαίωμα της ελεήμονος συγγνώμης και συγχωρούν, είτε από εκείνους που ασκούν το δικαίωμα της επιβολής τιμωρίας σε όσους τα «φρύλα πράττοντες». Κάποιες φορές οι δυο μορφές υπεροψίας συναντιούνται σε συγκρουσιακό καθεστώς. Κατά κανόνα κάποιος περνάει στο στρατόπεδο του άλλου. Και συμβιβάζεται παραμένοντας υπερόπτης.

Ο χώρος όπου διαδραματίζεται η ταινία είναι ένα πολύ μεγάλο, περικλειστοθεατρικό πλατώ. Εκεί πάνω είναι χαραγμένη με λευκές γραμμές, τυπικό σχεδιάγραμμα, η Dogville. Δρόμοι, σπίτια, κήποι. Τα αντικείμενα ελάχιστα, αφαιρετικά και συμβολικά. Μόνο τα αυτοκίνητα –όποτε αυτά κάνουν την εμφάνισή τους– είναι πραγματικά. Τον χώρο και το δράμα διακρίνουν μπρεχτικής καταγωγής στοιχεία φορμαλισμού και αποστασιοποίησης· είναι όμως η καθοδήγηση της υποκριτικής που πραγματοποιεί ο Φον Τρίερ προς ένα εκπληκτικό αμερικανικό καστ, ώστε το αποτέλεσμα να είναι η αίσθηση μιας αμερικανικής θεατρικής παράστασης. Αρκετοί κάνουν –εσφαλμένα– αναφορά στη *Μικρή μας πόλη* του Θόρντον Γουάιλντερ. Αυτή η αίσθηση είναι μια ευφυέστατη «παγίδα» που στήνει ο σκηνοθέτης (και σεναριογράφος) της ταινίας προκειμένου να αναδείξει έναν βαθύτατο ιδεολογικό αντιαμερικανισμό με χρονικό βάθος στο ιστορικό παρελθόν. Οι υπονοούμενες καταγγελίες του σκισάρουν έναν συλλογικό προτεσταντικό πολιτικό ψυχισμό, τον οποίο οι τρέχουσες εξελίξεις πάνε να επαληθεύσουν. Είναι λάθος να προσπεράσει κανείς αυτή τη σπουδαία ταινία με μία μόνο ερμηνευτική ανάγνωση.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΧΑΡΙΤΟΣ

ΑΠΟ ΤΟ 1960 ΣΤΗΝ ΟΔΟ ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ - ΕΚΔΟΣΕΙΣ

ΠΑΠΑΔΗΜΑ

ΑΓΓΕΛΟΣ ΘΕΟΔΩΡΟΠΟΥΛΟΣ
«Βιβλία», χαλκογραφία

Με αγάπη και συνέπεια οι εκδόσεις Παπαδήμα
εργάστηκαν ώστε όλο και περισσότεροι νέοι
να γνωρίσουν την κλασική παιδεία και τον πολιτισμό.
Οι προσπάθειες συνεχίζονται με ένα πλήρες
και οργανωμένο βιβλιοπωλείο, με εκδόσεις ποιότητας
και πάντα με τις καλύτερες τιμές.

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ - ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΔΗΜ. Ν. ΠΑΠΑΔΗΜΑ

ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ 8 ΑΘΗΝΑ 106 79, ΤΗΛ. 36 27 318 - 36 42 692

Η καταδίκη των έξι από τις οκτώ συνολικά προσφυγικές πολυκατοικίες στη λεωφόρο Αλεξάνδρας σφραγίστηκε από το Κεντρικό Συμβούλιο Νεοτέρων Μνημείων στις 24 Οκτώβρη, με απόφαση που πάρθηκε «τις πρώτες πρωινές ώρες» (το τόσο γνώριμο κόλπο). Απομένει η απόφαση του Συμβουλίου Επικρατείας τούτο το μήνα. Ήδη το κράτος έχει στα χέρια του το 60% των διαμερισμάτων του συγκροτήματος, ενώ οι εφημερίδες έχουν γεμίσει με διαμαρτυρίες και καυστικά σχόλια. Γιατί όλος αυτός ο δόρυβος άραγε;

Τριφύλλια, γκαζόν και γκαζάκια

τι ακούστηκε ότι εκεί θα πέσει πράσινο, αλλά δεν διευκρινίστηκε τι είδους πράσινο. Ένα λοιπόν εξαιρετικά πειστικό σενάριο σύνδεσε τις κατεδαφίσεις με τα φιλόδοξα προγράμματα του Παναθηναϊκού: τι πιο ωφέλιμο από ένα μεγάλο υπόγειο πάρκιγκ απέναντι από το γήπεδο, με γκαζόν από πάνω; Όλοι ξέρουμε πως ο «Παναθηναϊκός» ασφυκτιά στο προπολεμικό του γήπεδο (όταν όλοι οι άλλοι μεγάλοι σύλλογοι αποκτούν καινούρια στάδια), ξέρουμε και τις προσπάθειες που έκανε πριν λίγο καιρό για να επεκταθεί «διακριτικά» προς την (άδεια) περιοχή των Κουντουριώτικων στο πίσω του μέρους. Ο «Παναθηναϊκός» είχε αρνηθεί να μεταφερθεί σε άλλο, πιο άνετο οικόπεδο που του προσφερόταν – αυτός ήταν ο ιστορικός του τόπος!

Όταν αρχίσει να τρέχει η φαντασία, τίποτα δεν την σταματά. Γιατί μόνο ο «Παναθηναϊκός», και όχι κάποια συμφέροντα που συμπλέουν μαζί του ή έστω έχουν προσωρινά συμμαχήσει μαζί του, ώστε όλοι να κερδίσουν και κάτι; Οπότε, γιατί να μην γίνει άμεσα το ανώδυνο παρκάκι (για τα μάτια), και μετά τους Ολυμπιακούς, ξηλώνουμε και τις υπόλοιπες δύο πολυκατοικίες και τότε, έχοντας εξασφαλίσει την αδιαφορία του κοινού, κάνουμε το μεγάλο ντου; Εννοείται, όχι μόνο στην Αλεξάνδρας αλλά και πίσω από το γήπεδο – για κάτσε, έτσι θα μείνει, αναξιοποίητο χωράφι;

Ένα πράγμα δεν χωνεύω: την μεμψιμοιρία και τα σενάρια συνωμοσίας. Ελλάδα είμαστε, σε ευνοούμενη χώρα ζούμε, όλες οι αποφάσεις πηγάζουν από το λαό άμεσα ή έμμεσα. Τίποτε από τα παραπάνω δεν συμβαίνει. Γιατί να μη σκεφτούμε το προφανές και πιο αθώο: απλούστατα, η Διεύθυνση Ειδικών Έργων Αναβάθμισης του ΥΠΕΧΩΔΕ έχει αναλάβει την εξάλειψη της μοντέρνας αρχιτεκτονικής του '30 σε όλη τη χώρα επειδή είναι βάρβαρη και θυμίζει τη Μεταξική Δικτατορία. Ευχαρίστως θα συντηρούσε και θα στόλιζε τα κτίσματα αν ήταν νεοκλασικά, αλλά αυτά τα «κουτιά»; – για να σοβαρευτούμε λιγάκι! Όταν θα διαβάσετε σε λίγο καιρό για αυτοσχέδιους μηχανισμούς που έσκασαν σε εισόδους πολυκατοικιών του '30 στο Κολωνάκι να με θυμηθείτε. Υπάρχει πλήρες και ενδεδειγμένο πρόγραμμα δράσης!

Από τη μια μέρα στην άλλη, οι προπολεμικές πολυκατοικίες της λεωφόρου Αλεξάνδρας, η τόσο χτυπητή παραφωνία ανάμεσα στο Δικαστικό Μέγαρο και στον πύργο της Ασφάλειας και απέναντι ακριβώς στον Παναθηναϊκό, αγνοημένες και αδιάφορες, έγιναν ξαφνικά διασημότητες, φορτίστηκαν με νόημα, απέκτησαν θερμούς υποστηρικτές. Αρχισαν να μιλούν για ανθρώπινες κοινότητες, για συλλογικές μνήμες, για σημάδια Εμφυλίου, ως και για την αξία της αρχιτεκτονικής τους. Οργανώθηκαν επιτόπου εκδηλώσεις, κινητοποιήθηκαν οι σπουδαστές της Αρχιτεκτονικής, ως και η «αρμόδια» Εφορεία του ΥΠΠΟ είχε εισηγηθεί τη διατήρησή τους. Ύστερα από τόσους κόπους, η απόφαση του Συμβουλίου Νεοτέρων Μνημείων έμοιαζε με οξύμωρο.

Θα μπορούσε κανείς να υποψιαστεί ότι κάποιοι ακτιβιστές, που ψάχνουν

πάντα για κάποια αφορμή, κατάφεραν να ξεσηκώσουν ορισμένους από τους κατοίκους του συγκροτήματος (από εκείνους που δεν πούλησαν), κατάφεραν να συγκινήσουν την «κοινή γνώμη», βρήκαν συμμάχους ανάμεσα στους δημοσιογράφους που κι εκείνοι κυνηγούν την εύκολη συγκίνηση – νάτο, δεν χρειαζόταν τίποτα άλλο. Μια φούσκα που θα ξεφουσκώσει μόλις οι μπουλντόζες αρχίσουν να κατεδαφίζουν τις 4 πρώτες πολυκατοικίες της «μόνστρας» (για τους Ολυμπιακούς).

Μήπως, τότε, αυτή ήταν η αιτία; Ότι σε τόσο κεντρικό σημείο (Ολυμπιακές Διαδρομές βεβαίως-βεβαίως) δεν μπορούσε να φιγουράρει ένα τέτοιο χάλι, στίγμα στα ξένα μάτια; Ξηλώνοντας τις τέσσερις άμεσα και διαμορφώνοντας στο χώρο τους ένα δροσερό παρκάκι δείχναμε τον έμφυτο πολιτισμό μας: πράσινο και ξερό ψωμί.

Πράσινο; Για καθίστε λιγάκι. Πράγμα-

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΦΙΛΙΠΠΙΔΗΣ

ΕΓΓΕΛΟΣ

Η ΑΙΣΘΗΤΙΚΗ ΤΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ

Μετάφραση, επίμετρο
ΜΑΡΚΟΣ ΤΣΕΤΣΟΣ

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ «ΕΣΤΙΑΣ»
Γ.Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΥ & ΣΙΑΣ Α.Ε.

ΘΕΟΔΟΣΗΣ ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ

ΕΙΔΩΛΑ ΤΟΥ ΜΑΚΙΑΒΕΛΛΙ

Η πολεμική γύρω από τον «μακιαβελλισμό»
στην Γαλλία μεταξύ 1572 και 1643

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ «ΕΣΤΙΑΣ»
Γ.Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΥ & ΣΙΑΣ Α.Ε.

ΜΙΧΑΕΛ ΤΟΥΝΙΣΣΕΝ

Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΑΠΟΓΝΩΣΗΣ

Διερρηγμένης στον Κίρκεγκωρ

Μετάφραση
ΜΙΧΑΗΛ ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΑΟΥ

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ «ΕΣΤΙΑΣ»
Γ.Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΥ & ΣΙΑΣ Α.Ε.

ΤΖ.Λ. ΩΣΤΙΝ

ΠΩΣ ΝΑ ΚΑΝΟΥΜΕ ΠΡΑΓΜΑΤΑ ΜΕ ΤΙΣ ΛΕΞΕΙΣ

Πρόλογος-Μετάφραση
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΜΠΙΣΤΗΣ
Επιμέλεια-Αποδόση ορών-Επίμετρο
ΧΑΡΙΣ ΧΡΟΝΗΣ

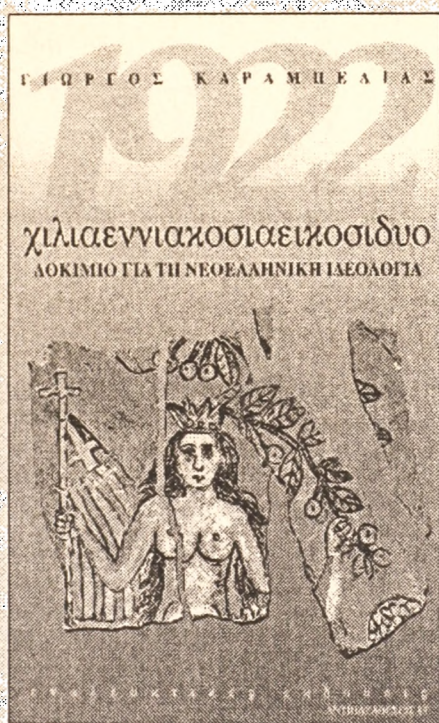
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ «ΕΣΤΙΑΣ»
Γ.Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΥ & ΣΙΑΣ Α.Ε.

ΚΩΣΤΑΣ ΠΑΠΑΪΩΑΝΝΟΥ
ΜΑΖΑ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΑ

Ν. ΤΣΟΜΣΚΥ, Ι. ΣΑΧΑΚ, Ν. ΦΙΝΤΛΕΪ κ.ά.
ΕΒΡΑΙΟΙ ΕΝΑΝΤΙΟΝ ΤΟΥ ΣΙΩΝΙΣΜΟΥ

ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΑΡΑΜΠΕΛΙΑΣ
ΧΙΛΙΑΕΝΝΙΑΚΟΣΙΑΕΙΚΟΣΙΔΥΟ
Δοκίμιο για τη νεοελληνική ιδεολογία

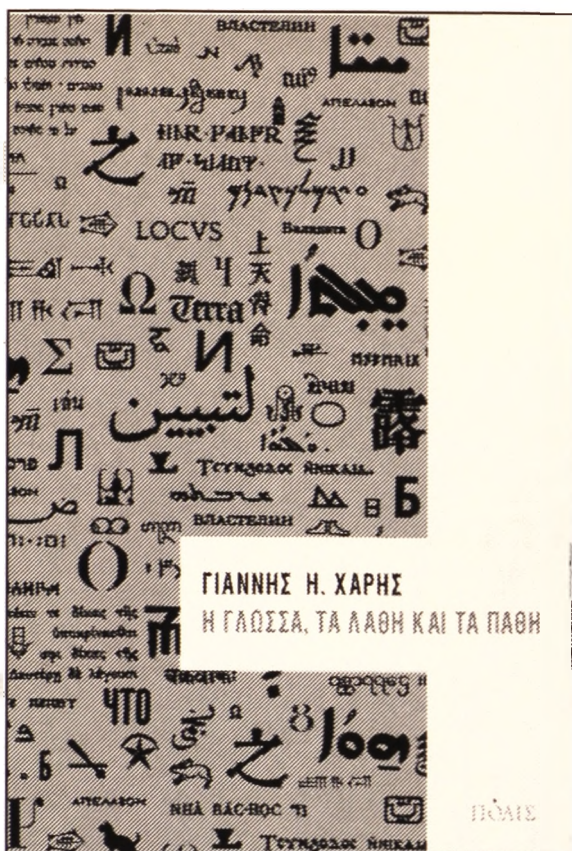
ΙΩΝ ΔΡΑΓΟΥΜΗΣ
ΤΟ ΑΝΘΟΛΟΓΙΟ ΤΟΥ "ΝΟΥΜΑ"
Επίμετρο: Εννέα Επιστολές του Π.
Γιαννόπουλου στον Ίωνα Δραγούμη

ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΕΟΥΣ 37 ΑΘΗΝΑ - τηλ.: 210 3826319 - fax: 210 3839930 - email: enal@hol.gr

εναλλακτικές εκδόσεις

ΓΙΑΝΝΗΣ Η. ΧΑΡΗΣ

Η ΓΛΩΣΣΑ, ΤΑ ΛΑΘΗ ΚΑΙ ΤΑ ΠΑΘΗ

Κείμενα για την κινητικότητα της γλώσσας, κείμενα για ορθογραφικά και συντακτικά ζητήματα, για ξενισμούς και άλλα δάνεια, από αυτά που επηρεάζουν και διαμορφώνουν μπροστά στα μάτια μας τη γλώσσα. Κείμενα θεωρητικά, αλλά και κείμενα πρακτικά, με πρακτικές οδηγίες και χαρακτηριστικά παραδείγματα.

Δηλαδή βιβλίο ως έναν βαθμό και για λάθη, που επιχειρεί όμως να διαφοροποιηθεί διπλά από τη λαθοθηρική φιλολογία: καταρχήν προγραμματικά, καθώς δεν εξετάζει λάθη από γραπτά μαθητών

και φοιτητών, που παρουσιάζονται για να τεκμηριώσουν –κι εδώ είναι το δεύτερο σημείο διαφοροποίησης– τη «φτωχή» γλώσσα των νέων, και γενικότερα την «παρακμή» ή και το «θάνατο» της γλώσσας: ούτε λάθη ανθρώπων που τους αιφνιδιάζουν στο δρόμο, χώνοντάς τους ένα μικρόφωνο στο στόμα και με μια κάμερα απέναντι.

Είναι λάθη δικά μας, λάθη από επαγγελματίες του λόγου, από δόκιμους δημοσιογράφους, μεταφραστές, συγγραφείς, όπως και λάθη από λαθολόγους, τιμητές της γλώσσας των νέων και γενικότερα της σημερινής γλώσσας.

Και είναι έτσι σκόπιμα διαλεγμένα τα λάθη όχι για να δείξουν το φόρο που πληρώνουμε όλοι μας στην κοινή αγραμματοσύνη, όπως έλεγε ο Κοραής, αλλά κυρίως για να φανεί αυτό που αποτελεί κοινό τόπο κι ωστόσο πάντα το ξεχνούμε: πως η εκμάθηση της γλώσσας είναι τεράστια υπόθεση, πως ο αγώνας για την κατάκτηση της γλώσσας είναι αγώνας ζωής.

εκδόσεις **ΠΟΛΙΣ**

ΟΜΗΡΟΥ 32, ΤΗΛ.: 210 36 43 382, FAX: 210 36 36 501, e-mail: polis@ath.forthnet.gr

